

การศึกษาคراءةและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา

พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

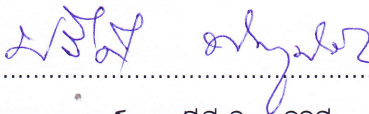
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤศจิกายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

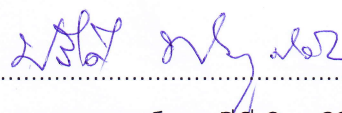
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

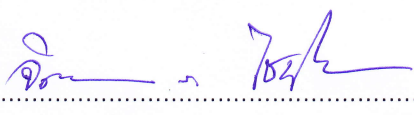
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศุมิวิถึ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศุมิวิถึ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตาภา สารพัตติก ไชยปัญญา)

.....กรรมการ
(ดร.สกุล อันมา)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษรอด บุญเกิด)

วันที่ 28 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2559

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศุภมิตติ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาพร้อมชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ศิษย์รู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งและขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตภา สारพัตติก ไชยปัญญา และอาจารย์ ดร.สกุล อ้นมา ที่กรุณาให้คำชี้แนะ ตรวจสอบแก้ไข และวิจารณ์ผลงาน จนทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคุณกฤษณะ สังคีตทาน และสาวกในสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจีน ที่ศูนย์กรุงเทพมหานครและศูนย์พัทยา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณพี่น้องและผองเพื่อนสาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พร้อมทั้งผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน บริษัทไทรกเคเบิลทีวี และสื่อสารพญาจำกัดทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนและคอยอำนวยความสะดวก จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จ

พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง

56910234: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ความเชื่อ/ พิธีกรรม/ ฮะเร คริษณะ/ พัทยา

พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง: การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะ
ในเมืองพัทยา (STUDY OF BELIEFS AND RITES OF HARE KRISHNA MOVEMENT IN
PATTAYA) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: ปรีดี พิศภูมิวิถึ, Ph.D., 185 หน้า. ปี พ.ศ. 2559.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยา พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการดังกล่าว ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามที่ศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะ สมาคมนานาชาติเพื่อคริษณะจิตสำนึก เมืองพัทยา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556-2558 ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมประยุกต์ใช้แนวคิดสัญวิทยาและบทบาทหน้าที่นิยมเป็นกรอบการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าขบวนการฮะเร คริษณะ เป็นขบวนการทางศาสนาแบบเทวนิยมที่นับถือ พระกฤษณะ (พระนารายณ์อวตารปางที่แปด) เป็นเทพเจ้าสูงสุด โดยได้รับการปฏิรูปมาจากศาสนา พราหมณ์-ฮินดู ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 โดยโชตันยะ มหาประภุ และได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งใน พุทธศตวรรษที่ 25 โดยภักติเวทานตะ สวามี ประภุบาท ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อ คริษณะ จิตสำนึก (The International Society for Krishna Consciousness หรือ ISKCON) เผยแพร่เข้ามา ในเมืองพัทยาราวปี พ.ศ. 2545 โดยการนำของนายนรหริ สุศิวัชร ผู้ก่อตั้งศูนย์พัทยา และสามารถ ดำรงอยู่ได้ด้วยการเลือกรับปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความเชื่อเดิม

ขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยา มีความเชื่อในพลังอำนาจและการอวตารของ พระกฤษณะ มีเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาเพื่อการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและกลับไป ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังดินแดนของพระองค์ด้วยวิธีปฏิบัติภักดีโยคะ (อุทิศตนเสียสละรับใช้) ในคัมภีร์ภควัทคีตา ซึ่งมีอยู่เก้าแนวทางตามคำสอนของขบวนการดังกล่าว และมีข้อห้ามสี่ประการ เป็นข้อบังคับพื้นฐาน โดยความเชื่อนั้นเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดพิธีกรรมอันเป็นแนวทางปฏิบัติสู่ การหลุดพ้นที่เน้นการสวดมนตร์ร้องเพลงเป็นหลัก ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีความหมาย เกิดความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ได้ก็ด้วยการศรัทธาในความเชื่ออย่างไว้ซ้อกังขา ขณะที่ความเชื่อและพิธีกรรม ของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยานั้นมีบทบาทเฉพาะประชาชนทั่วไปเท่านั้น ในฐานะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของสาวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนให้ความหวังเรื่องโลกหน้า และการหลุดพ้น

56910234: MAJOR: THAI STUDIES; M.A. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: BELIEF/ RITES/ HARE KRISHNA/ PATTAYA

PONGPAT TUNGTAISONG: STUDY OF BELIEFS AND RITES OF HARE KRISHNA MOVEMENT IN PATTAYA. ADVISOR: PREDEE PHISPHUMVIDHI, Ph.D. 185 P. 2016.

This study has the objectives to study the origins, beliefs and rites of Hare Krishna movement in Pattaya City. It also contains the analysis of roles and rites of the movement using qualitative research methodology to study documents, interviews, non-participant observe and participant observe at the Bhakti Yoga Centre, the International Society for Krishna Consciousness at Pattaya City from 2013 - 2015. This research applied the semiology and functionalism to explain the idea and concept.

The research found out that Hare Krishna movement was a polytheism movement. It had Krishna (8th avatar of the god, Vishnu) as supreme god. The movement came from the reformation of Hinduism in 16th century A.D. by Chaitanya Mahaprabhu. It once again revived in 19th century AD by A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada who founded the International Society for Krishna Consciousness (ISKCON). The movement came to Pattaya City approximately in 2002 by the guidance of Mr. Narahari Sushivaporn, founder of the Centre at Pattaya City. The centre survived through its adaptation to local beliefs and social concept.

Hare Krishna movement in Pattaya City believes in the power and reincarnation of Lord Krishna. Its highest purpose to escape the Samsara and return to serve Lord Krishna in his land through the of Bhakti yoga (devotion to serve god), which can be elaborated into 9 practices and 4 prohibitions, recorded in Bhagavad-gita. These belief formed rites to attain extrication through chants. All of these rites are meaningful because of doubtless faith. The belief and rites of Hare Krishna movement in Pattaya City are spiritual anchor in daily life, hope for the life after and extrication to its disciples.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2 พัฒนาการทางศาสนาฮินดูและขบวนการฮะเร คริษณะ.....	11
พัฒนาการทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู	11
พัฒนาการทางความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะ.....	15
ความเป็นมาของความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะในประเทศไทย	25
ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริษณะ.....	38
3 ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยา	60
ความเชื่อเรื่องอวตาร	60
ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า	62
คำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตา.....	69
การปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริษณะ.....	75
ข้อห้ามปฏิบัติของขบวนการฮะเร คริษณะ.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	พิธีกรรมของขบวนการสะเร ครีษณะในเมืองพัทยา 84
	การสวดมนต์ภาวนา 84
	พิธีอารตี 91
	พิธีบูชาพระศิวะและอุมาเทวี 113
	การบรรยายคำสอนทางศาสนา 116
	การบวช 119
	การเจิมติลัค 124
	การถือศีลอดเอกทศี 126
	พิธีอภิเษก 126
	พิธีต้อนรับการประสูติพระภุชณะ 128
	พิธีแห่ขันนาด 129
5	บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการสะเร ครีษณะในเมืองพัทยา 136
	บทบาทด้านความเชื่อทางศาสนา 137
	บทบาทด้านศิลปกรรม 140
	บทบาทด้านวัตถุมงคล 147
	บทบาทด้านการตอบสนองความปรารถนาส่วนบุคคล 151
	บทบาทด้านความสัมพันธ์ของบุคคล 157
	บทบาทด้านการดำรงอยู่ของความเชื่อทางศาสนา 158
6	สรุปและอภิปรายผล 160
	สรุปและอภิปรายผล 160
	ข้อเสนอแนะ 169
	บรรณานุกรม 170
	ภาคผนวก 176
	ประวัติย่อของผู้วิจัย 185

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3-1 สรุปใจความสำคัญจากหนังสือภควัต-คีตา.....	70

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2-1 เทวรูปพระกฤษณะยืนในท่าตรีภังค์ เมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์	27
2-2 เทวรูปพระกฤษณะยกเขาโคววรรณะ เมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์.....	27
2-3 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ปราสาทบ้านพลวง.....	28
2-4 ทับหลังรูปพระกฤษณะสังหารช้างและสิงห์ ปราสาทศิขรมุมิ	30
2-5 ทับหลังรูปพระกฤษณะยกเขาโคววรรณะ ปราสาทเมืองต่ำ	32
2-6 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ปราสาทเมืองต่ำ	32
2-7 ทับหลังรูปพระกฤษณะต่อสู้กับนักมวยปล้ำจาณูระ ปราสาทพระวิหาร.....	34
2-8 แผนที่ประเทศอินเดียบริเวณสี่เหลี่ยมแสดงความแพร่หลายของลัทธิภักดีและนับถือ พระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในพุทธศตวรรษที่ 21	39
2-9 ภักดีเวทานตะ สวามี ประภูปาท.....	42
2-10 นายกฤษณะ สังคีตทาน นำสาวกสวดมนต์ร้องเพลงที่สวนลุมพินี	46
2-11 ศูนย์สี่แยกบ้านแขก ซอยอิสรภาพ 23 กรุงเทพฯ	47
2-12 ศูนย์เอแบค ข้างมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ	47
2-13 ศูนย์พัทยา ซอยนาเกลือ 18 เมืองพัทยา จ.ชลบุรี	50
2-14 นายนรหริ สุศิวัชร และสาวกในขบวนการสะเร คริชณะเมืองพัทยา	51
2-15 แผนผังสิ่งก่อสร้างภายในศูนย์พัทยา.....	52
2-16 ฐานบุษบารูปเคารพพระกฤษณะที่ศูนย์พัทยา	53
2-17 การแต่งกายของผู้ชายตามธรรมเนียมขบวนการสะเร คริชณะ	55
2-18 การแต่งกายของผู้หญิงตามธรรมเนียมขบวนการสะเร คริชณะ	56
2-19 ทรงผมตามธรรมเนียมของสาวกผู้ชายขบวนการสะเร คริชณะ.....	57
2-20 การแต่งกายของพรหมณ์ผู้ดำรงชีวิตในทางธรรมขบวนการสะเร คริชณะ	58
3-1 พระกฤษณะในอิริยาบถประทับยืนเป่าขลุ่ย	63
3-2 นรสิงห์สังหารหิรัณยกคิปู.....	65
3-3 ต้นตุลสีในพิศุคสู่อารตี.....	68
3-4 สาวกกำลังสวดมนต์ภาวนาแบบคนเดียว	77

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-5 สวากกำลังสวดมนต์ร้องเพลงแบบเป็นกลุ่ม	78
4-1 ถุงผ้าใส่ประจำตุลสีของขบวนการชะเร ครีษณะ	85
4-2 สวากตีฉิ่งขณะสวดมนต์ร้องเพลง	87
4-3 สวากตีกลองมริดังกะขณะสวดมนต์ร้องเพลง	88
4-4 สวากเล่นฮาร์โมนีเยมขณะสวดมนต์ร้องเพลง	89
4-5 สวากสวดมนต์ร้องเพลงเป็นกลุ่ม	90
4-6 อุปกรณ์และเครื่องบูชาประกอบพิธีอารตี	92
4-7 สวากหมอบกราบหน้ารูปเคารพ	93
4-8 พรหมณ์เป่าสังข์ขณะประกอบพิธีอารตี	95
4-9 พรหมณ์ถวายเครื่องบูชา (พัดขนนกยูง) ขณะประกอบพิธีอารตี	96
4-10 สวากผู้หญิงถวายเครื่องบูชาในพิธีตุลสีอารตี	103
4-11 สวากเดินประทักษิณาวรรตรอบต้นตุลสี	104
4-12 การถวายอารตีบูชาอุมาเทวี	114
4-13 สวากเท้าน้ำและนมเหนือศิวลึงค์บูชาพระศิวะ	115
4-14 สวากอวสุโสภรยายคำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตา	117
4-15 การประกอบพิธีบูชาไฟ	120
4-16 การรับสายประจำตุลสีจากอาจารย์นักบวช	121
4-17 การเจิมติลัคตามร่างกาย	125
4-18 นมและน้ำผลไม้ต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีอภิเชก	27
4-19 สวากอวสุโสภรนำรูปเคารพพระกฤษณะในพิธีอภิเชกวันกฤษณะชนมาฮ์ฐูมี	127
420 พิธีต้อนรับการประสูติพระกฤษณะในวันกฤษณะชนมาฮ์ฐูมี	129
4-21 รูปเคารพชคันนาถในพิธีแห่ชคันนาถ	131
4-22 ขบวนแห่ชคันนาถบริเวณถนนเลียบชายหาดเมืองพัทยาเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ	132
4-23 ขบวนแห่ชคันนาถบริเวณรอบปราสาทสังฆธรรม	133
5-1 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคคาลิยะ ปราสาทบ้านพลวง	141
5-2 รูปเคารพพระกฤษณะและนางราธา ศูนย์สี่แยกบ้านแขก	142

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5-3 รูปเคารพโกระ-นิต สุนัขพัทธา	143
5-4 รูปเคารพชคัณนาถ ประกอบด้วยพลราม (ซ้าย), สุพัตรา (กลาง), พระกฤษณะ (ขวา)	144
5-5 ภาพเขียนไชตันยะ มหาประภุ	145
5-6 การสวดมนต์ร้องเพลงโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ	147
5-7 การเจิมติลัคบนหน้าผาก	149
5-8 สร้อยประจำตุลสีรอบคอ	150
5-9 สวากสุดดมกลิ่นหอมของดอกกลีลาดีในพิธีฮารี	151
5-10 การเต้นรำของสาวกขณะสวดมนต์ร้องเพลง	156

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระกษณะเป็นอวตารปางที่แปด (กฤษณาวตาร) ของพระนารายณ์หรือพระวิษณุ และเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของนิกายภาควัด ที่นับถือบูชาวาสุเทพหรือพระกษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด โดยเชื่อกันว่าวาสุเทพหรือพระกษณะเป็นผู้นำชนเผ่าหรือกษัตริย์ผู้มีความสามารถ เป็นวีรบุรุษของประชาชนและมีผู้คนนับถือมากมาย ต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าและมีผู้บูชา วาสุเทพ-กษณะมาตั้งแต่สมัยโบราณ เรียกว่านิกายภาควัด โดยมีคนนับถืออย่างจริงจังอย่างน้อยที่สุดในพุทธศตวรรษที่ 5 หรือ 6 (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 9) ต่อมาได้รับเอาพระวิษณุ (เทพองค์หนึ่งในหมู่สุริยเทพ) และพระนารายณ์ของศาสนาในยุคพระเวทมา ผสมกลมกลืนกับบุคลิกลักษณะของพระกษณะ ประกอบกับได้รับอิทธิพลของนิกาย ปาณจราตรที่เชื่อในการปรากฏกายหรืออวตารของพระวิษณุ ทำให้พระกษณะกลายเป็นพระวิษณุหรือพระนารายณ์อวตารปางที่แปด เพื่อปราบกัณเฑาะและยุคเช็ญต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ ดังปรากฏในคัมภีร์ปุราณะและตำนานต่าง ๆ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นสารตีและผู้ชี้้นำให้กับอรชุนในคราวทำสงครามกับฝ่ายเการพที่ทุ่งกุโรษะตรจนได้รับชัยชนะในมหากาพย์มหาภารตะ

การนับถือบูชาวาสุเทพหรือพระกษณะ ในฐานะอวตารของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ ได้พัฒนาจนกลายเป็นลัทธิไวษณพ อันเป็นลัทธิหนึ่งที่สำคัญของศาสนาฮินดูซึ่งนับถือพระวิษณุ เป็นเทพเจ้าสูงสุดรวมถึงอวตารปางต่าง ๆ และยังแบ่งย่อยออกไปอีกหลายสาขาขึ้นอยู่กับ การเน้นหนักในการนับถืออวตารปางใดของพระวิษณุ เช่นนิกายภาควัดอันเป็นนิกายเก่าแก่ ที่เน้นการนับถือพระกษณะ (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 9)

ความเชื่อเรื่องพระกษณะได้รับการสืบทอดและเผยแพร่ไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ในเอเชีย อากาศโดยเฉพาะดินแดนประเทศไทย แม้ไม่มีหลักฐานชัดเจนพอจะระบุได้ว่ามีกลุ่มชนใน นิกายภาควัดที่นับถือพระกษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีได้ปรากฏ ความเชื่อเรื่องพระกษณะอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 11-17 ดังเห็นได้จากประติมากรรมรูปเคารพ พระกษณะที่เมืองโบราณศรีเทพ และภาพสลักเล่าเรื่องพระกษณะที่ปรากฏตามโบราณสถาน ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ทับหลังรูปพระกษณะปราบนาคกาลิยะที่ปราสาทเมืองต่ำ ทับหลัง รูปพระกษณะปราบอสูรเกศินที่ปราสาทกำแพงใหญ่ หน้าบันรูปพระกษณะยกเขาโคววรรณะ

ที่ปราสาทพนมรุ้ง เป็นต้น

ต่อมาหลังพุทธศตวรรษที่ 18 ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะอีกเลย สันนิษฐานว่าความเชื่อเรื่องพระกฤษณะคงได้รับความศรัทธาและแพร่หลายน้อยลง จะมีก็แต่วรรณกรรมและตำนานที่กล่าวถึงพระกฤษณะหรือได้รับอิทธิพลมาจากกฤษณาวตาร เช่น อนิรุทธคำฉันท์ บทละครเรื่องอุณรุท ลิลิตนารายณ์สิบปาง ตำนานพญากงพญาพาน เป็นต้น ในขณะที่คติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบัน โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (รวมถึงความเชื่อเรื่องพระกฤษณะ) ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาในแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่สมัยกลางเป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีองค์กรทางศาสนาฮินดูเกิดขึ้นอีกหลายองค์กร เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงศาสนาฮินดูให้เหมาะสมกับยุคสมัยยิ่งขึ้น หนึ่งในนั้นคือ หริ กฤษณะ หรือ ฮะเร คริษณะ (Hare Krishna) ซึ่งเป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน (วิทยา ศักยาภินันท์, 2549, หน้า 156) โดยนับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด

ฮะเร คริษณะ เป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูที่เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 21 โดยชาตินยะมหาปุระภู (Chaitanya Mahaprabhu, 1486-1534) ซึ่งเป็นคนแรกที่ริเริ่มกีртาน (การสวดมนต์ร้องเพลง) ด้วยการรวมกลุ่มสวดมนต์ร้องเพลง หริ กฤษณะ (ฮะเร คริษณะ) ซึ่งมีเพียง 16 คำ “ฮะเร คริษณะ ฮะเร คริษณะ คริษณะ คริษณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” ทั้งนี้เพื่อสวดบูชาอารมณ์ผู้ฟังและแสดงความภักดีต่อพระกฤษณะ สอดคล้องกับที่วิทยา ศักยาภินันท์ (2549, หน้า 158-159) กล่าวว่า แนวทางภักดีแบบนี้แพร่หลายในรัฐเบงกอล และโอริสซาระยะหนึ่งก่อนจะเสื่อมความนิยมลง จนกระทั่งได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งจากการรณรงค์ของภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท (Bhaktivedanta Swami Prabhupada, 1896-1977) ในพุทธศตวรรษที่ 25

ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท ได้เผยแพร่ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะโดยเน้นการปฏิบัติแบบภักดีโยคะในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้มีการก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก (International Society for Krishna Consciousness-ISKCON) หรือขบวนการฮะเร คริษณะ (Hare Krishna) ในปี พ.ศ. 2509 (1966) และได้มีการส่งสาธุศิษย์ไปเผยแพร่ความเชื่อดังกล่าวยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ส่งผลให้มีขบวนการฮะเร คริษณะในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมนี อินโดนีเซีย ฯลฯ รวมถึงประเทศไทย

ขบวนการฮะเร คริสณะ เป็นกลุ่มคนที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดและมีการรวมตัวอย่างเห็นได้ชัดเพียงกลุ่มเดียวในประเทศไทย มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการกับภาครัฐในนาม “มูลนิธินานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก” และมีสถานที่ในการทำกิจกรรมหรือประกอบพิธีกรรมร่วมกันอยู่ตามเมืองท่องเที่ยวสำคัญอย่างกรุงเทพมหานคร หัวหิน เกาะสมุย ภูเก็ตและที่เมืองพัทยา เป็นต้น

พัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียง และมีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจของฝ่ายทะเบียนและบัตรประชาชน สำนักปลัดเมืองพัทยา เมื่อปี พ.ศ. 2557 พบว่าเมืองพัทยามีประชากรตามทะเบียนราษฎรและประชากรแฝงรวมแล้วกว่า 500,000 คน ประกอบกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีจำนวนมากในแต่ละวัน ส่งผลให้เมืองพัทยาเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเชื่อทางศาสนา ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของเมืองพัทยานับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 16 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ศาสนาคริสต์ ประมาณร้อยละ 2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และศาสนาอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งศาสนิกชนของแต่ละศาสนาจะรวมตัวทำกิจกรรมหรือประกอบพิธีกรรมตามศาสนสถานต่าง ๆ อย่าง วัด โบสถ์ หรือสุเหร่า แต่บางศาสนาหรือบางนิกายก็ไม่มี ศาสนสถานให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น ขบวนการฮะเร คริสณะ ซึ่งเป็นศาสนาฮินดูนิกายหนึ่งที่จะมีการประกอบพิธีกรรมร่วมกันที่ศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะ ตั้งอยู่บริเวณถนนพัทยา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 (ศูนย์พัทยา)

ปัจจุบันความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา มีบทบาทในระดับประชาชนเท่านั้น ศิลปกรรมรูปเคารพส่วนใหญ่เน้นลักษณะท่าทางที่แสดงออกอย่างมนุษย์ เช่นความชุกชุกของพระกฤษณะวัยเด็ก พระกฤษณะในอิริยาบถเป่าขลุ่ย และมักปรากฏคู่กับนางราธาสेमอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงออกถึงความสวยงามและความสุขของพระกฤษณะ ในขณะที่พิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากจะมีการกล่าวถึงเรื่องราวของพระกฤษณะ คำสอนในภควัตคีตา หรือวัตรปฏิบัติต่าง ๆ แล้ว การสวดมนต์หรือการทำสมาธิก็จะเน้นที่ความสุขความสนุกสนาน โดยเฉพาะการสวดมนต์ “ฮะเร คริสณะ” แบบเป็นกลุ่ม ซึ่งจะเป็นการร้องเพลงร่วมกันโดยมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะและถือเป็นการทำสมาธิอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ผู้สวดมนต์ทั้งชายและหญิงก็มักจะลุกขึ้นเดินรำไปตามจังหวะขณะสวดมนต์บูชาพระกฤษณะด้วย โดยที่ศูนย์พัทยามีสาวกในขบวนการฮะเร คริสณะ มารวมตัวประกอบพิธีกรรมค่อนข้างมากในวันเสาร์ของแต่ละสัปดาห์ และวันสำคัญทางความเชื่อ เช่นวันคล้ายวันประสูติพระกฤษณะ (กฤษณะชนมาอัฐมิมิ) ราวเดือน

สิงหาคม-กันยายน ที่จะมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่และมีสาวกผู้นับถือร่วมงานจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการร่วมกับภาครัฐในการแห่ซันนาถ (รูปเคารพพระกฤษณะปางหนึ่ง ประกอบด้วยรูปเคารพ 3 องค์ คือ พระกฤษณะ (ซันนาถ) พลราม และสุพัตรา) ไปตามถนนสายสำคัญของเมืองพัทลุงร่วมกับขบวนเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันพ่อแห่งชาติ โดยขณะแห่จะมีการสวดมนต์ร้องเพลง เต็นรำ พร้อมแจกอาหารมังสวิรัตินี้และหนังสือคำสอนไปด้วย อันเป็นการดำเนินกิจกรรมทางความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุงที่เป็นไปอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน

การปรากฏขึ้นของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง แม้การรับรู้ความเชื่อดังกล่าวจะมีไม่มากนัก แต่ก็นับว่าเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่ค่อนข้างแปลกใหม่และน่าสนใจในสังคมไทย เนื่องจากขบวนการฮะเร คริสณะ เป็นกลุ่มชนเดียวในประเทศไทยที่มีการนับถือบูชาพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด มีการรวมตัวทำกิจกรรมทางความเชื่ออย่างเห็นได้ชัดและค่อนข้างเปิดเผยต่อสาธารณชนจนได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง แม้จะมีจำนวนผู้นับถือไม่มากเหมือนความเชื่อทางศาสนาอื่น ๆ ในประเทศไทยก็ตาม ส่วนในแง่ของการนับถือบูชา นั้น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสณะ ก็ค่อนข้างแตกต่างไปจากพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งการบูชาเทพเจ้าของศาสนาฮินดูเองก็ตาม ที่ส่วนใหญ่พิธีกรรมจะเป็นไปด้วยความสงบ ก่อให้เกิดความขลังและศักดิ์สิทธิ์ บางครั้งเมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมก็อาจผ่อนคลายด้วยมหรสพสมโภชต่าง ๆ บ้าง ในขณะที่พิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะจะเน้นที่การสวดมนต์ร้องเพลงตามเสียงดนตรีประกอบและเต็นรำตามจังหวะ ก่อให้เกิดความสุขและความสนุกสนานรื่นเริงขณะประกอบพิธีกรรมมากกว่าความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้นจึงอาจถือเป็นพิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อที่ค่อนข้างแปลกใหม่และแตกต่างไปจากสังคมไทย การศึกษาในครั้งนี้จึงเน้นที่ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง รวมทั้งศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการดังกล่าว เพื่อเชื่อมโยงถึงบทบาทที่มีต่อสาวกและสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง
2. ศึกษาความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง
3. ศึกษาพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง
4. วิเคราะห์บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

- 1.1 ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา
- 1.2 ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา
- 1.3 บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา

2. ด้านพื้นที่

ศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะ สมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก (พัทยา) หรือ ISKCON (Pattaya) ตั้งอยู่บริเวณถนนพัทยา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 (ศูนย์พัทยา)

3. ด้านเวลา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-พ.ศ. 2558

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา

ผู้วิจัยนำแนวคิดจากสองสำนักมาปรับประยุกต์ใช้ดังนี้

1. แนวคิดสัญวิทยา (Semiology) โดยโรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) หลักการสำคัญของสัญวิทยาประกอบไปด้วยสัญญาณ (Sign) รูปสัญญาณ (Signifier) และความหมายสัญญาณ (Signified) กล่าวคือ สัญญาณได้แก่บรรดาสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคม รูปสัญญาณคือสิ่งที่มองเห็นหรือสัมผัสได้แต่จะไม่มี ความหมายมาเกาะเกี่ยว ในขณะที่ความหมายสัญญาณนั้นขึ้นกับรหัส (Code) กฎเกณฑ์ของสังคมนั้น ๆ บาร์ตส์มีความเห็นว่าสิ่งที่กำหนดความหมายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสังคมคือระบบวัฒนธรรม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555) ซึ่งทั้งรูปสัญญาณและความหมายสัญญาณจะรวมตัวกันเรียกว่าสัญญาณ แนวคิดดังกล่าวจะพยายามชี้ให้เห็นว่าวัตถุหรือปรากฏการณ์หนึ่งๆ นั้น จะมีความหมายก็เพราะมีตำแหน่งหน้าที่ภายใต้ระบบใหญ่ๆ ใดๆ ด้วยการมองทั้งในระดับโครงสร้างหรือกระบวนชุด (Paradigm) และระดับกระแสความหรือในระนาบเดียวกัน (Syntagm)

2. แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) มองว่าวัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจ ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมนั้น

(ศิริพร ณ ถลาง, 2552, หน้า 360) ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวจาก วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) นักคติชนวิทยาคนสำคัญ ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคติชนในบทความ “Four functions of folklore” โดยได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 2.1 ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม
- 2.2 ทำหน้าที่ให้การศึกษาสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
- 2.3 รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
- 2.4 ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การสำรวจและรวบรวมข้อมูล

การทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสำรวจรวบรวมและศึกษาข้อมูล 2 ลักษณะคือ

1.1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความวิชาการ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เช่น คติความเชื่อ วิวัฒนาการทางความเชื่อ คัมภีร์ทางศาสนา เทพเจ้า พิธีกรรม เทศกาลสำคัญ และนิกายต่าง ๆ ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความเป็นมาและการดำรงอยู่ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในประเทศไทย เรื่องราวเกี่ยวกับการอวตารของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ โดยเฉพาะกฤษณะอวตาร (นารายณ์อวตารปางที่แปด) ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด รวมถึงความเป็นมาของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึกทั้งในและต่างประเทศ

1.2 เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ขบวนการฮะเร คริสณะปฏิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะพิธีกรรมในการชุมนุมของขบวนการฮะเร คริสณะที่ศูนย์พัทยาในทุกวันเสาร์และพิธีกรรมในวันกฤษณะชนมาฮ์ฐมี (วันคล้ายวันประสูติพระกฤษณะ) และวันสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการฮะเร คริสณะ โดยสังเกตการประกอบพิธีกรรมของสาวกอยู่ภายนอกเพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดโดยรวมของพิธีกรรมนั้น ๆ จากนั้นจึงเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยการร่วมสวดมนต์ร้องเพลง ประกอบพิธีอารตี ร่วมพิธีบรรยาย

คำสอนทางศาสนา พิธีแห่งคัมภีร์ และพิธีกรรมอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจรายละเอียดเบื้องต้นของ พิธีกรรมนั้น ๆ พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติภักดีโดยคณะภคินานาชาติเพื่อคริสตชนจิตสำนึก (พัทยา) พรหมณ์ผู้ดูแลศูนย์ และสาวกผู้นับถือใน ขบวนการฮะเร คริสตชนที่เมืองพัทยา ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interviews) ในลักษณะการนัดสัมภาษณ์บุคคลที่มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interviews) ในลักษณะพูดคุยแบบเป็น กันเองกับสาวก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-พ.ศ. 2558

2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาแยกแยะและ จัดเรียงอย่างเป็นระบบเพื่อให้เข้าใจถึงบริบทของการศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บ ข้อมูลภาคสนามทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องมาศึกษาโดยประยุกต์ แนวคิดสัญวิทยาามาปรับใช้ ด้วยการค้นหากระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ในปรากฏการณ์ และวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ในระดับกระแสความเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงโครงสร้างอันก่อให้เกิดความหมาย เชิงสัญลักษณ์ พร้อมทั้งประยุกต์ใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยมมาวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึง บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตชนที่มีต่อสาวกและสังคมในเมืองพัทยา

3. การสรุปและอภิปรายผล

การทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยและนำเสนอรายงานในรูปแบบพรรณนา วิเคราะห์ (Analytical description) เพื่อเสนอให้เห็นถึงความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริสตชน ในเมืองพัทยา ความหมายของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตชนในเมืองพัทยา รวมทั้งบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าว

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนว่ามีอยู่จริง ซึ่งอาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีก็ได้

พิธีกรรม หมายถึง การบูชาหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติในขบวนการทางศาสนา

พระกฤษณะหรือคริสตชน หมายถึง เทพเจ้าองค์หนึ่งในศาสนาฮินดู เป็นอวตารปางที่แปดของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ (กฤษณะอวตาร) ในที่นี้เป็นเทพเจ้าสูงสุดของขบวนการฮะเร คริสตชน

ขบวนการฮะเร คริสณะ หมายถึง กลุ่มคนที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด โดยจะเน้นบทสวดมโหรีที่มีเพียง 16 คำ ได้แก่ “ฮะเร คริสณะ ฮะเร คริสณะ คริสณะ คริสณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร”

สาวก ในที่นี้ หมายถึง ผู้นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในขบวนการฮะเร คริสณะ ศูนย์พัทธา ในที่นี้หมายถึง สถานที่ปฏิบัติภักดีโดยคะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริสณะ ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนพัทธา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 เมืองพัทธา จังหวัดชลบุรี

บทธาต หมายถึง บทธาตหน้าที่ในทางคติชนวิทยา ซึ่งเป็นบทธาตของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะ ที่มีต่อสาวกและสังคม โดยในที่นี้ได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าว จากทฤษฎีบทธาตหน้าที่นิยม (Functionalism) ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธา
2. เข้าใจความคิดความเชื่อของสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธา
3. สร้างความสัมพันธ์อันดีท่ามกลางความต่างทางเชื้อชาติและความเชื่อ เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา (2535) บทความวิชาการเรื่อง พระกฤษณะในประเทศไทย เป็นการศึกษาคติอิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะในประเทศไทยจากหลักฐานทางโบราณคดีและวรรณกรรมตำนานต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะมีที่มาจากศาสนาฮินดูในอินเดีย เผยแผ่และมีอิทธิพลในแถบเอเชียอาคเนย์โดยเฉพาะอาณาจักรขอมโบราณรวมถึงประเทศไทย ซึ่งปรากฏภาพสลักเล่าเรื่องพระกฤษณะที่โบราณสถานของไทยหลายแห่ง ปรากฏเค้าโครงเรื่องราวพระกฤษณะในชาดกทางพุทธศาสนาบางเรื่อง และมีอิทธิพลอย่างมากต่อวรรณคดีไทยอย่างอนิรุทธ์คำฉันท์และลิลิตยวนพ่าย รวมถึงตำนานการสร้างพระปฐมเจดีย์เรื่องพญากง พญาพาน

วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) หนังสือเรื่อง ศาสนาฮินดู กล่าวถึงพัฒนาการและสถานภาพของศาสนาฮินดูโดยรวม และแสดงให้เห็นว่าขบวนการหรือ กฤษณะ หรือฮะเร คริสณะ เป็นองค์กรทางศาสนาฮินดูที่ได้รับการปฏิรูปในพุทธศตวรรษที่ 21 โดยไชตันยะ มหาประภู และได้รับ

การรณรงค์ฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในพุทธศตวรรษที่ 25 โดยภักดีเวทานตะ สวามี ประญาพาท อีกทั้งยังเป็นองค์กรทางศาสนาฮินดูที่ได้รับการเผยแพร่และมีชื่อเสียงองค์กรหนึ่ง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมทรง ชีวะพันธุ์ (2520) วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษาองค์ประกอบ คุณค่าทางวรรณคดี ประวัติหนังสือ และที่มาของบทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปาง รวมถึงการเปรียบเทียบด้านเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนารายณ์สิบปางฉบับโรงพิมพ์หลวง ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะพบว่า ที่มาของโครงเรื่องพระนารายณ์อวตารปางที่แปด (กฤษณาวตาร) ในบทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปาง มาจากคัมภีร์ภาควัตปุราณะเป็นส่วนใหญ่

นริสา โพิตเดช (2522) รายงานการวิจัยเรื่อง รูปเคารพพระกฤษณะในเอเชียอาคเนย์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะรูปเคารพพระกฤษณะในเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดที่พบอย่างเป็นทางการ ซึ่งปรากฏทั้งหลักฐานทางเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี และนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับต้นแบบในอินเดียอันเป็นแหล่งกำเนิดของพระกฤษณะ ผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มในการทำรูปเคารพพระกฤษณะมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างไปจากที่อินเดีย ทั้งนี้เป็นผลมาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน ประกอบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นิยมความเก่งกล้าอย่างเทพของพระกฤษณะ ส่งผลให้ปรากฏรูปเคารพในลักษณะการปราบอสูรต่าง ๆ ส่วนลักษณะที่แสดงออกอย่างมนุษย์นั้นพบน้อยมาก

กนกวลี สุริยะธรรม (2541) รายงานการวิจัยเรื่อง ร่องรอยหลักฐานการนับถือศาสนาพราหมณ์ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 ที่พบในบริเวณชุมชนโบราณเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่พบที่เมืองศรีเทพ ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะพบว่า เมืองศรีเทพในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 มีการยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพทั้ง 2 นิกาย คือนิกายภาควัตและนิกายปาญจราตร

จิราพร โชติเถียรวงค์ (2547) รายงานการวิจัยเรื่อง พระกฤษณะกับนิกายภาควัต เป็นการศึกษาเรื่องราวของพระกฤษณะจากหลักฐานโบราณคดี โดยเฉพาะหลักฐานจากจารึกเอกสารเมกาเทเนส ปโตเลมี และวรรณคดีพุทธศาสนา “มัญจาคก” ผลการศึกษาพบว่า นิกายภาควัต นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากนิกายของกลุ่มชนเล็ก ๆ ชาวท้องถิ่นในเมืองมฤธา และพัฒนามาจนกลายเป็นนิกายสำคัญของลัทธิไวษณพที่นับถือบูชาพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด

งามพรรณ เทพทา (2552) รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาร่องรอยการนับถือศาสนาพราหมณ์ ณ เมืองโบราณศรีเทพ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 เป็นการศึกษารวบรวมหลักฐานจากจารึก โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ที่เกี่ยวเนื่องในศาสนาพราหมณ์ และนำมาวิเคราะห์ พัฒนาการของการนับถือศาสนาพราหมณ์ที่เมืองโบราณศรีเทพ ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะพบว่า จากการพบรูปเคารพพระวิษณุและพระกฤษณะโควรวรณะ (อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14) จำนวนมาก ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-14 (ช่วงแรก) การนับถือไวยษณพินิกายน่าจะเจริญรุ่งเรืองและได้รับการนับถืออย่างแพร่หลาย

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระกฤษณะเน้นไปที่การศึกษาทางด้านโบราณคดี (Archaeology) และประติมานวิทยา (Iconography) เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะประติมากรรมรูปเคารพพระกฤษณะที่เมืองโบราณศรีเทพ และภาพสลักเรื่องราวพระกฤษณะตามโบราณสถานต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาความเป็นมาของพระกฤษณะและนิยายภาควัตจากหลักฐานทางเอกสารและโบราณคดีเป็นสำคัญ ในขณะที่ปัจจุบันความเชื่อเรื่องพระกฤษณะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและเริ่มมีอิทธิพลในประเทศไทยและเมืองพัทยามากขึ้น โดยขบวนการฮะเร คริษณะ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ฉะนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นที่การศึกษาความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยา วิเคราะห์คติความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการดังกล่าวให้เห็นถึงบทบาทความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสาวกของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยายปัจจุบัน

บทที่ 2

พัฒนาการทางศาสนาฮินดูและขบวนการฮะเร คริชณะ

ขบวนการฮะเร คริชณะเป็นขบวนการทางศาสนาสาขาหนึ่งที่นับถือพระกฤษณะ (พระวิษณุหรือพระนารายณ์อวตารปางที่แปด) เป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งได้รับการปฏิรูปและพัฒนา มาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนิกายไวษณพ (นิกายหนึ่งในศาสนาฮินดูที่นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด) ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจบริบทของการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรม ของขบวนการดังกล่าวในเมืองพัทยา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพัฒนาการทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พัฒนาการทางความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะ ความเป็นมาของความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะ ในประเทศไทย สืบเนื่องถึงความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา เพื่อเป็นพื้นฐาน การศึกษาต่อไป

พัฒนาการทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดา แต่ก็ได้รับอนุโลมให้เป็นศาสนา เช่นเดียวกับศาสนาซิกข์ของญี่ปุ่น ซึ่งนางคราญ เจริญสวัสดิ์ (2535) กล่าวว่า ศาสนาพราหมณ์ เกิดขึ้นในอินเดียตั้งแต่ยุคพระเวท (1,500 B.C.-1,250 B.C.) มีการนับถือกันในหมู่ชาวอินโด – อารยัน ที่อพยพเข้ามาในอินเดียเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล แต่บุญเย็น วอทอง (2550) ได้เสนอว่า เมื่อการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ สันนิษฐานได้ว่าศาสนาพราหมณ์ของชาวอารยันมีวิวัฒนาการมาจากอารยธรรมเก่าของชนเผ่าพื้นเมืองโบราณลุ่มน้ำสินธุ

บุญเย็น วอทอง (2550) กล่าวว่า ศาสนาพราหมณ์ของอินเดียเป็นระบบพหุเทวาหรือระบบเทพเจ้าหลายองค์ มีทั้งที่เป็นอำนาจแห่งธรรมชาติ เช่น ดิน ไฟ อากาศ น้ำ ไฟ เป็นต้น เทพเจ้าที่มีสภาพอย่างมนุษย์ เป็นสัตว์หรือครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ และที่สำคัญคือเทพเจ้ามีระบบครอบครัวและมีลูกหลานสืบสกุล เพราะฉะนั้นเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์เก่าจึงมีหลายองค์ โดยพระยาสัจจาภิรมย์ (2548) กล่าวว่า เทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์จัดหมวดหมู่ได้เป็นสามพวก พวกที่หนึ่งอยู่ในสวรรค์ เช่น วรุณ สุริยะ สิวิตฤ วิษณุ อูษา อทิตี มิตรระ อรยมันและอัศวิน พวกที่สองอยู่ในฟ้า (อากาศ) ได้แก่ วาตะ อินทรา รุทระ ปรชัณยะและมรุต พวกที่สามอยู่ในพื้นโลก ได้แก่ อัคนี โสม และยม เป็นต้น โดยที่ บุญเย็น วอทอง (2550) ได้กล่าวว่า เทพเจ้าสูงสุดตามพระเวทเก่า

ของพราหมณ์ได้แก่เทพเจ้าสามองค์ คือ อัคนี สุริยะและวายูหรืออินทรา ซึ่งต่างก็มีอำนาจบารมีสูงส่ง และมีเทพบริวารของตนเป็นจำนวนมาก

วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า ด้วยระยะต่อมาผลกระทบจากพุทธศาสนา ศาสนา เช่น ความเชื่อท้องถิ่น และการตีความคำสอนที่คลุมเครือในพระเวทของฤๅษียุคหลัง ฯลฯ ทำให้พราหมณ์ต้องมีการปรับปรุงศาสนาของตนให้เหมาะสมกับยุคสมัย กลายเป็นศาสนาฮินดู หรือพราหมณ์-ฮินดู เมื่อราว 500 ปีหลังพุทธกาลหรือต้นคริสต์ศักราช และส่งผลให้เกิดนิกายในศาสนาฮินดูขึ้นมาอีกหลายนิกาย อาทิ ไศวนิกาย (Saivism) นับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ไวษณพนิกาย (Vaishnavism) นับถือพระวิษณุเป็นเทพเจ้าสูงสุด หรือศักตินิกาย (Saktism) นับถือชាយาศิวะ เป็นต้น และด้วยความที่ศาสนาพราหมณ์เก่าได้รับการวิพากษ์ได้แย่งอย่างหนัก ทั้งจากภายนอกและจากภายในของศาสนาพราหมณ์เอง คณะพราหมณ์จึงได้แต่งคัมภีร์อุปนิษัทและคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ ขึ้น เพื่อสร้างเทพเจ้าชุดใหม่ในศาสนาพราหมณ์ใหม่หรือฮินดู โดยมี “ตรีมูรติ” เป็นมหาเทพสูงสุดของศาสนาฮินดู ได้แก่พระพรหม พระวิษณุและพระศิวะรวมเป็นหนึ่ง หรือหนึ่งแยกเป็นสามก็ว่า ซึ่งบุญเย็น วอทอง (2550) ได้ให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนถ่ายอำนาจจากระบบเทพเจ้าสูงสุดรุ่นเก่าจากคัมภีร์พระเวทเดิมมาสู่ระบบตรีมูรตินี้ พวกพราหมณ์อาจารย์ได้กระทำโดยฉลาดแนบเนียน มีการอ้างอิงพระเวทเก่าอยู่ตลอดเวลา พร้อม ๆ กันนั้นก็ค่อย ๆ ลดบทบาทและความนิยมนับถือของประชาชนที่มีต่อเทพเจ้าสูงสุดรุ่นเก๋าลงเรื่อย ๆ

เทพเจ้าสูงสุดหนึ่งในตรีมูรติได้แก่ พระพรหม วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า พระพรหมมีกายสีแดง มีสี่หน้า แต่ละหน้าล้วนมีหนวด มีสี่มือ แต่ละมือถือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สี่อย่างในห้าอย่างดังนี้ คทา ข้อน สังวาลลูกประคำ ลูกศรปริวิตะ คนโท หรือคัมภีร์พระเวท ประดับคอด้วยสังวาลลูกประคำ ทรงหงส์เป็นพาหนะ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2547) ได้กล่าวอีกว่าพระพรหมมีมเหสีคือพระสร้อยวดี เทวีแห่งผู้อุปถัมภ์การศึกษา และพระพรหมยังได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้าง โดยสร้างจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล และจะไม่ทำลายสิ่งที่พระองค์สร้างขึ้นมา

พระศิวะเป็นเทพอีกองค์หนึ่งในสามของตรีมูรติ บางแห่งเรียกพระองค์ว่ามหาเทพ และเป็นเทพเจ้าสูงสุดของไศวนิกาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2547) กล่าวว่า ในขั้นต้นคือ ไนยุคไตรเพท นามศิวะไม่มีเลย มีแต่เทวดาองค์หนึ่งชื่อรุทระ ซึ่งในขั้นหลังมากลายเป็นพระศิวะขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) ที่ว่า ในคัมภีร์พระเวทมีเทพเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า รุทระ มีคุณสมบัติทุกอย่างเหมือนพระศิวะมาก พระศิวะจึงน่าจะเป็นเทพเจ้าองค์เดียวกับเทพรุทระ พระยาสังฆาภิรมย์ (2548) กล่าวถึง รูปร่างของพระศิวะหรือพระอิศวร

ว่า มักมีกายสีเขียว มีสามตา ตาที่สามอยู่ตรงหน้าผาก มีรูปพระจันทร์ครึ่งซีกอยู่เหนือตาที่สามนั้น ผมนุ่มเป็นชฎารุ่งรัง มีประจำกะโหลกหัวคนคล้ายคอก มีสังวาลเป็นงู คอเป็นสีดำ นุ่งหนังเสื่อหนังช้าง หรือหนังงวง บางทีก็เปลือยกาย สถิตอยู่บนเขาไกรลาสในเทือกเขานิมาลัย บางคาบชอบอยู่ตามสุสาน (ป่าช้า) และมีภูตผีเป็นบริวาร มีอาวุธตรีศูลชื่อปิณาค ธนูชื่อชคพ คทายอดหัวกะโหลกชื่อขั้ววรางค์ บางทีก็ถือบาศ (บ่วง) บัณเฑาะว์ มฤค และสังข์บ้าง มีมีเหยื่อชื่ออูมาหรือปารวตี มีโอรสสององค์ซึ่งออกหน้าออกตาชื่อ พระคเณศและพระขันธกุมาร และพระศิวะได้ชื่อว่าเป็นผู้ล้าง ผู้ทำลาย ซึ่งถือกันว่าทำให้สะอาดปราศจากโทษมลทิน เพื่อได้มีกำเนิดใหม่

เทพเจ้าหนึ่งในตรีมูรตีอีกองค์หนึ่งคือพระวิษณุหรือพระนารายณ์ และเป็นเทพเจ้าสูงสุดของไวยณพนิกาย พระยาสังฆจาริรมย์ (2548) กล่าวว่า ในยุคเวท พระนารายณ์มีนามเพียงว่า วิษณุ และมีได้เป็นเทวดาชั้นสูงอย่างไร เป็นเพียงองค์กำลังของดวงตะวันเท่านั้น ในยุคไตรเพทปรากฏว่าพระวิษณุเป็นสหายกับพระอินทร์ แต่พระอินทร์กลับเป็นใหญ่กว่า จนต่อมาในมหากาพย์และยุคปุราณะ ความรุ่งเรืองของพระวิษณุเจริญขึ้นและเข้ายึดนาม “นารายณ์” แต่สมัยนั้นมา ซึ่งนามว่า “นารายณ์” นี้แต่เดิมเป็นนามเรียกพระพรหมมาก่อน และได้ถูกแย่งไปเป็นนามของพระวิษณุในสมัยที่มีความรุ่งโรจน์ขึ้นภายหลัง

พระยาสังฆจาริรมย์ (2548) ยังกล่าวอีกว่า สีกายของพระนารายณ์นั้นไม่คงที่ เปลี่ยนไปตามยุค คือ ในกฤตายุคเป็นสีเขียว ไตรตายุคเป็นสีแดง ทวารยุคเป็นสีเหลือง และกัลยยุคเป็นสีดำ รูปพระนารายณ์มักเขียนเป็นบุรุษหนุ่ม กายเป็นสีนิลแก่ อารมณ์อย่างกษัตริย์ เสื้อทรงสีเหลือง มีสี่มือ ทรงตรี คทา (ชื่อเกาโมทกี) จักร (ชื่อสุทรรศนะ หรือรัชรนาภะ) สังข์ (ชื่อปัญจขันธ์) บางแห่งว่ามีธนู (ชื่อสารังคะ) และดอกบัว (ปทุม) กับพระขรรค์ (ชื่อนันทกะ) หน้าอกมีขนเป็นรูปยันต์ ศรีวัตสะ มีแก้วทับทรวงชื่อเกาสตุกะ และมีกำไลฝังด้วยแก้ว (ชื่อสมันตกะ) พระนารายณ์มีมีเหยื่อทรงนามว่าลักษมี วิมานเป็นแก้วมณี มีพญาครุฑเป็นพาหนะ มีอนันตนาคราชเป็นบัลลังก์ สถิตเรียกว่าไวภูณฐ์ ณ เกษียรสมุทร

พระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นมหาเทพที่มีหลายพระนาม วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่าใครที่เอ่ยนามของพระองค์ครั้งหนึ่งจะหมดบาปกรรมที่ทำไว้ทั้งหมด พระยามัจจุราชหรือพระยมก็ไม่สามารถมีอำนาจเหนือผู้จงรักภักดีพระวิษณุได้ อีกทั้งยังได้ชื่อว่าเป็นเทพเจ้าผู้รักษาเอกภพ ทรงเป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นเทพเจ้าที่มีพระทัยสุภาพอ่อนโยนต่อผู้ที่จงรักภักดี พระองค์ทรงให้อภัยต่อผู้สำนึกผิดเสมอ และมักจะเห็นพระองค์ประทับอยู่คู่กับพระนางลักษมี เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งสมบูรณ์ ซึ่งเป็นชายาของพระองค์

เทพเจ้าต่าง ๆ ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่ชาวฮินดูให้ความเคารพนับถือ ล้วนมีที่มาจากคัมภีร์พระเวท (Vedas) บุญเย็น วอทอง (2550) กล่าวว่า คัมภีร์พระเวทคือคัมภีร์อันเป็นที่มาของต้นเค้าความเชื่อ และลัทธิพิธีทั้งหลายของศาสนาพราหมณ์เก่า และศาสนาพราหมณ์ใหม่หรือฮินดู แต่ระยะเวลาที่คัมภีร์พระเวทได้รับการแต่งขึ้นนั้นยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ โดยนงคราญ เจริญสวัสดิ์ (ม.ป.ป.) คาดประมาณว่าพระเวทเขียนขึ้นราว 2,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ถึง 500 ปีก่อนคริสต์ศักราช บ้างก็ว่าแต่งขึ้นเมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช บางท่านก็ว่าคัมภีร์บางส่วนมีอายุยาวนานกว่านั้น ในขณะที่ James S. Meston ยืนยันว่าคัมภีร์พระเวทนั้น เพิ่งมารวบรวมเป็นหนึ่งเดียวกันจริง ๆ เมื่อราว 700 ปีมานี้

นักปราชญ์ส่วนใหญ่เชื่อว่าพระเวทเป็นผลงานของเหล่ามหาฤาษีหลาย ๆ องค์แต่งไว้ทีละส่วน ซึ่งสอดคล้องกับ นงคราญ เจริญสวัสดิ์ (2535) ที่กล่าวว่า พระเวทเขียนขึ้นในระยะเวลาต่าง ๆ กัน ไม่ได้เขียนในเวลาเดียวกัน เพราะฉะนั้นการที่คัมภีร์พระเวทได้รับการแต่งขึ้น และท่องจำ บอกเล่ากันมาเป็นเวลานาน กับทั้งยังได้มีการแต่งเติมอยู่เสมอ ต่างยุคต่างสมัยกัน ข้อความพระเวทจึงมีความสลับซับซ้อน แตกต่างและขัดแย้งกันเองโดยตลอด

คัมภีร์พระเวทรุ่นแรกมีสามคัมภีร์ คือ ฤคเวท ยชุรเวทและสามเวท จึงเรียกว่า ไตรเพท ต่อมาภายหลังได้มีการแต่งอาถรรพเวทเพิ่มเติม แต่ก็ยังเรียกรวมว่าไตรเพทเช่นเดิม นงคราญ เจริญสวัสดิ์ (2535) กล่าวว่า พระเวทแบ่งออกเป็นสามตอน ได้แก่ สัมหิตาหรือมนตรา พราหมณะ อรรถยกะและอุปนิษัท ซึ่งสอดคล้องกับบุญเย็น วอทอง (2550) ที่กล่าวว่า คัมภีร์พระเวททุกคัมภีร์ประกอบด้วยส่วนแรกเรียกว่า มนตรา ต่อมา มีการแต่งส่วนที่สองประกอบภายหลังเรียกว่า พราหมณะ เมื่อประมาณ 800-500 ปีก่อนคริสต์ศักราช และต่อมาเมื่อประมาณ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราชหรือราวสมัยพุทธกาล ได้มีการแต่งคัมภีร์รุ่นใหม่ que เรียกว่าอุปนิษัท ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงจากศาสนาพราหมณ์เก่ามาสู่ศาสนาพราหมณ์ใหม่หรือฮินดู

นอกจากคัมภีร์พระเวทแล้ว ศาสนาฮินดูยังประกอบด้วยคัมภีร์อิติहाสหรือคัมภีร์ประเภทมหากาพย์ ได้แก่ รามายณะ แต่งขึ้นเมื่อราว 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช และมหาภารตะ แต่งขึ้นเมื่อราว 200 ปีก่อนคริสต์ศักราช รวมถึงคัมภีร์ปุราณะ ซึ่งวิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า คัมภีร์ปุราณะมีทั้งหมด 18 คัมภีร์ ได้แก่ วิชาณุปุราณะ นารทปุราณะ ภาควัตปุราณ ครุฑปุราณะ ปัทมาปุราณะ วราหปุราณะ มัตสยาปุราณะ กูรมาปุราณะ ลิงคปุราณะ วายุปุราณะ สกัณฑปุราณะ อัคนีปุราณะ พรหมปุราณะ พรหมานทปุราณะ พรหมไววรตปุราณะ มารกัณฑปุราณะ ภูมิษยปุราณะ และวามนปุราณะ โดยบุญเย็น วอทอง (2550) กล่าวว่า คัมภีร์ปุราณะ

ทั้ง 18 คัมภีร์ได้รับการแต่งขึ้นโดยผู้แต่งหลายคน ในระยะเวลาต่อเนื่องจากคัมภีร์มหากาพย์ หรือเมื่อราว 300 ปีก่อนคริสต์ศักราชลงมา ซึ่งเป็นช่วงระยะที่พวกกรีกกำลังรุกรานและครอบครองอินเดีย

ทศพล จังพานิชย์กุล (2552) กล่าวว่า ศาสนาฮินดูในลัทธิที่นับถือพระนารายณ์ เป็นเทพเจ้าสูงสุด ถือว่าคัมภีร์ “ภควัทคีตา” เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญ ซึ่งภควัทคีตามีได้มีรูปแบบเป็นเอกเทศ เป็นเพียงอนุศาสนกถาตอนหนึ่งในมหากาพย์ภาคะเท่านั้น มีลักษณะเป็นบทสนทนาโต้ตอบระหว่างผู้ถามคือ อรชุน เจ้าชายฝ่ายปาณฑพ ผู้ทำศึกกับฝ่ายเคารวพ โดยมีผู้ตอบคำถามคือ พระกฤษณะ (พระนารายณ์อวตาร) สารถีม่าศึกและสหายของอรชุน โดยฝ่ายไวษณพนิกายหรือผู้ที่นับถือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ได้ยกย่องว่าภควัทคีตาเป็นคัมภีร์พระเวทเล่มที่ห้าต่อจากคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาถรรพเวท

หลังจากที่ศาสนาพราหมณ์ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยจนกลายเป็นศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์-ฮินดู ในช่วง 500 ปีหลังพุทธกาล ต่อมาในช่วงสมัยกลางเป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีองค์กรศาสนาฮินดูเกิดขึ้นอีกหลายองค์กร เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงศาสนาฮินดูให้เหมาะสมกับยุคสมัยยิ่งขึ้น เช่น ขบวนการภักดี (Bhakti movement) พรหมสมัชชา (Brahmo smaj) รามกฤษณะ (Ramakrishna mission) และหริ กฤษณะ (Hare krishna) เป็นต้น และบางองค์กรก็เป็นลัทธิฤษีที่สังกัดอยู่กับองค์กรต่าง ๆ (วิทยา ศักยาภินันท์, 2549)

พัฒนาการทางความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะ

พระกฤษณะถือเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของนิกายไวษณพ ที่ได้รับการยกย่องบูชาจากผู้นับถือในฐานะอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เพื่อลงมาปราบยุคเข็ญในโลกมนุษย์ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ ปรากฏในรูปมนุษย์ผู้เปี่ยมไปด้วยพลังอำนาจแห่งเทพเจ้า และได้รับการยอมรับให้เป็นเทพอันยิ่งใหญ่ รวมถึงพี่ชายของพระกฤษณะที่มีนามว่าพลราม ก็กล่าวกันว่าเป็นอวตารปางที่แปด ของพระวิษณุด้วย ซึ่งในภาพสลักหรือประติมากรรมจะพบภาพของพลรามปรากฏพร้อมพระกฤษณะโดยมีสัญลักษณ์ที่บอกได้ (นริสา โภธิเดช, 2522, หน้า 1) พร้อมทั้งมีลัทธิบูชาवासเทพ-กฤษณะมาแต่ครั้งอดีต อันปรากฏจากหลักฐานทางเอกสารและโบราณคดีต่าง ๆ

ในคัมภีร์พระเวทรุ่นแรก ไม่ได้มีการกล่าวถึงवासเทพ (นามหนึ่งของพระกฤษณะ) อย่างชัดเจน ซึ่งชื่อเฉพาะอย่าง กฤษณียะและกฤษณะ พบในมณฑลที่หนึ่งและแปดแห่งฤคเวท แต่ทั้งสองมณฑลนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวความกล้าหาญของพระกฤษณะเลย โดยเป็น

การอ้างถึงภคชนแห่ง อัญศิระ-โคตร (Angtrasa-gotra) ในเกาศิตกัปพรหมณะ (Kaushitaki Brahmana) และเป็นชื่อหนึ่งของหริตะ โคตร (Harita gotra) ในไอตเรย อารัญญกะ (Aitaerya Aranyaka) ซึ่งสิ่งเหล่านั้นไม่บ่งบอกได้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างใกล้ชิดกับวาสุเทพ-ภคชน แต่ในคัมภีร์ชานโทคยะ อุปนิษัท (Chhandogya Upanishad) ได้กล่าวว่า พระภคชนปรากฏ เป็นลูกชายเทวกีและเป็นศิษย์ของโฆระ อัญศิระ (Ghora Angirasa) โดยภคชนได้เรียนรู้ เกี่ยวกับศีลภาษิตกับอาจารย์คนดังกล่าว ซึ่ง เอช. ซี. รัยโยชูริ (H. C. Raychaudhuri) ซึ่งให้เห็น ว่า คำสอนที่พระภคชนได้เรียนกับโฆระ อัญศิระ เหมือนกับการเทศนาของวาสุเทพ-ภคชน แก่อรชุนในภคทคิตา ซึ่งศีลอมตะทั้งสามข้อได้ถูกสลักลงบนเสาศงเฮลิโอดรัส (Heliodorus) ที่เพสนคร รวมทั้งข้อเทศนาต่าง ๆ ด้วย เมื่อตรวจสอบเรื่องราวของพระภคชนในอุปนิษัทและ วาสุเทพ-ภคชน ในมหาภารตะนั้นสันนิษฐานได้ว่าเป็นคนเดียวกัน และน่าสังเกตว่าใน ประปาฎกะที่ 18 (Prapathaka) แห่งขันฑะที่ 3 ในอุปนิษัท มีการบันทึกเกี่ยวกับมหิดาส (Mahidasa) บุตรชายของไอตรา (Itara) จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า เทวกีบุตร วาสุเทพ-ภคชน เดิมเป็นมนุษย์ธรรมดาเช่นเดียวกับมหิดาส ซึ่งบันทึกยุคแรกของพระภคชนใช้วิธีบันทึกจาก การตีความว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ โดยวาสุเทพ-ภคชน ในภคทคิตาก็คือ เทพองค์หนึ่ง แต่ความเป็นเทพของพระองค์ยึดหลักความยิ่งใหญ่อย่างที่มีมนุษย์จะมีความสามารถ ทำได้ คือการตั้งอาณาจักรแห่งคุณธรรมและความเที่ยงธรรมแทนความชั่วและความอยุติธรรม (นริสา โปธิเดช, 2522, หน้า 2)

แนวคิดที่ว่าวาสุเทพ-ภคชน เป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เริ่มปรากฏ ชัดขึ้นจากบันทึกของเมกาสเทเนส (Megasthenes) ทูตชาวกรีกในสมัยพระเจ้าจันทรคุปต์ (ราวพุทธศตวรรษที่ 2) ในหนังสืออินดิกา (Indica) ที่กล่าวถึงชาวสัตตวะ (ชาวท้องถิ่นในเมือง มธูรา) การบูชาวาสุเทพ-ภคชน และเมืองต่าง ๆ ระหว่างมธูราและภคชนปุระ ซึ่งมีแม่น้ำ ยมุนาไหลผ่าน เมกาสเทเนสออกความเห็น ว่า เทพสององค์คือเฮราเครส (Herakles-ครึ่งเทพ และมนุษย์ของกรีก) และไดโอนิเซียส (Dionysios) ได้รับการเคารพบูชาโดยชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ ตามที่ราบและพวกที่อาศัยอยู่ตามเชิงเขา ซึ่งชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในอินเดียช่วงนั้นได้ยืนยันว่า เทพสององค์ของอินเดียคือพระภคชนและพระศิวะ เป็นองค์เดียวกันกับเฮราเครสและไดโอนิเซียส (นริสา โปธิเดช, 2522, หน้า 2-3)

จิราพร โชติเธียรวงค์ (2547, หน้า 78) กล่าวว่า ดี.อาร์.ภันดาร์कर (D. R. Bhandarkar) ได้ตีความชื่อต่าง ๆ ในเอกสารที่กล่าวถึง การบูชาพระวาสุเทพและเรื่องราวของเฮราเครสหรือ พระภคชนว่า เป็นบุคคลที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยกย่อง และได้รับการบูชา

ที่สุดจากชาวอินเดียผู้อาศัยอยู่ตามที่ราบและตามเชิงเขา โดยชื่อเฮราเครส (Heracles) หมายถึง วาสูเทพ-กฤษณะ (Vasudeva-Krsna), เสาร์เสนอย (Souraseni) คือ สุรเสน เมโธรา (Methora) คือมธูรา อีโยพเรส (Lobares) คือแม่น้ำยมุนา เครอิโสโบร (Cleisobora) คือ กฤษณปุระ (Krsnapura) โดยมีการกล่าวถึงประวัติของเฮราเครสว่าเป็นชาวพื้นเมืองอินเดีย ถือกำเนิดที่เมืองมธูรา ผ่านการแต่งงานหลายครั้งและมีภรรยาหลายคน ประกอบกับมีลูกหลานสืบตระกูลจำนวนมาก และเดินทางไปรอบโลกเพื่อปราบอสูร เฮราเครสมีลูกสาวคนเดียวชื่อ ปันทเคีย (Pandaia) ผู้ปกครองดินแดนตามชื่อของนาง โดยภัณฑกรเห็นประวัติของเฮราเครสตรงกับเรื่องราวชีวิตของพระกฤษณะในมหาภารตะและในปุราณะทั้งหลาย ซึ่งชื่อปันทเคียก็คือพวกปาดณฑ

จิราพร โชติเธียรวงค์ (2547, หน้า 81) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของพระกฤษณะ โดยมีการอ้างถึงนักปราชญ์บางท่านที่ให้ความเห็นว่า เรื่องพระกฤษณะมีเค้าความจริงทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือพระกฤษณะเป็นหัวหน้าชนเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่ทางภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศอินเดีย อีกทั้งพระองค์ยังเป็นผู้นำกระบวนการปฏิรูปทางศาสนา ด้วยความปรีชาสามารถ ความกล้ากล้าหาญและความรอบรู้ในศิลปวิทยานานาประการของพระองค์เป็นที่ประทับใจมวลชนในยุคนั้นมาก ทำให้จากการเป็นหัวหน้าและผู้นำ พระกฤษณะจึงค่อย ๆ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นวีรบุรุษ และกลายเป็นเทพเจ้าในที่สุด โดยอาศัยบทบาทในการครองตำแหน่งต่าง ๆ มาเป็นเค้าโครงดำเนินเรื่อง ก่อให้เกิดเทพนิยายจำนวนมากมายับไม่ถ้วน เพื่อแสดงบุคลิกภาพและอภินิหารของพระกฤษณะ โดยนริสา โภทิเดช (2522, หน้า 6) กล่าวว่าพวกสัตตวะ (ชาวท้องถิ่นในเมืองมธูรา) เป็นผู้นับถือพระกฤษณะอยู่ก่อน โดยการบูชาวาสูเทพ-กฤษณะนี้ มีชื่อเรียกว่า นิกายภาควัต

การได้รับยกย่องให้เป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ของวาสูเทพหรือพระกฤษณะเกิดขึ้นเมื่อไรไม่ทราบแน่ชัด แต่หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2547, หน้า 105) กล่าวว่า คำว่า ภาควัต เพิ่งนำมาใช้แทนคำว่า ไชษณพในสมัยราชวงศ์คุปตะเท่านั้น ความเชื่อทางศาสนาของนิกายภาควัตที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นศาสดาของนิกายภาควัตนั้น อาร์.ซี. มาจุมดา (R. C. Majumdar) แห่งมหาวิทยาลัยพาราณสี ได้เขียนอธิบายไว้ในหนังสือ Ancient India ว่านิกายภาควัตได้เกิดขึ้นท่ามกลางความแตกแยกอย่างสุดโต่งระหว่างกลุ่มศาสนาใหม่ คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาไชนะหรือเซนที่ไม่ยอมเชื่อถือในคัมภีร์พระเวท กับอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังยึดมั่นอยู่กับหลักคำสอนของคัมภีร์พระเวท โดยนิกายภาควัตมีแหล่งกำเนิดมาจากอุปนิษัท

อันเป็นแหล่งกำเนิดเดียวกับศาสนาพุทธและศาสนาเชน ซึ่งเกิดขึ้นทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนนิกายภาคใต้ได้เกิดและเจริญแพร่หลายทางภาคตะวันตกในชนเผ่าสาตวัต (ยาทพ) มีกษัตริย์ชื่อพระกฤษณะเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์และช่วยเผยแพร่นิกายภาคใต้จนได้กลายเป็นลัทธิความเชื่อทางศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในดินแดนภาคตะวันตกของอินเดีย นิกายภาคใต้แม้จะมีคำสอนสอดคล้องกับศาสนาพุทธและศาสนาเชนอยู่หลายประการก็ตาม โดยเฉพาะในเรื่องไม่เห็นด้วยกับการประกอบพิธีพลีกรรม แต่ก็มีหลักคำสอนไม่ตรงกับพระพุทธศาสนาและศาสนาเชนอยู่มาก เช่นในเรื่องการเชื่อถือพระผู้เป็นเจ้านั้น พระพุทธศาสนาและศาสนาเชนมักจะไม่กล่าวถึง ส่วนนิกายภาคใต้ก็ยังยึดอยู่กับหลักการว่ามีพระผู้เป็นเจ้า และเชื่อว่าด้วยความภักดีหรือการมอบกายถวายชีวิตแด่พระผู้เป็นเจ้านั้นที่ไปถึงวิมูติภาพหรือความหลุดพ้นได้ (กฤษณะเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2516 อ้างถึงใน จิราพร โชติเธียรวงศ์, 2547, หน้า 80) ฉะนั้นอาจสรุปได้ว่านิกายภาคใต้นั้นปฏิรูปมาจากศาสนาพระเวทหรือพราหมณ์ เช่นเดียวกับพุทธศาสนาและศาสนาเชน แต่ต่างกันที่พุทธศาสนาและศาสนาเชนนับปฏิรูปอย่างเด็ดขาด คือไม่ยอมรับนับถือความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวทอีกต่อไป และไม่ยอมรับว่ามีพระผู้เป็นเจ้าด้วย ส่วนนิกายภาคใต้นั้นยอมรับพิธีพลีกรรมอันหมายถึงการสังเวทเจ้าด้วยชีวิตสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังยึดมั่นในหลักคำสอนของคัมภีร์พระเวท รวมทั้งเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า

ควินตุส เคอร์ติอุส (Quintus Curtius) ผู้เขียนเรื่องอัครวีรประวัติของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (The history of alexander the great) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการยกทัพเข้ามายังอินเดียของอเล็กซานเดอร์ (พุทธศตวรรษที่ 2) ว่า ในการรบกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชนั้น ทหารที่อยู่แถวหน้าของโปโรหรือปुरुส (Poruo-Purus) กษัตริย์แห่งลุ่มน้ำเซล์ม (Jhelum) จะถือรูปของเฮราเครส (the image of Heracles-Krsna) เนื่องจากพวกทหารเชื่อว่ารูปเคารพนี้จะทำให้พวกเขาเข้มแข็งและเป็นแรงกระตุ้นให้ทหารทำการรบอย่างเต็มที่จนได้รับชัยชนะ (จิราพร โชติเธียรวงศ์, 2547, หน้า 78) ซึ่งสอดคล้องกับตอนที่พระกฤษณะสอนอรชุนให้เกิดความเชื่อมั่นกระตือรือร้นในการทำสงครามกับฝ่ายเการพ ณ ท่งกุรุเกษตร จึงเป็นไปได้ว่ากษัตริย์ปुरुและกองทัพของเขาบูชาเทพหรือวาสุเทพ-กฤษณะ และสอดคล้องกับข้อความในหนังสือภูมิศาสตร์ของปโตเลมี (Ptolemy) เล่มเจ็ด ที่ได้บันทึกไว้ว่าผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ ลุ่มแม่น้ำเซล์มมีการบูชาวาสุเทพอยู่ทั่วไป โดยเมืองบันโดออย (Pandoouoi) หมายถึง เมืองของพวกเขา ปาณทพ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ยิ่งใหญ่ของวาสุเทพ-กฤษณะ (นริสา โพธิเดช, 2522, หน้า 3)

ความเป็นมาของนิกายภาคใต้มีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2451 พลเอก

คันทิงแฮม (Cunningham) ได้ค้นพบแผ่นหินที่บ่อน้ำเก่าแก่ในหมู่บ้านโมรา ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองมธุราไปทางตะวันตกประมาณเจ็ดไมล์ จารึกด้วยตัวอักษรพราหมี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 5-6 จากนั้นได้เคลื่อนย้ายไปไว้ที่พิพิธภัณฑสถานมธุรา โดยจารึกนี้สร้างในสมัยมหากษัตริย์โคทาสะบุตรของมหากษัตริย์ราชวุละ กล่าวถึง การสร้างรูปเคารพวีรบุรุษทั้งห้าอันสวยงามของชาวฤษณะเพื่อบูชา และได้ประดิษฐานไว้ในเทวาลัยหินอันงดงาม (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 74) ซึ่ง เอช. ลูเดอร์ส, เบอรัลลิน (H. Luders, Berlin) ได้ให้ความเห็นว่าวีรบุรุษทั้งห้า คือ พลราม (Baladeva) อัครุระ (Akrura) อนาธฤษฏี (Anadhrsti) สารณะ (Sarana) และวิฑูระ (Viduratha) อันแสดงให้เห็นว่ามีนิกายบูชาวาสเทพก่อนที่จะกลายเป็นองค์เดียวกันกับพระกฤษณะในเวลาต่อมา (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 73)

ความเชื่อทางศาสนาของนิกายภาควัตหรือนิกายที่บูชาวาสเทพได้รับการนับถือมากขึ้นดังเห็นได้จากจารึกนานาฆาฏ (Nanaghat) ที่จารึกด้วยตัวอักษรพราหมี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 5-6 ข้อความว่า “ขอน้อมไหว้แด่พระธรรม และเทพทั้งสองคือสังกฤษณะและวาสเทพ พระจันทร์ และพระอาทิตย์ ภูเขา ผู้คุ้มครองรักษาทั้งสิ้นคือ พระยม พระวรุณ พระกูเวร พระอินทร์” (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 73) ที่แสดงให้เห็นว่ามีการเคารพสังกฤษณะหรือพลราม และวาสเทพหรือพระกฤษณะ ไปพร้อมๆ กับเทพเจ้าในสมัยพระเวท

หนึ่งในจำนวนหลักฐานทางโบราณคดีแรกสุดของการเคารพบูชาวาสเทพ-กฤษณะในอินเดียคือจารึกที่เสาเพสนคร (Besnagar) หรือที่เรียกว่าสตันท์เฮลิโอดอรุส (Heliodorus) อันเป็นจารึกบนเสาหินแกรนิตที่เมืองเพสนคร ใกล้กับเมืองสาญจี ในอินเดียกลาง ซึ่งจารึกด้วยตัวอักษรพราหมี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 3-4 เป็นเสาหินที่มีชื่อเสียงมากและปัจจุบันก็ยังคงสภาพอยู่ โดยมีข้อความสลักไว้ด้านล่างของเสาคความว่า “ณ ที่นี้ ครุฑทวัช (เสาที่มียอดเสาเป็นรูปครุฑ) เฮลิโอดอรุสสร้างขึ้นเพื่อบูชาพระวาสเทพ (พระวิษณุ) พระเป็นเจ้าของเทพทั้งปวง เขาเป็นผู้นับถือนิกายภาควัต เป็นบุตรของไดออน (Dion) เป็นชาวเมืองตักษศิลาและเป็นทูตชาวกรีกแห่งอันติอากดาส มหาราช (Antialkadas) ได้มาในราชสำนักพระราชากาศีปุตรภาคัทรแห่งวิทิตา ผู้ช่วยคนอื่นให้พ้นจากบาป ในปีที่ 14 อันเจริญรุ่งเรืองแห่งการครองราชย์” และในด้านที่สองได้บันทึกถึงมรรคหรือคุณธรรมอมตะ (ข้อปฏิบัติที่เป็นความจริง) สามประการ ได้แก่ ทมะ คือ ความอดกลั้น การควบคุมตนเอง, ตยาคะ คือการเสียสละ และอประมาณ คือความไม่ประมาณ เมื่อปฏิบัติเป็นอย่างดีในโลกนี้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ก็จะนำไปสู่สวรรค์” ซึ่งจิราพร โชติเธียรวงค์ (2547, หน้า 72) กล่าวว่า จารึกเพสนครนี้เป็นหลักฐานสำคัญที่สุดก็ได้ที่แสดงให้เห็นถึงพลังอันยิ่งใหญ่ของนิกายภาควัต ที่สามารถทำให้ชาวต่างชาติหรือทูตของชาวกรีกเกิดความภักดีและ

ศรัทธา จนกระทั่งหันมานับถือบูชาพระกฤษณะและใช้ทรัพย์สินสมบัติของพวกกรีกเผยแพร่ความเชื่อของนิกายภาควัต อันแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของนิกายภาควัตได้อย่างชัดเจน อีกทั้งรูปครุฑบนยอดเสา (ปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว) ก็ได้แสดงให้เห็นถึงการรวมกันอย่างสมบูรณ์ของนิกายบูชาवासเทพกับพระวิษณุในสมัยพระเวท

จากจารึกโฆสุณติ ซึ่งจารึกด้วยตัวอักษรพราหมี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 4-5 ค้นพบที่ผนังบ่อน้ำทำด้วยหินในหมู่บ้านโฆสุณติ ใกล้ ๆ กับเมืองนาการ์ (Nagari ชื่อเดิม มัถยิกา) ทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณสี่ไมล์ รัฐอุฑยปุระเก่า แคว้นราชปุตนา (Rajputana รัฐราชสถานในปัจจุบัน) และยังคงค้นพบจารึกอีกสองหลัก ซึ่งมีเนื้อหาเหมือนกัน โดย ดี.อาร์.ภันฑกร (D.R.Bhandarkar) พบที่บริเวณรั้วหินในการขุดค้นระหว่าง พ.ศ. 2456-2457 เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของนิกายภาควัตได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการรวมกันของนิกายบูชาवासเทพหรือพระกฤษณะกับศาสนาพระเวทในตอนแรก โดยจารึกกล่าวว่า “พระราชาผู้นับถือพระภาควัตเป็นพระเจ้าสูงสุด ทรงพระนามว่าसरुवताते (Sarvatata) และคาศายณะ (Gajayana) บุตรของปราศร (Parasara) ผู้ทำพิธีอัสวเมธ และได้สร้างกำแพงบูชาเรียกว่า นารายณ์-วาฏกา (Narayana-Vatka) เพื่อบูชาเทพเจ้าภาควัตสององค์คือ สังกฤษณะ (Samkarsana) และवासเทพ (Vasudeva) ผู้เป็นเทพเจ้าที่ไม่มีใครเอาชนะได้และเป็นพระเจ้าแห่งเทพทั้งปวง” (จารึกโชติเถียรวงค์, 2547, หน้า 71) จากข้อความในจารึกดังกล่าวทำให้ทราบว่ามีการบูชาเทพเจ้าสององค์คือ สังกฤษณะหรือพลราม และवासเทพหรือนารายณ์ ซึ่งนริสา โภธิเดช (2522, หน้า 4) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าการทำพิธีบวงสรวงแบบพระเวทกับเทพสององค์คือสังกฤษณะและवासเทพ ถูกพรรณนาว่าเป็นเทพเจ้าที่ไม่มีใครเอาชนะได้และเป็นพระเจ้าแห่งเทพทั้งปวง อีกทั้งรังสีลาปูชาถูกเรียกว่า นารายณ์-วาฏกา ได้แสดงให้เห็นถึงการรวมลักษณะของนิกายภาควัตและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

แม้จุดเริ่มต้นของนิกายภาควัตยังคงไม่แน่ชัด แต่หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2547, หน้า 105) ได้กล่าวไว้ว่า การเปรียบเทียบว่าवासเทพหรือพระกฤษณะคือพระนารายณ์ คงได้กระทำกันมาแล้วก่อนพุทธศตวรรษที่ 6 ความเป็นมาของการรวมนิกายภาควัตเข้ากับศาสนาพระเวทหรือพราหมณ์-ฮินดูนั้น นริสา โภธิเดช (2522, หน้า 6-7) ได้อธิบายไว้ว่าสาธุศิษย์ได้รวบรวมคิตา (มีบ่อเกิดจากปรัชญาสาขชยะ-โยคะ และรวมเข้ากับนิกายภาควัตเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 2-3) โดยใช้ข้อมูลอันเก่าแก่ เพื่อหวังที่จะยืนยันความมีอำนาจสูงสุดของवासเทพ-กฤษณะ และในขณะเดียวกันก็เพื่อจะสมานไมตรีกับศัตรูของนิกายภาควัต นอกจากการปรับปรุงของเกี่ยวกับคัมภีร์คิตาแล้ว นิกายภาควัตยังรับเอาพระวิษณุ (เทพองค์หนึ่งในหมู่สุริยเทพ) และ

พระนารายณ์ของศาสนาในยุคพระเวทมาผสมกลมกลืนบุคลิกลักษณะ โดยมีหลักฐานจากคัมภีร์สองฉบับคือ มหานารายณะ อุปนิษัท (Mahanarayana upanishad) กับวิชญ์คายนีแห่งไตตตีรียะ อารัณยกะ (Vishnugayatri of the Taittiriya Aranyaka) อีกทั้งความสำคัญของพระกฤษณะยังถูกดึงเข้าไปในลัทธิเอกานติกะ โดยกล่าวถึงคำสอนของพระกฤษณะที่เทศน์แก่สหายและผู้เคารพนับถือเกี่ยวกับปรัชญาสางขยะและโยคะ

ความเชื่อทางศาสนาของนิกายภาควัตได้มีวิวัฒนาการมาจากนิกายเล็ก ๆ ซึ่งนับถืออยู่ในกลุ่มชนท้องถิ่นมาสู่นิกายใหญ่ ต่อมานิกายภาควัตได้รับเอาอิทธิพลของนิกายปาณจวาทระหรือปัญจวาทระ (ปาณจวาทระ ปาณจวาทะ-ปาณจวาทะ) มารวมเข้าไว้ด้วย (แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อใด) ดุสิต ทุมมากรณ (2541, หน้า 8-9) อธิบายว่า เดิมคำว่า ปาณจวาทนะ เป็นชื่อของพิธีกรรมที่ประกอบโดยเทพชื่อนารายณ์ เป็นพิธีกรรมที่ต้องประกอบติดต่อกันห้าวันห้าคืน เพื่อที่จะได้มาซึ่งพลังและอำนาจเหนือสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ส่วนทางด้านปรัชญา คำว่า ปาณจวาทนะ หมายถึง การปรากฏกายห้าแบบของเทพ ได้แก่ ปาระ วยุหะ วิภวะ อันตารยามิน และอรรจา เช่น

1. ปาระ เป็นการปรากฏกายแบบแรก คือปาระเมื่อจะสร้างโลก ในการสร้างโลกพระวิษณุไม่ได้สร้างเอง แต่ให้ชายาหรือพระลักษมีเป็นผู้สร้าง

2. วยุหะ เป็นการปรากฏกายแบบที่สอง คือในเวลาจะรักษาความสงบในโลก โดยวยุหะมีสี่ปางที่สำคัญ คือ วาสุเทพ สังกฤษณะ ปรัทุมนะ และอนิรุท นอกจากนี้ยังแบ่งเป็นปางย่อย ๆ

वासुเทพ แยกออกเป็น เกศวะ นารายณ์ และมาธวะ

ปรัทุมนะ แยกออกเป็น ตริวิกรม วามานะ และศรีธระ

อนิรุท แยกออกเป็น หฤษิกะ ปัทมทนะ และนาโมทรา

นอกจากนี้ยังมีปางย่อย ๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มวยุหะอีกคือ ปุรุโหดตมะ จารยยะ อโรกษวะ อุเปทระ อิจยตะ กฤษณะ นฤสิงหะ และหริ

3. วิภวะ คืออวตารหนึ่งของवासุเทพ-กฤษณะหรือพระวิษณุ โดยในคัมภีร์ปาณจวาทระฉบับแรก ๆ บรรยายไว้ว่ามีถึง 39 วิภวะหรืออวตาร ต่อมาในวรรณกรรมยุคหลังเช่น คัมภีร์ปุราณะได้บรรยายอวตารที่สำคัญไว้สิบประการ (ทศอวตาร) คือ มัธยมดาว กูรมาวตาร วราหาวตาร นรสิงหาวตาร วามนาวตาร ปรัศูรามาวตาร รามาวตาร กฤษณาวตาร พุทธาวตาร และกัลกยาวตาร

การค้นพบจารึกต่าง ๆ ที่บริเวณวิทิตาหรือเพสนคร อันเป็นสถานที่ตั้งของนิกาย

ภาควัดอันเก่าแก่ พบว่ามีการสร้างวิหารเพื่อบูชาवासเทพ และยังมีการสร้างหัวเสารูปครุฑอันสวยงามมากมายที่วิหารของนิกายภาควัด นอกจากนี้ยังค้นพบหัวเสาอีก 2-3 รูป มีลักษณะเป็นปาล์มหรือตาลวัช (Tala) และหัวเสาที่มีรูปเป็นจระเข้ในเทพนิกายหรือมกรวัช (Makala) โดยการค้นพบหัวเสาทั้งสองนี้ จีราพร โชติเธียรวงค์ (2547, หน้า 72) กล่าวว่าแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของนิกายภาควัดกับนิกายปาญจวาทระ เนื่องจากครุฑตาลวัชกับครุฑมกรเป็นสัญลักษณ์ หมายถึง วุหะทั้งสอง คือ สังกฤษณะและปรัทยูมนะ อีกทั้งจากรีกที่พบที่เมืองมถุรา ยังแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายของการนับถือบูชาवासเทพและพระฤษณะทั้งชนชั้นปกครองและประชาชน

ความแพร่หลายของนิกายภาควัดที่นับถือบูชาवासเทพหรือพระฤษณะ ไม่เพียงเฉพาะรับรู้แต่ในนิกายภาควัดเท่านั้น เพราะเมื่อครั้งพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นในอินเดีย หลักฐานจากวรรณคดีพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องพระฤษณะที่สำคัญคือชาดก อันเป็นวรรณคดีเก่าแก่ที่แสดงถึงเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของพระองค์และเพื่อสอนศีลธรรมให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน โดยเรื่องราวของพระฤษณะ (กัณหะ) สันนิษฐานว่าคงเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในเวลานั้น จึงได้มีการนำเอาเรื่องพระฤษณะมาไว้ในชาดกของพระพุทธศาสนา ซึ่งแม้ว่ารายละเอียดจะแตกต่างกัน แต่โดยสาระแล้วก็คือเรื่องเดียวกัน อันปรากฏในชมพูชาดก

เรื่องราวในชมพูชาดกกล่าวถึงพระราชามหาศากรแห่งเมืองมถุราตอนเหนือ มีโอรสสององค์ องค์โตชื่อศากรได้ครองราชย์ต่อจากบิดา ในขณะที่โอรสองค์รองชื่ออุปศากรเป็นอุปราช ฝ่ายพระราชามหากังสะผู้ปกครองอุตตรปถ (ดินแดนภาคเหนือของอินเดีย) เมืองหลวงชื่ออสิตัญชานา มีโอรสชื่อกังสะและอุปกังสะ และมีธิดาชื่อนางเทวคัพภา โดยโอรสหลวงทำนายว่านางเทวคัพภาจะให้กำเนิดบุตรผู้ทำลาย บ้านเมืองและวงศ์กังสะจนหมดสิ้น พระราชาจึงจับนางเทวคัพภาขังไว้ โดยนางเทวคัพภามีหญิงรับใช้ชื่อนันทโคปา (Nandagopa) สามีชื่ออันธกเวหุ (Andhakavehu) ในเวลาต่อมา กังสะได้ครองราชย์ต่อจากบิดา ในขณะที่อุปศากรมาที่แคว้นของพระราชากังสะมีความรักกับนางเทวคัพภา พระราชากังสะก็ยอมยกนางให้เป็นชายาของอุปศากร แต่ได้ตั้งใจไว้ว่า ถ้านางเทวคัพภาให้กำเนิดบุตรชายเมื่อไหร่ก็จะฆ่าทันที โดยจะไว้ชีวิตเฉพาะบุตรสาวเท่านั้น ครั้นเมื่อนางเทวคัพภาให้กำเนิดบุตรสาวชื่อนางอัญชานา พระราชากังสะได้มอบหมู่บ้านโควิฑมมานะเป็นของขวัญแก่เทวคัพภาและอุปศากร และทั้งสองก็ได้ไปอยู่ที่หมู่บ้านดังกล่าว

กาลเวลาผ่านไปนางเทวคัพภาให้กำเนิดบุตรชายสิบคน ชื่อवासเทพ พลเทพ จันเทพ สุริยเทพ อัคคิเทพ วรุธเทพ อัชชุน ปัชชน ฌภูบัณฑิต และอังกูร ส่วนนางนันทโคปาก็ให้กำเนิดบุตรหญิงสิบคน แต่เพื่อความปลอดภัยของบุตรชายนางเทวคัพภา นางทั้งสองจึงได้เปลี่ยนลูกสาว

ลูกชายกัน ภายหลังจากพระราชกัษัตราธิราชว่าผู้ชายทั้งสิบคนดังกล่าวเป็นบุตรชายของนางเทวคัพภา พระราชกัษัตราธิราชจึงคิดหาหนทางสังหารบุตรชายทั้งสิบคนนั้น โดยวางแผนให้มีการแข่งขันมวยปล้ำขึ้น ให้นักมวยปล้ำที่เก่งที่สุดชื่อจาณูระและมุฏฐิกะ (มุชฎิกะ) เป็นผู้สังหาร แต่ในการแข่งขันปรากฏว่าพลเทพได้สังหารจาณูระจนสิ้นชีพ ส่วนवासเทพได้ใช้จักรสังหารพระราชกัษัตราธิราชและอุปกัษัตราธิราชไปตามกัน ต่อมาบุตรชายของนางเทวคัพภาทั้งสิบคนจึงได้กลายเป็นราชาผู้ครองเมืองอติสฎฐนาและทำสงครามเพื่อปกป้องอินเดียทั้งหมด โดยครั้งหนึ่งมีชัยชนะต่อราชากาฬิเสนแห่งเมืองอโยธยา (อโยธยา) และอีกครั้งหนึ่งได้ครองเมืองทวารวดี โดยความช่วยเหลือของฤาษীগัณห์ทีปายนะ (ฤชณทไวปายนะ) และได้ปกครองอินเดียทั้งหมด โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่ทวารวดี ต่อมาบุตรชายคนโตที่รักมากที่สุดของพระราชกัษัตราธิราชवासเทพผู้ยิ่งใหญ่ได้สิ้นชีพลง พระราชกัษัตราธิราชจึงเสียใจมากจนแทบขาดใจ ฆฎฐิณทิตได้ใช้วิธีการอันชาญฉลาดด้วยการสอนให้พระราชกัษัตราธิราชवासเทพได้สติกลับคืนมา ครั้นเมื่อเวลาล่วงเลยไป บุตรชายทั้งสิบคนของนางเทวคัพภาได้ทดสอบบะชะของฤาษীগัณห์ทีปายนะด้วยการแก่งฤาษี จากนั้นฤาษีจึงได้ทำนายว่าวงศ์ของพี่น้องทั้งสิบจะสูญสิ้นด้วยการฆ่าฟันกันเอง แล้วก็เป็นจริงตามคำทำนายเมื่อพี่น้องฆ่าฟันกันเองตายหมด เหลือเพียงवासเทพ พลเทพ นางอัชฎฐนา และบุโรหิต โดยทั้งสี่คนได้เข้ารับการศึกษา ปากาฬิเมตติกา ซึ่ง ณ ที่นั่นพลเทพได้ถูกนักมวยปล้ำมุฏฐิกะที่สิ้นชีพแล้วไปเกิดใหม่เป็นยักษ์จับกินเป็นอาหาร ส่วนพระราชกัษัตราธิราชถูกหอกของนายพรานชื่อชรา พุงมาถูกที่เท้าเพราะเข้าใจผิดคิดว่าเป็นหมูป่า และสิ้นชีพด้วยบาดแผลนั้น แต่ก่อนที่พระราชกัษัตราธิราชจะสิ้นชีพก็ได้สอนศาสตร์อย่างหนึ่งแก่บุโรหิตและนางอัชฎฐนาใช้สำหรับเลี้ยงชีพต่อไป โดยสอนทำยากล่าวถึงว่าฆฎฐิณทิตในเรื่องนี้คือพระพุทธรเจ้า ส่วนवासเทพ-ฤชณะ คือพระสารีบุตร

จะเห็นว่าเรื่องราวของवासเทพ (ฤชณะ) ผู้เป็นบุตรของนางเทวคัพภาในฆฎฐิณทิตมีโครงเรื่องที่เหมือนกับเรื่องราวของพระฤชณะผู้เป็นบุตรของนางเทวกัษัตราธิราชตามตำนานและปุราณะของฮินดู ทั้งนี้อาจไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่น่าจะเป็นการนำเอาเค้าเรื่อง พระฤชณะที่ได้รับความนิยมในขณะนั้นมาดัดแปลงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังวรรณกรรมอื่น ๆ ในพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบูชาवासเทพ เช่น มหานิเทศและจุลนิเทศ (คุสิต ทุมมากรณ, 2541, หน้า 7)

หลักฐานจากเอกสารและโบราณคดีโดยเฉพาะจารึกช่วงก่อนคริสตกาลจนถึงสมัยคริสตกาลแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อทางศาสนาของนิกายภาควัตได้แผ่ขยายไปทั่วอินเดีย ตั้งแต่ก่อนสมัยคุปตะหรือคุปตะตอนต้น อันเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกันกับสมัยปุราณะ กษัตริย์ในราชวงศ์คุปตะจึงล้วนเป็นผู้ที่เคารพนับถือนิกายภาควัต โดยในจารึกภิตริ (Bhitari stone)

อายุราวพุทธศตวรรษที่ 10 จารึกด้วยตัวอักษรเทวนาครีเป็นภาษาสันสกฤต ได้กล่าวถึงพระเจ้าศรีจันทร์คุปต์ (จันทร์คุปต์ที่ 2) นับถือพระวิษณุเป็นพระเจ้าสูงสุด บรรพตที่ 5-6 ได้กล่าวถึงพระเจ้าศรีกุมารคุปต์มหาราชา โอรสของพระเจ้าศรีจันทร์คุปต์มหาราชา ก็นับถือพระวิษณุเป็นพระเจ้าสูงสุดและเป็นผู้ที่ถูกนึกถึงตลอดเวลา ในบรรพตที่ 13 มีเนื้อหาเล่าถึงพระราชากันทคุปต์ว่า เมื่อรบชนะศัตรูแล้วก็เข้าไปหาพระมารดาคือ นางเทวกี เหมือนกับเรื่องพระกฤษณะที่เมื่อสังหารกัณษะจนสิ้นชีพแล้วก็เข้าไปหาพระบิดาคืออัครเสน และพระมารดาคือนางเทวกี ที่ถูกกัณษะจับขังไว้ในวัง ซึ่งโคลกนีสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องพระกฤษณะเป็นที่นิยมและรู้เรื่องกันอย่างดีในสมัยคุปตะ (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 75) แต่รูปเคารพในยุคต้น ๆ ไม่ค่อยพบ ดุสิต ทุมมาภรณ์ (2541, หน้า 8) สันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะสร้างด้วยวัตถุที่ไม่ถาวร โดยหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับรูปเคารพของนิกายภาควัตได้แก่ รูปเคารพที่สลักบนเหรียญและที่ประทับตรา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสมัยคุปตะและสมัยพระเจ้าหุวิษกะ (Huvishka) แห่งราชวงศ์กุษาณะ โดยเป็นรูปพระวิษณุ สีกร มือถือจักร สังข์ คทา และรูปวงแหวนแทนดอกบัว นอกจากนี้ยังพบภาพสลักนูนเล่าเรื่องพระกฤษณะทั่วประเทศอินเดีย เช่น ภาพสลักบนขุมประตู่ทั้งสองข้างที่ป้อมมันโดร์ (Mandor) ใกล้โจธปุร์ (Jodhpur) ในราชสถาน (Rajasthan) คริสต์ศตวรรษที่ 4 โดย ดี. อาร์. ภัณฑกรร ระบุว่าประติมากรรมภาพสลักนูนเรื่องพระกฤษณะ เช่น พระกฤษณะยกเขาโคววรรณะ พระกฤษณะขโมยเนย พระกฤษณะล้มเกวียน พลรามสังหารอสูรธนูกา และพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ โดยหลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ โดยเฉพาะจารึก พบมากตั้งแต่อินเดียทางเหนือ เริ่มที่มธุราไปจนถึงอินเดียตอนใต้ (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 77)

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่านิกายบูชาเทพเจ้าวาสุเทพ-กฤษณะหรือนิกายภาควัต ได้รับความนิยมนับถือกันมากอย่างน้อยหนึ่งศตวรรษก่อนคริสตกาล (จิราพร โชติเธียรวงค์, 2547, หน้า 77) สอดคล้องกับหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2547) ที่กล่าวว่านิกายภาควัตได้รับความนิยมมากในสมัยต้นคริสตกาลหรือราวพุทธศตวรรษที่ 5-6 ในขณะที่ชื่อวาสุเทพ ได้ใช้เป็นชื่อเรียกพระกฤษณะในช่วงระยะเวลาที่เป็นเทพเจ้าสูงสุดในนิกายภาควัต ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 4 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 10 (บำรุง คำเอก, 2550, หน้า 10-11)

อย่างไรก็ตามนิกายภาควัตได้เปลี่ยนชื่อเป็นไวษณพ เมื่อพุทธศตวรรษที่ 13-14 ในสมัยของพระเจ้าเทวศกิต กษัตริย์วงศ์กุงการ-ประติหาร นริสา โภธิเดช (2522, หน้า 7) กล่าวถึงคำว่าไวษณพว่าเกิดขึ้นนานแล้วในมหาภารตะ โดยผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในบทประพันธ์ว่า “กุศลใดก็ตามย่อมมีแก่บุคคลที่ได้ฟังปุราณะทั้ง 18 ปุราณะ จะมีแก่ไวษณพ” ซึ่งไวษณพที่ปรากฏใน

มหาภารตะนั้นหมายถึง ชื่อลัทธิที่เป็นที่รู้จักกันในนามต่าง ๆ ได้แก่ สุริ สุหฤต ภควัด สาดตวัต
 ปัญจกาลวิท เอกานติกะ ต้นมายะ และปาณจราตริกะ แต่คำว่าไวษณพ ก็ยังไม่เป็นที่นิยม
 และคงใช้คำว่าภควัดจนถึงสมัยคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 9-11) ซึ่งนิกายไวษณพเริ่มใช้
 อย่างแพร่หลายเพื่อแสดงถึงลัทธิการบูชารูปปั้นที่ให้ความสำคัญกับการอวตาร การยอมรับ
 วาสุเทพ-กฤษณะ เป็นอวตารที่สมบูรณ์ของพระวิษณุ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กทีละน้อย
 ของนิกายภควัดสู่นิกายไวษณพในที่สุด

ความเป็นมาของความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะในประเทศไทย

ชาวอินเดียติดต่อกับผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์
 โดยมีการติดต่อทางเรือกับประเทศอินเดีย ก่อนที่พวกอารยันจะบุกเข้ามา และทวีการติดต่อมาก
 ขึ้น เมื่อประมาณระหว่างพุทธศตวรรษที่ 7-8 และมีภิกษุในพุทธศาสนาที่พวกพราหมณ์ตลอดจน
 พวกมีความรู้เดินทางเข้ามามากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน (บำรุง คำเอก, 2550) แต่กระนั้น อารยธรรม
 อินเดียที่แพร่เข้ามาเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 9 และ 10
 (สุภัทรวดี ดิศกุล, 2549, หน้า 4-5)

บำรุง คำเอก (2550) สันนิษฐานว่า เส้นทางการเดินทางของชาวอินเดียคงเดินทางเข้า
 มายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งทางน้ำและทางบก โดยทางบกชาวอินเดียที่เดินทาง
 จากภาคกลางของประเทศจะมาขึ้นบกที่เมืองทะวาย ต่อจากนั้นจึงเดินทางผ่านพื้นที่ด่านเจดีย์สาม
 องค์ในปัจจุบัน แล้วล่องลงมาตามลำน้ำแม่กลองจนไปถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือจากเมือง
 มะละแหม่ง ทางเหนือของเมืองทะวาย ผ่านด่านแม่สอด เข้ามายังเมืองตาก เพื่อล่องไปตามลำน้ำ
 เจ้าพระยา จากลุ่มน้ำเจ้าพระยาจะเดินทางสู่แม่น้ำโขง โดยผ่านเมืองศรีเทพ ลุ่มแม่น้ำมูล และที่
 ราบสูงโคราช อาจจะสิ้นสุดที่เมืองจำปาศักดิ์ และการเข้าสู่ประเทศไทยโดยทางบกอีกทางหนึ่งคือ
 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้าสู่ประเทศไทยจากอาณาจักรขอม โดยเข้ามาทางตะวันออกเฉียงเหนือ
 ภาคตะวันออกเฉียง และภาคกลางซึ่งเป็นดินแดนติดกับอาณาจักรขอม

กรรณา กุศลาลัย และเรื่องอุไร กุศลาลัย (2543, หน้า 16-17) กล่าวว่า วัฒนธรรมอินเดีย
 ที่ไทยได้รับนั้น เป็นการสืบเนื่องมาจากอาณาจักรโบราณที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์
 ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอาณาจักรขอมโบราณ ในขณะที่ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะหรือนิกาย
 ภควัด คงได้มายังอาณาจักรขอมโบราณอย่างน้อยที่สุดก็ไม่เก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 10
 (คริสต์ศตวรรษที่ 4) สมัยของเจ้าชายคุณวรมัน (Gunavarman) ผู้สืบเชื้อสายมาจากเกาติณยะ

(Gaudinay) ถือกันว่าเป็นโอรสของพระเจ้าชัยวรมัน (Jayavarman) ซึ่งครองอาณาจักรฟูนันเมื่อราว พ.ศ. 1018-1057 (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 12) จากนั้นคงมีการนับถือมาอย่างต่อเนื่อง จนเมื่ออาณาจักรอักษานปุระ (เจนละ) มีอำนาจขึ้นแทนฟูนัน ตามจดหมายเหตุจีนและหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า อาณาเขตของอาณาจักรนี้ประกอบด้วย ลาวภาคใต้ กัมพูชา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ได้แก่ เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองศรีวัตสปุระ โคกขวาง จังหวัดปราจีนบุรี ฯลฯ (นริสา โปธิเดช, 2522, หน้า 50-51) ประติมากรรมรูปพระกฤษณะยกเขาโคววรรณะ ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 (คริสต์ศตวรรษที่ 6-7) พบที่เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ถือเป็นหลักฐานที่เก่าที่สุดที่แสดงว่ามีลัทธิที่นับถือพระกฤษณะในดินแดนส่วนนั้นของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 12)

ประติมากรรมรูปเคารพพระกฤษณะที่พบในประเทศไทย มีทั้งรูปปั้นลอยตัวและภาพสลัก โดยรูปปั้นลอยตัวพบ 2 แห่ง คือที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และที่เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบเทวรูปพระवासเทพ หลักฐานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เก่าแก่ที่สุดในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กำหนดอายุประมาณครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 9 (บำรุง คำเอก, 2550, หน้า 10-11) ลักษณะรูปเคารพมีสี่กร พระหัตถ์ขวามือถือคทา พระหัตถ์ซ้ายบนหักเสียแล้ว พระหัตถ์ขวาล่างที่ยกขึ้นนั้นคงถือจักร ส่วนพระหัตถ์ซ้ายล่างถือสังข์ รูปนี้จึงคงแสดงถึงพระโควินทะ (นามหนึ่งของพระกฤษณะ) และจัดเป็นเทวรูปพระนารายณ์ที่เก่าที่สุด ซึ่งค้นพบในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (สุภัทรวดี ดิศกุล, 2547, หน้า 118) ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบพระกฤษณะเป็นรูปเคารพลอยตัวในท่าตรีภังค์และยกเขาโคววรรณะ โดยรูปเคารพแรกในท่าตรีภังค์ ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นพระกฤษณะ ลักษณะที่ปรากฏคือเป็นรูปเคารพที่ทำจากหินทรายขนาดใหญ่เท่าคนจริงหรืออาจใหญ่กว่า สวมหมวกทรงกระบอก ผสมสยายลงมาประตั้นคอ เครื่องแต่งกายพบเพียงชั้นในที่มีลักษณะเป็นสายเข็มขัดบริเวณสะโพก สภาพของรูปปั้นชำรุดมาก แขนหักทั้งสองข้าง ขาข้างหนึ่งเหลือเพียงต้นขา ส่วนรูปเคารพที่สอง สันนิษฐานว่าเป็นพระกฤษณะยกเขาโคววรรณะ สภาพชำรุดเสียหายมากกว่ารูปแรก ท่าทางของรูปเคารพมีความนุ่มนวลเช่นเดียวกับรูปแรก ลักษณะของรูปเคารพนี้เหมือนกับรูปเคารพพระกฤษณะในสมัยก่อนเมืองพระนคร แต่ลักษณะรูปเคารพยึดหลักทางประติมาณวิทยาที่จำเป็นเท่านั้น ลักษณะที่ปรากฏไม่พบเครื่องแต่งกายใด ๆ เช่นเดียวกับรูปแรก ไม่สวมหมวก

ปล่อยทรงผมให้หยิกสลายปรกต้นคอ เดิมรูปนี้สันนิษฐานเป็นยักษ์ชิลี โดยรูปเคารพพระกฤษณะที่เมืองศรีเทพนี้ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 หรือก่อนหน้านั้นเล็กน้อย จัดเป็นสกุลช่างศรีเทพ ปัจจุบันรูปเคารพทั้งสองนี้เก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร (นริสา โภธิเดช, 2522, หน้า 63)

ภาพที่ 2-1 เทวรูปพระกฤษณะยืนในท่าตรีภังค์ เมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ (วิชัย ตันกิตติกร, 2538)

ภาพที่ 2-2 เทวรูปพระกฤษณะยกเขาโคควรรธนะ เมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ (วิชัย ตันกิตติกร, 2538)

ประติมากรรมรูปเคารพพระกฤษณะในลักษณะภาพสลักหินต่ำเล่าเรื่องพระกฤษณะปรากฏอยู่ตามโบราณสถานหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่ที่บ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบทับหลังด้านทิศเหนือสลักเป็นภาพพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ส่วนหน้าบันทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นด้านหน้าขององค์ปราสาทแกะสลักเป็นภาพเรื่องราวพระกฤษณะกำลังยกเขาโควรวรรณะ ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 14)

ภาพที่ 2-3 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ปราสาทบ้านพลวง (ปราสาทบ้านพลวง, ม.ป.ป.)

ปราสาทมีชัย ตั้งอยู่ที่บ้านถนน ตำบลกระเทียม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทมีชัยนี้มีปราสาทสองแห่ง คือปราสาทสระ (ผู้หญิง) และปราสาทปรือส (ผู้ชาย) ที่ปราสาทปรือสพบทับหลังที่สันนิษฐานว่าเป็นพระกฤษณะปรากฏอยู่ตรงกลางของทับหลัง สลักเป็นรูปบุคคล

กำลังยืนอยู่เหนือชนคนาคซึ่งแผ่พังพานออกโดยรอบและแสดงอาการรำยำ ระบุบุคคลนี้คงเป็น พระกฤษณะหลังจากที่พระองค์ปรองปราบขนาดกาลิยะแล้วก็ทรงรำยำด้วยความโสมนัสในชัยชนะ ของพระองค์ ที่ปลายทั้งสองข้างของท่อนพวงมาลัยสลักเป็นรูปบุคคลที่มีเศียรเป็นช้าง แม้ว่า รูปบุคคลนี้จะคล้ายพระพิฆเนศมาก แต่ปลายวงที่วกลงด้านล่างนั้นกลายเป็นตัวสัตว์ซึ่งเป็น พาหนะของตัวเอง ซึ่งรูปบุคคลนี้คงจะเป็นคนละ อันเป็นเทพชั้นรองซึ่งพบในทับหลังเป็นครั้งแรก ศิลปะขอมสมัยพะโค รว. ค.ศ. ที่ 9-10 และต่อมาในสมัยบาแค็ง (ค.ศ. 897-967) และสมัยแปรรูป (ค.ศ. 947-967) ฉะนั้นทับหลังรูปพระกฤษณะชั้นนี้จึงกำหนดอายุราวตอนต้นของสมัยแปรรูปช่วง พ.ศ. 1490-1510 (นริสา โพิเตช, 2522, หน้า 63-64)

ปราสาทนางบัวตูม ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบทับหลังซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระกฤษณะสองชั้น (เนื่องจากปราสาทนางบัวตูมมีสภาพชำรุด มาก ดังนั้นจึงไม่สามารถบอกได้ว่าทับหลังที่พบอยู่ด้านใดของปราสาท) ลักษณะภาพที่ปรากฏ เป็นแบบทั่วไป คือมีการเล่าเรื่องอยู่ตรงกลางทับหลัง ชั้นแรกเป็นภาพบุคคลกำลังต่อสู้กับช้างและ สิงห์อยู่เหนือหน้ากาลที่คายท่อนพวงมาลัยออกมา บุคคลนี้คงเป็นพระกฤษณะกำลังต่อสู้กับสัตว์ ร้ายตามตำนานชีวิตประวัติของพระกฤษณะ ส่วนทับหลังชั้นที่สองเป็นภาพบุคคลกำลังต่อสู้กัน เหนือสิงห์สามตัว ซึ่งหันหน้าออกไปสามทิศ ภาพนี้คงเป็นเรื่องราวของพระกฤษณะกำลังต่อสู้กับ บุคคลหนึ่งอยู่ บุคคลนั้นอาจได้แก่นักมวยปล้ำที่กังสะส่งมาประลองกำลังกับพระกฤษณะ แต่กลับ ถูกพระกฤษณะสังหารจนสิ้นชีพ หรือรุกมิน พี่ชายของนางรุกมินี ผู้ซึ่งไม่ยินยอมยกน้องสาวให้กับ พระกฤษณะ รุกมินไม่สามารถสู้กับพระกฤษณะได้ นางรุกมินีจึงได้ขอชีวิตไว้ หรือพลราม พี่ชาย ของพระกฤษณะ เนื่องจากมีความเข้าใจผิดว่าพระกฤษณะต้องการเอาแก้วสยามันตะไปครอง แต่เพียงผู้เดียว จึงเกิดการทะเลาะวิวาทกับพระกฤษณะ ต่อมาแก้วนั้นทั้งคู่ตกลงยกให้คนอื่นไป (หากจะสันนิษฐานว่าเป็นตอนนี้น่าจะเป็นการต่อสู้อันระหว่างพระกฤษณะกับชามพวานผู้เป็น จอมหนี หรือศตธนูผู้หลังรักนางสัตยภามา ลูกสาวของสัตราชิต ซึ่งได้แต่งงานกับพระกฤษณะ ภายหลังที่ตามแก้ววิเศษคืนมาได้ สุดท้ายศตธนูถูกพระกฤษณะสังหารจนสิ้นชีพ) จากลวดลาย และลักษณะของทับหลังชั้นนี้กำหนดอายุประมาณ พ.ศ. 1600-1650 ซึ่งตรงกับศิลปะขอม สมัยบาปวนตอนปลาย หรือศิลปะสมัยนครวัด (นริสา โพิเตช, 2522, หน้า 64-65)

ปราสาทศีขรภูมิ ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบ ทับหลังหินทรายสลักภาพพระกฤษณะสังหารช้างและสิงห์ ขนาดกว้าง 94 เซนติเมตร ยาว 155 เซนติเมตร หนา 26 เซนติเมตร ทับหลังแบ่งพื้นที่เป็นสองส่วน คือส่วนบนใช้พื้นที่หนึ่งในสามของ ความกว้างของทับหลังสลักเป็นรูปฤาษีห้าตน นั่งพนมมือชันเข่า ไขว้เท้าคล้ายรัดด้วยสายโยคปัดัน

เรียกว่านั่งแบบโยคาศนะ ภายใต้ขุมวงโค้งหยักเรียงต่อกัน ขุมฤาษีแต่ละตนคั่นด้วยลายช่อดอก
 ขนาดเกสร ส่วนล่างของทับหลังใช้พื้นที่ส่วนที่เหลือสองในสาม ตรงกลางสลักเป็นภาพพระกฤษณะ
 ขนาดใหญ่ ยืนชันพระบาททงพระชานุคล้ายกับทรงรำยรำขณะประลองกำลังและสังหารช้างและ
 สิงห์ พระหัตถ์ขวาจับขาหลังสิงห์เหวี่ยงหัวสิงห์ห้อยลงด้านข้าง พระหัตถ์ซ้ายจับขาหลังช้างเหวี่ยง
 หัวช้างห้อยลงด้านข้างเช่นกัน โดยภาพสลักพระกฤษณะที่ทับหลังดังกล่าวมีพระพักตร์อมยิ้ม
 พระเนตรเหลือบมองต่ำ ทรงมงกุฎยอดแหลมประดับกระบังหน้า ทรงกฤษณทศ หามูรด์ กำไลข้อ
 พระกรและกำไลข้อพระบาท ฝ้านุ่งสั้นแบบหยั่งรังขอบเอวไว้ต่ำ คาดปั้นเหน่งมีอุบะห้อยประดับ
 ทรงยืนอยู่ท่ามกลางพวงมาลัยก้านขด ท่อนพวงมาลัยโค้งขึ้นด้านบนแล้วม้วนวกกลับลงมาที่มุม
 ด้านล่างของทับหลังทั้งสองข้าง ปลายพวงมาลัยสลักเป็นรูปมกรคายช่อดอกขนาดเกสร ซึ่งแต่ละ
 ดอกเรียงรวมกันมีลักษณะคล้ายพญานาคห้าเศียร ศิลปะลพบุรี ร่วมสมัยศิลปะขอมแบบนครวัด
 กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์
 (ถัมภูรุภัทร จันทวิษ, 2549, หน้า 109) นอกจากนี้ยังพบทับหลังที่สลักเป็นภาพเล่าเรื่องพระกฤษณะ
 ปราบคชสีห์เช่นเดียวกับทับหลังที่ปราสาทหิน พิมาย (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2533, หน้า 72)

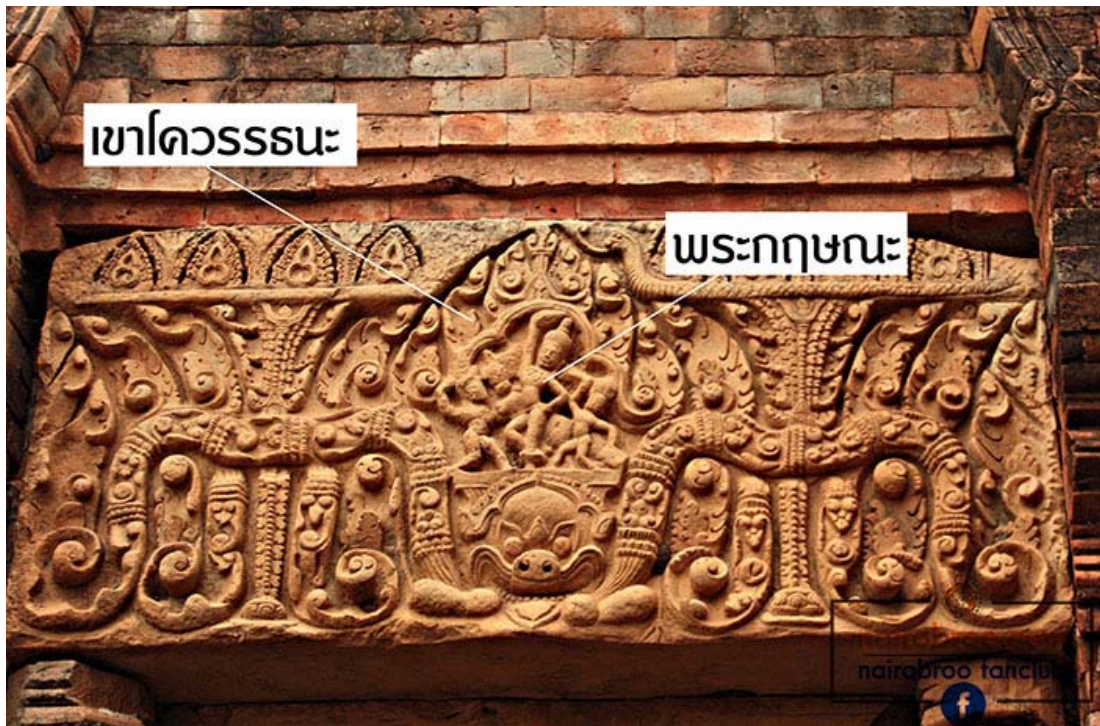

ภาพที่ 2-4 ทับหลังรูปพระกฤษณะสังหารช้างและสิงห์ ปราสาทศีขรภูมิ (ภวษา เรื่องชีวิน,
 ม.ป.ป.)

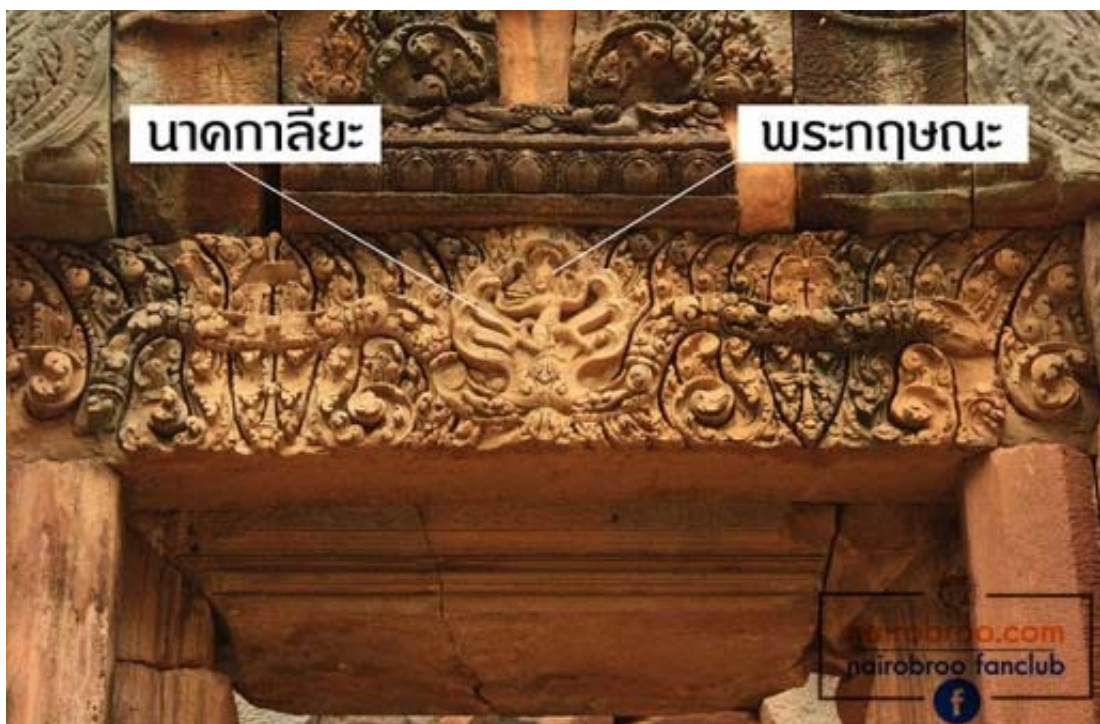
ปราสาทหินพิมาย ตั้งอยู่ที่ตัวอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบทับหลังสี่ชั้นที่แสดงถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะ ชั้นแรกสลักเป็นรูปพระกฤษณะใช้พระหัตถ์ทั้งสองข้างจับเท้าหลัง คชสีห์สองตัว และใช้ขาทั้งสองข้างเกี่ยววีรสตรีทั้งสองนั้นไว้ ซึ่งที่มาของภาพนี้ยังหาไม่พบในคัมภีร์สันสกฤต ชั้นที่สองเป็นรูปพระกฤษณะประทับยืนบนสัตว์หน้าตาประหลาดชนิดหนึ่งในพระหัตถ์แต่ละข้างถือร่างของช้างที่ถูกฉีกครึ่ง ช้างตัวนี้เข้าใจว่าจะเป็นช้างกัวลยาปิถะ (ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย) ชั้นที่สามเป็นทับหลังที่สลักเป็นภาพพระกฤษณะประทับอยู่บนสัตว์รูปร่างประหลาดชนิดหนึ่งคล้ายสิงโต พระหัตถ์สองข้างจับเท้าหลังทั้งสองของสิงโตตึงไว้ ซึ่งที่มาของภาพนี้ยังหาไม่พบในคัมภีร์สันสกฤต ส่วนชั้นที่สี่เป็นทับหลังสลักภาพพระกฤษณะประทับยืนอยู่บนหลังสิงห์ ในขณะที่เดียวกันก็จับขาหลังข้างหนึ่งของสิงห์ตัวหนึ่งไว้ด้วยพระหัตถ์เบื้องขวา และจับเท้าหลังข้างหนึ่งของช้างตัวหนึ่งไว้ด้วยพระหัตถ์เบื้องซ้าย (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 15-16) สันนิษฐานว่ากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16

ปราสาทบ้านถนนหัก ตั้งอยู่ที่บ้านถนนหัก ตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา พบประติมากรรมซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นรูปสลักพระกฤษณะยกเขาโควรวรรณะ จัดเป็นศิลปะลพบุรี ลักษณะที่ปรากฏแม้จะชำรุดจนทำให้ดูรายละเอียดไม่ชัดเจน แต่ก็ยังเห็นท่าทางของบุคคลในท่ายกภูเขาขึ้นและยืนในท่าสบาย มีเครื่องประดับตกแต่งที่ทรงผมด้วย โดยประติมากรรมชิ้นนี้กำหนดอายุราว พ.ศ. 1600-1650 (นริสา โภธิเดช, 2522, หน้า 65)

ปราสาทเมืองต่ำ ตั้งอยู่ที่บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบทับหลังสามชั้นที่แสดงถึงเหตุการณ์ในตำนานของพระกฤษณะ ชั้นแรกเป็นทับหลังแสดงเหตุการณ์พระกฤษณะยกเขาโควรวรรณะ เป็นทับหลังพระปรางค์อิฐ แถวหลัง องค์ทิศเหนือเป็นรูปพระกฤษณะยืนพักขา มือซ้ายทำวเอว มือขวายกเขาโควรวรรณะ เป็นภาพสลักอยู่ตรงกลางมีลวดลายอื่นล้อมรอบ ชั้นที่สองเป็นทับหลังโคปุระทิศตะวันออก ชั้นใน ด้านในเป็นรูปพระกฤษณะและนาคกาลิยะปรากฏอยู่ตรงกลางทับหลัง โดยพระกฤษณะเดินรำบนเคียว นาคซึ่งทับหลังชั้นแรกและชั้นที่สองกำหนดอายุประมาณระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างสมัยคลังและบาปวน คือราว พ.ศ. 1560 ส่วนชั้นที่สามเป็นทับหลังโคปุระทิศตะวันออก ชั้นนอก ด้านนอกเป็นรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะเช่นเดียวกับทับหลังชั้นที่สอง แต่มีอายุห่างจากสองชั้นแรก คือราวสมัยบาปวนตอนปลาย ราว พ.ศ. 1630 (นริสา โภธิเดช, 2522, หน้า 64)

ภาพที่ 2-5 ทับหลังรูปพระกฤษณะยกเขาโควรรณะ ปราสาทเมืองต่ำ (เอกพงศ์ ศรทอง, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 2-6 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ปราสาทเมืองต่ำ (เอกพงศ์ ศรทอง, ม.ป.ป.)

ปราสาทพนมรุ้ง ตั้งอยู่ที่บ้านดอนหนองแห่น ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ แม้ว่าปราสาทพนมรุ้งสร้างขึ้นศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย แต่ก็พบภาพอวตารของพระวิษณุเป็นส่วนใหญ่ ที่หน้าบันด้านทิศตะวันออกของปราสาทพนมรุ้ง พบภาพสลักเล่าเรื่องพระกฤษณะยกเขาโควรวรณะ ดังที่ปรากฏในภาควัตปุราณะ ที่ปรากฏองค์ใหญ่พบศิลาทับหลังสองชั้นที่เกี่ยวกับชีวิตพระกฤษณะกับเหตุการณ์ในมหากาพย์มหาภารตะ ชั้นแรกเป็นทับหลังตรงประตูนวนข้างด้านเหนือ สลักเหตุการณ์พระกฤษณะต่อสู้กับช้างและสิงห์ โดยยืนจับช้างและสิงห์พาดเหตุการณ์ตอนนี้คล้ายกับที่ปรากฏบนทับหลังที่ปราสาทนางบัวตูม สันนิษฐานว่าคงเป็นพระกฤษณะประลองกำลังสัตว์ร้าย (อาจเนื่องจากเป็นอสูรหรือผู้ที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนตามทำนองตำนานพระกฤษณะ) ทับหลังชั้นที่สองอยู่บนองค์ปรางค์ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งเหตุการณ์บนทับหลังชั้นนี้ยังเป็นปัญหาในการตีความว่าอยู่ในคัมภีร์ฉบับใด เนื่องจากภาพที่ปรากฏเป็นบุคคลกำลังยกศร ซึ่งแต่เดิมกล่าวว่า เป็นพระรามกำลังยกศรในพิธีสวยมพร์กับนางสีดา แต่ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าบุคคลผู้นั้นกำลังยิงธนูไปยังเป้าซึ่งทำเป็นรูปนก กำลังหมุนอยู่เหนือแป้นบนยอดเสาอีกต่อหนึ่ง ไม่ใช่เป็นการยกศรเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นเรื่องในมหากาพย์มหาภารตะตอนอรชุนกำลังแผลงศรไปยังเป้าในการพิธีสวยมพร์กับนางเทราปตีก็ได้ อย่างไรก็ดีในมหากาพย์มหาภารตะปรากฏว่าเป้านั้นเป็นเป้าหลาหมุนได้ ซึ่งเป็นภาพที่ยังเห็นไม่เด่นชัด โดยทับหลังทั้งสองชั้นนี้กำหนดอายุจากบุคคลในภาพสลัก ซึ่งล้วนแต่งกายตามแบบศิลปะขอมสมัยบาปวนตอนปลาย ดังนั้นคงอยู่ราว พ.ศ. 1600-2193 (นริสา โปธิเดช, 2522, หน้า 65-66)

ปราสาทนารายณ์เจงเวง ตั้งอยู่ที่ตำบลธาตุนาเวง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบทับหลังสลักเล่าเรื่องพระกฤษณะสังหารอสูรตนหนึ่ง ซึ่งแปลงร่างเป็นสัตว์ประหลาดชนิดหนึ่ง ลักษณะคล้ายสิงห์ อสูรตนนี้อาจจะเป็นวัตสาสูรหรือเรณุกาตนใดตนหนึ่ง ตามเรื่องราวในภาควัตปุราณะ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2522, หน้า 16)

ปราสาทกำแพงใหญ่ ตั้งอยู่ที่บ้านกำแพงใหญ่ ตำบลสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พบทับหลังเป็นภาพสลักเล่าเรื่องพระกฤษณะตอนปราบอสูรในรูปของม้าชื่อเกศิน ตามเรื่องราวในภาควัตปุราณะ (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2522, หน้า 16) สันนิษฐานว่าทับหลังดังกล่าวน่าจะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16

ปราสาทพระวิหาร ตั้งอยู่ที่ใกล้อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบภาพสลักหน้าบันเล่าเรื่องบุคคลต่อสู้กับสัตว์ด้วยการจับหางแล้วเหวี่ยงขึ้นเหนือศีรษะ ซึ่งหน้าบันนี้ ศ.ดร.มรว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ สันนิษฐานว่าอาจเป็นพระกฤษณะต่อสู้กับ

อสุรวิษณุะ นอกจากนี้ยังพบทับหลังที่สลักภาพบุคคลกอดรัดกัน ซึ่ง ศ.ดร.มรว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์
สันนิษฐานว่าอาจเป็นภาพตอนพระกฤษณะต่อสู้กับนักมวยปล้ำจาณูระ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี,
2555, หน้า 138-145)

ภาพที่ 2-7 ทับหลังรูปพระกฤษณะต่อสู้กับนักมวยปล้ำจาณูระ ปราสาทพระวิหาร
(ปราสาทพระวิหาร, ม.ป.ป.)

หลังจากพุทธศตวรรษที่ 18 ดินแดนประเทศไทยปัจจุบันไม่พบว่ามีประติมากรรมรูป
เคารพพระกฤษณะทั้งรูปปั้นลอยตัวและภาพสลักเล่าเรื่อง แต่ครั้งเมื่อสุโขทัยเป็นราชธานี
จารึกสมัยสุโขทัยวัดศรีชุม (ราว พ.ศ. 1884-1910) ได้กล่าวถึง พระนามของพระกฤษณะ
อย่างน้อยถึงสามครั้ง ครั้งหนึ่งกล่าวถึงนครพระกฤษณะ ครั้งหนึ่งกล่าวถึงพระกฤษณะเกี่ยวข้องกับ
พระศรีรัตนมหาธาตุชานakyga ครั้งหนึ่งกล่าวว่า พระกฤษณะกับพระมหาสามีศรีศรัทธา
ราชจุฬามณีศรีรัตนลังกาที่ปเป็นคน ๆ เดียวกัน คือเป็นพระรามพระนารายณ์ที่เกิดในโลก
(จิระพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 17)

ในสมัยอยุธยาเป็นราชธานี (พ.ศ. 1893-2310) ความเชื่อเรื่องพระกษณะมีอิทธิพลต่อวรรณคดีของไทยบางเรื่อง โดยการนำเนื้อเรื่องการอวตารของพระกษณะ (กษณะอวตาร) มาปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยเพื่อให้เข้ากับขนบธรรมเนียมของไทย บางเรื่องได้มีการนำตัวละครพระกษณะมาเปรียบเทียบ เช่น เรื่องลิลิตยวนพ่าย ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2017-2072 และเป็นวรรณคดีที่เก่าที่สุดเล่มหนึ่งในสมัยอยุธยา โดยมีการกล่าวพาดพิงถึงตัวละครในมหากาพย์รามายณะและมหากาพย์ของอินเดียหลายครั้ง มีการเปรียบเทียบพระปรีชาสามารถของพระบรมไตรโลกนาถในการใช้กลยุทธ์ต่อสู้กับศัตรูว่าเหมือนกับความสามารถของพระบรมไตรโลกนาถในการใช้กลยุทธ์ต่อสู้กับศัตรูว่าเหมือนกับความสามารถในการสร้างกลลวงของพระกษณะในการทำสงครามในมหากาพย์มหากาพย์มหากาพย์ ส่วนวรรณคดีเรื่องอนิรุทธคำฉันท์ อันเป็นวรรณคดีที่สำคัญเรื่องหนึ่งในสมัยอยุธยา ที่พระนารายณ์อวตารเป็นพระกษณะ อัยกาของพระอนิรุทธ ธนิต อยู่โพธิ์ มีความเห็นว่าเรื่องนี้ นำมาจากวิษณุปุราณะ แต่อย่างไรก็ดีเรื่องอนิรุทธนี้มีเล่าไว้ในคัมภีร์ภควัดปุราณะ อันเป็นคัมภีร์สำคัญของผู้ที่นับถือพระกษณะซึ่งเรียกตัวเองว่า ภควัดเช่นกัน (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2535, หน้า 18)

ครั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา) ความเชื่อเรื่องพระกษณะยังคงมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยบางเรื่อง เช่น บทละครเรื่องอุณรุท (พระนารายณ์อวตารเป็นพระบรมจักรกฤษณ์ อัยกาของพระอุณรุท) พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) อันเป็นวรรณคดีที่สันนิษฐานว่าคงมีมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา ซึ่งมีโครงเรื่องเหมือนกับอนิรุทธคำฉันท์ แต่รายละเอียดของเนื้อเรื่องบางตอนนั้นต่างกัน

กษณะอวตารมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยเรื่องนารายณ์สิบปาง ฉบับโรงพิมพ์หลวง โดยเนื้อความในปางกษณะอวตารกล่าวถึงพระนารายณ์อวตารเป็นท้าวบรมจักรกฤษณ์ เช่น

พระอิศวรเป็นเจ้าจึงให้พระนารายณ์อวตารจากเกษียรสมุทรลงมาปราบกรุงพนาสูร
พระนารายณ์รับเทวโองการแล้วกระทำเทวฤทธิทรงเทพธำรง ทรงครุฑพาหนะลงมายังโลกมนุษย์
แล้วจึงรังสรรค์พระนครอันหนึ่งให้นามว่า กรุงถลึงกา แล้วรังสรรค์อาณาประชาราษฎร์ เสร็จแล้ว
พระนารายณ์ก็ครองพระนครนั้นเป็นปฐมกษัตริย์ ทรงนามกษณะอวตาร คือบรมจักรกฤษณ์”
(สมทรง ชีวะพันธุ์, 2520)

นารายณ์สิบปางฉบับโรงพิมพ์หลวงถือว่าเป็นหนังสือนารายณ์สิบปางฉบับเก่าที่สุด แต่ยังหาหลักฐานแน่นอนไม่ได้ว่าใครเป็นผู้แต่งและแต่งเมื่อใด มีผู้สันนิษฐานว่าเรื่องนารายณ์สิบปางฉบับนี้ อาจจะเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรในรัชกาลที่ 1 แต่นำมาพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2417 (สมัยรัชกาลที่ 5) ที่โรงพิมพ์หลวง

ในปางที่แปด กษณะอวตาร มีการกล่าวถึงพระนารายณ์อวตารเป็นพระกษณะ

เพื่อปราบกงส์ (กั๋งสะ) ในวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตนารายณ์สิบปาง พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2521)

อวตารอีกครั้ง	เป็นคน
ไปปราบกงส์ผู้เปน	เด็กเสี้ยน
ให้ทั่วทั้งสากล	เปนสุข
ล้างเหล่าอริเหี้ยน	เหือดหาย
นารายณ์รับจะได้	เสด็จลง
ไปเกิดเป็นลูกอะ-	สุเทพ
ยาทพกษัตริย์สงศ์	จันทระ
เพื่อสกลโลกเสพย์	สุขศานต์
...ครั้นตามกำหนดไว้	เทวกี
ก็ประสูติบุตร์องค์	อัษฎมะ
งามเลิศและฉวี	คล้ามอยู่
จึงเรียกพระกฤษณะ	ยศยง

ลิลิตนารายณ์สิบปาง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้พระองค์มิได้ทรงแสดงไว้ว่าดำเนินเรื่องตามคัมภีร์ใด และกล่าวถึงปางนี้เพียงย่อ ๆ สมทรง ชีวะพันธุ์ (2520) ได้ศึกษาเนื้อเรื่องตอนนี้โดยเปรียบเทียบกับหนังสืออินดูมิทอลลจี้ ปรากฏว่าตรงกับเนื้อเรื่องตอนที่วิลกินส์อ้างไว้ว่านำมาจากคัมภีร์ภาควัตปุราณะ อันแสดงว่า พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อเรื่องตอนต้นของปางนี้โดยดำเนินเรื่องตามคัมภีร์ภาควัตปุราณะ ด้วย

ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะโดยเฉพาะตำนานของพระกฤษณะในปุราณะต่าง ๆ นอกจากจะมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย ยังส่งผลต่อการสร้างสรรค์ตำนานและนิทานพื้นบ้านของไทยด้วย เช่นเรื่องอนิรุทธ์ จิตรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา (2535, หน้า 18) กล่าวว่า เรื่องอนิรุทธ์น่าจะเป็นที่นิยมมากในสมัยอยุธยา ดังเห็นได้จากการที่มีนิทานพื้นบ้านเรื่อง พระกีดพระพาน ซึ่งมีพระเอกคือบารส นางเอกคือนางอุษา ดูจากชื่อเรื่องพระกีด ก็คือ พระกฤษณะที่ออกเสียงในภาษาพื้นเมืองของอิสานว่าพระกีด ส่วนพระพานก็คือ อสุรพานะ ในเรื่องอนิรุทธ์ เนื้อเรื่องและฉากในเรื่องเปลี่ยนไปบ้าง แสดงถึงการเล่าที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ฉากของเรื่องอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว การที่เชื่อว่าโบราณสถานแห่งหนึ่งที่พระพุทธรูปบาทบัวบก อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานีว่าเป็นหอนางอุสา แสดงถึงความเชื่ออย่างลึกซึ้งของชาวบ้านว่านิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องจริง สะท้อนให้เห็นว่านิทานเรื่องนี้อาจจะสืบทอดเรื่อยมาตั้งแต่ครั้งขอมโบราณ ซึ่งนิทานเรื่องพระกีดพระพานสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในภาษาพื้นเมืองอีสานเมื่อราว พ.ศ. 2261 และได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นชาดกทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้แสดงพระธรรมเทศนา

การเปลี่ยนเรื่องอนิรุทธ์อันเป็นเรื่องในศาสนาฮินดูมาเป็นชาดกทางพุทธศาสนา จิตรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา (2535, หน้า 18) ให้ความเห็นว่าเป็นไปได้อย่างน้อยสองประการ ประการแรกคือ พระนักเทศน์ต้องการใช้ประโยชน์จากการที่เรื่องพระกีดพระพานเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชน เพื่อปลูกฝังศีลธรรมในหมู่ประชาชน จึงได้กล่าวอ้างว่าเรื่องนี้เป็นชาดกในพุทธศาสนา ประการที่สองคือ การเคารพนับถือพระกฤษณะยังคงมีอยู่ควบคู่กันไปกับพุทธศาสนา พระนักเทศน์ทางพุทธศาสนาต้องการที่จะลดอิทธิพลการนับถือนั้นลง โดยการนำตัวละครในเรื่องอนิรุทธ์ไปเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าและของพระสาวก เพื่อให้ดูเหมือนว่าการที่ประชาชนเชื่อเรื่องอนิรุทธ์นั้นก็คือ เชื่อเรื่องทางพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมีตำนานการสร้างพระปฐมเจดีย์เรื่องพญาางพญาพาน ที่มีต้นเค้ามาจากเรื่องพระกฤษณะ โดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์กล่าวถึงตำนานเรื่องนี้ไว้ว่า พระเจ้าสิการาชเป็นผู้ครองราชอาณาจักรศรีวิชัย พระองค์มีโอรสชื่อพระยาาง ซึ่งพระยาางครองราชย์สมบัติต่อจากพระเจ้าสิการาช ในขณะที่พระยาางมีโอรสองค์หนึ่ง โอรสทำนายว่าโอรสองค์นี้จะฆ่าพ่อพระยาางจึงสั่งให้นำเด็กนั้นไปโยนทิ้ง ยายหอมได้นำเด็กที่ถูกโยนทิ้งนั้นไปเลี้ยง ครั้นเมื่อเด็กคนนั้นโตขึ้นก็เป็นเด็กที่มีความเก่งกล้าสามารถเป็นพิเศษ ครั้งหนึ่งเขาสามารถปราบช้างตกมันของราชาแห่งกรุงสุโขทัยได้ ทำให้พระราชแห่งกรุงสุโขทัยพอพระทัยมาก จึงรับเขาไว้เป็นพระโอรสบุญธรรม ต่อมาเขาได้สังหารพระยาางตายในการทำยุทธหัตถีกันและได้นำมาว่า พระยาพาน คำว่า พาน นี้ บางแห่งกล่าวว่า เป็นเพราะเมื่อตอนประสูติเขาได้ใช้พานรองรับพระโอรสองค์นี้ไว้ บางแห่งก็ว่ามาจากคำภาษาสันสกฤตว่า พาล ซึ่งแปลว่า เด็กหรือโง่เขลา ต่อมาพระยาพานได้ครองราชย์สมบัติแห่งศรีวิชัยต่อจากพระยาาง และต่อมาได้ทราบความจริงว่าพระยาางคือ บิดาแท้ ๆ ของตนจึงทรงโทรมนัสมาก เพื่อเป็นการล้างความผิดขั้นมหันต์ที่ตนได้สร้างขึ้น พระยาพานจึงสร้างพระปฐมเจดีย์ขึ้น

เรื่องพระยาางพระยาพานนี้ จิตรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา (2535, หน้า 19) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ตำนานเรื่องพระยาางพระยาพานมีเค้าของเรื่องพระกฤษณะปราบพระเจ้ากัังสะ

ปนอยู่ แม้ว่าเรื่องจะสับสนเมื่อเทียบกับเรื่องพระกฤษณะ เนื่องจากพระยากงน่าจะเป็นกัษณะ กษัตริย์ผู้ชั่วร้ายแห่งเมืองมถุรา ส่วนพระยาพานน่าจะเป็นพาลกฤษณะ (พระกฤษณะตอน เป็นเด็ก) และการที่พระยาพานสามารถปราบช้างของพระราชานางสุโขทัยได้ ก็ดูเหมือนจะมีเค้า ของการที่พาลกฤษณะปราบช้างกัษณะก่อนที่จะสังหารกัษณะ และที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ก็คือ ชื่อทวารวดีก็เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะ เพราะพระกฤษณะได้ย้ายเมืองจากมถุราไปยัง ทวารวดีซึ่งมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทวารวดี เพื่อหนีการรุกรานของชาลันตีซึ่งมีอำนาจมากใน ช่วงเวลานั้น อีกทั้งยังแสดงความเห็นอีกว่าถ้าเรื่องพระยากงพระยาพานเป็นเรื่องที่เพี้ยนจาก เรื่องราวของพระกฤษณะดั้งเดิมที่เล่ากันต่อ ๆ มาในถิ่นนี้จริง การที่นำพระกฤษณะมาเป็น ผู้สร้างพระปฐมเจดีย์ก็คงเป็นความพยายามที่จะสร้างความกลมกลืนระหว่างนิกายภาควัด และพระพุทธรูปศาสนา

ความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะที่แพร่หลายในดินแดนประเทศไทยตามที่พบหลักฐาน ทางโบราณคดี อาจพอสันนิษฐานได้ว่าการปรากฏขึ้นของความเชื่อดังกล่าว เหตุผลหนึ่งอาจ เพื่อต้องการสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจให้กับชนชั้นปกครอง ในฐานะมนุษย์ผู้มี พละกำลัง อำนาจบารมีเฉกเช่นเทพเจ้า และเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะจึงได้รับการอุปถัมภ์จากชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง เรื่อยมา ดังปรากฏให้เห็นตามโบราณสถานต่าง ๆ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2549) ทรงกล่าวว่า ความเชื่อดังกล่าวเสื่อมลงในพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งหลังจากนี้ก็ไม่พบประติมากรรมที่เกี่ยวข้อง กับพระกฤษณะอีกเลย จะมีก็แต่เพียงวรรณกรรม ตำนานและนิทานพื้นบ้านเท่านั้นที่ยังคง แพร่หลายอยู่

ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริษณะ

ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะมีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย มีความสำคัญและ เชื่อมโยงสัมพันธ์กับนิกายภาควัดในฐานะเทพเจ้าสูงสุดที่สาวกหรือผู้นับถือให้การเคารพบูชา โดยสันนิษฐานว่าการนับถือบูชาพระกฤษณะพัฒนามาจากการบูชาวีรบุรุษหรือกษัตริย์นักรบ ผู้ยิ่งใหญ่ นับถือกันในกลุ่มชนท้องถิ่น จากนั้นได้มีวิวัฒนาการจนกลายเป็นนิกายไวษณพ ที่ยิ่งใหญ่และมีผู้คนนับถือมากมาย

นิกายไวษณพมีอิทธิพลอย่างมากในภาคเหนือของอินเดีย และในบริเวณชายฝั่งทะเล ตะวันตกของเมืองมุมไบ (Mumbai) การเคารพพระวิษณุหรือพระนารายณ์มีแนวโน้มทางปฏิบัติ ตามลัทธิภักดี (การเสียสละ) นอกจากนี้นิกายไวษณพยังแบ่งย่อยเป็นอีกหลายนิกายด้วยกัน เช่น

นิกายที่สถาปนาโดยไซตันยะ ซึ่งสนับสนุนลัทธิภิกษุและนับถือพระกฤษณะ (พระนารายณ์อวตารปางที่แปด) สารถิรศีกของอรชุนในมหากาพย์มหาภารตะ โดยนิกายนี้มีอิทธิพลในรัฐเบงกอล ตะวันตก (West bengal) รัฐโอริสสา (Orissa) และเมืองมถุรา (Mathura) ในรัฐอุตตรประเทศ (Uttar pradesh) ของอินเดีย รวมทั้งก่อให้เกิดขบวนการทางศาสนาอย่างคริษณะจิตสำนึก หรือ ขบวนการฮะเร คริษณะ (หรื กฤษณะ) ที่มีการเผยแพร่ความเชื่อและมีการเคลื่อนไหวในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยในปัจจุบัน

ภาพที่ 2-8 แผนที่ประเทศอินเดียบริเวณสีเข้มแสดงความแพร่หลายของลัทธิภิกษุและนับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในพุทธศตวรรษที่ 21 (Map of India, n.d.)

1. จุดกำเนิดของขบวนการฮะเร คริษณะ

วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้มีการเผยแพร่ไปในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกและมีการพัฒนาเรื่อยมาในแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่สมัยกลางเป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีองค์กรศาสนาฮินดูเกิดขึ้นอีกหลายองค์กร เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงศาสนาฮินดูให้เหมาะสมกับยุคสมัยยิ่งขึ้น เช่น ขบวนการภักดี (Bhakti Movement) พรหมสมัชชา (Brahmo Smaj) อารยสมัชชา (Arya Smaj) เทวปรัชญา (Theosophical Society) สรวโทย (Sarvodaya) รามกฤษณะ (Ramakrishna Mission) และหริ กฤษณะ หรือฮะเร คริษณะ (Hare Krishna) เป็นต้น

ฮะเร คริษณะ เป็นองค์กรทางศาสนาฮินดูองค์กรหนึ่ง และถือเป็นนิกายย่อย ๆ ของนิกายไวษณพที่นับถืออวตารพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด นริสา โภธิดะ (2522, หน้า 8) กล่าวว่า นิกายดังกล่าวชื่อว่า ไวษณพ วัลลกะ ซึ่งใช้การบูชาราชา-กฤษณะ (Radha-Krishna) เริ่มมีอิทธิพลต่อการเคารพโดย คิว ชัยเทวะ ผู้ประพันธ์บทเพลงโกวินทะ (Gita Govinda) ซึ่งได้รับการตีความว่าเป็นการพูดถึงความรักของหญิงเลี้ยงวัวกับพระกฤษณะ และผู้เผยแพร่อีกผู้หนึ่งคือ ไชตัญยะ (Chaitanya) เป็นผู้ขยายอิทธิพลการบูชาพระกฤษณะให้สูงขึ้นในอินเดียในแบบต่าง ๆ กัน

1.1 ประวัติของไชตัญยะ มหาประภุ

ขบวนการฮะเร คริษณะ มีต้นกำเนิดในพุทธศตวรรษที่ 21 หรือราว 500 ปีก่อน โดยไชตัญยะ มหาประภุ (Chaitanya Mahaprabhu, 1486-1534) นักบวชในศาสนาฮินดู และนักปฏิรูปศาสนาที่สำคัญคนหนึ่งของอินเดีย ที่ให้ความสำคัญและเผยแพร่ความเชื่อเรื่องการนับถือบูชาพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดด้วยการปฏิบัติแบบภักดีโยคะ และเป็นคนแรกที่เริ่มกীরตาน (Kirtan) หรือการรวมกลุ่มสวดมนต์ร้องเพลง “ฮะเร คริษณะ” (บทสวดมหามนต์ 16 คำ ประกอบด้วย ฮะเร คริษณะ ฮะเร คริษณะ คริษณะ คริษณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร) เพื่อสวดบูชาผู้ฟังและแสดงความภักดีต่อพระกฤษณะ (วิทยา ศักยาภินันท์, 2549)

ไชตัญยะถือกำเนิดที่เขตนาเดีย (Nadia) รัฐเบงกอลตะวันตก (West Bengal) ประเทศอินเดีย ในปี พ.ศ. 2029 หลังจากออกบวชเป็นสันยาสีได้ทำการเผยแพร่ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะในแนวทางภักดี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามขบวนการฮะเร คริษณะ ทั่วประเทศอินเดีย โดยเฉพาะที่เขตปูรี (Puri) รัฐโอริสสา (Orissa) จนกระทั่งเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2077 เมื่ออายุได้ 48 ปี กระนั้นขบวนการฮะเร คริษณะก็มีผู้เลื่อมใสศรัทธามากมาย และมีผู้ออกบวชเป็นสันยาสีที่สำคัญหลายคน

เรียกว่าโกสวามีทั้งหก (Six Goswamis) ได้แก่ ชรี สะนาทนะนะ โกสวามี, ชรี ฐปะ โกสวามี, ชรี ระกุนาทะ บัททะ โกสวามี, ชรี ระกุนาทะ ดาสะ โกสวามี, ชรี จีวะ โกสวามี และชรี โกपालะ บัททะ โกสวามี ซึ่งโกสวามีทั้งหกได้เผยแพร่ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะในประเทศอินเดียและเนปาล โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองวรินดาวัน (Vrindavan) เขตมถุรา (Mathura) รัฐอุตตรประเทศ (Uttar Pradesh) ประเทศอินเดีย อันเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญตามตำนานของพระกฤษณะ ซึ่งวิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า แนวทางภักตีแบบนี้แพร่หลายในรัฐเบงกอลตะวันตกและรัฐโอริสซาระยะหนึ่งก่อนจะเสื่อมความนิยมลง จนกระทั่งได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งจากการรณรงค์ของภักตีเวทานตะ สวามี ประภุปาท ในพุทธศตวรรษที่ 25

1.2 ประวัติของภักตีเวทานตะ สวามี ประภุปาท

เอ. ซี. ภักตีเวทานตะ สวามี ประภุปาท (Abhey Charanaravinda Bhaktivedanta Swami Prabhupada) ถือกำเนิดที่กัลกัตตา (Calcutta) เมืองหลวงของรัฐเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย ในปี พ.ศ. 2439 โดยเลื่อมใสศรัทธาในพระกฤษณะมาตั้งแต่วัยเยาว์ตามการปลูกฝังของบิดามารดา จากนั้นใน ปี พ.ศ. 2476 ประภุปาทได้มอบตัวเป็นศิษย์ของ ภักตีสิทธานตะ สรัสวตี (Bhaktisiddhanta Sarasvati) อย่างเป็นทางการและช่วยเหลืองานขององค์กรในการเผยแพร่สะเร คริชณะเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2487 ประภุปาทได้เริ่มออกวารสารรายปักษ์เขียนคำอธิบายคัมภีร์ภักตีสิตาชื่อ “Back to Godhead Magazine” เป็นภาษาอังกฤษ โดยเป็นทั้งบรรณาธิการ เป็นผู้พิมพ์ต้นฉบับ ผู้พิสูจน์อักษรและแจกจ่ายแต่ละฉบับด้วยตนเอง จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2490 ประภุปาทได้รับการยกย่องจากสมาคมโกดียะ ไชษณะวะ (Gaudiya Vaishnava Society) ในชื่อเรียก ภักตีเวทานตะ (Bhaktivedanta) (ภักตีเวทานตะ มาจากรากศัพท์ ภักตี (Bhakti) หมายถึง การอุทิศตน และเวทานตะ (Vedanta) หมายถึง ที่สุดแห่งคัมภีร์พระเวท) อันหมายถึง ผู้ซึ่งอุทิศตนเพื่อที่สุตแห่งพระเวท

เมื่อประภุปาทอายุได้ 54 ปี ใน พ.ศ. 2493 ได้ใช้ชีวิตในชั้นสันยาสีและเดินทางไปยังเมือง วรินดาวัน ฟานักอยู่ที่วัดราธา-ดาโมดะระ (Ratha-Damodar mandir) เพื่อศึกษาคำสอนอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นเวลาหลายปี ในปี พ.ศ. 2502 ได้เขียนคำแปลและคำอธิบายคัมภีร์ภักตีสิตาปุราณะ อันถือเป็นงานเขียนชิ้นเอกในชีวิตของประภุปาท หลังจากที่ได้พิมพ์คัมภีร์ภักตีสิตาปุราณะทั้งสามเล่มแล้ว ในปี พ.ศ. 2508 ประภุปาทได้เดินทางโดยเรือบรรทุกสินค้าไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา เพียงลำพังในวัย 69 ปี เพื่อเผยแพร่ความเชื่อสะเร คริชณะ โดยเริ่มที่เมืองบอสตัน (Boston) เป็นแห่งแรก แต่หลักการเผยแพร่นั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับ ประภุปาท จึงเดินทางต่อไปยังเมืองนิวยอร์ก (New York) และได้ทำกীরตานหรือการร้องเพลงสวดมนต์ตามสวนสาธารณะต่าง ๆ

จนได้รับการตอบรับจากกลุ่มชาวอเมริกันที่เรียกตนเองว่าฮิปปี (Hippie) เข้าร่วมร้องเพลงเต้นรำด้วย จากนั้นประภูปาทก็เริ่มมีการจัดอบรมคำสอนฮะเร คริชณะสปดาห์ละครั้ง จนมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามและมีสาวกที่เป็นชาวต่างชาติเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก และถือเป็นตัวช่วยสำคัญในการเผยแพร่ชบวนฮะเร คริชณะในหลายประเทศต่อมา

ภาพที่ 2-9 ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท (เอ.ซี.ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป.)

ในปี พ.ศ. 2509 ประภูปาทได้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อคริชณะจิตสำนึก (The International Society for Krishna Consciousness หรือ ISKCON) ซึ่งเป็นชื่ออย่างเป็นทางการของขบวนการฮะเร คริชณะ ที่เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และถือเป็นองค์กรหนึ่งของศาสนาฮินดูที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน (วิทยา ศักยาภินันท์, 2549) หลายปีต่อมาประภูปาทได้เผยแพร่คำสอนฮะเร คริชณะ ด้วยวิธีมุขปาฐะและการพิมพ์หนังสือเผยแพร่จนมีสาวกจำนวนมากขึ้น รวมถึงเทวาลัย อาศรม และศูนย์ปฏิบัติอีกหลายแห่ง

ในปี พ.ศ. 2511 ประภูปาทได้ส่งสาวกไปเผยแพร่คำสอนฮะเร คริชณะยังประเทศอังกฤษ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากครอบครัวชาวฮินดูที่เลื่อมใสคำสอนดังกล่าว และ

เริ่มมีการสวดมนต์ร้องเพลงไปตามถนนต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ Oxford Street และต่อมาไม่นานก็มี การพาดหัวในวารสาร Times ถึงการร้องเพลงเต้นรำของขบวนการฮะเร คริชณะ อีกทั้งจอร์จ แฮร์ริสัน (George Harrison) หนึ่งในสมาชิกวง The Beatles ซึ่งรู้จักกับประมุขปาหนาก่อนที่ จะส่งสาวกมาเผยแพร่คำสอนที่ประเทศอังกฤษ ได้ช่วยเหลือประมุขปาหนเผยแพร่คำสอนฮะเร คริชณะ ด้วยการแต่งเพลงสรรเสริญพระกฤษณะขึ้นมากมาย และได้บันทึกเสียงเพลงฮะเร คริชณะ ภายใต้เครื่องหมายการค้าของวง The Beatles ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในประเทศอังกฤษ และอีกหลายประเทศในขณะนั้น และก่อให้เกิดการเผยแพร่ขบวนการฮะเร คริชณะ หรือคริชณะ จิตสำนึก ด้วยการร้องเพลงสวดมนต์ในที่สาธารณะ การแจกจ่ายหนังสือคำสอนของประมุขปาหน การจัดงานประเพณีรื่นเริงตลอดทั้งปีและการแจกประสาท (ในที่นี้หมายถึง อาหารมังสวิรัตินี้) ผ่านการบูชาถวายเทพเจ้าแล้ว (Prasada) โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศต่าง ๆ

ประมุขปาหนได้เดินทางไปเผยแพร่ขบวนการฮะเร คริชณะในอีกหลายประเทศ เช่นใน ปี พ.ศ. 2514 ได้เดินทางไปเผยแพร่คำสอนที่กรุงมอสโก (Moscow) ประเทศรัสเซีย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ได้ส่งสาวกไปเผยแพร่คำสอนยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยอาศัยการสอนแบบ มุขปาฐะและการแจกหนังสือคำสอนของประมุขปาหนที่ได้มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ จำนวนมาก และเดินทางไปฟื้นฟูขบวนการฮะเร คริชณะที่ประเทศอินเดียอีกหลายครั้ง อีกทั้งยังเป็นผู้ดูแลให้ สถานศึกษาได้สร้างศูนย์วัฒนธรรมนานาชาติหลายแห่งในประเทศอินเดีย เช่นที่เมืองมายาปุรี (Mayapur) ในรัฐเบงกอลตะวันตก วัดกฤษณะ-พลราม ที่เมืองวรินดาวัน รัฐอุตตรประเทศ รวมถึงศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรมที่สำคัญในเมืองมุมไบ จนกระทั่งประมุขปาหนเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2520 ด้วยวัย 81 ปี โดยวิทยา ศักยาภินันท์ (2549) กล่าวว่า หลังจากที่ประมุขปาหนได้เสียชีวิต การบริหารงานของสมาคมอยู่ในรูปของคณะกรรมการ โดยมีศูนย์กลางบริหารอยู่ที่เมืองมายาปุรี รัฐเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย

1.3 สมาคมนานาชาติเพื่อคริชณะจิตสำนึก (ISKCON) และคณะกรรมการการ ปกครอง (GBC)

สมาคมนานาชาติเพื่อคริชณะจิตสำนึก (The International Society for Krishna Consciousness หรือ ISKCON) หรือที่รู้จักกันในนามขบวนการฮะเร คริชณะ ก่อตั้งโดยภักติ เวทานตะ สวามี ประมุขปาหน ที่เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2509 โดยมี วัตถุประสงค์เมื่อครั้งจดทะเบียน 7 ประการ (Mission, n.d.)

1.3.1 เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางศาสนาอย่างเป็นระบบสู่สังคม และสั่งสอนวิธีการ ดำเนินชีวิตเพื่อความสามัคคีและสันติภาพ

- 1.3.2 เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคริสตจักรจิตสำนึกตามคัมภีร์ภควัตคีตา และภาควัตปุราณะ
- 1.3.3 เพื่อให้สมาชิกเป็นที่ยอมรับของสังคม และพัฒนาความคิดที่ว่ามนุษย์ และทุกชีวิตคือส่วนหนึ่งของพระเจ้า (คริสตจักร)
- 1.3.4 เพื่อส่งสอนและส่งเสริมการร้องเพลงสวดมนต์พระนามของพระเจ้า (คริสตจักร) ตามแนวทางของไซตันยะ มหาประภู
- 1.3.5 เพื่อให้สมาชิกได้มีพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมทางศาสนา
- 1.3.6 เพื่อให้สมาชิกได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น
- 1.3.7 เพื่อจัดพิมพ์และเผยแพร่วารสาร หนังสือ รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เพื่อให้บรรลุมิติประสงคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ผู้นับถือพระภคฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริสตจักร ถืออนุโลมเป็นสมาชิกของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึก ซึ่งจะมีการปฏิบัติภคคีโยคะที่บ้าน ที่เทวาลัย หรือที่ศูนย์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมแนวทางภคคีโยคะหรือฮะเร คริสตจักร ผ่านเทศกาล การแสดงศิลปวัฒนธรรม การสัมมนาโยคะ การรวมกลุ่มร้องเพลงสวดมนต์ และการแจกจ่ายหนังสือคำสอนต่าง ๆ รวมถึงการสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน วิทยาลัย โครงการแจกจ่ายอาหารฟรี และการสร้างสถาบันอื่น ๆ อันถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางปฏิบัติภคคีโยคะ

การดำเนินงานของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึก (ISKCON) มีศูนย์กลางการบริหารอยู่ที่เมืองมายาปุร์ รัฐเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย อยู่ใน การดูแลของ Governing Body Commission (GBC) หรือคณะกรรมการการปกครอง ซึ่งประกอบด้วย 75 ปี ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2513 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (What is the GBC, n.d.)

1. เพื่อให้การดำเนินการของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึกยังคงมีอยู่ต่อไป หลังจากการเสียชีวิตของประภูปาท

2. เพื่อปรับปรุงมาตรฐานการจัดการของเทวาลัยหรือศูนย์ปฏิบัติต่าง ๆ
3. เพื่อส่งเสริมขบวนการคริสตจักรจิตสำนึกหรือฮะเร คริสตจักร
4. เพื่อจำหน่ายหนังสือและวรรณกรรม
5. เพื่อเปิดศูนย์ปฏิบัติภคคีโยคะแห่งใหม่
6. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและการฝึกปฏิบัติของเหล่าสาวก

อาจกล่าวได้ว่าคณะกรรมการการปกครอง (GBC) มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ และกำหนดทิศทางการดำเนินงานของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึก โดยมีหน่วยงาน

ระดับล่างที่ปฏิบัติตามนโยบายของคณะกรรมการการปกครอง เช่น คณะกรรมการการปกครอง ส่วนภูมิภาค (Regional governing body หรือ RGBs) เช่นภูมิภาคยุโรป อเมริกาใต้ หรืออินเดีย เป็นต้น และผู้ดูแลเทวาลัยในการกำกับดูแลต่าง ๆ

โครงสร้างคณะผู้บริหารของ GBC ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และเลขานุการ โดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 1 ปี ครั้นเมื่อหมดวาระการดำรงตำแหน่ง รองประธานจะรับช่วงต่อเป็นประธาน ในขณะที่เลขานุการจะรับช่วงต่อเป็นรองประธาน ฉะนั้นในแต่ละปี GBC จะมีการเลือกสมาชิกขึ้นมาดำรงตำแหน่งเลขานุการแทนที่คนเก่าที่หมดวาระ โดยคณะผู้บริหาร คณะกรรมการการปกครองหรือ GBC ปีบริหาร 2557-2558 ประกอบด้วย

1. Praghosa Dasa ดำรงตำแหน่งประธาน GBC
2. Sesa Dasa ดำรงตำแหน่งรองประธาน GBC
3. Bhakti Charu Swami ดำรงตำแหน่งเลขานุการ หรือรองประธานคนที่ 2 GBC

คณะผู้บริหารระดับสูงมีภารกิจในการจัดการเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับ ISKCON การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และอำนวยความสะดวกในการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งปัจจุบัน คณะกรรมการการปกครองหรือ GBC มีสมาชิก 32 คน โดยสมาชิกแต่ละคนจะมีขอบเขต การรับผิดชอบในแต่ละภูมิภาค มีภารกิจในการตรวจสอบดูแลและให้คำปรึกษาการดำเนินการ เผยแพร่ขบวนการฮะเร คริชณะของภูมิภาคนั้น ๆ แต่ไม่มีอำนาจในการเข้าไปควบคุมหรือ จัดการอย่างเบ็ดเสร็จ

2. ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา

ขบวนการฮะเร คริชณะ เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยสาวกของประภูปาทซึ่งเป็นชาวยุโรป แต่พบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ต่อมานายกฤษณะ สังคีตทาน หรือราม ลัทธมัน ดาส (ชื่อราม ลัทธมัน ดาส เป็นชื่อที่ได้รับการแต่งตั้งจากประภูปาทหลัง เข้ารับการบวชในชั้นแรก) สาวกฮะเร คริชณะชาวไทย ได้นำคำสอนของขบวนการฮะเร คริชณะเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยอย่างจริงจัง

นายกฤษณะ สังคีตทาน เมื่อครั้งศึกษาอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พบกับขบวนการ ฮะเร คริชณะในนามสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก ที่กำลังร้องเพลงสวดมนต์และเดินรำ อย่างสนุกสนานอยู่บนท้องถนน ด้วยความรู้สึกแปลกใจและน่าสนใจจึงเดินตามขบวนการดังกล่าวไป และได้รับการแนะนำให้รู้จักกับขบวนการฮะเร คริชณะ จนได้พบกับประภูปาท จากนั้นจึงได้เริ่ม ศึกษาคำสอนและวัตรปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก เมื่อเดินทาง กลับมายังประเทศไทยจึงได้นำขบวนการฮะเร คริชณะเข้ามาเผยแพร่ โดยการริเริ่มกীরตาน

หรือการสวดมนต์ร้องเพลงทุกวันอาทิตย์ที่บริเวณสวนป่าลัมของสวนสาธารณะลุมพินี
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2-10 นายกฤษณะ สังคิตทาน นำสาวกสวดมนต์ร้องเพลงที่สวนลุมพินี
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

การริเริ่มเผยแพร่ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในประเทศไทยเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริสณะ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เช่น ศูนย์สี่แยกบ้านแขก ตั้งอยู่บริเวณถนนอิสรภาพ ซอยอิสรภาพ 23 กรุงเทพมหานคร ศูนย์เอแบค ตั้งอยู่ข้างมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เลขที่ 126/62 หมู่บ้านศิริน ซอยรามคำแหง 24/30 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร และศูนย์พัทยา ตั้งอยู่บริเวณถนนพญา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 เป็นต้น

ภาพที่ 2-11 ศูนย์สวดมนต์แยกบ้านแขก ซอยอิศรภาพ 23 กรุงเทพฯ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ภาพที่ 2-12 ศูนย์เอแบค ข้างมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

พัททยาเป็นเมืองท่องเที่ยวสถานตากอากาศชายทะเลที่มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 150 กิโลเมตร โดยทิศเหนือเริ่มจากแนวคลองกระทิงลาย ทิศตะวันออกขนานไปกับถนนสุขุมวิท (ห่างจากถนนสุขุมวิทไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 900 เมตร) ทิศตะวันตกขนานกับแนวชายฝั่งทะเล ส่วนทิศใต้จรดพื้นที่ตำบลห้วยใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่สี่ตำบล ประกอบด้วย ตำบลนาเกลือ ตำบลหนองปรือ ตำบลห้วยใหญ่และตำบลหนองปลาไหล โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 208.10 ตารางกิโลเมตร (130,062.50 ไร่) (เกี่ยวกับพัททยา, ม.ป.ป.)

ก่อนที่พัททยาจะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องนั้น พัททยาเป็นเพียงหมู่บ้านชาวประมงแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่จุดเด่นของพัททยาคือมีชายหาดทรายที่ขาวสะอาด ปราศจากมลพิษ มีหาดทรายที่เงียบสงบและห่างไกลผู้คนที่มาท่องเที่ยว จะมีก็เพียงชาวบ้านแถบนั้น แต่หลังจากที่ทหารอเมริกันซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในสงครามเวียดนามได้เดินทางมาพักผ่อนที่ชายหาดพัททยาในปี พ.ศ. 2502 ก็จึงส่งผลให้พัททยาเปลี่ยนจากหมู่บ้านชายทะเลที่เงียบสงบ มาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตากอากาศที่ทันสมัย (สำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองพัททยาและพื้นที่เชื่อมโยง, ม.ป.ป.)

การเดินทางมาท่องเที่ยวที่เมืองพัททยาของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้พัททยามีการเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบด้านอื่น ๆ ตามมาเช่นกัน อาทิ การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองท้องถิ่นของเมืองพัททยา การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การเพิ่มขึ้นของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากความสวยงามของธรรมชาติทางทะเล การเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการด้านโรงแรมและที่พักอาศัย ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองพัททยาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยผลการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของเมืองพัททยาจากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพบว่า นักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของเมืองพัททยาเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งในปี พ.ศ. 2556 เมืองพัททยามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศรวมแล้วกว่าสิบล้านคน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึงกว่าเก้าหมื่นล้านบาท

ความมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของเมืองพัททยา นอกจากจะทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมากแล้ว ในขณะเดียวกันก็ยังส่งผลให้มีประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เดินทางมาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพกันมากขึ้น ซึ่งจากการสำรวจของงาน

ทะเบียนราษฎรเมืองพัทธยาพบว่าในปี พ.ศ. 2556 เมืองพัทธยามีประชากรตามทะเบียนราษฎร 111,910 คน และมีประชากรแฝงประมาณ 400,000-500,000 คน

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเมืองพัทธยาได้จำกัดอยู่แค่ผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้น หากแต่ยังมีชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่อาศัย ประกอบธุรกิจและบ้างก็มีครอบครัวอยู่ที่เมืองพัทธยา อีกจำนวนไม่น้อย ส่งผลให้เมืองพัทธยาเป็นเมืองที่ประชากรมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม จากการสำรวจของเมืองพัทธยาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของเมืองพัทธยานับถือ ศาสนาพุทธร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมานับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 16 นับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 2 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 2 โดยมีศาสนสถานหรือสถานที่ใน การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วยวัดในพุทธศาสนา 13 แห่ง สำนักสงฆ์ 3 แห่ง มัสยิดหรือสุเหร่าในศาสนาอิสลาม 7 แห่ง โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีสถานที่ทางศาสนาหรือความเชื่ออีกหลายแห่งตั้งอยู่ แต่ทั้งนี้อาจเพราะศาสนิกชน หรือสาวกยังมีจำนวนไม่มากนักจึงไม่นับอยู่ในการสำรวจอย่างเป็นทางการ เช่น ศูนย์ปฏิบัติภักดี โยคะ สมาคมนานาชาติเพื่อคริสตชนะจิตสำนัก พัทธยา ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของสาวก ขบวนการฮะเร คริสตชนะ ขบวนการทางศาสนาฮินดูนิกายไวษณพสาขาหนึ่งที่นับถือพระกฤษณะ เป็นเทพเจ้าสูงสุด ตั้งอยู่บริเวณถนนพัทธยา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 เมืองพัทธยา

ด้วยความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ส่งผลให้เมืองพัทธยาเป็นเมืองที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะความคิดความเชื่อ และด้วยความหลากหลายทางความเชื่อนี้เองจึงทำให้ประชาชนในเมืองพัทธยามีอิสระทางความคิดความเชื่อ สามารถที่จะเลือกรับปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ๆอยู่เสมอ เช่นขบวนการฮะเร คริสตชนะในเมืองพัทธยา ซึ่งนับว่าเป็น ความเชื่อทางศาสนาแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากพุทธศาสนาที่ประชากรส่วนใหญ่เคารพนับถือ หรือแม้กระทั่งศาสนาพราหมณ์ -ฮินดูเองก็ตาม แต่ขบวนการฮะเร คริสตชนะก็สามารถดำรงอยู่ได้ใน เมืองพัทธยาจนกระทั่งปัจจุบัน

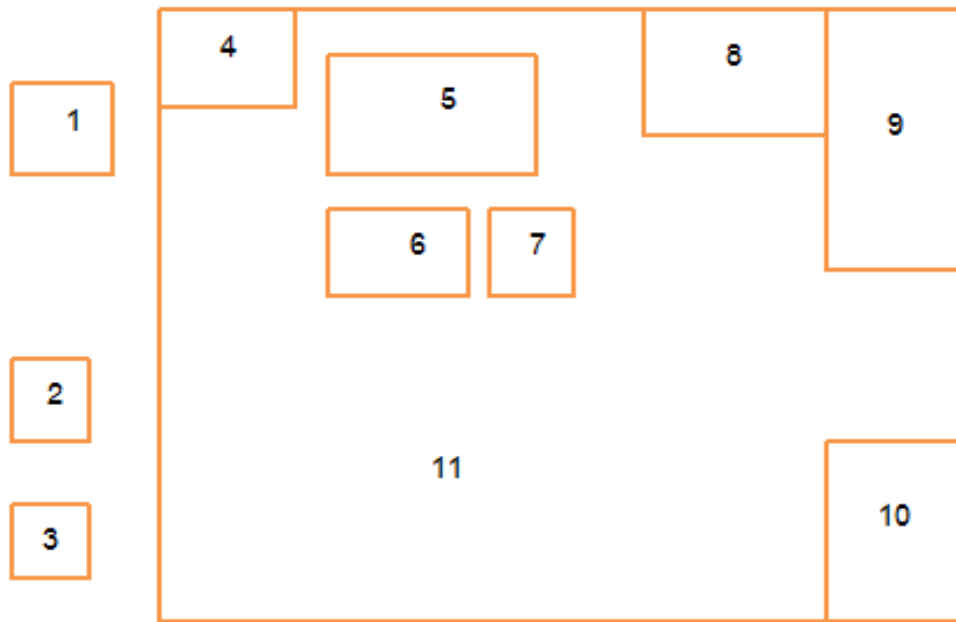
ภาพที่ 2-13 ศูนย์พัทยา ซอยนาเกลือ 18 เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา มีจุดเริ่มต้นจากนายนรหริ สุศิวะพร นักธุรกิจชาวเนปาลที่อาศัยอยู่ในเมืองพัทยา ด้วยความที่ต้องเดินทางไปยังต่างประเทศบ่อยครั้ง ทำให้วันหนึ่งขณะอยู่ที่ยุโรป ได้พบกับขบวนการฮะเร คริชณะ กำลังรวมกลุ่มสวดมนต์ ร้องเพลงไปตามถนน ด้วยความสนใจจึงได้ฝากนามบัตรไว้กับสาวกในขบวนการนั้น หลายปีต่อมา นามบัตรของนายนรหริได้ถูกส่งต่อให้กับ H. H. Narasimha Swami (ท่านนรสิงห์) ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการการปกครองส่วนภูมิภาค ที่กำกับดูแลขบวนการฮะเร คริชณะในแถบภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะประเทศไทย ต่อมาท่านนรสิงห์และนายนรหริก็ได้มีโอกาสติดต่อกัน จนครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2545 ท่านนรสิงห์ได้เดินทางมายังประเทศไทยและเมืองพัทยา นายนรหริและครอบครัวได้ต้อนรับและเชิญให้ท่านนรสิงห์พักที่บ้านในเมืองพัทยา ประมาณหนึ่งสัปดาห์ นางสาวเดวี สุศิวะพร ภรรยาของนายนรหริ กล่าวว่า ด้วยวัตรปฏิบัติอันงดงามของ ท่านนรสิงห์ โดยเฉพาะการตื่นนอนตอนตีสี่ เพื่อสวดมนต์ร้องเพลงทุกวัน ประกอบกับการไม่รับประทานเนื้อสัตว์และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการได้พูดคุยสนทนาถึงความเชื่อตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะ ทำให้ครอบครัวได้หันมานับถือพระกฤษณะและเป็นหนึ่งในสาวกของขบวนการฮะเร คริชณะ ในที่สุด

ภาพที่ 2-14 นายนรhari สุศิริวะพร และสาวกในขบวนการฮะเร คริษณะเมืองพัทยา
(พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2556)

จุดเริ่มต้นของสถานที่ปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริษณะ ในเมืองพัทยา (ศุูนย์พัทยา) เกิดขึ้นจากการที่ก่อนท่านนรhari จะเดินทางกลับ ได้มีการนำสาวกในขบวนการฮะเร คริษณะ ที่กรุงเทพมหานครจำนวนประมาณสิบคน เดินทางโดยรถตู้มาสวนมนต์ ร้องเพลงฮะเร คริษณะ ที่บริเวณศุูนย์พัทยาในปัจจุบัน ตั้งอยู่ที่ถนนพัทยา-นาเกลือ ซอยนาเกลือ 18 อันเป็นที่ดินของนายนรhari และครอบครัว นับตั้งแต่ครั้งนั้นสถานที่ดังกล่าวก็ได้มีการก่อสร้างพัฒนา เรื่อยมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสถานที่ปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริษณะ และเป็นศุูนย์รวมของสาวกในขบวนการฮะเร คริษณะ ที่อาศัยอยู่ในเมืองพัทยาให้ได้ มีสถานที่ในการทำกิจกรรมหรือประกอบพิธีกรรมร่วมกัน โดยปัจจุบันศุูนย์พัทยา มีลักษณะเป็น อาคารชั้นเดียวเปิดโล่ง มีลานกว้างสำหรับทำกิจกรรมและประกอบพิธีกรรม มีห้องสำหรับพัก อาศัย 2 ห้อง ห้องครัว 1 ห้อง และห้องน้ำ 2 ห้อง ประกอบกับมีลานกว้างสำหรับจอดยานพาหนะ และจัดงานในวันสำคัญต่าง ๆ

ภาพที่ 2-15 แผนผังสิ่งก่อสร้างภายในศูนย์พักพิง (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

จากภาพที่ 2-15 แสดงถึงสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในศูนย์พักพิง ดังนี้

1. ฐานบูชาพระศิวะ ประดิษฐานรูปเคารพพระศิวะและศิวลึงค์
2. ฐานบูชาเทพนพเคราะห์ ประดิษฐานรูปเคารพเทพนพเคราะห์ 9 องค์
3. ฐานบูชาตุลสีเทวี ประดิษฐานต้นตุลสี (กะเพรา)
4. ฐานบูชาพระอุมา ประดิษฐานรูปเคารพพระอุมาประทับบนหลังเสือ
5. ต้นโพธิ์ขนาดใหญ่
6. ฐานบูชาพระกฤษณะและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ ประดิษฐานรูปเคารพพระกฤษณะ (นารายณ์อวตารปางที่แปด) กำลังเป่าขลุ่ย ประทับยืนคู่กับนางราธา (ชายาของพระกฤษณะ) ห้อมล้อมด้วยเหล่าโคปี (หญิงเลี้ยงวัว) รูปปั้นไชตันยะ (Chaitanya) และนิตยานันทะ (นักบวชในศาสนาฮินดูนิกายไวษณพที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง เกิดร่วมสมัยกับไชตันยะ มหาประณู) (Nityananda) ประทับยืนคู่กัน มีชื่อเรียกว่า โกระ-ไนไต (Gaura-Nitai) ตกแต่งด้วยเสื้อผ้าเครื่องประดับอย่างสวยงาม ยกมือขึ้นทั้งสองข้าง ลักษณะกำลังสวดมนต์ร้องเพลง รูปภาพนรสิงห์ (นารายณ์อวตารปางที่ 4) และรูปภาพของอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับคนสำคัญในอดีตที่ปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะ

7. ฐานบูชาพระพุทธเจ้า ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อโลหะปางสมาธิและรูปภาพพระพุทธเจ้าประทับนั่งใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์
8. ห้องครัวสำหรับประกอบอาหาร
9. ห้องพักของสาวกที่พำนักประจำอยู่ที่ศุนย์พัทธยา
10. ห้องน้ำและห้องสุขา
11. ลานกว้างสำหรับทำกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมร่วมกัน

ภาพที่ 2-16 ฐานบูชารูปเคารพพระภุชณะที่ศุนย์พัทธยา (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

3. ลักษณะของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธยา

ขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธยา เป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูสาขาหนึ่งในนิกายไวษณพ ฉะนั้นลักษณะต่าง ๆ ภายนอกจึงมีลักษณะคล้ายกับชาวฮินดูทั่วไป กล่าวคือสาวกขบวนการฮะเร คริชณะ ทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะมีการเจิมติลัค (Tilak) หรือการแต้มสีที่หน้าผากหรือหว่างคิ้ว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของไวษณพนิกาย ในขณะที่สาวกผู้เคร่งครัดจะมีการเจิมตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายด้วย เสมือนการอุทิศร่างกายให้เป็นเทวาลัยของพระนารายณ์หรือพระภุชณะ (นารายณ์อวตารปางที่แปด) ภุชณะ สังคีตทาน (สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2557) กล่าวว่ ติลัคตรงจมูกคือรูปของไบตุลสี (ไบกะเพรา) อันเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวฮินดูและสาวกขบวนการฮะเร คริชณะให้ความสำคัญนับถือเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยความที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของตุลสี จึงนิยมใส่สร้อยประจำที่ทำจากไม้ตุลสีรอบคอ เชื่อว่าเมื่อสวมใส่จะช่วยป้องกันภูตผีต่าง ๆ เวลาตายยมทูตก็จะไม่มากล้ากราย โดยสร้อยประจำตุลสีนี้สาวกจะสวมใส่ไว้ที่คอตลอดเวลาโดยเฉพาะผู้ที่ผ่านการบวช ขนาดความยาวเท่าไรก็ได้ จะพันรอบคอกี่ทบก็ได้แล้วแต่ความสวยงามและความพึงพอใจของผู้ใส่ แต่ตามธรรมเนียมนิยมพันรอบคอสามทบ ซึ่งผู้ที่สวมใส่ประจำตุลสีทั้งชายและหญิงจะต้องปวารณาตัวเป็นสาวกของขบวนการฮะเร คริชณะ นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด พร้อมปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะตามแนวทางภักดีโยคะ และปฏิบัติตามคำสอนของขบวนการฮะเร คริชณะ ทุกประการอย่างเคร่งครัด โดยประจำตุลสียังเป็นเสมือนเครื่องเตือนใจในการปฏิบัติภักดีโยคะและเครื่องย้ำยั้งใจเมื่อจะกระทำในสิ่งที่ผิด อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงถึงสาวกของขบวนการฮะเร คริชณะ

นอกจากสร้อยประจำตุลสีรอบคอแล้ว วัตถุมงคลอีกอย่างหนึ่งที่ทำจากไม้ตุลสีและแสดงถึงลักษณะของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะ คือสายประจำตุลสี 108 เม็ด สำหรับสวดมนต์ภาวนา โดยส่วนใหญ่สาวกจะเก็บสายประจำดังกล่าวไว้ในถุงผ้าที่มีสายสำหรับห้อยคอ เวลาสวดมนต์ภาวนาคณะเดียวก็จะใช้วิธีนับเม็ดประจำในถุงผ้า ไม่นิยมนำสายประจำออกจากถุงผ้าเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ เว้นแต่จะมีบุคคลอื่นขอหรือต้องการนำออกมานับสวดมนต์ภาวนาเท่านั้น และเมื่อจะไปร่วมกิจกรรมที่ศูนย์หรือสถานที่ต่าง ๆ ก็มักจะนำติดตัวไปด้วย เพื่อให้เวลาว่างในการสวดมนต์ภาวนา

ภาพที่ 2-17 การแต่งกายของผู้ชายตามธรรมเนียมขบวนการสะเร คริษณะ
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ภาพที่ 2-18 การแต่งกายของผู้หญิงตามธรรมเนียมขบวนการสะเร ครีชณะ
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะมีการเจิมติลัค ใส่อ้อยประจำตุลศีรอบคอและมีสายประจำตุลศีในถุงผ้าเหมือนกัน แต่สิ่งที่ต่างกันประการแรกก็คือทรงผม โดยเฉพาะสาวกผู้ชายที่เคร่งครัด มักจะตัดผมลักษณะศีรษะล้านอย่างพระสงฆ์ใน พุทธศาสนา แต่จะไว้จุกกลางศีรษะค่อนไปข้างหลังยาวพอประมาณแต่ไม่ถึงกับยาวมาก อันแสดง ถึงการไม่ยึดติดในรูปลักษณ์ ส่งผลให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติภักดีโดยะมากขึ้น อารตี จอยซี (สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557) กล่าวว่า การไว้จุกดังกล่าวมาจากธรรมเนียมการไว้จุกของ พรหมณ์ในสมัยโบราณ โดยเมื่อศึกษาพระเวทเป็นเวลานานอาจทำให้เกิดอาการง่วงนอนได้ จึงได้คิดกุศโลบายตัดผมในลักษณะดังกล่าวแล้วผูกติดกับผมบัง เวลาที่เผลอหลับก็จะเกิด อาการเจ็บหนังศีรษะอันเนื่องมาจากผมที่รั้งกับผมบัง ฉะนั้นการตัดผมลักษณะดังกล่าวจึงเป็นกุศโล บายที่ให้ขยันหมั่นเพียรในการศึกษาพระเวท ไม่เอาแต่นอนเพราะความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นที่มาของ การไว้จุกของสาวกผู้ชายในขบวนการฮะเร คริสณะในปัจจุบัน ขณะที่สาวกผู้หญิงไม่มีข้อบัญญัติ เรื่องทรงผม จะไว้ผมทรงอะไรก็ได้ แต่เมื่อประกอบพิธีกรรมร่วมกันมักจะเกล้าผมหรือมัดใน ลักษณะให้ดูเรียบร้อย

ภาพที่ 2-19 ทรงผมตามธรรมเนียมของสาวกผู้ชายขบวนการฮะเร คริสณะ
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งและถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอันแสดงถึงสาวกของ ขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา โดยเฉพาะสาวกผู้ชายก็คือเครื่องแต่งกาย ในยามปกติ ทั้งสาวกผู้ชายและผู้หญิงจะสวมเสื้อผ้าตามแบบสากลนิยม แต่เมื่อมาทำกิจกรรมหรือเข้าร่วม พิธีกรรมที่ศูนย์พัทยา สาวกผู้ชายที่เคร่งครัดมักจะทำแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีขาวหรือสีครีม โดยนุ่งผ้าโทตี (Dhoti) อันเป็นผ้าพื้นเมืองของอินเดียในลักษณะโจงกระเบนและสวมเสื้อสีขาว หากเป็นสาวกผู้ชายที่ผ่านการบวชชั้นที่สองหรือการบวชเป็นพรหมณ์แต่มีครอบครัวหรือยัง ดำรงชีวิตในทางโลก จะมีด้ายศักดิ์สิทธิ์หรือสายขัฏฐ์โศปวีตในลักษณะพาดบ่าเฉียงลำตัว สาวกพรหมณ์ผู้ดำรงชีวิตในทางธรรม ฟ้นักอาศัยอยู่ตามศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะต่าง ๆ นอกจากจะมีด้ายศักดิ์สิทธิ์หรือสายขัฏฐ์โศปวีตในลักษณะพาดบ่าเฉียงลำตัวแล้ว จะมีการแต่งกาย ด้วยผ้าสีส้มทั้งเสื้อและผ้านุ่ง ในขณะที่ผู้หญิงไม่มีข้อบัญญัติเรื่องการแต่งกาย แต่เมื่อมาร่วม พิธีกรรมที่ศูนย์พัทยาจะนิยมสวมใส่ผ้าสำหรับ (Sari) เป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 2 – 20 การแต่งกายของพรหมณ์ผู้ดำรงชีวิตในทางธรรมขบวนการฮะเร คริชณะ (พงษ์พัฒน์ พุงไธสง, 2558)

จากการศึกษาความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริชณะพบว่า ขบวนการดังกล่าวมีจุด กำเนิดมาจากการปฏิรูปของศาสนาฮินดูในพุทธศตวรรษที่ 21 โดยไฮตันยะ มหาประภู ที่นับถือ บูชาพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดด้วยการปฏิบัติแบบภักดีโยคะ และเน้นการสวดมนต์ร้องเพลง

“ฮะเร คริษณะ” (มหามนต์ 16 คำ) ได้รับความนิยมในรัฐเบงกอลตะวันตกและรัฐโอริสสาของอินเดียระยะหนึ่งก่อนจะเสื่อมความนิยมลง จนกระทั่งได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งโดยภักติเวทานตะสวามี ประภูปาท ในพุทธศตวรรษที่ 25 ที่เดินทางไปเผยแพร่ความเชื่อดังกล่าวยังต่างประเทศ และได้รับความนิยมจนก่อให้เกิดเป็นสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึกหรือ ISKCON ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองมายาบูร์ ประเทศอินเดีย ซึ่งสมาคมดังกล่าวถือเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่ความเชื่อขบวนการฮะเร คริษณะ มีคณะกรรมการการปกครองหรือ GBC คอยจัดการปัญหาและเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับ ISKCON ทั่วโลก รวมถึงศูนย์พัทยาที่ประเทศไทย

ขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยาก่อกำเนิดขึ้นตามแนวทางปฏิบัติของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก เสมือนเป็นกลุ่มย่อยของสมาคมดังกล่าว ฉะนั้นความเชื่อวัตรปฏิบัติและพิธีกรรมต่าง ๆ จึงสืบเนื่องมาจากแนวทางปฏิบัติภักติโยคะของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก ซึ่งส่วนใหญ่ก็ล้วนสืบเนื่องมาจากธรรมเนียมของชาวฮินดู อาทิ การเจิมติลัคที่หน้าผากอันเป็นสัญลักษณ์ของนิกายไวษณพ นิกายสำคัญนิกายหนึ่งในศาสนาฮินดู สายประคำและสร้อยประคำรอบคอที่ทำจากไม้ตุลสีพีชศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวฮินดูให้ความเคารพ การสวมใส่ผ้าโทตีหรือผ้าสำหรับไปร่วมพิธีกรรมยังเทวาลัยหรือศูนย์ต่าง ๆ ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวฮินดู เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยาเป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูขบวนการหนึ่ง ซึ่งแม้สาวกบางคนจะไม่นิยมตนเองว่าเป็นชาวฮินดูก็ตาม แต่ลักษณะภายนอกที่สำคัญบางประการก็ยังคงได้รับการสืบทอดมาจากธรรมเนียมของชาวฮินดูอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยาก็ถือและปฏิบัติ ดังจะได้กล่าวต่อไป

บทที่ 3

ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา

ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ซึ่งการยอมรับนับถือนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรือ อาจจะไม่มีการได้ (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2545) ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา เป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูนิกายไวษณพกลุ่มหนึ่งที่เชื่อในเรื่องเทพเจ้าและการอวตารของ เทพเจ้าโดยเฉพาะพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เชื่อว่าเทพเจ้านั้นมีรูปลักษณะ สวากสามารถเข้าถึง ได้โดยการปฏิบัติตามแนวทางที่เทพเจ้าสูงสุดหรือพระกฤษณะได้ชี้แนะ ส่งผลให้สวากเชื่อในคำ สอนอันปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นสำคัญ และมีวัตรปฏิบัติรวมถึงข้อห้ามต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด เพื่อการบรรลุโมกษะ (ความหลุดพ้นหรือสภาวะที่ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด) หรือพ้นจากวัฏสงสาร

ความเชื่อเรื่องอวตาร

ลักษณะสำคัญของไวษณพนิกายคือนับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้า สูงสุด และเชื่อเรื่องการอวตารของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ จากการศึกษาการอวตารในศาสนา ฮินดูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของแคทรียา อังทองกำเนิด (2556) สรุปได้ว่า การอวตารคือการแบ่ง ภาควหรือการลงมาของพระมหาเทพ และเทพต่าง ๆ สู่มนุษย์ สำแดงพระองค์ในรูปของมนุษย์ อมนุษย์และสัตว์ ในยุคแรกเริ่มที่โลกเรายังวุ่นวาย พระเจ้าสำแดงองค์ในรูปมนุษย์และสัตว์ เพื่อปราบอสูรและแทตย์ที่มาระรานเหล่าเทพและมนุษย์ ส่วนในสมัยหลังโลกเจริญขึ้น มนุษย์ เผชิญกับปัญหาภายในจิตใจตัวเอง พระมหาเทพจึงต้องอวตารลงมาเพื่อสั่งสอน ชี้นำหนทาง และเป็นต้นแบบในรูปมนุษย์ โดยที่การอวตารลงมาสู่มนุษย์ก็จะมีทั้งอวตารย่อยและอวตาร ใหญ่ แต่การอวตารลงมาสู่มนุษย์แต่ละครั้งจะมีวัตถุประสงค์ที่จะต้องทำให้สำเร็จใน การอวตารแต่ละครั้ง ซึ่งก็จะแตกต่างกันไปตามวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลก ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) ที่กล่าวว่า ด้วยความที่พระวิษณุหรือพระนารายณ์ทรงเป็นผู้รักษาโลก จึงทำให้หลายครั้งด้วยกันที่พระองค์อวตารจากสรวงสวรรค์มาบังเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์ในโลก เพื่อทำลายอธรรม และสถาปนาธรรมขึ้นในโลก

จากการศึกษาเรื่อง การอวตารของพระนารายณ์ของ บุญเย็น วอทอง (2550) ได้พบว่า เรื่องนารายณ์อวตารเป็นผลงานของเหล่าอรรถกถาจารย์ฝ่ายที่นับถือบูชาพระวิษณุ ได้รวบรวมเอา คำเรื่องเกี่ยวกับเทพหลายองค์ในคัมภีร์เก่ามาดัดแปลงรวมกันให้เป็นเรื่องของพระวิษณุเพียงองค์

เดียวส่วนหนึ่ง แล้วมีการแต่งเรื่องขึ้นเพิ่มเติมในภายหลังโดยอาศัยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ให้เป็นเรื่องราวของพระวิษณุหรือนารายณ์อวตาร ต่อจากเรื่องที่มีเค้าความมาจากคัมภีร์เก่าอีกส่วนหนึ่ง

ในคัมภีร์ภาควัตปุราณะอันเป็นคัมภีร์สำคัญเล่มหนึ่งของขบวนการฮะเร คริชณะ กล่าวว่า การอวตารของพระวิษณุมีจำนวนนับครั้งไม่ถ้วน แต่เท่าที่ระบุไว้จริงในคัมภีร์นั้นนับได้เพียง 24 ปาง (เอ. ซี. ภัคติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, 2557) ในขณะที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา ส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีสิบปางหรือพระนารายณ์อวตารสิบปาง

1. มัตสยอวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นปลา)
2. กูรมาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นเต่า)
3. วราหาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นหมูป่า)
4. นรสิงหาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นครึ่งคนครึ่งสิงห์)
5. วามนาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพราหมณ์เตี้ย)
6. ปรศุรามาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพราหมณ์ถือขวาน)
7. รามาวตารหรือรามจันทราวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระราม)
8. กฤษณาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระกฤษณะ)
9. พุทธอวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระพุทธเจ้า)
10. กัลกยอวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระกัลกี)

จากการสำรวจพบว่า อวตารของพระนารายณ์ที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา นับถือบูชา มีเพียงสองปางที่สำคัญคือปางที่แปด กฤษณาวตาร พระนารายณ์อวตารเป็นพระกฤษณะเพื่อปราบกัศผู้โหดร้าย และนับถือพระกฤษณะเป็นองค์ศรัทธาหรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า อีกปางหนึ่งคือ ปางที่สี่ นรสิงหาวตาร พระนารายณ์อวตารเป็นนรสิงห์ในรูปลักษณ์ครึ่งคนครึ่งสิงห์เพื่อปราบหิรันยกศิปุผู้ลบหลู่องค์ศรัทธา

สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา ยังเชื่อว่านอกเหนือจากอวตารทั้งสิบปาง รวมถึงอวตารอื่น ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาฮินดูแล้ว อวตารล่าสุดของพระกฤษณะในยุคปัจจุบัน (กลียุค) ไชตันยะ มหาประภู ผู้ริเริ่มกীরตานหรือการสวดมนต์ร้องเพลงและเป็นผู้ก่อให้เกิดขบวนการฮะเร คริชณะในปัจจุบัน อีกทั้งยังเชื่อว่าการอวตารมาของไชตันยะในกลียุคเช่นนี้ เป็นการอวตารร่วมกันของทั้งพระกฤษณะและนางราธา เพื่อชี้แนะหนทางที่ถูกต้องและง่ายที่สุดในการหลุดพ้นจากวัฏสงสารด้วยการปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะ เนื่องจากกลียุค

เป็นยุคแห่งการทะเลาะวิวาท ทำลายล้าง ต่างคนต่างไฝหาประโยชน์ส่วนตนจนก่อให้เกิดความทุกข์มากมาย การอวดตบตีเพียงลำพังของพระกฤษณะอาจไม่สามารถช่วยดับทุกข์เข็ญในโลกยุคปัจจุบันนี้ได้ ฉะนั้นพระกฤษณะและนางราธาจึงต้องอวดตบตีร่วมกัน

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการอวดตบตีว่า นิตยานันทะ นักบวชในศาสนาฮินดู นิกายไวษณพที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง เกิดร่วมสมัยกับไซตันยะ มหาประภู คืออวดตบตีของพลราม (พี่ชายของพระกฤษณะ) ได้เกิดร่วมยุคสมัยเดียวกันกับไซตันยะเพื่อเผยแพร่หนทางแห่งการนำไปสู่การหลุดพ้นจากวิภวสังสาร ซึ่งรูปเคารพของชบวนการสะเร คริชณะ โดยเฉพาะที่ศูนย์พิทยาจะปรากฏไซตันยะคู่กับนิตยานันทะในลักษณะกำลังสวดมนต์ร้องเพลงอยู่เสมอ

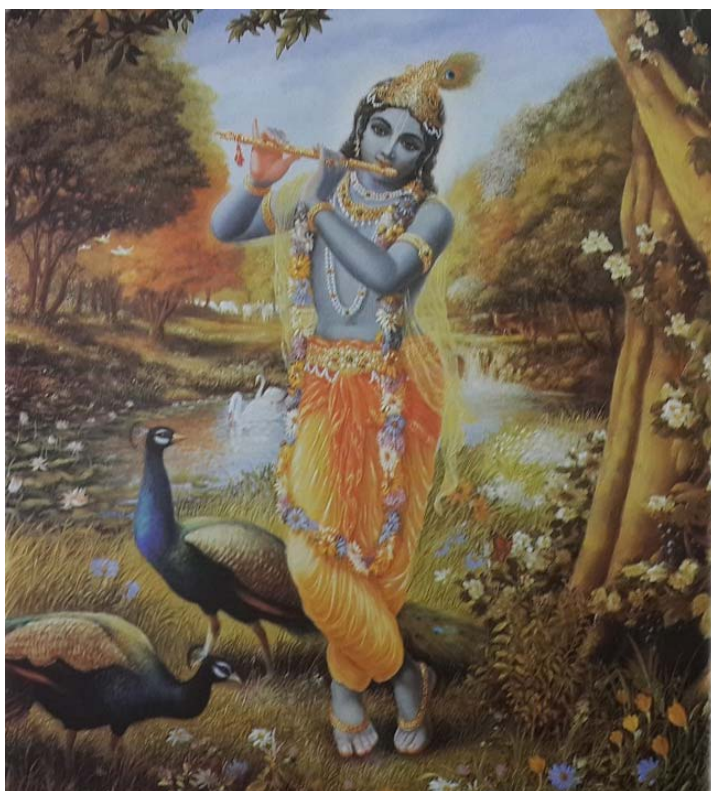
ความเชื่อเรื่องการอวดตบตีของเทพเจ้าชบวนการสะเร คริชณะในเมืองพิทยา นับว่ามีผลกระทบต่อความเชื่อเรื่องอื่น ๆ อย่างมาก เพราะหากสาวกไม่เชื่อในการอวดตบตีแล้ว ความเชื่ออื่น ๆ ก็จะถูกลดทอนบทบาทลงไป เนื่องจากการอวดตบตีของเทพเจ้าสูงสุดหรือพระกฤษณะเสมือนหนึ่งพระกฤษณะยังคงอยู่กับสาวกเสมอและชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้น หรือแม้กระทั่งในยุคปัจจุบันที่พระกฤษณะอวดตบตีลงมายังโลกมนุษย์พร้อมกับนางราธาในรูปลักษณะของไซตันยะ มหาประภู และพลรามอวดตบตีในรูปลักษณะของนิตยานันทะ ยิ่งเป็นสิ่งตอกย้ำว่าคำสอนในแนวทางของชบวนการสะเร คริชณะที่มาจากไซตันยะ มหาประภู เป็นคำสอนที่มาจากพระกฤษณะโดยตรง เป็นคำสอนที่ถูกต้องเหมาะแก่การยึดถือปฏิบัติตาม ฉะนั้นที่ศูนย์พิทยาจึงมีประติมากรรมรูปเคารพไซตันยะ มหาประภู และนิตยานันทะเป็นรูปเคารพประธานในฐานะอวดตบตีล่าสุดของพระกฤษณะในยุคปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า

ชบวนการสะเร คริชณะ เป็นชบวนการทางศาสนาฮินดูนิกายไวษณพสาขาหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นเทวนิยมหรือเชื่อในเทพเจ้า เชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถควบคุมความเป็นไปของธรรมชาติและสรรพสิ่งในโลกและจักรวาล ทั้งยังสามารถกำหนดโชคชะตาของมนุษย์ให้เป็นไปตามประสงค์ของพระองค์ ทั้งการบันดาลความสุข ลาก เกียรติยศต่าง ๆ หรือการทำให้ความทุกข์บังเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันเมื่อโลกเกิดหายนะหรือความไม่สงบสุข อันเกิดจากการรุกรานของอสูรหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เทพเจ้าก็จะอวดตบตีลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ในรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อปราบอสูรหรือขจัดความชั่วร้ายเหล่านั้น โดยชบวนการสะเร คริชณะในเมืองพิทยา นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดและเชื่อในการอวดตบตีของพระองค์โดยเฉพาะนรสิงหาวตาร รวมถึงตุลสี

1. พระกฤษณะ

พระกฤษณะ (คริษณะ) เป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งในศาสนาฮินดู เชื่อว่าเป็นพระวิษณุ หรือพระนารายณ์อวตารปางที่แปด (กฤษณาวตาร) เรื่องราวมีปรากฏในตำนาน คัมภีร์ปุราณะ โดยเฉพาะภาควัตปุราณะ และมหากาพย์มหาภารตะ สาวกขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัททยา เชื่อว่าพระกฤษณะในฐานะบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า เป็นแหล่งกำเนิดของการอวตารทั้งหมด โดยการอวตารครั้งนี้ทั้งพระกฤษณะและพลราม (พี่ชายของพระกฤษณะ) ล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน และเหมือนกัน เพียงแต่ต่างกันที่รูปลักษณ์เท่านั้น โดยพลรามเป็นภาคแบ่งแยกแรกของพระกฤษณะ และเชื่อว่าเกิดขึ้นจริงบนโลกใบนี้เมื่อราวห้าพันปีก่อน เพื่อบอกหนทางแห่งการบรรลุโมกษะหรือการกลับคืนสู่องค์ภควานหรือพระกฤษณะ และเพื่อปราบอสูรต่าง ๆ โดยเฉพาะกังสะ ผู้โหดร้าย

ภาพที่ 3-1 พระกฤษณะในอิริยาบถประทับยืนเป่าขลุ่ย (เอ. ซี. ภัคติเวทานตะ สวามี ประภูภาพ, 2539)

ครั้งหนึ่งกังสะกษัตริย์เมืองมถุราผู้โหดร้ายได้รับคำเตือนเป็นเสียงที่ดังมาจาก

เบ็องบนว่าตนจะได้รับหายนะโดยบุตรคนที่แปดของนางเทวกีผู้เป็นภรรยาของวสุเทพ ฉะนั้น กังสะจึงเฝ้าสังหารบุตรของนางเทวกีทุกคนเมื่อคลอดออกมา จนกระทั่งนางเทวกีใกล้คลอดบุตรคนที่เจ็ด กังสะก็ได้รับเสียงเตือนจากเบ็องบนอีกว่าผู้ที่เกิดมาเป็นคนเลี้ยงวัวจะสังหารตน กังสะจึงให้สังหารลูกคนเลี้ยงวัวทั้งหมดที่พบ โดยพระวิษณุหรือพระนารายณ์สับเปลี่ยนเอาบุตรคนที่เจ็ดในครรภ์ของนางเทวกีไปยังครรภ์ของนางโรหิณีผู้เป็นภรรยาของวสุเทพอีกคนแทน และถือกำเนิดเป็นพลราม โดย กังสะคิดว่าบุตรของนางเทวกีคนที่เจ็ดเสียชีวิตในครรภ์มารดาไปแล้ว ส่วนบุตรคนที่แปดของนางเทวกีหรือพระกฤษณะนั้น เมื่อคลอดออกมามาวสุเทพได้นำไปเปลี่ยนกับบุตรของนางยโสธยาผู้เป็นภรรยาของนันทะ เมื่อทารกเพศหญิงถูกกังสะสังหารได้กลายเป็นโยคะนิทราและกล่าวว่ากังสะจะถูกพระกฤษณะสังหาร ด้วยเหตุนี้ นันทะพร้อมกับนางโรหิณีและนางยโสธยาจึงหลบไปอยู่ที่หมู่บ้านโคกุล

กังสะได้ส่งอสูรมาสังหารพระกฤษณะหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จและถูกพระกฤษณะสังหารจนสิ้นชีพทั้งหมด เช่น อสูรปุตนะ ศักตาสูร ตถุณาวรรต วัตสาสูร บากาสูร อุกราสูร เหนุกาสูร ประดั้มพะ นาคกาลิยะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการยกเขาโควรรณะ ป้องกันฝนตกจากอำนาจของพระอินทร์ หยอกล้อกับหญิงสาว และเต็นรำกับเหล่าโคปี (หญิงเลี้ยงวัว) อย่างสนุกสนานโดยเฉพาะนางราธาผู้เป็นชายาของพระกฤษณะ แม้กังสะจะส่งพยายามส่งอสูรมาสังหารพระกฤษณะแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงเปลี่ยนแผนเชิญพระกฤษณะมาลอบสังหารที่เมืองมถุรา แม้พระกฤษณะจะล่วงรู้ถึงแผนการณดังกล่าวแต่ก็ไม่กลัวและมาตามคำเชิญ ทำที่สุดสามารถสังหารกังสะจนสิ้นชีพและมอบราชสมบัติคืนให้แก่กษัตริย์อูครเสน

ต่อมาพระกฤษณะและวงศ์ยาทพได้สร้างเมืองใหม่ที่อโยธิมหาสมุทรชื่อว่าเมืองทวารกา จากนั้นพระกฤษณะก็มีชายอีกหลายคน เช่น นางรูกมีณี นางสัจยภามา รวมหนึ่งหมื่นหกพันแปดคน มีบุตรชายชื่อปรัทุมนะและมีหลานชื่ออนิรุท

2. นรสิงห์

นรสิงห์เป็นอวตารปางที่สี่ ของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ (นรสิงห์หาวตาร) เพื่อปราบหิรัณยกศิปุผู้ลบล้างองค์ศิวาน เรื่องราวมีอยู่ว่าหิรัณยกศิปุพี่ชายของหิรัณยักษะได้บำเพ็ญเพียรเพื่อขอพรต่อพระพรหม โดยหิรัณยกศิปุขอให้ตนเองไม่ตายด้วยอาวุธหรือด้วยมือของผู้ใด ไม่ตายด้วยคนหรือสัตว์ ในบ้านหรือนอกบ้าน กลางคืนหรือกลางวัน บนแผ่นดินหรือท้องฟ้า ในน้ำหรือในไฟ ด้วยสิ่งมีชีวิตหรือไร้ชีวิต และด้วยเทวดาหรืออสูร ซึ่งพระพรหมก็ทรงให้พรดังกล่าว จากนั้นหิรัณยกศิปุก็ทำสงครามกับเทวดาและมนุษย์จนเกิดความวุ่นวายไปทั่วและบังคับให้ผู้อื่นนับถือตน เหล่าเทวดาจึงไปขอร้องให้พระนารายณ์ช่วยเหลือ

ภาพที่ 3-2 นรสิงห์สังหารหิรันยกศิปปุ (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, 2557)

ทว่าบุตรชายของหิรันยกศิปปุนามว่าประหลาท กลับมีใจเลื่อมใสศรัทธาในพระนารายณ์ เป็นอย่างยิ่ง และได้สวدمนต์บูชาสรรเสริญพระนารายณ์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะหิรันยกศิปปุจะส่ง ประหลาทไปเรียนกับครูอย่างไร ก็ไม่สามารถเกลี้ยกล่อมให้ประหลาทเลิกนับถือพระนารายณ์ได้ ด้วยความโกรธหิรันยกศิปปุจึงลงโทษประหลาทอย่างแรงด้วยการใช้หอกแทงตามร่างกาย เอาไป ให้ช้างเหยียบ ให้ตีเมียพิษ ผลักตกจากภูเขาสูงชัน โยนลงในกองไฟ จับไว้ในห้องที่เต็มไปด้วยงูพิษ แต่ไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ไม่เป็นผล เนื่องจากอำนาจแห่งพระนารายณ์ได้คุ้มครองประหลาทไว้ ต่อมาหิรันยกศิปปุได้ถามประหลาทว่า “หากองค์ภควาน (พระนารายณ์) อยู่ทุกหนแห่ง ดั่งนั้นแล้ว เขาอยู่ในเสาดันนี้ด้วยหรือไม่” พร้อมกับชี้ไปที่เสาดันใกล้ ๆ ทั้งยังดุด่าสาปแช่งประหลาทหลายครั้ง และด้วยความโกรธจัดหิรันยกศิปปุ จึงใช้กำปั้นเหวี่ยงอย่างไรไปที่เสาดันนั้นพระนารายณ์ ในรูปลักษณะครึ่งคนครึ่งสิงห์ (นรสิงห์) ได้ปรากฏตัวออกมาจากเสาดันดังกล่าวแล้วต่อสู้กับ หิรันยกศิปปุอย่างดุเดือด โดยแกลังปล่อยมือให้หลุดมือไปเพื่อรอให้ถึงเวลาโผล่เพื่อก่อนพระอาทิตย์

ตกดิน เมื่อได้เวลาอันเหมาะสมพระนารายณ์ในรูปนรสิงห์ก็ได้จับหิรัญยกศิปุวางบันดักที่ธรณี
ประตู่ และสังหารโดยใช้กงเล็บแทงลงไปท้อง ซึ่งไม่ขัดต่อพรที่พระพรหมได้ให้ไว้ในตอนต้นจน
หิรัญยกศิปุสิ้นชีพในที่สุด

3. ตูลสี

ต้นตูลสีหรือต้นกะเพราเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวฮินดูโดยเฉพาะสาวกขบวนการ
ฮะเร คริษณะในเมืองพัทยาให้ความเคารพนับถือ ทั้งนี้เนื่องมาจากตำนานที่ว่า มีกุมารีนหนึ่ง
นามว่า บรินดา นางมีความรักความศรัทธาในองค์พระวิษณุหรือพระนารายณ์มาก ด้วยการภาวนา
ขานพระนามของพระองค์ตลอดเวลาเพื่อให้ได้สามีที่ดี จนเมื่อนางบรินดาเจริญวัยขึ้นจึงได้พบกับ
ยาลันดรา ผู้มีความสง่างามและมีพลังอำนาจ ยาลันดราหลงรักบรินดาอย่างถอนตัวไม่ขึ้น
และทั้งคู่ก็ได้ตกลงใจสมรสและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

จนวันหนึ่งราหูมารผู้ชั่วร้ายได้ปรากฏกายพร้อมกับฤาษีผู้จงหอง พวกเขาได้กล่าวกับ
ยาลันดราถึงเรื่องต่าง ๆ ระหว่างเทวดากับเหล่ามาร เพื่อชี้ให้เห็นข้อคดโกงของเทวดา ยาลันดรา
เป็นผู้รักพวกพ้องจึงได้ประกาศสงครามระหว่างเทวดากับบอสูร โดยบรินดาผู้เป็นภรรยาได้เข้า
มาห้ามไว้ แต่ด้วยความรักในสามีจึงไม่สามารถพูดอะไรได้มาก นางบรินดาได้แต่ภาวนาให้สามี
ปลอดภัย จากนั้นยาลันดราได้ทำสงครามกับพระอินทร์จนได้รับชัยชนะ และได้จับชายาของ
พระอินทร์มาทรมานให้ได้รับความอับอาย บรินดาทนเห็นสตรีถูกกลั่นแกล้งไม่ได้จึงได้เข้าไป
ห้ามปรามสามี แต่ก็ถูกยาลันดราผู้เป็นสามีทำร้าย พระนารทมนีจึงเข้าไปบอกกับพระลักษมีให้
มาห้ามยาลันดราจากความชั่วร้ายแต่ยาลันดราก็ไม่ฟัง เนื่องจากราหูกล่าวถึงพระวิษณุผู้เป็นชายา
ของพระลักษมีในทางที่ไม่ดี ยาลันดราจึงประกาศสงครามกับพระวิษณุ

ในขณะที่ยาลันดราจะออกรบ บรินดาได้เข้ามาเจิมหน้าผากให้กับยาลันดราพร้อมทั้ง
กล่าวขอพรให้พระวิษณุคุ้มครอง ยาลันดราไม่พอใจการกระทำดังกล่าวจึงตัดลิ้นของบรินดาและ
ห้ามไม่ให้กล่าวบูชาพระวิษณุอีก แต่ด้วยบารมีของบรินดาจึงทำให้นางได้ลิ้นกลับคืนมาและได้
สวดขอพรให้ยาลันดราปลอดภัยกลับมา เมื่อยาลันดราทำสงครามชนะพระวิษณุได้แล้วก็หลงมัว
เมาในกามตัณหา ไม่ฟังแม้กระทั่งฤาษีที่ยุให้ยาลันดราถ่วงสงคราม ด้วยเหตุนี้นางบรินดาจึงเข้า
มาตักเตือนสามี แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจ พระนารทมนีจึงได้เข้าไปขอพรให้พระศิวะช่วยเหลือ
แต่พระศิวะก็ไม่ช่วยด้วยเหตุบางประการ พระนารทมนีจึงคิดอุบายโดยการยุให้ยาลันดรามาชิงตัว
พระอุมาชายาของพระศิวะไป โดยเข้าไปพรรณนาความงามของพระอุมาให้ยาลันดราฟัง
ยาลันดราเมื่อได้ฟังก็หลงใหล จึงประกาศสงครามกับพระศิวะ พระศิวะจึงทนไม่ไหวออกประกาศ
สงครามกับยาลันดรา ครั้นเมื่อยาลันดราเมื่อเอาชนะพระศิวะได้แล้วจึงคิดที่จะเข้าไปลวงลามพระ

อุมา แต่พระอุมาได้ใช้พระเนตรเขายาลันตรา ถึงกระนั้นก็ไม่สำเร็จเพราะด้วยยาลันตรามีบารมีของบรินดาคุ้มครองอยู่ เหล่าเทวดาจึงช่วยกันคิดหาอุบายที่จะทำลายความศักดิ์สิทธิ์แห่งสังข์ของนางบรินดาที่ชื่อสัตย์ต่อสามี พระวิษณุจึงจำแลงกายเป็นยาลันตราแล้วเข้าไปหาบรินดา เมื่อนางบรินดาเห็นสามีก็มีความดีใจมาก พระวิษณุในร่างยาลันตราจึงลอบมีสัมพันธ์กับนางบรินดา

ในขณะที่ยาลันตรากำลังจะออกรบอีกครั้ง มาลาที่แสดงความซื่อตรงต่อสามีของบรินดาที่มอบให้ยาลันตรานั้นเกิดเหวี่ยง ยาลันตราจึงรู้ว่าบรินดาคิดไม่ซื่อ จึงออกรบโดยที่ไม่สนใจถึงอำนาจใด ๆ แม้กระทั่งบารมีของนางบรินดา ด้วยความทะนงตนที่คิดว่าเป็นเพราะบารมีของตนเองทั้งสิ้น เมื่อพระศิวะได้โอกาสจึงตัดศีรษะของยาลันตราจนขาดสะบั้น ด้วยอำนาจแค้นศีรษะของยาลันตราจึงตะโกนด่านาง บรินดาแล้วลอยมาที่วังของตน เมื่อนางบรินดาเห็นศีรษะของสามีก็ตกใจมาก เพราะที่ยืนอยู่ก็คือสามี ศีรษะที่ลอยมาก็คือสามี นางบรินดาจึงถามผู้ที่มีร่างยืนอยู่แต่ก็ไม่พูดอะไร นางบรินดาจึงอธิษฐานให้ผู้ที่มีร่างยืนอยู่ปรากฏร่างจริง จากนั้นร่างของยาลันตราจึงกลายเป็นพระวิษณุ ทำให้นางบรินดาเสียใจมากรีบเข้าไปกอดศีรษะสามีไว้ ยาลันตราสำนึกได้แต่ก็สายไปแล้วจึงได้แต่กล่าวขอโทษ และด้วยความผิดของพระวิษณุ นางบรินดาจึงสาปให้พระวิษณุกลายเป็นหินทันที ครั้นเมื่อพระวิษณุกลายเป็นหิน เครื่องประดับของพระนางลักษมีก็หายไปจากกายจนสิ้นเหลือแต่เสื้อผ้าที่เศร้าหมอง พระลักษมีจึงรีบหาต้นเหตุ

ต่อมาพระลักษมีพบกับนางบรินดานั่งร้องไห้กอดศีรษะของสามีอยู่ พร้อมกับร่างของพระวิษณุที่ได้กลายเป็นหิน เหล่าทวยเทพก็เข้ามาขอร้องไห้ให้นางบรินดาให้คืนคำสาป แต่นางบรินดากลับทำให้ร้ายยิ่งขึ้น ด้วยการสาปให้โลกแตกออก ซ้ำยังให้ไฟผลาญโลก จนเหล่าสรรพสัตว์หนีตายกันอลหม่าน พระลักษมีจึงได้เข้ามาขอร้องนางบรินดา โดยกล่าวว่าสตรีคนหนึ่งที่ขาดสามีแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับผู้ที่ไม่มีลมหายใจ นางบรินดาได้ฟังแล้วก็รู้สึกเศร้าใจ จึงได้ปลอบใจพระลักษมีว่า พระลักษมีเป็นแม่ของโลก ให้ทุกอย่างแก่ทุกคน แต่วันนี้ต้องร้องไห้ เพราะการกระทำของตน เมื่อกว่าดั่งนี้แล้วนางบรินดาจึงได้อธิษฐานคืนคำสาป พระวิษณุจึงกลับเป็นปกติ เหล่าทวยเทพจึงขอร้องให้พระศิวะคืนชีวิตให้สามีของนางบรินดา นางแต่บรินดาไม่ต้องการอีก เพราะนางได้เสียความบริสุทธิ์เสียแล้วจึงไม่ต้องการให้โลกติเตียนที่นางต้องเป็นคนนอกใจสามี นางจึงอุ้มศีรษะสามีไว้ พร้อมกับอธิษฐานขอพระอัคคีให้เผาผลาญร่างของตนพร้อมกับศีรษะสามีไป ครั้นเมื่อเพลิงลุกไหม้ เหล่าทวยเทพต่างร้องไห้กับนางจนร่างมอดไหม้ไปหมดสิ้น พร้อมนำนางผางเง้าถ่านจากร่างกายของบรินดาขึ้นมาทาที่ตัวเพื่อเป็นการไว้อาลัยแต่นางบรินดา พระวิษณุได้คุกเข่าลงกล่าวสรรเสริญนาง บรินดาพร้อมทั้งเนรมิตให้กลายเป็นต้นตุลสี และให้พรว่าจากนี้ต่อไปนามตุลสีคือความบริสุทธิ์ตลอดกาล ตูลสีจะเป็นเครื่องบูชาที่เหล่าทวยเทพพอใจ

ภาพที่ 3-3 ต้นตุลสีในพิธีตุลสีอารตี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

ในสัปดาห์ปุราณจะมีข้อความสรรเสริญต้นตุลสีว่า ข้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแต่ต้นตุลสี ผู้ซึ่งสามารถขจัดความบาปอย่างมากมาได้ในทันที เพียงแต่ได้เห็นหรือสัมผัสกับต้นไม้นี้จะสามารถปลดปล่อยเราจากความทุกข์และโรคร้ายทั้งปวง เพียงแต่แสดงความเคารพและรดน้ำที่ต้นตุลสี เราก็จะเป็นอิสระจากความกลัวที่จะถูกส่งไปยังศาลของยมราช (เจ้าแห่งความตายผู้ลงโทษคนบาป) หากผู้ใดปลูกต้นตุลสี แน่ใจว่าเขาจะอุทิศตนเสียละแด่พระกฤษณะ และเมื่อนำใบตุลสีไปถวายที่พระบาทรูปดอกบัวของพระกฤษณะด้วยการอุทิศตนเสียสละ ผู้นั้นจะมีการพัฒนาความรักแ่องค์ภควานโดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ตุลสียังเป็นต้นไม้ที่มีความเป็นสิริมงคลด้วยประการทั้งปวง เพียงแต่ได้เห็น เพียงแต่ได้สัมผัส เพียงแต่ระลึกถึง เพียงแต่สวดมนต์ภาวนา เพียงแต่ก้มกราบต่อหน้า เพียงแต่ได้ฟังเกี่ยวกับพระนาง หรือเพียงแต่ได้ปลูกต้นตุลสีก็จะเป็นสิริมงคลเสมอ ผู้ใดที่มาสัมผัสกับต้นตุลสีในวิธีที่กล่าวไว้ เบื้องต้นจะได้อยู่ในโลกไวกูณฐ์นิรันดร (เอ. ซี. ภักดีเวทนานตะ สวามี ปรภฎปาท, ม.ป.ป., หน้า 95-96) ฉะนั้นในประเทศอินเดีย ชาวฮินดูทั้งหมดแม้ไม่ได้เป็นไวษณพนิกายก็จะดูแลต้นตุลสีเป็นพิเศษ โดยเฉพาะสาวกขบวนการสะเรคริษณะถือว่าการเคารพบูชาต้นตุลสีมีความสำคัญอย่างมากต่อการปฏิบัติภักดีโยคะ

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสาวกเชื่อว่าพระกฤษณะมีอิทธิพลต่อความเป็นไปของสาวก หากสาวกทำอะไรให้พระกฤษณะพอพระทัย พระองค์ก็จะบันดาลความสุขความสำเร็จ เมื่อสิ้นชีวิตไปก็จะไม่ไปเกิดในอบายภูมิ ในขณะที่เป้าหมายสูงสุดหรือการหลุดพ้นคือการได้ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังดินแดนโลกทิพย์ที่เรียกว่า “คริษณะโลคะ” หรือดินแดนอันเป็นที่สถิตแห่งพระกฤษณะ (คงจะเทียบได้กับนิพพานในทางพุทธศาสนา) ซึ่งสาวกเชื่อว่าเป็นดินแดนที่มีแต่ความสุขอันเกิดจากการที่ดวงวิญญาณผู้หลุดพ้นได้ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะผู้เป็นเทพเจ้าสูงสุด นอกจากนี้สาวกยังบูชานรสิงห์ในความเข้าใจที่ว่าพระกฤษณะจะคอยปกป้องดูแลสาวกตลอดเวลาเมื่อสาวกระลึกนึกถึงพระองค์ ด้วยเหตุนี้สาวกในขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทลุง จึงมักระลึกถึงพระกฤษณะด้วยการสวดมนต์ภาวนาถึงพระนามของพระองค์อยู่เสมอ รวมถึงบูชาตุลสีเทวีในความเข้าใจที่ว่าพระองค์เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ฉะนั้นต้นตุลสีจึงได้รับการบูชาจากสาวกและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องรางของขลังหรือใช้ประกอบพิธีกรรมอยู่เสมอ

คำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตา

ภควัทคีตาเป็นคัมภีร์สำคัญเล่มหนึ่งของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และถือเป็นคัมภีร์สูงสุดของขบวนการฮะเร คริสณะ โดยเป็นส่วนหนึ่งของมหากาพย์มหาภารตะ บ้างก็เชื่อว่าคัมภีร์ภควัทคีตาแต่งเพิ่มเข้ามาในภายหลัง แต่โดยทั่วไปถือว่าเป็นงานประพันธ์ของกฤษณะไทวปายนवास หรือวยาสะ ผู้แต่งมหากาพย์มหาภารตะ ส่วนระยะเวลาการแต่งนั้นไม่สามารถบ่งบอกได้แน่ชัด บ้างก็ว่าแต่งขึ้นราวพุทธกาล แต่ได้รับการปรับแก้เรื่อยมาหลายครั้ง (วัชระ งามจิตจรเจริญ, 2547, หน้า 33) และน่าจะแต่งขึ้นภายหลังมหากาพย์มหาภารตะ

ภควัทคีตาเป็นตอนหนึ่งของภีษมบรวรพ์ (ภีษมปर्वัน) ในมหากาพย์มหาภารตะ เรียกว่าภควัทคีตาบรวรพ์ (ภควัทคีตาปर्वัน) ประกอบด้วยเนื้อหา 18 อธิบายหรือบท แต่ละบทจะมีจำนวนโคลกแตกต่างกันไป ซึ่งเนื้อหาของภควัทคีตานี้ วัชระ งามจิตจรเจริญ (2547, หน้า 33) กล่าวว่ามาจากการรวบรวมเอาเนื้อหาในคัมภีร์อุปนิษัทมาไว้ด้วยกัน ซึ่งบางตอนมีเนื้อหาตรงกับในคัมภีร์อุปนิษัทบางคัมภีร์

เนื้อเรื่องในภควัทคีตากล่าวถึงเหตุการณ์และการสนทนาระหว่างพระกฤษณะกับอรชุน ซึ่งสัจชัยผู้เป็นเสนาบดีของทูโรยธน์เล่าให้ทำวฤตตราษฎร์ซึ่งตาบอดและเป็นบิดาของทูโรยธน์ฟัง โดยสัจชัยสามารถเห็นและได้ยินคำสนทนาที่เกิดขึ้นในสนามรบแม้อยู่ห่างไกลได้ด้วยทิพจักขุ

และทิพโสถที่ได้รับจากยาสะ โดยเนื้อหาสำคัญของภควัตคีตาทกล่าวถึงการที่อรชุนซึ่งเป็นพวก
 ปาณฑพ ท้อใจไม่ยอมทำสงครามกับพวกเกราวพซึ่งเป็นเครือญาติกัน เพราะกลัวจะทำลาย
 กุลธรรม (หน้าที่อันบุคคลพึงกระทำต่อญาติในตระกูล) อันเป็นบาปที่จะทำให้ตกนรกได้ ทำให้
 พระกฤษณะซึ่งเป็นนายสารถีหรือคนขับรถของอรชุน (พระกฤษณะคือพระวิษณุหรือพระนารายณ์
 อวตาร ซึ่งเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมมันหรือเป็นพระเจ้า) ต้องมาสอนเพื่อให้ทำสงครามตามหน้าที่
 ของกษัตริย์ ซึ่งในการสอนครั้งนี้พระกฤษณะได้กล่าวถึงความจริงเกี่ยวกับโลก มนุษย์ อาตมัน
 พรหมมัน โลกยะ และโยคะหรือมรรค ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์ธรรม (หน้าที่ของกษัตริย์) สำคัญ
 กว่ากุลธรรม เมื่อสองอย่างนี้ขัดกันก็ต้องเลือกกษัตริย์ธรรม และการฆ่ามนุษย์นั้นที่จริงก็ไม่ใช่
 การฆ่า เพราะอาตมันของมนุษย์ไม่มีใครฆ่าได้ อีกทั้งเป็นธรรมดาชะตากำหนดของสัตว์ที่เกิดใน
 วัฏสงสารซึ่งต้องเป็นไปตามยุคต่างๆ ฉะนั้นคนที่จะถูกฆ่าก็คือคนที่ตายอยู่แล้ว ดังนั้นการทำหน้าที่
 ของกษัตริย์จึงเป็นการกระทำที่ดี หากถูกฆ่าก็จะไปสวรรค์ ยิ่งไปกว่านั้นถ้าทำโดยไม่หวังผลคือ
 เป็นการกระทำที่เรียกว่านิชกามกรรม หรือการกระทำตามหลักกรรมโยคะ ชญาณโยคะ
 และภักดีโยคะ ซึ่งก็จะทำให้ไม่ต้องเกิดอีกหรือการบรรลุโมกษะ (วัชระ งามจิตจรเจริญ, 2547,
 หน้า 33) ดังปรากฏในคัมภีร์ภควัตคีตาททั้ง 18 อธิบายหรือบท

การเผยแพร่คำสอนในคัมภีร์ภควัตคีตาทของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา
 จะมีขึ้นในทุกวันเสาร์ช่วงเช้าของแต่ละสัปดาห์ โดยสาวกผู้มีความรู้และประสบการณ์จะเป็นผู้
 อธิบายเนื้อหาในคัมภีร์ตามแนวทางของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก ซึ่งเนื้อหาในคัมภีร์
 ดังกล่าวได้อธิบายขยายความโดยภักดีเวทานตะ สวามี ประภูปาท ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติ
 เพื่อ คริสณะจิตสำนึก สรุปใจความสำคัญโดยย่อได้ดังนี้

ตารางที่ 3-1 สรุปใจความสำคัญจากหนังสือภควัต-คีตาท

บท	เนื้อหาโดยสรุป
1. อรชุนวิษาทโยค จำนวน 47 โสลก	อรชุนจึงเกิดความเศร้าสลดหดหู่ไม่ยอมทำสงคราม หมดกำลังใจในการ รบ รู้สึกสับสนและคิดล้มเลิกความตั้งใจที่จะรบ
2. สวางขยะโยค จำนวน 72 โสลก	อรชุนยอมมาเป็นสาวกของพระกฤษณะ อธิบายพื้นฐานข้อแตกต่าง ระหว่างร่างกายวัตถุอันไม่ถาวรและดวงวิญญาณที่เป็นอมตะ ระบบการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ธรรมชาติแห่งการรับใช้พระกฤษณะ โดยไม่เห็นแก่ตัว และบุคลิกลักษณะของบุคคลผู้รู้แจ้งตนเอง

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

บท	เนื้อหาโดยสรุป
3. กรรมโยคะ จำนวน 43 ไศลก	มนุษย์ต้องมีกิจกรรมบางอย่างในโลกวัตถุและอาจถูกพันธนาการให้อยู่ในโลกวัตถุ แต่การปฏิบัติกิจกรรมที่ทำให้พระภิกษุณะพอพระทัยโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ก็จะสามารถทำให้หลุดพ้นจากกฎแห่งกรรมและบรรลุมโงคะ
4. ญาณกรรม สันยาสโยคะ จำนวน 42 ไศลก	ความรู้แห่งดวงวิญญาณของพระภิกษุณะ และความสัมพันธ์ระหว่างดวงวิญญาณต่าง ๆ กับพระภิกษุณะ เป็นความรู้ที่ให้ทั้งความบริสุทธิ์และความหลุดพ้น โดยความรู้เช่นนี้เป็นผลมาจากการปฏิบัติอุทิศตนเสียสละรับใช้โดยปราศจากความเห็นแก่ตัว
5. สันยาสโยคะ จำนวน 29 ไศลก	การปฏิบัติต่อพระภิกษุณะโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือการทำกรรมโดยไม่หวังผลตามหลักกรรมโยคะเป็นสิ่งประเสริฐ เนื่องจากมนุษย์ล้วนมีหน้าที่ของตนเองในการดำรงชีวิต ภายนอกอาจปฏิบัติงานทุกชนิด แต่ภายในสละผลของงานทั้งหมด มุ่งปฏิบัติรับใช้พระภิกษุณะเป็นสำคัญ และจะทำให้บรรลุถึงความสงบ ไม่ยึดติด มีความอดทน และมีความปลื้มปิติเป็นสุข
6. ฌยานโยคะ จำนวน 47 ไศลก	การฝึกสมาธิต้องควบคุมจิตใจและประสาทสัมผัสตั้งอยู่ที่ปรมาตมัน (ดวงวิญญาณสูงสุด) หรือพระภิกษุณะ ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้จะนำไปสู่สมาธิ และมีจิตสำนึกอยู่ที่พระภิกษุณะอย่างสมบูรณ์
7. ฌญาณโยคะ จำนวน 57 ไศลก	พรหมันคือพระภิกษุณะ พระภิกษุณะเป็นสัจธรรมสูงสุด พระภิกษุณะเป็นแหล่งกำเนิดและพลังคำจูงสูงสุดของสรรพสิ่ง ดวงวิญญาณหรือบุคคลที่เข้าใจในความรู้ความเป็นมาต่าง ๆ อย่างแท้จริง ย่อมปฏิบัติต่อพระภิกษุณะด้วยการอุทิศตนเสียสละรับใช้
8. อักษรพรหม จำนวน 28 ไศลก	การสวดภาวนาบทมหามนต์ 16 คำ ถือเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นที่ชัดเจนที่สุดสำหรับยุคนี้ และจากการที่ระลึกถึงพระภิกษุณะด้วยการอุทิศตนเสียสละตลอดชีวิต โดยเฉพาะในขณะที่กำลังตาย จะสามารถบรรลุยังภพภูมิที่ดีกว่า

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

บท	เนื้อหาโดยสรุป
9. ราชวิทยา ราชคฤหโยค จำนวน 34 ไศลก	พรหมันหรือพระกฤษณะทรงเป็นองค์ภควาน (เทพเจ้าอันสูงสุด) และทรงเป็นพระปฎิมาสูงสุดแห่งการบูชา ดวงวิญญาณของสรรพสิ่งต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับพระกฤษณะผ่านการปฏิบัติภักดีโยคะ หรือการอุทิศตนเสียสละรับใช้พระกฤษณะ และการปฏิบัติภักดีโยคะ ย่อมทำให้บรรลุโมกษะ
10. วิภูติโยค จำนวน 42 ไศลก	ปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งในโลกวัตถุและโลกทิพย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งแห่งการปรากฏของพลังงานทิพย์และความมั่งคั่งของพระกฤษณะ ในฐานะที่พระกฤษณะทรงเป็นแหล่งกำเนิดสูงสุดของแหล่งกำเนิดทั้งปวง พระกฤษณะทรงเป็นผู้ค้ำจุนและทรงเป็นแก่นสารของทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งเป็นพระปฎิมาสูงสุดแห่งการบูชาสำหรับมวลชีวิต
11. วิศวรูป ทรรศนโยค จำนวน 55 ไศลก	พระกฤษณะทรงเปิดเผยรูปลักษณะจักรวาลอันไร้ขอบเขตแต่อรชุน โดยรูปลักษณะคล้ายมนุษย์ (สองกร) ที่มีความสง่างามสูงสุดเป็นรูปลักษณะที่เดิมแท้ขององค์ภควานหรือพระกฤษณะ ซึ่งสามารถสำเนียงรูปลักษณะดังกล่าวได้ด้วยการอุทิศตนเสียสละรับใช้ที่บริสุทธิ์ (ภักดีโยคะ) เท่านั้น
12. ภักดีโยคะ จำนวน 20 ไศลก	ภักดีโยคะหรือการอุทิศตนเสียสละรับใช้ต่อพระกฤษณะเป็นวิธีที่สูงที่สุด และสะดวกเหมาะสมที่สุดในการบรรลุโมกษะ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งความเป็นอยู่ทิพย์ บุคคลผู้ปฏิบัติตามวิถีทางภักดีโยคะจะสามารถบรรลุซึ่งความจริงอันสูงสุด
13. เกษตรเกษตร ชญวิภาคโยค จำนวน 35 ไศลก	ผู้ที่เข้าใจความแตกต่างระหว่างร่างกาย บั้จเจกวิญญาณ และอภิวินญาณ (พระกฤษณะ) ผู้ที่อยู่เหนือทั้งร่างกายและบั้จเจกวิญญาณ จะบรรลุถึงความหลุดพ้นจากโลกวัตถุนี้

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

บท	เนื้อหาโดยสรุป
14. คุณตริย วิภาคโยค จำนวน 27 ไสลก	ดวงวิญญาณอยู่ภายใต้การควบคุมของลักษณะของธรรมชาติวิวัตตุสามประการคือ ความดี ตัณหา และอวิชชา อย่างไรก็ตามมนุษย์ที่ถูกพันธนาการด้วยลักษณะของธรรมชาติทั้งสามประการนี้ย่อมเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร จะสามารถข้ามพ้นระดับแห่งธรรมชาติวิวัตตุได้ก็ด้วยการปฏิบัติภักดีโยคะ
15. ปุรุષอตตมโยค จำนวน 20 ไสลก	จุดมุ่งหมายสูงสุดของความรู้พระเวทคือการทำให้ตนเองหลุดพ้นจากพันธนาการแห่งโลกวิวัตตุ สิ่งมีชีวิตทั้งหมดล้วนเป็นเพียงละอองอณูที่แยกออกมาจากพระภุชณะ โดยพระภุชณะอยู่เหนือทุกสิ่งในฐานะบุคลิกภาพสูงสุด เพราะพระภุชณะทรงคำจูนและอำนาจความสะกดทั้งหลายเพื่อความรื่นเริงตามแต่กรรมที่ต่างกันไป
16. ไทวาสูรสมบัต วิภาคโยค จำนวน 24 ไสลก	บุคคลจำพวกที่มีคุณสมบัติมารหรืออสูร ใช้ชีวิตตามใจตนเองโดยไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของคัมภีร์ภควัทคีตาจะไปที่ต่ำ ซึ่งเป็นได้ทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานหรือต่ำกว่านั้น ทั้งยังถูกพันธนาการทางวิวัตตุมากยิ่งขึ้น แต่บุคคลจำพวกที่มีคุณสมบัติทิพย์หรือเทพ ใช้ชีวิตโดยประมาณและปฏิบัติตามคำสอนของคัมภีร์ภควัทคีตาก็จะค่อย ๆ บรรลุโมกษะ
17. ศรัทธา ตริยวิภาคโยค จำนวน 28 ไสลก	มีความศรัทธาอยู่สามระดับซึ่งสัมพันธ์กับสามระดับแห่งธรรมชาติวิวัตตุ ซึ่งการปฏิบัติของบุคคลที่มีความศรัทธาอยู่ในระดับตัณหาและอวิชชา จะได้รับผลทางวิวัตตุที่ไม่ถาวรเท่านั้น ขณะที่การปฏิบัติอันอยู่ในระดับความดีตามคำสอนของคัมภีร์ภควัทคีตาจะทำให้หัวใจบริสุทธิ์ นำไปสู่ความศรัทธาที่บริสุทธิ์ และการอุทิศตนเสียสละรับใช้ที่บริสุทธิ์ต่อพระภุชณะ

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

บท	เนื้อหาโดยสรุป
18) โมกษสันยา สโยค จำนวน 78 โคลก	อธิบายถึงความหมายแห่งการเสียดสีและผลของธรรมชาติวิวัตตสุตาม ระดับที่มีต่อจิตสำนึกและกิจกรรมของมนุษย์ เนื้อความในคัมภีร์ภควัทคี ตาคือวิถีทางสูงสุดของศาสนาอันเป็นสัจธรรม ทุกคนล้วนมีหน้าที่ ที่ต้องกระทำ แต่การกระทำเหล่านั้นต้องเป็นไปเพื่อพระกฤษณะ หรือการปฏิบัติภักดีโยคะด้วยความรักต่อพระกฤษณะอย่างไร้ข้อแม้ ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นอิสระจากบาปทั้งปวง รู้แจ้งในสัจธรรมอันสูงสุดที่ สมบูรณ์

คำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตาคือว่ามีความสำคัญสูงสุดของคำสอนในขบวนการฮะเร
คริชณะ เนื่องจากสาวกเชื่อว่าเป็นคำสอนที่พระกฤษณะทรงถ่ายทอดผ่านพระโอรสผู้โดยตรง
มาสู่อรชุนในคราวสงครามมหาภารตะที่ทุ่งกุโรเกษตรเมื่อราวห้าพันปีก่อน ซึ่งคัมภีร์ภควัทคีตาคือ
เป็นคัมภีร์ที่มีอรรถกถาจารย์หลายท่านได้เขียนอรรถกถาอธิบายไว้และมีการตีความกันแตกต่างออกไป
บ้าง โดยสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทลุงจะนับถือว่าเนื้อความอรรถกถาที่บรรยาย
ไว้โดย ภักดีเวทนานตะ สวามี ประภูปาท เป็นการอธิบายที่ถูกต้อง เทียงตรง ไม่บิดเบือนคำสอนของ
พระผู้เป็นเจ้าของ และจะใช้อธิบายประกอบการบรรยายคำสอนทางศาสนาในทุกวันเสาร์ที่ศูนย์พัทลุง
โดยประเด็นที่น่าสังเกต สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1. ฐานะของพระกฤษณะ หรือองค์ภควานคือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า กล่าวคือ
พระกฤษณะทรงเป็นองค์แรกของบุคลิกภาพแห่งพระเจ้า และจากพระกฤษณะจึงมีอวตาร
มากมายที่ทรงแบ่งออกมารวมถึงปรมาตมันและพรหมันด้วย ไม่มีเทพเจ้าหรือดวงวิญญาณใด ๆ
จะมีศักดิ์สูงไปกว่าพระกฤษณะ เพราะพระองค์คือดวงวิญญาณสูงสุด แม้กระทั่งพระวิษณุผู้สถิต
ยังไวภูณัฐก็ถือเป็นอณูหนึ่งของพระกฤษณะ เนื่องจากเทพเจ้าและดวงวิญญาณทั้งหมดล้วน
เป็นอณูหนึ่งของพระกฤษณะหรือมีต้นกำเนิดมาจากพระกฤษณะ รวมทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

2. ชีวามัน หรืออาตมันในตัวมนุษย์ (ดวงวิญญาณ) เป็นสิ่งที่ไม่มีความสามารถฆ่าได้
และจะคงอยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ในขณะที่ร่างวัตถุหรือ
ร่างกายมนุษย์จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เมื่อร่างกายตายไปชีวามันก็จะไปอาศัยร่างอื่น
อาศัยต่อจนกว่าจะหลุดพ้นคือไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ทั้งนี้เพราะชีวามันเป็นละอองอณูที่แยก

มาจากพระภุชณะจึงมีแนวโน้มที่จะถูกรอบงำด้วยมายาหรือความหลงในโลกวัตถุ แต่ถึงแม้จะหลุดพ้นแล้วชีวิตมันก็ยังคงเป็นละอองอณูเหมือนเดิมแต่อาศัยร่างกายทิพย์ที่เป็นอมตะไม่มีวันเสื่อมสลายเหมือนร่างกายวัตถุ

3. พรหมัน ตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะ ก็คือ พระภุชณะในลักษณะดวงวิญญาณอันไร้รูปปลักษณ์ที่แผ่กระจายอยู่ทั่วไป เพราะฉะนั้นการบรรลุพรหมันจึงยังมีเป้าหมายของการหลุดพ้นสูงสุด เสมือนการเข้าใจเฉพาะแสงของดวงอาทิตย์ที่ส่องรัศมีไปทั่ว แต่การหลุดพ้นสูงสุดคือการบรรลุถึงองค์ภคานหรือพระภุชณะในลักษณะของดวงวิญญาณสูงสุดที่มีรูปปลักษณ์ เสมือนการเข้าใจถึงใจกลางของดวงอาทิตย์

4. โมกษะ หรือความหลุดพ้นอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนาฮินดูนั้น ตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะ คือการที่ชีวิตมันหรือปัจเจกวิญญาณไม่ต้องอาศัยร่างกายวัตถุหรือเวียนว่ายตายเกิด หากแต่อาศัยร่างกายทิพย์ที่ไม่มีวันเสื่อมสลายอยู่ในดินแดนเดียวกับพระภุชณะหรือโลกทิพย์ ซึ่งชีวิตมันที่แยกออกมาจากพระภุชณะจะไม่รวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระภุชณะแม้จะบรรลุซึ่งโมกษะแล้วก็ตาม แต่จะคอยปฏิบัติรับใช้พระภุชณะในดินแดนดังกล่าวอยู่เสมอ

5. โยคะ หรือมรรค อันได้แก่หนทางหรือวิธีปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น ซึ่งขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อว่าภักดีโยคะหรือการอุทิศตนเสียสละรับใช้พระเจ้าสำคัญที่สุด และเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่โมกษะหรือการหลุดพ้น

การปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริชณะ

วิธีการปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้บรรลุมรรคผล (โมกษะ) ของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยา เป็นไปตามแนวทางที่เรียกว่า “ภักดีโยคะ” อันหมายถึง การอุทิศตนเสียสละรับใช้ด้วยความจงรักภักดีต่อพระเจ้า (คริชณะหรือพระภุชณะ) โดยมีแนวทางปฏิบัติทั้งสิ้นเก้าแนวทาง (เอ. ซี. ภักดีเวทานตะ สวามี ประภูปาท, 2557) ดังนี้

1. ชระวะณัม หรือการฟัง โดยเฉพาะการฟังพระนามขององค์ภคาน (พระภุชณะ) ถือเป็นการฟังที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการอุทิศตนเสียสละรับใช้พระภุชณะ รวมถึงการฟังเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์ภควัทคีตา ภาควิปฺราณะ รามเกียรติ์ และอุปนิษัทเป็นต้น ซึ่งแม้จะไม่เข้าใจแต่ผู้นับถือพระภุชณะก็เชื่อว่าได้ประโยชน์ แต่จะได้ประโยชน์อย่างมากถ้าฟังอย่างเข้าใจ และจำเป็นต้องพิจารณาผู้พูดด้วยว่ามีคุณสมบัติเพียบพร้อมในประเด็นที่ได้กล่าวหรือไม่ เช่น การฟังเรื่องราวเกี่ยวกับพระภุชณะ ควรฟังจากบุคคลที่เป็นสาวกผู้บริสุทธิ์ มิฉะนั้นอาจได้รับฟังในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

2. กীরตะนม หรือการร้องเพลงสวดมนต์ภาวนา โดยการฟังและการสวดมนต์ภาวนา ถือเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันโดยตรงและใกล้ชิดกันมาก โดยให้เหตุผลว่าการสรรเสริญองค์ภควาน อย่างถูกต้องนั้น ต้องเข้าใจพระองค์ผ่านการฟังที่ถูกต้องเหมาะสม และเมื่อฟังจนเข้าใจแล้วจึง จะเริ่มการสวดมนต์ภาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสวดพระนามขององค์ภควาน นับเป็นการปฏิบัติ รับใช้วิธีหนึ่งที่เหมาะสมในกลียุค อันเป็นยุคปัจจุบันตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และมีความเชื่อว่าการสวดมนต์ภาวนาถึงพระนามของพระกฤษณะ ก็จะทำให้สามารถหลุดพ้น และกลับคืนเป็นหนึ่งเดียวกับพระกฤษณะได้ ดังนั้นการสวดภาวนาถึงพระนามของพระกฤษณะ จึงเป็นวิธีหลักในปฏิบัติในแนวทางภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริชณะ

วิธีการสวดมนต์ภาวนาพระนามของพระกฤษณะในขบวนการฮะเร คริชณะมี 2 วิธี วิธีแรกเป็นการสวดมนต์ภาวนาหรือการทำสมาธิแบบคนเดียว ด้วยการใช้ประจำที่มี 108 เม็ด และมีประจำคริชณะอีกหนึ่งเม็ดซึ่งจะไม่นับผ่าน เริ่มนับเม็ดที่หนึ่งเดินหน้า จากประจำเม็ดเล็กที่ ติดกับประจำคริชณะ ใช้นิ้วกลางและนิ้วหัวแม่มือของมือขวา จับประจำเม็ดแรกท่องบทสวดมนต์ ที่ว่า “ฮะเร คริชณะ ฮะเรคริชณะ คริชณะ คริชณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” หนึ่งจบ ให้เสียงดังพอได้ยิน จากนั้นก็เลื่อนไปบนประจำเม็ดที่สอง ท่องบทสวดมนต์ ดังกล่าวอีกหนึ่งจบ ซึ่งหากท่องบนประจำครอบรอบก็แสดงว่าท่องมนต์บทดังกล่าวได้ 108 จบ โดยอย่าท่องข้ามประจำคริชณะซึ่งเป็นเม็ดที่ยื่นออกมามีปมเชือก เมื่อท่องมาถึงตรงนั้นแล้วให้ พลิกประจำกลับทางเดิม ในขณะที่การท่องรอบที่สองนั้นให้นิ้วเลื่อนเดินหน้าเริ่มจากประจำเม็ดที่ 108 กลับไปหาเม็ดที่หนึ่งใหม่ เมื่อมาถึงประจำเม็ดที่หนึ่งก็เท่ากับท่องจบรอบที่สอง ส่วนรอบที่ สามก็ให้ทำเหมือนรอบที่หนึ่ง โดยเริ่มแรกอาจท่องวันละหนึ่งรอบหรือสองรอบก็ได้ แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาให้มากขึ้น ซึ่งประภูปาทแนะนำว่าควรท่องวันละสิบหกรอบ ตอนเช้าตรู่ก่อนดวงอาทิตย์ขึ้น ประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่ง ซึ่งถือเป็นเวลาที่ดีมากสำหรับการทำสมาธิและสวดมนต์ภาวนา

ภาพที่ 3-4 สวากกำลังสวดมนต์ภาวนาแบบคนเดียว (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2558)

วิธีที่สองเป็นการสวดมนต์ภาวนาหรือการทำสมาธิแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งจะมีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น ฉิ่ง กลองมโหรีดังกะ ฮาโมเนียม ฯลฯ ผู้นำจะร้องบทสวดมนต์บทเดียวกันกับวิธีแรก ทำนองใดก็ได้หนึ่งจบ จากนั้นสมาชิกในกลุ่มก็ร้องตามทำนองนั้น พร้อมกับปรบมือหรือเดินรำไปด้วย แต่ข้อสำคัญคือให้ใช้หูฟังเสียงและทำนองของบทสวดมนต์ดังกล่าวให้ดีหรือการมีสมาธิอยู่ที่เสียงสวดมนต์ภาวนา

ภาพที่ 3-5 สาวกกำลังสวดมนต์ร้องเพลงแบบเป็นกลุ่ม (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

3. สมาระณัม หรือการระลึกถึงพระกฤษณะ ซึ่งตอนแรก ๆ อาจเป็นไปไม่ได้ที่จะระลึกถึงพระกฤษณะตลอดเวลา แต่หลังจากที่ได้ฟังและสวดภาวนาอย่างสม่ำเสมอแล้ว การคิดถึงหรือการระลึกถึงพระกฤษณะจึงเป็นไปได้ โดยมีสิ่งที่ช่วยให้การระลึกถึงพระกฤษณะเป็นไปได้ง่าย คือรูปลักษณะขององค์พระปฎิมาหรือรูปลักษณะพระกฤษณะในงานจิตรกรรมต่าง ๆ

4. พาดะ-เสวะนัม หรือการรับใช้พระบาทรูปดอกบัวของพระกฤษณะ อันแสดงให้เห็นถึงการอ่อนน้อมถ่อมตน ด้วยการยี่ดมั่นต่อพระบาทรูปดอกบัวของพระกฤษณะ รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ เช่น มองพระพักตร์ สัมผัสพระวรกายของพระกฤษณะตามศิลปกรรมต่าง ๆ การเดินทักษิณาวรรตรอบพระปฎิมา รวมถึงการไปเยี่ยมเยียนสถานศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏตามตำนานพระกฤษณะ เช่น เมืองทวารกา มถุรา วรินดาวัน เป็นต้น

5. อารชะนัม หรือการถวายพิธีบูชา ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้จากอาจารย์หรือผู้รู้ เพื่อให้ถูกต้องตามธรรมเนียม แต่วิธีการง่าย ๆ ที่ผู้นับถือพระกฤษณะสามารถทำได้คือ การปรุงอาหารถวาย ตัดเย็บเสื้อผ้าให้ เห็นพระกฤษณะตามศิลปกรรมต่าง ๆ ด้วยตาเนื้อ กล่อมพระกฤษณะเข้านอน เป็นต้น

6. วันตะนัม หรือการถวายบทมนต์ อันถือเป็นส่วนสำคัญในพิธีการบูชาพระปฏิมา และเป็นวิธีที่ดีมากในแนวทางภักดีโยคะ โดยมีวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกับการสวดมนต์ภาวนา หรือการร้องเพลงพระนามของพระกฤษณะ ซึ่งสามารถทำได้ทุกที่ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม

7. ดาสยัม หรือการเป็นผู้รับใช้ขององค์ภควาน โดยผู้นับถือพระกฤษณะในขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อว่า ทุกชีวิตคือดวงวิญญาณที่เป็นผู้รับใช้ของพระกฤษณะ แต่มักหลงลืมจนหลงไปกับอัตตาหรือการมีตัวตน และคิดว่าตัวเราคือ เจ้านายของตัวเอง แต่การปฏิบัติในแนวทางภักดีโยคะเน้นอยู่เสมอว่าตัวเราไม่ใช่ร่างกาย ตัวเราคือดวงวิญญาณและเป็นผู้รับใช้ของพระกฤษณะ

8. ลัคชยัม หรือการเป็นเพื่อนของพระกฤษณะ ซึ่งในที่นี่จะต้องปฏิบัติวิธีอื่นเพื่อให้ใจบริสุทธิ์ขึ้นก่อน เช่น การฟังหรือการสวดภาวนา และเมื่อมาถึงในระดับนี้จึงไม่ต้องแสดงความเคารพต่อพระกฤษณะในฐานะเทพเจ้าสูงสุด แต่ผู้นับถือเชื่อว่าทุกคนยังไม่ถึงระดับที่เป็นเพื่อน จึงจำเป็นต้องถวายความเคารพนับถือต่อพระกฤษณะ เพราะหากทำตัวคุ้นเคยมากเกินไปและไม่ให้ความเคารพ จะนับว่าเป็นอาบัติต่อพระเจ้า

9. อาทมะ-นิเวตะนัม หรือการศิโรราบทุกสิ่งทุกอย่างแด่พระกฤษณะ อันหมายถึงถึงระดับของบุคคลที่มีเพียงความปรารถนาเดียวคือการรับใช้พระกฤษณะ ทำกิจกรรมทั้งหมด เพื่อให้พระกฤษณะพอพระทัย

แนวทางการปฏิบัติภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริชณะทั้งเก้าแนวทางนี้ ส่วกให้ความสำคัญกับการฟังพระนามของพระกฤษณะและการร้องเพลงสวดมนต์ภาวนาพระนามของพระกฤษณะที่สุด กฤษณะ สังคิตทาน (สัมภษณ, 2 พฤษภาคม 2556) กล่าวว่า ทั้งสองแนวทางดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้ง่ายที่สุด เมื่อสาวกปฏิบัติแล้วก็จะเกิดความสุขจากการที่ได้ปฏิบัติรับใช้ตามแนวทางภักดีโยคะ

ข้อห้ามปฏิบัติของขบวนการฮะเร คริชณะ

ขบวนการฮะเร คริชณะ มีสิ่งที่ไม่ควรทำสี่ประการ (ศีล 4 ประการ) ซึ่งเชื่อว่าหากปฏิบัติตามข้อห้ามเหล่านี้พร้อมทั้งสวดภาวนาหมั่นวันละสิบหกรอบโดยใช้ประจำ 108 เม็ด ชีวิตก็จะมีแต่ความสุขและในที่สุดก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามีประภูปาท, ม.ป.ป.)

1. ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ปลา ไข่ทุกชนิด

ขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำไม่ดีหรือชั่ว ย่อมได้รับสิ่งนั้นกลับคืนมาอย่างแน่นอน หรือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” โดยอ้างถึงหนังสือมนุสมัทธิทา ที่กล่าวว่าทุกคนที่มี

ส่วนร่วมในการฆ่าสัตว์ต้องรับผิดชอบ เช่น คนอนุญาตให้ฆ่าสัตว์ คนฆ่า คนซื้อ คนปรุง และคนรับประทาน ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อตนกระทำ เมื่อเราฆ่าผู้อื่น ผู้อื่นก็มีสิทธิ์ฆ่าเรา เรากินเลือดกินเนื้อของเขา เขาก็มีสิทธิ์กลับมากินเลือดกินเนื้อเราเช่นกันในชาติต่อ ๆ ไป

ขบวนการชะเร คริขณะ เชื่อว่าการกินเนื้อสัตว์จะทำให้จิตใจวุ่นวาย เกรี้ยวร้อน เพิ่มต้นหาความโลภ ความโกรธ และทำให้ไม่มีเมตตา อาหารง่าย ๆ ตามที่ธรรมชาติให้มาสำหรับมนุษย์ เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ ถั่ว นม และโยเกิร์ต อาหารเหล่านี้จะช่วยทำให้จิตใจของเราสงบสุข รู้สึกสะอาดบริสุทธิ์ และสุขภาพดี อีกทั้งเนื้อสัตว์ให้โทษหลายอย่างแก่สุขภาพมนุษย์ ซึ่งโรคในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับการบริโภคเนื้อสัตว์ปริมาณมากเกินไป เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง ความดันโลหิตสูง น้ำหนักเกิน เนื้อสัตว์ ไข่ และปลา มีโคเรสเตอรอลสูงเกินความต้องการของร่างกายมนุษย์ และยังมีสารอันตรายอื่น ๆ อีก เช่น โปรตีนมากเกินไปทำให้ไปถ่วงระบบการทำงานของอวัยวะภายใน วิธีปรุงอาหารไม่สามารถฆ่าจะลินทรีย์ได้ทั้งหมดในเนื้อสัตว์ สัตว์เกิดความกลัวขณะถูกฆ่า จึงปล่อยสารพิษผ่านทางเส้นเลือดไปที่เนื้อ อีกทั้งความโลภจึงทำให้มนุษย์คิดสารเคมีเพื่อเร่งให้สัตว์โตเร็ว หลังจากสัตว์ถูกฆ่าแล้วก็ฉีดสารที่ทำให้ดูสดเข้าไปอีก และตัวพยาธิอาจหลงเหลืออยู่ในเนื้อสัตว์ เป็นต้น

2. ไม่ประพฤติผิดทางเพศ

จุดประสงค์ของการมีเพศสัมพันธ์ก็เพื่อให้มีบุตรที่ดี สามีภรรยาควรรับผิดชอบต่อส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรที่ดีให้มีจิตสำนึกที่ดี โดยไม่ไปยุ่งกับหญิงอื่นหรือชายอื่น การเที่ยวโสเภณี หรือมั่วกับเพศเดียวกัน การสำส่อนทางเพศเป็นสิ่งที่ไม่สะอาดจึงทำให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น กามโรค โรคเอดส์ เป็นต้น ซึ่งโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากเพศสัมพันธ์ที่ผิดศีลธรรม

3. ไม่เล่นการพนันทุกชนิด

การพนัน เช่น ไพ่ หวย มวย ม้า หุ่น ถั่ว บอล ไฮโด ฯลฯ เนื่องจากนักพนันจะมีจิตใจวิตกกังวลตลอดเวลาว่าจะไรจะเกิดขึ้น และส่วนใหญ่บุคคลจำพวกนี้จะไม่มีความดี

4. ไม่เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด

สิ่งเสพติดทั้ง ยาบ้า กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน โคเคน บุหรี่ เหล้า เบียร์ ไวน์ แม้แต่น้ำชา กาแฟ หรือเครื่องดื่มที่มีสารคาเฟอีนและโคเคนผสมอยู่ ซึ่งผู้ที่เสพสิ่งเสพติดถือว่าติดอยู่ในระดับบอวิชชา และจะไม่มี ความเพียรพยายามที่จะทำอะไรเพื่อให้ตนเองได้ดี

นอกจากศีลสี่ประการ อันเป็นข้อห้ามที่ควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ยังมีอาบัติอีก

สืบประการที่สาวกขบวนการฮะเร คริสณะ ควรเลี้ยง ดังนี้ (เอ. ซี. ภัทติเวทานตะ สวามี ประญาปาท, ม.ป.ป., หน้า 37)

1. สบประมาทสาวกผู้อุทิศตนเสียสละชีวิต เพื่อเผยแพร่พระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า
2. พิจารณาว่าพระนามของเทวดา เช่น พระศิวะหรือพระพรหม เทียบเท่าหรือเป็นอิสระจากพระนามของพระวิษณุ (พระกฤษณะ)
3. ไม่เชื่อฟังคำสั่งของพระอาจารย์
4. สบประมาทวรรณกรรมพระเวท หรือวรรณกรรมที่เจริญรอยตามพระเวท
5. พิจารณาคำสรรเสริญในการสวดภาวนาฮะเร คริสณะ ว่าเป็นเพียงจินตนาการ
6. ให้การตีความแด่พระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า
7. ทำบาปด้วยพลังอำนาจที่ได้มาจากการสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า
8. พิจารณาว่าการสวดภาวนาฮะเร คริสณะ เป็นหนึ่งในมงคลพิธีที่ให้ผลดีทางวัตถุ ซึ่งได้กล่าวไว้ในคัมภีร์พระเวท
9. สรรเสริญพระบารมีของพระนามอันศักดิ์สิทธิ์แก่ผู้ไม่มีความศรัทธา
10. ไม่มีความศรัทธาอันสมบูรณ์ในการสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์และยังคงยึดติดอยู่ในวัตถุ แม้หลังจากที่เข้าใจคำสั่งสอนมากมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ และถือเป็นอาบัติหากไม่ตั้งใจฟังขณะที่สวดภาวนา

จากการศึกษาความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา อันได้แก่ ความเชื่อเรื่องอวตาร ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า คำสอนในคัมภีร์ภควัดคีตา การปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะ และข้อห้ามปฏิบัติต่าง ๆ พบว่า แม้สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาจะไม่นิยามตนเองว่าเป็นฮินดู และถือว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นเรื่องสากลที่ศาสนิกของทุกศาสนาสามารถเข้าถึงได้ แต่ความเชื่อส่วนใหญ่ก็ล้วนสืบเนื่องมาจากศาสนาฮินดูโดยเฉพาะไวษณพนิกายที่นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งเน้นความเชื่อเรื่องการอวตารของพระนารายณ์ โดยเฉพาะพระกฤษณะ (นารายณ์อวตารปางที่แปด) ที่สาวกถือว่าเป็นบุคลิภาพสูงสุดของพระเจ้า เป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดาสรรพสิ่งทั้งมวล อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าพระกฤษณะทรงอยู่ในฐานะที่สูงกว่าพระวิษณุหรือพระนารายณ์ในทัศนะของสาวกขบวนการฮะเร คริสณะ เห็นได้จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับสาวกถึงความแตกต่างระหว่างพระวิษณุกับพระกฤษณะ ส่วนใหญ่บอกว่าเทพเจ้าองค์เดียวกัน แต่พระวิษณุหรือพระนารายณ์จะสถิต

อยู่ไวภุณฐ์ที่โลกทิพย์ แสดงให้เห็นว่าไวภุณฐ์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโลกทิพย์ แต่พระภุณฐ์ทรงสถิตอยู่ ณ จุดสูงสุดแห่งโลกทิพย์และสถิตอยู่ในสิ่งมีชีวิตทั้งมวลในฐานะปรมาตมันหรือดวงวิญญาณอันสูงสุด ซึ่งความเชื่อเรื่องปรมาตมันที่สถิตอยู่ในสิ่งมีชีวิตทั้งมวลนี้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องนรสิงห์ (นารายณ์อวตารปางที่สี่) โดยเป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากตำนานที่ว่าพระภุณฐ์อันถือเป็นดวงวิญญาณสูงสุดสถิตอยู่ทุกหนแห่งแม้กระทั่งในเสาศิลา ดังคราวที่อวตารเป็นนรสิงห์สังหารหิรันยกคิปุจนสิ้นชีพ ด้วยเหตุนี้สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาจึงนิยมสักการบูชารูปเคารพพระภุณฐ์ในฐานะเทพเจ้าสูงสุด รวมถึงรูปเคารพไซตันยะและนิตยานันทะ (โกระ-นิไต) ที่มักปรากฏคู่กันอยู่เสมอ สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องพระภุณฐ์สถิตอยู่ทุกหนแห่งและจะอวตารลงมาบนโลกวัตถุในรูปลักษณะมนุษย์เป็นครั้งคราวเพื่อขจัดภยันตรายต่าง ๆ ซึ่งสาวกเชื่ออวตารล่าสุดของพระภุณฐ์บนโลกวัตถุคือไซตันยะ มหาประภุซึ่งเป็นการอวตารร่วมกันกับนางราชาด้วย อีกทั้งยังเชื่อกันว่านิตยานันทะยังเป็นการอวตารของพลราม โดยเกิดในยุคเดียวกันเพื่อชี้แนะแนวทางปฏิบัติภักดีโยคะด้วยการสวดมนต์ร้องเพลงสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาจึงนิยมบูชารูปเคารพไซตันยะและนิตยานันทะในฐานะเทพเจ้าสำคัญองค์หนึ่งมิใช่เพียงแค่นักบวชผู้ล่วงลับเท่านั้น

การบูชาพระภุณฐ์ในฐานะเทพเจ้าสูงสุด การเชื่อในคำสอนและข้อห้ามต่าง ๆ ของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา ล้วนมีพื้นฐานมาจากความเชื่อมากกว่าเหตุผล เพราะการมีอยู่จริงของเทพเจ้าไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ภุณฐ์สังคีตทาน (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2556) ได้กล่าวว่า การจะปฏิบัติภักดีโยคะให้ได้ผลจะต้องเชื่อในการมีอยู่จริงของพระภุณฐ์ เชื่อว่าพระภุณฐ์คือองค์ภุณฐ์หรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า และเป็นผู้อวตารลงมาชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้น

การเชื่อของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาไม่ได้เชื่ออย่างลอย ๆ หรือไม่มีที่มาที่ไป เพราะสาวกส่วนใหญ่ในเมืองพัทยาเป็นชาวต่างชาติหรือคนไทยที่มีเชื้อสายต่างชาติ เช่น อินเดีย เนปาล พม่า รัสเซีย และยุโรป เป็นต้น ซึ่งชาวยุโรปหรือชาวรัสเซียที่มาประกอบพิธีกรรมที่ศูนย์พัทยาก็เป็นสาวกขบวนการฮะเร คริชณะเมื่อครั้งอยู่ต่างประเทศมาก่อนแล้ว ในขณะที่สาวกคนอื่น ๆ ก็นับถือเทพเจ้าในคติฮินดูมาก่อน เพราะฉะนั้นการเข้ามานับถือพระภุณฐ์เป็นเทพเจ้าสูงสุดของสาวกในขบวนการฮะเร คริชณะที่เมืองพัทยาจึงมีพื้นฐานจากความเชื่อดั้งเดิมเป็นสำคัญ แต่อาจเพราะต้องการแสวงหาความสุข ปลดปล่อยความทุกข์จากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน รวมถึงความต้องการหลุดพ้นจากสภาพที่เป็นอยู่ หรือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เช่นเดียวกับเป้าหมายสูงสุดของศาสนาอื่น ๆ แต่ความเชื่อดังกล่าวอาจตรงกับความต้องการ

ส่วนบุคคล จึงทำให้บุคคลนั้น ๆ หันมานับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดและเป็นสาวกใน
ขบวนการฮะเร คริชณะ

การนับถือพระกฤษณะซึ่งมีรูปลักษณะเป็นชายเลี้ยงวัว แสดงพฤติกรรมเยี่ยงมนุษย์
บุคลิกลักษณะเปี่ยมไปด้วยความน่ารัก สง่างาม มากกว่าการแสดงถึงพลังอำนาจ
เยี่ยงเทพเจ้า การยกย่องไชตันยะและนิตยานันทะที่เป็นนักบวชผู้ล่วงลับคนสำคัญให้กลายเป็น
อวตารของเทพเจ้า รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น ซึ่งเน้นที่การสวดมนตร์ร้องเพลงตาม
แนวทางปฏิบัติภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริชณะ อันแสดงออกถึงความสุขความสนุกสนาน
มากกว่าความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อของขบวนการฮะเร
คริชณะส่วนใหญ่เป็นความเชื่อที่มีร่องรอยหลักฐานสืบเนื่องมาจากอดีต แต่ได้เชื่อมความนิยมลง
ในช่วงหนึ่ง ครั้นต่อมาความเชื่อดังกล่าวได้รับการปฏิรูปให้สอดคล้องกับยุคสมัย เหมาะกับ
ความต้องการของมนุษย์ในสังคมและมีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากขึ้น บุคคลสามารถยอมรับ
นับถือและปฏิบัติตามได้ ส่งผลให้ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริชณะ ในฐานะความเชื่อที่สืบ
เนื่องมาจากศาสนาฮินดูได้รับการพัฒนาและดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยและเมืองพัทยา อีกทั้ง
ยังก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะของขบวนการฮะเร คริชณะ ดังจะได้อธิบายต่อไป

บทที่ 4

พิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้อธิบายความหมายของคำว่า “พิธี” ไว้ว่า น. งานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคล เป็นต้น และอธิบายความหมายของคำว่า “พิธีกรรม” ไว้ว่า น. การบูชา, แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา ในขณะที่สุริยา รัตนกุล (2555, หน้า 4) กล่าวว่า องค์ประกอบของพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญคือแนวความคิดเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ (Sacred) และสูงส่ง (Holy) ถ้าพิธีกรรมใดมิได้ทำเพื่อความศักดิ์สิทธิ์และสูงส่งก็ไม่ใช่พิธีกรรมทางศาสนา ฉะนั้นพิธีกรรมในที่นี้จึงหมายถึงงานที่จัดขึ้นอย่างเอิกเกริกหรือเรียบง่ายแต่มีแบบแผนต่าง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติในทางศาสนาและแฝงไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยายึดถือปฏิบัติร่วมกัน

การสวดมนต์ภาวนา

วิธีการสวดมนต์ภาวนาของสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา จะเน้นที่การสวดมนต์พระนามของพระกฤษณะหรือมหามนต์ 16 คำ ซึ่งมีอยู่สองวิธี คือการสวดมนต์ภาวนาคณเดียวและการสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่ม

1. การสวดมนต์ภาวนาคณเดียว

การสวดมนต์ภาวนาหรือการทำสมาธิแบบคณเดียว (Chanting) สามารถทำที่ไหนก็ได้เมื่อไหร่ก็ได้ตามแต่สาวกจะสะดวก ด้วยการท่องบทมหามนต์ 16 คำที่ว่า “ฮะเร คริสณะ ฮะเร คริสณะ คริสณะ คริสณะ ฮะเร ฮะเร / ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” โดยเปล่งเสียงให้ดังพอได้ยินเบา ๆ และมีสมาธิอยู่กับการเปล่งเสียงนั้น ๆ แต่ถ้าจะให้มีความสมาธิมากขึ้นควรใช้สายประคำ 108 เม็ดในการช่วยนับ โดยเมื่อท่องบทสวดมหามนต์ 16 คำจบหนึ่งรอบก็ให้เลื่อนมาหนึ่งเม็ดประคำและทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ โดยตามธรรมเนียมของขบวนการฮะเร คริสณะ จะใช้มือข้างขวาในการเลื่อนประคำเท่านั้น

ประคำ 108 เม็ด ที่สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาใช้ประกอบการสวดมนต์ภาวนามีสองแบบคือประคำที่ทำจากต้นตุลสีหรือกะเพราและประคำที่ทำจากต้นสะเดา โดยสาวกที่ปฏิบัติตามคำสอนและข้อห้ามต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งผ่านพิธีบวชจากอาจารย์นักบวชแล้วเท่านั้นจึงจะสามารถใช้ประคำที่ทำจากต้นตุลสีได้ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าตุลสีเป็นต้นไม้

ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน หากสาวกที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามคำสอนได้อย่างเคร่งครัดหรือยังไม่ผ่านการบวชใช้ประจำที่ทำจากต้นตูลสีจะทำให้เป็นบาป ในขณะที่ประจำที่ทำจากต้นสะเดานั้นสาวกที่ผ่านการบวชและไม่ผ่านการบวชสามารถใช้ประกอบการสวดมนต์ได้เหมือนกัน (อารตี จอยซี, สัมภาษณ์, สิงหาคม 2557)

การสวดมนต์ภาวนาพระนามของพระกฤษณะหรือมahamanต์ 16 คำ สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาเชื่อว่าเป็นการกระทำหรือพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากการเปล่งพระนามของพระเจ้าสูงสุด (พระกฤษณะ) เสมือนการสวดสรรเสริญพระองค์และเป็นวิธีหนึ่งในการปฏิบัติภักดีโยคะ ฉะนั้นสาวกจะไม่นำประจำที่ใช้ประกอบการสวดมนต์ภาวนาวางไว้กับพื้นไม่ว่ากรณีใดทั้งสิ้นเพราะแสดงถึงความไม่เคารพ แต่จะมีถุงผ้าไว้สำหรับใส่ประจำ 108 เม็ด โดยเฉพาะ ซึ่งถุงผ้าดังกล่าวที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาใช้ใส่ประจำจะมีลักษณะคล้ายรูปทรงหยดน้ำ มีสายไว้สำหรับคล้องคอตายมเดินทางหรือผูกกับข้อมือ เนื่องจากการใช้ประจำสวดมนต์ภาวนามีสองแบบ แบบแรกคือ การนำประจำออกมาจากถุงผ้าแล้วนับเดินหน้าไปเรื่อย ๆ อีกแบบหนึ่งหากไม่นำประจำออกมาจากถุงผ้าก็สามารถใช้สายคล้องคอผูกมัดกับข้อมือข้างขวาแล้วนับประจำในถุงผ้าได้เลย

ภาพที่ 4-1 ถุงผ้าใส่ประจำตูลสีของขบวนการฮะเร คริชณะ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

การสวดมนต์ภาวนาคนเดียวนี้อาจทำร่วมกันเป็นกลุ่มพร้อมกันก็ได้ โดยที่ศูนย์พิทยาจะมีการสวดมนต์ภาวนาด้วยการเปล่งเสียงดังพอได้ยิน แต่เป็นการสวดพร้อมกันเป็นกลุ่มในทุกวันเสาร์ตอนเช้าจำนวน 108 จบ หรือหนึ่งรอบประจำ จากนั้นจะเป็นการบรรยายคำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตา ทั้งนี้เพื่อเป็นกุศโลบายให้สาวกมีสมาธิในการรับฟังคำสอนในภควัทคีตามากขึ้น แต่ส่วนใหญ่แล้วการสวดมนต์ภาวนาแบบคนเดียวนี้ สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพิทยามักจะกระทำกันที่บ้านหรือสถานที่ทำงานเป็นส่วนใหญ่ ครั้นเมื่อมารวมตัวประกอบพิธีกรรมร่วมกันที่ศูนย์พิทยาในทุกวันเสาร์หรือวันสำคัญทางศาสนา ก็จะนิยมสวดมนต์ภาวนาร่วมกันแบบเป็นกลุ่มโดยมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะมากกว่า

2. การสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่ม

การสวดมนต์ภาวนาหรือการทำสมาธิแบบเป็นกลุ่มหรือกิรตาน (Kirtan) ของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพิทยาจะไม่ใช้ประจำร่วมกับการสวดมนต์ แต่จะเน้นบทสวดมหามนต์ที่มีเพียง 16 คำ เหมือนการสวดมนต์ภาวนาคนเดียว และมักจะมีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น จิง (Kartals) กลองมริดังกะ (Mridanga) ฮาร์โมนีเยม (Harmonium) เป็นต้น ซึ่งใครจะเป็นผู้เล่นเครื่องดนตรีเหล่านี้ก็ได้ ในขณะที่การสวดมนต์นี้จะแบ่งเป็นผู้นำและผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีเพียงคนเดียวอาจเป็นใครก็ได้ สามารถสลับสับเปลี่ยนกันเป็นผู้นำได้ โดยผู้นำจะร้องบทสวดมหามนต์ทำนองใดก็ได้หนึ่งจบ จากนั้นสมาชิกในกลุ่มหรือผู้ตามก็จะร้องตามทำนองนั้นหนึ่งจบเช่นเดียวกัน ซึ่งจะร้องสลับกันไปแบบนี้เรื่อย ๆ เริ่มตั้งแต่จังหวะช้าไปจนกระทั่งจังหวะที่กระชับขึ้น พร้อมกับปรบมือหรือลุกขึ้นเต้นรำไปด้วย แต่ข้อสำคัญคือต้องใช้หูฟังเสียงและทำนองของบทสวดมนต์ดังกล่าวให้ดีหรือการมีสมาธิอยู่ที่เสียงสวดมนต์ภาวนาเสมอ

การสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่มนี้มีลักษณะเหมือนการสวดมนต์ร้องเพลง เนื่องจาก การสวดมนต์ดังกล่าวดำเนินไปอย่างมีจังหวะ มีท่วงทำนอง และมีเครื่องดนตรีประกอบ โดยเฉพาะ จิงถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสวดมนต์ เนื่องจากจิงเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะที่บรรเลงง่าย สาวกส่วนใหญ่สามารถบรรเลงได้ หากขณะนั้นมีจิงเพียงอย่างเดียว ไม่มีเครื่องดนตรีประกอบอื่น หรือไม่มีนักดนตรี สาวกก็สามารถสวดมนต์ร้องเพลงร่วมกันได้ หรือแม้กระทั่งไม่มีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะสาวกก็สามารถสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่มได้ เช่นเดียวกันด้วยการปรบมือประกอบจังหวะ

ภาพที่ 4-2 สวากตีฉิ่งขณะสวดมนต์ร้องเพลง (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

กลองมรดังกะ (Mridanga) เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่มของสวากขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัทยา โดยกลองมรดังกะเป็นเครื่องดนตรีประเภทตีที่ซึ่งด้วยหนัง ลักษณะเป็นกลองสองหน้า โดยหน้าหนึ่งใหญ่อีกหน้าหนึ่งเล็ก หน้าใหญ่ให้เสียงทุ้มส่วนหน้าเล็กให้เสียงแหลม ทุ้มกลองทำจากดินเผา กลองมรดังกะในประเทศอินเดียยังมีอยู่หลายชนิด แต่ชนิดที่ใช้ในขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัทยาคือ โคล (Khol) มีต้นกำเนิดจากแถบรัฐเบงกอล ประเทศอินเดีย โดยกฤษณะ สังคีตทาน (สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2557) กล่าวถึงเรื่องเล่าที่เป็นตำนานสืบต่อกันมาตามความเชื่อของสวากขบวนการสะเร คริษณะว่า กลองมรดังกะคือ พลราม (พี่ชายของพระกฤษณะ) เพื่อมอบให้กับนักบวชที่ชื่อว่าสังขเทพ สำหรับใช้ในการบรรเลงประกอบการสวดสรรเสริญเทพเจ้า ฉะนั้นจึงมีการเรียกกลองมรดังกะชนิดนี้ว่า พลราม ตามชื่อของผู้สร้างกลองดังกล่าว นอกจากนี้ยังเชื่อว่าในยุคที่ไซตันยะ มหาประภู (ผู้ก่อตั้งขบวนการสะเร คริษณะ) ยังมีชีวิตในพุทธศตวรรษที่ 21 หรือเมื่อราว 500 ปีก่อน ได้ทำการเผยแพร่คำสอนและสวดมนต์ร้องเพลงไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยใช้กลองมรดังกะเป็นเครื่องดนตรีประกอบ

ภาพที่ 4-3 สาวกตีกลองมริดังกะขณะสวดมนต์ร้องเพลง (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

นอกจากนี้หน้ากลองทั้งสองด้านยังสื่อความหมายถึงไชตันยะ มหาประภุ และ นิตยานันทะ บุคคลสำคัญในการเผยแพร่ขบวนการฮะเร คริชณะในพุทธศตวรรษที่ 21 ด้วย โดยหน้าใหญ่สื่อถึงไชตันยะ มหาประภุ ส่วนหน้าเล็กสื่อถึงนิตยานันทะ ฉะนั้นเมื่อสาวกตีกลอง มริดังกะประกอบการสวดมนต์ร้องเพลงก็จะทำให้นึกถึงบุคคลทั้งสอง ซึ่งสาวกขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อว่าไชตันยะ มหาประภุเป็นการอวตารของพระกฤษณะและนางราธา่วมกัน ส่วนนิตยานันทะเป็นการอวตารของพลราม จึงเชื่อว่าการใช้กลองมริดังกะประกอบการสวดมนต์ ร้องเพลงนั้น นอกจากจะทำให้มีสมาธิมากขึ้นแล้วยังจะทำให้ได้บุญและไถ่ชีวิตพระกฤษณะได้ มากขึ้นด้วย อีกทั้งสายรัดกลองมริดังกะทั้งสองหน้าควรมีทั้งหมด 32 สาย เนื่องจากตรงกับจำนวนพยางค์หรือเสียงที่เปล่งออกมาหนึ่งครั้งของบทสวดมหามนต์ 16 คำที่ว่า “ฮะเร คริชณะ ฮะเร คริชณะ คริชณะ คริชณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” (กฤษณะ สังคิตทาน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2557) หนึ่งกลองมริดังกะเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาด พกพาสะดวก ประกอบกับมีสายคล้องคอที่พาดระหว่างหน้ากลองด้านหนึ่งไปยังหน้ากลองอีกด้าน

หนึ่ง จึงทำให้เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะที่เหมาะสมแก่การบรรเลงขณะเดินสวดมนต์ร้องเพลง เป็นกลุ่มในการเผยแพร่ความเชื่อยังสถานที่ต่าง ๆ

ภาพที่ 4-4 สาวกเล่นฮาร์โมนีเมียมขณะสวดมนต์ร้องเพลง (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

เครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งอย่างฮาร์โมนีเมียม (Harmonium) ก็เป็นที่นิยมของสาวก ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาที่ใช้บรรเลงประกอบการสวดมนต์ร้องเพลงเช่นเดียวกัน โดยฮาร์โมนีเมียมเป็นเครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ด อาศัยแรงดันของลมผ่านลิ้นโลหะจนทำให้เกิดเสียง ซึ่งในประเทศอินเดียนิยมใช้ฮาร์โมนีเมียมบรรเลงประกอบการสวดมนต์หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาซิกข์ ในขณะที่การสวดมนต์ร้องเพลงของสาวกขบวนการฮะเร คริสณะ ที่ศูนย์พัทยาก็นิยมใช้ฮาร์โมนีเมียมบรรเลงประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 4-5 สวากสวดมนต์ร้องเพลงเป็นกลุ่ม (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

การสวดมนต์ภาวนาเป็นกลุ่มหรือการสวดมนต์ร้องเพลงเป็นกลุ่ม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากีรตาน (Kirtan) นี้ ถือเป็นวิธีหนึ่งในการปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางของขบวนการสะเรคริษณะที่สวากในเมืองพัทยาให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากแนวทางการปฏิบัติภักดีโยคะด้วยการสวดมนต์ร้องเพลงดังกล่าวเป็นการทำสมาธิและเป็นการอุทิศตนเสียสละรับใช้พระกฤษณะผู้เป็นบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าด้วยการสรรเสริญพระนามของพระองค์ที่ง่ายที่สุดและเชื่อว่าเหมาะสมที่สุดในยุคนี้ (กลียุค) ฉะนั้นในทุกพิธีกรรมหรือทุกวันสำคัญทางศาสนาจึงมีการสวดมนต์ร้องเพลงโดยมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะร่วมกันอยู่เสมอ ขณะเดียวกันพิธีกรรมดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติภักดีโยคะเพื่อให้เทพเจ้าพอพระทัย มีพื้นฐานมาจากความพึงพอใจของสวากเป็นที่ตั้งประการหนึ่ง กล่าวคือ การร้องเพลงประกอบดนตรีหรือการเต้นรำตามจังหวะก่อให้เกิดความสุขอย่างหนึ่ง ซึ่งความสุขที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกละเอียดของสวากนี้เอง ทำให้สวากเชื่อว่าเทพเจ้าหรือพระกฤษณะย่อมต้องพอพระทัยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจเชื่อมโยงกับรูปลักษณะของพระกฤษณะที่มีลักษณะเช่นเดียวกับมนุษย์ ต่างกันตรงที่พระองค์ทรงอยู่ในฐานะอภิวิญญูณหรือดวงวิญญูณสูงสุด ที่ดวงวิญญูณเบื่องต่ำหรือมนุษย์ต้องปฏิบัติรับใช้พระองค์

การสวดมนต์ร้องเพลงพระนามของพระกษณะเป็นเพียงโครงสร้างหลวม ๆ อย่างหนึ่ง ที่ถูกก่อสร้างขึ้นมาจากความพึงพอใจของสาวกที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ การสวดมนต์ร้องเพลง ของขบวนการสะเร คริษณะ จะใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะหรือไม่ก็ได้ สวดมนต์ภาวนา แบบคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้ เพราะต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่รับรู้โดยทั่วไปอย่างเดียวกันคือ เพื่อบูชาเทพเจ้า แต่ประเด็นสำคัญที่จะทำให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายหรือความหมายที่แท้จริงของ พิธีกรรมดังกล่าวอยู่ที่ความเชื่อของบุคคลนั้น ๆ หากบุคคลที่เชื่อว่าพระกษณะคือ เทพเจ้าสูงสุด และเชื่อว่าพระนามของพระองค์ที่เปล่งออกมามีผลกระทบต่อสาวก สุขความสนุกสนานก็จะ เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น อันถือเป็นความหมายที่แท้จริงของพิธีกรรมดังกล่าว แต่หากบุคคลใดไม่เชื่อว่า พระกษณะคือเทพเจ้าสูงสุด ไม่เข้าใจในความหมายของคำที่เปล่งออก ย่อมก่อให้เกิดความเบื่อ หน่ายและกระทำไปเพื่อการบูชาเทพเจ้าเท่านั้น

พิธีอารตี

พิธีอารตี (Arati) คือ การบูชาเทพเจ้าด้วยไฟ สาวกขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัททยา ส่วนใหญ่จะแสดงความเคารพอย่างมีแบบแผนทั้งต่อเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งอาจารย์นักบวช ผู้ล่วงลับด้วยไฟและเครื่องบูชาอื่น ๆ ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวฮินดูมาแต่โบราณ ส่วนมาก จะกระทำกันในวัดหรือเทวาลัยต่าง ๆ แต่สาวกในเมืองพัททยาจะกระทำพิธีอารตีที่ศูนย์พัททยา ร่วมกันในทุกวันเสาร์และวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา

เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับที่สาวกขบวนการสะเร คริษณะ ในเมืองพัททยากระทำพิธีอารตี ประกอบด้วยรูปเคารพพระกษณะรวมทั้งนางราธา นรสิงห์ (อวตารปางที่สี่ของพระนารายณ์) ตูลสี ไซตันยะและนิตยานันตะ อาจารย์นักบวชในขบวนการ สะเร คริษณะผู้ล่วงลับและประภาทผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อคริษณะจิตสำนึกหรือ ISKCON โดยมีอุปกรณ์และเครื่องบูชาประกอบพิธีกรรม ดังนี้

1. หม้อน้ำใบเล็ก ๆ สำหรับใส่น้ำเปล่าที่ใช้ประกอบพิธี และช้อนคันเล็ก ๆ ไว้สำหรับ ตักลงบนฝ่ามือและเครื่องบูชาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
2. สังข์ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับเป่าตอนเริ่มประกอบพิธีและเมื่อการประกอบพิธีเสร็จสิ้น
3. ระฆังขนาดเล็กพอเหมาะทำจากทองเหลือง ใช้สำหรับสั่นให้เกิดเสียงระหว่าง ประกอบพิธีกรรม
4. ภูปจำนวนสามดอก ใช้สำหรับจุดบูชา และกระถางภูปบรรจุทรายสำหรับใช้ปักภูป ที่ผ่านการประกอบพิธีกรรม

5. ตะเกียงไฟหรือตะเกียงอารตีชนิดหนึ่งหลุมหรือห้าหลุม แต่ละหลุมจะมีสำลีสูกับน้ำมันเนยหรือการบูรทำหน้าที่เป็นได้เทียบ ใช้สำหรับจุดไฟขณะประกอบพิธีกรรม
6. สังข์ขนาดเล็ก ใช้สำหรับใส่น้ำเปล่าที่ใช้ประกอบพิธีกรรม
7. ผ้าสะอาดผืนเล็ก ๆ ใช้สำหรับบูชาประกอบพิธีกรรม
8. ดอกไม้ ใช้ดอกอะไรก็ได้ที่สวยงามและมีกลิ่นหอม เช่น มะลิ ดาวเรือง เป็นต้น วางไว้บนถาดขนาดเล็ก ใช้สำหรับบูชาประกอบพิธีกรรม
9. ภูัจามรี มีลักษณะเป็นภูสีขาวทำจากขนจามรีหรือโยสังเคราะห์ก็ได้ ใช้สำหรับพัดโบกขณะประกอบพิธีกรรม
10. พัดขนนกยูง มีลักษณะเป็นพัดรูปร่างกลมทำจากขนนกยูงหรือหรือโยสังเคราะห์ก็ได้ (หากไม่มีสามารถใช้พัดชนิดอื่นแทนได้) ใช้สำหรับพัดโบกขณะประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 4-6 อุปกรณ์และเครื่องบูชาประกอบพิธีอารตี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

พิธีอารตีของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา สาวกสามารถประกอบพิธีกรรมที่บ้านของตนเองได้หากมีรูปเคารพประดิษฐานอยู่และมีเครื่องบูชาประกอบพิธีกรรมเพียบพร้อม โดยส่วนใหญ่สาวกในเมืองพัทยาจะกระทำพิธีอารตีที่ศูนย์พัทยาาร่วมกันในทุกวันเสาร์และวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา แต่เนื่องด้วยที่ศูนย์ดังกล่าวมีพราหมณ์ประจำศูนย์พำนักอยู่ พิธีอารตีจึงมีการประกอบขึ้นทุกวัน

ผู้ประกอบพิธีอารตีจะเป็นสาวกคนใดก็ได้ ผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่ส่วนมากนิยมให้พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เนื่องจากพราหมณ์จะมีความรู้มากกว่า และเชื่อว่าหากพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี พิธีกรรมนั้นก็ยิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้เข้าร่วมพิธีก็จะได้นุญมาก (เดวี สุศิระพร, 2558) โดยในขณะที่พราหมณ์กำลังประกอบพิธีอารตี สาวกผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงควบคู่กันไป โดยอาจเปิดเสียงสวดมนต์ของประภูปาทหรือสาวกคนอื่น ๆ ขณะประกอบพิธีกรรมร่วมด้วยก็ได้

พิธีอารตีในหนึ่งวันมีหลายครั้ง แต่แต่ละครั้งมีวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกัน เริ่มด้วยการที่ผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีหมอบกราบถวายความเคารพหน้ารูปเคารพในลักษณะแขนทั้งสองข้างยกขึ้นเหนือศีรษะและนอนคว่ำหน้าราบลงกับพื้น ในขณะที่บางคนยกมือไหว้ตามธรรมเนียมของไทย ซึ่งการหมอบกราบเช่นนี้แสดงถึงการแสดงตนเสียสละไว้ใช้พระกฤษณะอย่างยิ่งยวดของสาวกและยอมรับว่าพระองค์คือบุคคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า

ภาพที่ 4-7 สาวกหมอบกราบหน้ารูปเคารพ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ผู้ประกอบพิธีจะยืนบนผ้าผืนหนึ่งที่ปูรองไว้บนพื้น ซึ่งพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า เป็นการทำให้พิธีกรรมนั้นบริสุทธิ์ ป้องกันการแปดเปื้อนมลทินจากสิ่งสกปรกบนพื้น จากนั้น ทำการตักน้ำจากหม้อน้ำสามชั้นบนถาดบนฝ่ามือที่ละข้างเพื่อเป็นการทำความสะอาด ทั้งนี้เชื่อว่า น้ำเป็นสิ่งบริสุทธิ์ที่ไม่แปดเปื้อนสามารถชำระล้างสิ่งสกปรกจากมือให้สะอาดและสามารถทำให้อุปกรณ์พร้อมทั้งเครื่องบูชาต่าง ๆ บริสุทธิ์ ส่งผลให้พิธีอารตีนั้นเป็นพิธีบูชาที่สมบูรณ์ แต่หากมือของผู้ประกอบพิธีไม่สะอาดหรือไม่บริสุทธิ์ ครั้นเมื่อสัมผัสกับเครื่องบูชาอื่น ๆ ก็ส่งผลให้เครื่องบูชาเหล่านั้นไม่บริสุทธิ์ตามไปด้วย พิธีอารตีที่เกิดขึ้นก็จะมีผลต่างพริ้วและเป็นพิธีบูชาที่ไม่สมบูรณ์

หลังจากทำความสะอาดมือทั้งสองข้างด้วยน้ำเรียบร้อยแล้ว ผู้ประกอบพิธีจะตักน้ำจากหม้อน้ำสามชั้นพรมลงบนสังข์ขนาดใหญ่สำหรับเป่า เสมือนเป็นการชำระล้างเครื่องบูชาให้บริสุทธิ์ก่อนประกอบพิธีกรรม จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะเป่าสังข์ให้เกิดเสียงกังวานสามครั้ง โดยพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่าสังข์เป็นเครื่องดนตรีศักดิ์สิทธิ์ และเป็นหนึ่งในอาวุธของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ ผู้เข้าร่วมพิธีที่ได้ยินเสียงสังข์ดังกล่าวก็น่าจะมีความบริสุทธิ์ และการเป่าสังข์สามครั้งก็เสมือนหนึ่งเป็นการบอกกล่าวเทพเจ้าว่าสาวกกำลังกระทำพิธีกรรมบูชาพระองค์ และถือเป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นให้ผู้เข้าร่วมพิธีทราบว่าพิธีอารตีได้เริ่มขึ้น

ทั้งนี้การหยิบจับหรือถวายเป็นเครื่องบูชาทุกอย่างจะกระทำด้วยมือข้างขวา ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ก่อนที่ผู้ประกอบพิธีจะทำการหยิบจับหรือถวายเป็นเครื่องบูชาใด ๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องทำความสะอาดมือข้างขวาและเครื่องบูชาให้บริสุทธิ์ก่อน ด้วยการใช้น้ำในหม้อน้ำสามชั้นบนฝ่ามือข้างขวาและพรมไปที่เครื่องบูชาก่อนทำการหยิบจับประกอบพิธีกรรมทุกครั้ง

ภาพที่ 4-8 พราหมณ์เป่าสังข์ขณะประกอบพิธีอารตี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

หลังจากเป่าสังข์สามครั้งเริ่มพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีจะทำการสั่นระฆังขนาดพอดีมือ ด้วยมือข้างซ้ายเพื่อให้เกิดเสียง โดยเชื่อว่าเสียงของระฆังเสมือนเสียงสวดมนต์สรรเสริญเทพเจ้า หรือสิ่งที่เคารพบูชา และเป็นสัญญาณซึ่งแสดงให้ผู้เข้าร่วมพิธีทราบว่าพิธีกรรมอารตีกำลังดำเนิน อยู่ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบพิธีก็จะเปิดม่านที่ฐานรูปเคารพ เผยให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้เห็นรูปเคารพ เทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับที่กำลังบูชา ซึ่งฐานรูปเคารพที่ศุนย์พทยาประกอบด้วยรูป เคารพภาพพระกฤษณะประทับยืนคู่กับนางราธาห้อมล้อมด้วยเหล่าโกปี (หญิงเลี้ยงวัว) รูปปั้น ไชตัญยะหรือโกระ (Gaura) และนิตยานันทะหรือไนไต (Nitai) ลักษณะประทับยืนยกแขนขึ้นทั้งสอง ข้างเหนือศีรษะ (เชื่อว่าไชตัญยะคือพระกฤษณะและนางราธาอวดาร ในขณะที่นิตยานันทะคือพล รามอวดาร) รูปปั้นพระกฤษณะวัยเด็ก ภาพนรสิงห์ (พระนารายณ์อวดารปางที่ 4) ภาพไชตัญยะ และบุคคลใกล้ชิดที่สำคัญรวมห้าคน ภาพอาจารย์นักบวชในขบวนการสะเร คริษณะผู้ล่วงลับ อาทิ ชรีละ ชคันนาคะ ดาสะ บาบาคี มะฮารากะ, ชรีละ ทาคูระ บัคธิวิโนดะ, ชรีละ โกระ คิโชระ ดาสะ บาบาคี มะฮารากะ, ชรีละ บัคธิลิตตานะ ะระสวะที โทสวามี มะฮารากะ และภักติ เวทานตะ สวามี ประภูปาท

การประกอบพิธีอารตีจะกระทำขึ้นบริเวณด้านซ้ายของฐานรูปเคารพ และต้องไม่ หันหลังให้กับพระปฏิมาหรือรูปเคารพขณะประกอบพิธีกรรมเด็ดขาด เนื่องจากการหันหลังให้ รูปเคารพถือเป็นกริยาที่ไม่สุภาพและถือเป็นการไม่เคารพในเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ

นอกจากนี้การหยิบจับหรือถวายเป็นเครื่องบูชาต่าง ๆ ต้องกระทำด้วยมือข้างขวา ขณะเดียวกัน มือข้างซ้ายก็ต้องถือระฆังและสั่นให้เกิดเสียงขณะประกอบพิธีกรรมอยู่ตลอดเวลา

ภาพที่ 4-9 พราหมณ์ถวายเป็นเครื่องบูชา (พัตชนนถยุง) ขณะประกอบพิธีอารตี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

ครั้นเมื่อมานที่ฐานรูปเคารพเปิดออก ผู้ประกอบพิธีจะเริ่มถวายเป็นเครื่องบูชาแต่รูปเคารพเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับต่าง ๆ ที่ฐานรูปเคารพ โดยเริ่มพิจารณาจากพระกฤษณะ-นางราธา ชคันนาถ (พระกฤษณะ พลราม และสุพัตรา) ไชตันยะและนิตยานันทะ (โกระ-นีไต) ไชตันยะและผู้ใกล้ชิดรวมห้าคน (ปัญจะ ทัททวะ) นรสิงห์ นักบวชโกสวามีทั้งหก และอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับต่าง ๆ โดยการถวายเป็นเครื่องบูชาจะกระทำโดยการนำเครื่องบูชาขึ้น ๆ (ยกเว้น ภูจามรีและพัตชนนถยุง) วนประทักษิณาวรรต (วนขวา) อย่างนุ่มนวล ด้วยการพิจารณาที่ส่วนต่าง ๆ ของรูปเคารพอย่างละสามรอบ เริ่มต้นที่เท้า ต่อด้วยท้อง ศีรษะ และจบที่รอบตัว ครั้นเมื่อถวายเป็นเครื่องบูชาขึ้น ๆ จนครบทุกส่วน ผู้ประกอบพิธีจะหันหน้าออกจากฐานรูปเคารพหาผู้เข้าร่วมพิธีและทำการวนประทักษิณาวรรตด้วยเครื่องบูชาอีกสามรอบ ถือเป็นอันเสร็จสิ้นการถวายเป็นเครื่องบูชาขึ้น ๆ โดยมีลำดับพิธีกรรม ดังนี้

1. จุดรูปสามดอกแล้วทำการดับไฟที่ปลายรูปด้วยการสะบัดอย่างแรง (ห้ามดับไฟด้วยการเป่า) แล้วทำการถวายเป็นรูป หลังจากทำการถวายเป็นรูปเสร็จสิ้นจะนำรูปไปปักไว้ที่กระถางรูปที่เตรียมไว้ โดยเชื่อว่าควันรูปจะทำหน้าที่เสมือนสื่อ นำการบูชาของสาวกไปถึงเทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ
2. จุดไฟที่ตะเกียงอารตีทั้งห้าหลุม (บางครั้งอาจจุดเพียงหลุมเดียวก็ได้) แล้วทำการถวายไฟอารตี โดยเชื่อว่าไฟหรือควันไฟเป็นเสมือนสื่อ นำเครื่องสังเวทหรือเครื่องบูชาไปถวายเทพเจ้า หลังทำการถวายไฟอารตีเสร็จสิ้น ผู้ประกอบพิธีจะส่งตะเกียงไฟให้ผู้เข้าร่วมพิธีคนหนึ่ง นำไปให้ผู้เข้าร่วมพิธีคนอื่น ๆ ได้ใช้มืออังไฟแล้วนำไปแตะที่ศีรษะตามธรรมเนียมของชาวฮินดู ซึ่งการนำมืออังไฟจากตะเกียงอารตีที่ผ่านพิธีบูชาแล้วมาแตะที่ศีรษะของสาวก ขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา เสมือนการล้างมลทินด้วยไฟอันเป็นสิ่งบริสุทธิ์และเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอย่างยิ่ง
3. ถวายสังข์ขนาดเล็กที่ภายในมีน้ำเปล่าและดอกมะลิโรยอยู่ เสมือนการได้สงวนน้ำแต่เทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับต่าง ๆ ครั้นเมื่อถวายเสร็จสิ้นผู้ประกอบพิธีจะเทน้ำจากสังข์ลงในหม้อน้ำขนาดเล็กที่เตรียมไว้ พร้อมส่งหม้อน้ำดังกล่าวให้ผู้เข้าร่วมพิธีคนหนึ่งนำไปพรมที่ศีรษะของผู้เข้าร่วมพิธีคนอื่น ๆ ด้วยดอกไม้ เช่น ดาวเรืองและลีลาวดี เนื่องจากเชื่อว่าเป็นสิ่งบริสุทธิ์สามารถชำระล้างมลทินต่าง ๆ ได้และก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต
4. ถวายผ้าเช็ดหน้าที่พับเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ เสมือนการได้ปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ด้วยการเช็ดร่างกายให้สะอาดหลังการสงวนน้ำหรืออาบน้ำเสร็จสิ้น
5. ถวายดอกไม้อะไรก็ได้ที่มีกลิ่นหอม โดยที่ศูนย์พัทยานิยมใช้ดอกมะลิวางไว้บนถาดขนาดเล็ก ครั้นเมื่อทำการถวายดอกไม้เสร็จสิ้น ผู้ประกอบพิธีจะนำดอกไม้ส่วนหนึ่งไปวางไว้ที่รูปเคารพต่าง ๆ พร้อมส่งดอกไม้ที่เหลือให้ผู้เข้าร่วมพิธีคนหนึ่ง นำไปให้ผู้เข้าร่วมพิธีคนอื่น ๆ ได้สูดดมเพื่อความเป็นสิริมงคล ทั้งนี้อาจใช้ดอกดาวเรือง ดอกลีลาวดี หรือดอกไม้อื่น ๆ ที่มีกลิ่นหอม
6. ถวายกุญแจมณีด้วยการบัดขึ้นลงในแนวตรงอย่างนุ่มนวลด้วยระยะที่กว้างพอสมควร ไม่สั้นจนเกินไป จำนวนกี่ครั้งก็ได้โดยพิจารณาจากเวลาและการสวดมนต์ร้องเพลงของผู้เข้าร่วมพิธี ทั้งนี้เปรียบเสมือนการได้ปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับอย่างใกล้ชิดด้วยการบัดยุงหรือแมลงต่าง ๆ ไม่ให้ไปรบกวน

7. ถวายพัฒนนกยด้วยการพดัขึ้นลงเหมือนอย่างภูจามรี จำนวนกี่ครั้งก็ได้โดยพิจารณาเช่นเดียวกับการถวายภูจามรี ทั้งนี้เปรียบเสมือนการได้พดัวีแต่เทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับเพื่อให้เกิดความสุขสำราญผู้อนคลาย

ในระหว่างที่ผู้ประกอบพิธีกำลังถวายเครื่องบูชาหรือประกอบพิธีอารตี สาวกหรือผู้เข้าร่วมพิธีจะทำการกัรตานหรือสวดมนต์ร้องเพลงร่วมกันไปด้วย โดยผู้เข้าร่วมพิธีคนหนึ่งจะเป็นผู้นำทีละท่อน เมื่อผู้นำร้องจบผู้เข้าร่วมพิธีคนอื่น ๆ จึงจะร้องตามท่อนนั้น ๆ พร้อมประกอบเครื่องดนตรีอย่างฮาร์โมนีเยม กลองมรดังกะและฉิ่ง ครั้นเมื่อผู้ประกอบพิธีถวายพัฒนนกยเสร็จสิ้นก็จะทำการเป่าสังข์ให้เกิดเสียงกังวานสามครั้ง อันเป็นสัญญาณให้ผู้เข้าร่วมพิธีทราบว่าการกระทำพิธีอารตีได้สิ้นสุดลง จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะนำอุปกรณ์และเครื่องบูชาต่าง ๆ ไปทำความสะอาดและเก็บเข้าที่ พร้อมทั้งหมอบกราบถวายความเคารพเป็นอันสิ้นสุดพิธีกรรมโดยใช้เวลาประกอบพิธีประมาณ 25 นาที และด้วยความที่การประกอบพิธีอารตีนับเป็นพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับประจำวัน ฉะนั้นในรอบวันจึงมีการจัดพิธีอารตีขึ้นหลายครั้งและแต่ละครั้งก็จะมีบทสวดมนต์ที่แตกต่างกันออกไป

1. พิธีมงคลอารตี

มงคลอารตี (Mangala Arati) คือ พิธีอารตีที่จัดขึ้นในตอนเช้าก่อนดวงอาทิตย์ขึ้น เวลาประมาณ 04.30 นาฬิกา โดยผู้ประกอบพิธีจะทำการเปิดม่านที่ฐานรูปเคารพและเป่าสังข์ซึ่งเสียงกังวานของสังข์เสมือนเป็นการปลุกเทพเจ้าจากการบรรทมด้วยความเคารพ ในขณะที่ผู้ประกอบพิธีกำลังถวายเครื่องบูชา ผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงบท ชรี ชรี เกีรฟ์ อัทตะคะ ดังนี้

สัมสวระ ดาวานะละ ลีตะ โลกะ

ทราณายะ คารุณยะ กะนากะนะทวม

พราพทัสยะ คัลยานะ ฤณารณะวัสยะ

วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินตัม

(คำแปล) พระอาจารย์ได้รับพรจากมหาสมุทรแห่งพระเมตตา เปรียบเสมือนดังหมู่เมฆที่หลั่งน้ำลงมาเพื่อดับไฟป่า พระอาจารย์นำเราให้ออกจากโลกวัตุที่แสนทรมาณ ด้วยการดับไฟอันร้ายแรงแห่งชีวิตวัตุ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่พระอาจารย์รูปนี้ ผู้ซึ่งเป็นมหาสมุทรแห่งคุณธรรมล้ำเลิศ

มะฮาพระโบฮ คีรทะนะ นริทยะ กิทะ

วาติทะ มาดัยัน มะนะโส ระเสนะ

โรมานชะ คัมพาซรุ ทะรังกะ บาโจ

วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์มีความสุขเสมอกับขอพบการสังคีรณะขององค์เชอ์นญะ
มะฮาพระบุ ท่านสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ เล่นดนตรี ร้องเพลง เต็มใจด้วยความสุข
เพราะท่านได้รับรสแห่งการอุทิศตนและเสียสละที่บริสุทธิ์ภายในดวงใจ บางครั้งขนของท่านตั้งชัน
บางครั้งท่านรู้สึกตัวสั่นและบางครั้งน้ำตาของท่านไหลรินออกมาจากดวงตาดังคลื่นน้ำ ข้าพเจ้า
ขอแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัวแต่พระอาจารย์รูปนี้

ชรี วิกระฮาราดะนะ นทยะ นานา

ชริงการะ ทัน มันดิระ มารจะนาโด

ยุคทัสยะ บัคธามช ชะ นิยุณะโทะ พิ

วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์ปฏิบัติกรณูชา ชรี ชรี ราดา และคริษณะอยู่ที่วัดเสมอ
ท่านแนะนำให้สาวกปฏิบัติกรณูชาเช่นเดียวกัน เหล่าสาวกตกแต่งประดับประดาพระปฏิมา
ด้วยอาภรณ์และเครื่องประดับอันสวยงาม ทำความสะอาดวัดและปฏิบัติกรณูชาอื่น ๆ
ในทำนองเดียวกันนี้แต่พระเจ้า ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัว
แต่พระอาจารย์รูปนี้

ชะทุร วิดา ชรี บะกะวัท พระสาตะ

สวาดว อันนะ ทริพทาน ฮะริ บัคธะ สังگان

คริทไววะ ทริพทิม บะจะทะฮย สะไดวะ

วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์ถวายภัตตาหารอันโอชะสี่ชนิดแด่องค์คริษณะอยู่เสมอ
(ดังเช่นภัตตาหารที่ใช้เคี้ยว ใช้เลีย ใช้ดูดและดื่ม) เมื่อพระอาจารย์แลเห็นสาวกพึงพอใจใน
การรับประทานบะกะวัท-พระสาตัม ท่านก็รู้สึกพอใจ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูง
แทบพระบาทรูปดอกบัวแต่พระอาจารย์รูปนี้

ชรี ราติคา มาตะวะโยร อพาระ

มาตุริยะะ ลีลา กุณะ ฐพะ นามนาม

พระที คชะณาสวาดะนะ โลกัพัสยะ

วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์มีความกระตือรือร้นเสมอในการสดับฟังและสนทนาเกี่ยวกับลีลาความรักที่ไม่มีที่สิ้นสุดระหว่างราติคาและมาดะวะ ทั้งคุณสมบัติ พระนามและรูปลักษณะของทั้งสองพระองค์ พระอาจารย์ปรารถนาที่จะได้รับรสเช่นนี้อยู่ทุกนาที ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัวแด่พระอาจารย์รูปนี้

นิคุนจะ ยูโน ะเทิ เคลิ สิดดโย
 ยา ยาสิบิร บุคทิว อเพคชะถึยา
 ทะทราทิ ดาคชยาด อทิ วัลละบัสยะ
 วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์เป็นที่รักยิ่ง เพราะว่าท่านมีความชำนาญในการสนับสนุนรับใช้พวกโกปีซึ่งช่วยกันจัดแจงตระเตรียมเพื่อให้การเสกสมรสระหว่างราดาและคริชณะมีรสชาติที่สมบูรณ์สูงสุดในพุ่มไม้แห่งวินดาวะนะ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัวแด่พระอาจารย์รูปนี้

สาคชาต ดะวิทเวนะ สะมัสพะ ชาสไทร
 อุกทัส ทะทา บาพะยะทะ เอวะ สัดบิส
 คินทุ พระโบร ยะฮ พริยะ เอวะ ทัสยะ
 วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) พระอาจารย์ควรได้รับการเคารพบูชาเปรียบเสมือนพระเจ้าสูงสุด เพราะว่าท่านเป็นผู้รับใช้ของคัสนิทที่สุดของพระเจ้า สิ่งนี้เป็นที่ทราบกันดีในพระคัมภีร์และปฏิบัติโดยผู้ที่เชื่อถือได้ทั้งหลาย ฉะนั้นข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัวของพระอาจารย์รูปนี้ซึ่งเป็นผู้แทนที่เชื่อถือได้ของชรี ฮะริ (คริชณะ)

ยัสยะ พระสาตาด บะกะวิท พระสาโด
 ยัสยาพระสาदान นะ กะทิส คุโท พิ
 ดยายัน สทุวมัส ทัสยะ ยะซัส ทริ สันดยัม
 วันเด กุโรฮ ชรี ชะระณาระวินดัม

(คำแปล) ด้วยพระกรุณาธิคุณของพระอาจารย์ ข้าพเจ้าจึงได้รับพรจากองค์ คริชณะ หากปราศจากพระกรุณาธิคุณของพระอาจารย์ ข้าพเจ้าก็มิสามารถทำความเจริญก้าวหน้า ฉะนั้นข้าพเจ้าควรจะระลึกและสรรเสริญพระอาจารย์อย่างน้อยวันละสามครั้ง ข้าพเจ้าควรแสดงความเคารพอย่างสูงแทบพระบาทรูปดอกบัวแด่พระอาจารย์รูปนี้ (เอ. ซี. ภัคติเวทนานตะ สวามี ประภุบาท, ม.ป.ป., หน้า 19-22)

ครั้นเมื่อผู้เข้าร่วมพิธีร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงบท ชรี ชรี เกิร์ฟ อัจตะคะ จบลง
ผู้เข้าร่วมพิธีจะสวดมนต์ร้องเพลงบท ฮะเร คริชณะ มหามนต์ ในลักษณะเดียวกันกับบทสวดมนต์
ก่อนหน้าดังนี้

ฮะเร คริชณะ ฮะเร คริชณะ

คริชณะ คริชณะ ฮะเร ฮะเร

ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ

รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร (เอ.ซี.ภักติเวทนานตะ สวามี ประญาบาท, ม.ป.ป., หน้า 18)

บทสวดฮะเร คริชณะ มหามนต์นี้สามารถเปลี่ยนแปลงทำนองได้ตามใจชอบ ทั้งนี้
ขึ้นอยู่กับผู้นำสวดหรือผู้ร้องนำว่าจะร้องในลักษณะทำนองใด ผู้เข้าร่วมพิธีที่เหลือก็จะร้องตาม
ทำนองนั้น ๆ โดยจะมีการเร่งจังหวะให้เร็วขึ้นเรื่อยๆจนสมควรแก่เวลาประมาณ 20-25 นาที
จึงทำการหยุดสวดมนต์ร้องเพลงพร้อมหมอบกราบถวายความเคารพและปิดม่านที่ฐานรูปเคารพ
เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีมงคลอารตี จากนั้นจึงต่อด้วยพิธีตุลสีอารตี

2. พิธีตุลสีอารตี

ตุลสีอารตี คือพิธีอารตีที่กระทำขึ้นเพื่อบูชาตุลสีเทวีในรูปลักษณะของต้นตุลสีหรือ
กะเพรา กระทำขึ้นเวลาประมาณ 05.00 นาฬิกา หลังจากที่พิธีมงคลอารตีเสร็จสิ้นและม่านที่ฐาน
รูปเคารพถูกปิด (ในวันสำคัญอย่างกฤษณะชนมาอัฐมีจะจัดขึ้นอีกครั้งในช่วงเย็น) ทั้งนี้หาก
ไม่มีต้นตุลสีก็สามารถใช้รูปภาพตุลสีเทวีในการประกอบพิธีบูชาได้ ซึ่งต้นกะเพราที่ใช้ในพิธีตุลสี
อารตีจะปลูกอยู่ในกระถางและไม่วางไว้ที่พื้น โดยที่ศูนย์พิทยาจะวางอยู่บนเก้าอี้ซึ่งเป็นฐานรองรับ
พร้อมทั้งตกแต่งกระถางและเก้าอี้ด้วยผ้าที่สวยงาม และควรเคลื่อนย้ายกระถางหรือต้นตุลสี
ด้วยการยกขึ้นเหนือศีรษะ เพื่อแสดงถึงความเคารพแด่ตุลสีเทวี หากกระถางมีน้ำหนักมากก็
ควรยกให้อยู่ด้านหน้า ห้ามก้าวข้ามต้นตุลสีโดยเด็ดขาดเพราะถือเป็นการไม่ให้ความเคารพ
โดยผู้ประกอบพิธีตุลสีอารตีจะเป็นพราหมณ์หรือจะเป็นสาวกผู้หญิงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะนิยม
เป็นสาวกผู้หญิง ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะ
ตุลสีเทวีเป็นเทพฝ่ายหญิง การให้สาวกผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมจึงน่าจะมีความใกล้ชิด
มากกว่า โดยเริ่มต้นด้วยการหมอบกราบถวายความเคารพตุลสีเทวี พร้อมสวดมนต์ร้องเพลงบท
ชรี ทูละสี พระณามะ ดังนี้

วรินดาโย ทูละสี เดฟโย

พริยาโย เคชะวัสยะ ชะ

คริชณะ บัคธิ พระเด เดวี

สัทยะวัทโย นะโม นะมะฮ

(คำแปล) ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพแล้วเคารพอีกแต่วรินดา, ชรีมะที ทูละสี เดวี ผู้ซึ่งเป็นที่รักยิ่งขององค์เคชะวะ โอิ เทพธิดา ท่านได้มอบของขวัญแห่งการอุทิศตนรับใช้ต่อองค์ค ริชณะและท่านเป็นผู้รู้สัจธรรมสูงสุด (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประญาปาท, ม.ป.ป., หน้า 25)

เมื่อจบบทสวดมนต์ ชรี ทูละสี พระณามะ ผู้ประกอบพิธีจะถวายเครื่องบูชาด้วยรูป ตะเกียงไฟอรดีและดอกไม้ พร้อมทั้งนำดอกไม้ที่ถวายด้วยการวนประทักษิณาวรรตเสร็จสิ้นไป วางไว้ที่โคนต้นตุลสี ในขณะที่เดียวกันผู้เข้าร่วมพิธีก็จะสวดมนต์ร้องเพลงบท ชรี ทูละสี คีรทนะ ควบคู่กันไป ดังนี้

นะโม นะมะฮ ทูละสี

คริชณะ เพรยะสี

ราดา คริชณะ เสวา

พาโบ เอ อบิลาสี

(คำแปล) โอิ ทูละสี ที่รักของคริชณะ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพแล้วเคารพอีก ความปรารถนาของข้าพเจ้าคือการได้รับชรี ชรี ราดา-คริชณะ

เจ โทมาระ ชะระณะ โดย

ทาระ วานชา พูรณะ โฮย

คริพา โคริ โคริ ทาเร

บรินดาวะนะ บาสี

(คำแปล) หากใครยอมรับพระแม่นางเป็นที่พึ่ง ความปรารถนาของผู้นั้นจะสม ประสงค์ ได้โปรดให้ความกรุณาแก่เขาเถิด โดยให้เขาได้เป็นผู้พำนักพักพิงที่วรินดาวะนะ

โมร เอ อบิลาส

บิลาส คุณเจ ติโอ วาส

นะยะเน เฮริโป สะดา

จุกะละ รุพะ ราชี

(คำแปล) ความปรารถนาของข้าพเจ้าคือ ขอให้พระแม่นางอนุญาตให้ข้าได้เป็น ผู้พำนักพักพิง ณ อุทยานสุขสันต์แห่งวรินดาวะนะ-ตามะ จากนั้นภายในมโนภาพของข้า จะได้แลเห็นลีลาอันสวยงามสดงดงามของราดาและคริชณะ

เอ นิเวตะนะ ตะโร

สัคซีร อนุกะทะ โคริ

เสวา อติคาระ

ดิเย โคโร นิจะ ดาสี

(คำแปล) ข้าพเจ้าขอให้พระแม่นาง ช่วยทำให้ข้าได้เป็นทาสรับใช้ของหญิงสาวเลี้ยง
วัวแห่งวระจะ โปรดให้สิทธิแห่งการอุทิศตนเสียสละรับใช้ และทำให้ข้าเป็นผู้รับใช้พระแม่นาง

ดีนะ คริษณะ ดาเส โดย

เอ เจนะ โมระ โฮย

ชรี ราดา โกวินดะ เพรเม

สะดา เจนะ บาสี

(คำแปล) คนรับใช้คริษณะที่ตกต่ำผู้นี้ ขอสวدمนต์อ้อนวอนว่า ขอให้ข้าพเจ้าได้ว่าย
อยู่ในความรักของชรี ราดาและโกวินดะ (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป.,
หน้า 25-26)

ภาพที่ 4-10 สาวกผู้หญิงถวายเครื่องบูชาในพิธีตุลสีอารตี (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2558)

เมื่อจบบทสวدمนต์ ชรี ทุละสี คีระทะนะ ผู้เข้าร่วมพิธีจะเดินประทักษิณาวรรต (วนขวา)
รอบต้นตุลสีสามรอบเพื่อแสดงความเคารพและใช้ช้อนตักน้ำในหม้อน้ำรดไปที่รากของต้นตุลสี
เล็กน้อย พร้อมกับสวدمนต์ร้องเพลงบท ชรี ทะลูลี พระคัคฆิณะ ทันทระ ควบคู้กันไป ดังนี้

ยานิ คานิ ชะ พาพานิ
 บรรษมะ ฮัทยาติคานิ ชะ
 ยานิ ทานิ พระณัชยันทิ
 พระดัคชินะฮะ พะเด พะเด

(คำแปล) ด้วยการเดินทักษิณาวรรตรอบ ชรีมะที ทูละสี เดวี ทุกฝีก้าวที่เดิน
 ความบาปทั้งหมดที่เราได้ทำไว้จะถูกทำลายไป แม้กระทั่งบาปในการสังหารพราหมณ์ (เอ. ซี.
 ภัคติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป., หน้า 26)

ภาพที่ 4-11 สาวกเดินประทักษิณาวรรตรอบต้นตุลสี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

ทั้งนี้เมื่อผู้เข้าร่วมพิธีเดินประทักษิณาวรรตรอบต้นตุลสีและรดน้ำที่ต้นตุลสีเสร็จสิ้น
 ก็จะทำกรหมอบกราบเป็นอันเสร็จพิธีกรรม อนึ่งการประกอบพิธีตุลสีอารตีอาจมีขึ้นสองครั้งคือ
 ในตอนเช้าและตอนเย็น โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนาอย่างกฤษณะชนมาอัฐมี (วันคล้ายวัน
 ประสูติพระกฤษณะ) แต่การรดน้ำที่ต้นตุลสีจะกระทำในตอนเช้าเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ประกอบ
 พิธีตุลสี อารตีนิยมเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทั้งนี้เนื่องจากตุลสีเทวีเป็นเทพฝ่ายหญิง การให้
 ผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีจึงดูเหมาะสมกว่า

3. พิธีต้อนรับเทพเจ้า

พิธีต้อนรับเทพเจ้า (Deity greeting) คือพิธีบูชาที่กระทำขึ้นตอนเช้าเวลาประมาณ 07.00 นาฬิกา โดยหลังจากม่านที่ฐานรูปเคารพถูกปิดเมื่อเสร็จสิ้นพิธีมณฑลอารตีและตุลสีอารตี ระหว่างนี้พราหมณ์หรือผู้ประกอบพิธีจะทำความสะอาดรูปเคารพเสมือนหนึ่งการสงวนน้ำให้เทพเจ้า และทำการตกแต่งรูปเคารพด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องประดับต่าง ๆ พร้อมพวงมาลัยอย่างสวยงามเป็นการส่วนตัวที่ฐานรูปเคารพ ในขณะที่ม่านถูกปิด ครั้นเมื่อได้เวลาประกอบพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีจะทำการเป่าสังข์สามครั้งพร้อมเปิดม่านแสดงให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้เห็นถึงรูปเคารพที่ถูกตกแต่งอย่างสวยงาม จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะทำการถวายกระจกด้วยการวนประทักษิณาวรรตเพื่อเป็นการปฏิบัติรับใช้เทพเจ้า เสมือนหนึ่งมนุษย์ที่ส่งองกระจกเพื่อดูความพร้อมของร่างกายตนเองหลังอาบน้ำแต่งตัวเสร็จสิ้น จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะทำการถวายรูปตะเกียงไฟอารตี ภูจามรีและพัดขนนกยูง ในขณะเดียวกันก็จะมีกรเปิดเพลงสวดมนต์ต้อนรับ श्री श्री राद-क्रिष्ण (Govindam prayers) โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะร้องตามไปด้วย ดังนี้

เวณมุ ควะณันทัม อระวินตะ ตะลาเยทาตัม

บารฮาวะทัมสัม อสิทามบุตะ สุนตะรางัม

คันดาร์พะ โคทิ คะมินีเย วิเชชะ โชปัม

โกวินตัม อาติ พุรุชัม ทัม อฮัม บะจามิ

(คำแปล) ข้าพเจ้าขอบูชาพระเจ้าองค์แรก โกวินตะ ผู้มีความชำนาญในการทรงขลุ่ย พระเนตรโตดั่งกลีบดอกบัว พระเศียรประดับด้วยหางนกยูง สีผิวนิเียนดุจดังเมฆสีฟ้า และเอกลักษณ์อันน่ารักของพระองค์ทำให้กามเทพจำนวนล้าน ๆ องค์หลงใหล

อังกานิ ยัสยะ สะคะเลนดริยะ วริททิ มันทิ

พัชยันทิ พานทิ คะละยันทิ ชีรัม จะกันทิ

อานันตะ ชินมะยะ สัต อุจจะละ วิกระฮัสยะ

โกวินตัม อาติ พุรุชัม ทัม อฮัม บะจามิ

(คำแปล) ข้าพเจ้าขอบูชาพระปฐมองค์เจ้าโกวินตะ ผู้ทรงมีรูปทิวที่เต็มไปด้วยความสุขเกษมสำราญ เป็นสัจธรรมและมีรูปลักษณะจริง ดังนั้นจึงเต็มไปด้วยความแจ่มจรัสแวววาวที่ชวนหลงใหล แต่ละส่วนของพระวรกายทรงสามารถทำหน้าที่ของอวัยวะอื่น ๆ ได้ทั้งหมด พระองค์ทรงเห็นขั้วนิรันดร ทรงอนุรักษ์และทรงทำให้สากลจักรวาลปรากฏออกมาทั้งในโลกทิพย์และโลกวัตถุ (เอ.ซี.ภักติเวทานตะ สวามี ประภูบาท, ม.ป.ป., หน้า 30)

หลังจากการถวายเครื่องบูชาของผู้ประกอบพิธีและการสวดมนต์ร้องเพลงต้อนรับ
 श्री श्री रादा-क्रिष्णः ของผู้เข้าร่วมพิธีจบลงซึ่งใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ 5 นาที สาวกทุกคนจะ
 ทำการหมอบกราบถวายเคารพและถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีต้อนรับเทพเจ้า

4. พิธีบูชาครู

พิธีบูชาครู (Guru Puja) คือพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อบูชาหรือแสดงความเคารพแด่
 อาจารย์นักบวชผู้ล่งลับต่าง ๆ และภักดีเวทนานตะ สวามี ประภูปาท ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติ
 เพื่อคริสณะจิตสำนึกที่สาวกในขบวนการฮะเร คริष्णःทั่วโลกให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง
 โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะเริ่มขึ้นหลังจากที่พิธีต้อนรับเทพเจ้าจบลงในเวลาประมาณ 07.10 นาฬิกา
 โดยผู้ประกอบพิธีจะทำการถวายเครื่องบูชาเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับพิธีมงคลอาบัติ ในขณะที่
 ผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงบท श्री गुरु वन्दना ดังนี้

श्री गुरु चरन्ते पद्मे केवले बकेति सद्मे

बन्दि मय सारदाने मते

जासरे पसेसादे बाय ऐबेवरे तौरिया जय

क्रिष्णः परापति होय जासा हरे ते

(คำแปล) พระบาทบุปดอกบัวของพระอาจารย์ เป็นหนทางเดียวที่เราสามารถรับเอา
 การอุทิศตนเสียสละรับใช้อย่างบริสุทธิ์ ข้าพเจ้าขอภักดกราบที่พระบาทบุปดอกบัวของท่านด้วย
 ความเคารพอย่างสูง โอน้องรัก (ใจของข้า) ด้วยพระกรุณาธิคุณของพระอาจารย์ เราจึงสามารถ
 ข้ามพ้นมหาสมุทรแห่งความทุกข์ทางวัตถุและได้รับคริष्णः

गुरु मुके पद्मे वाक्ये शितेते कोरिया ऐक्ये

आर ना कोरि हो मने आसा

श्री गुरु चरन्ते रते ऐ से कुतมะ केति

जे पसेसादे पूरे सारवरे आसा

(คำแปล) ได้โปรดทำให้คำสอนที่หลังออกมาจากพระโอษฐ์ของพระอาจารย์ทิพย์
 เป็นหนึ่งเดียวกับหัวใจของเราและไม่ปรารถนาสิ่งอื่นได้อีก การยึดมั่นที่พระบาทบุปดอกบัวของ
 พระอาจารย์ทิพย์เป็นวิธีที่ดีที่สุด เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิถีทิพย์ด้วยพระเมตตาของท่าน
 ความปรารถนาทั้งหมดแห่งความสมบูรณ์ทิพย์จะได้รับสมประสงค์

शेकु दान् दिले जे जันमे जันमे पระบุ से

दिपये गयान हरिदे पोरकासितो

पेरमे बक्ति जासा होयते अविय विनाशे जाते

เวเด กาย จาฮาระ ชะริโท

(คำแปล) ผู้ที่มอบของขวัญจักษุทิพย์แก่ข้าเป็นพระเจ้าของข้าทุก ๆ ชาติไป ด้วยพระเมตตาของท่านความรู้ทิพย์จึงถูกเปิดเผยภายในหัวใจ ได้รับพระเม-บัคธิกลับคืนมา และอวิชาถูกทำลายลง วรรณกรรมพระเวทสรรเสริญบุคลิกภาพของท่าน

ชรี กูรู คะรุณา สินดู อตะมะ จะนาระ บันดู

โลคะนาท โลคะระ จีวะนะ

ฮา ฮา พระนุ โคโร โดยา เดโฮ โมเร พะตะ ซายา

เอเบ จะชะ กุชุก ทริบวนะ

(คำแปล) โ้อพระอาจารย์ทิพย์ มหาสมุทรแห่งพระเมตตาเป็นเพื่อนของดวงวิญญาณ ผู้ตกต่ำเป็นครูของทุกคนและเป็นชีวิตของมวลชีวิต โ้อพระอาจารย์ได้โปรดเมตตาข้า ให้ร่วมเงา พระบาทรูปดอกบัวของท่านแก่ข้า พระบารมีของท่านได้รับการสรรเสริญไปทั่วสามโลก (เอ. ซี. ภัคติเวทานตะ สวามี ประญาปาท, ม.ป.ป., หน้า 23-24)

ครั้งเมื่อผู้ประกอบพิธีถวายเครื่องบูชาเสร็จสิ้น ผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันนำดอกไม้ อาทิ ดอกดาวเรือง ดอกมะลิไปถวายประญาปาทด้วยการวางไว้ที่บริเวณส่วนเท้าทั้งสองข้างของ รูปเคารพประญาปาท ในขณะที่สาวกบางคนจะเอามือแตะที่ส่วนเท้าของรูปเคารพประญาปาทด้วย เพื่อแสดงความเคารพและความเป็นสิริมงคล จากนั้นก็จะทำการหมอบกราบถวายความเคารพ

เมื่อผู้เข้าร่วมพิธีร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงบท ชรี ชรี เกิร์ฟ อชตะคะ จบลง ผู้เข้าร่วมพิธี จะสวดมนต์ร้องเพลงบท ฮะเร คริชณะ มหามนต์ (มหามนต์ 16 คำ) ในลักษณะเดียวกันกับพิธี มงคลอารตี โดยจะมีการปรับเปลี่ยนทำนองและเร่งจังหวะให้เร็วขึ้นเรื่อย ๆ จนสมควรแก่เวลา ที่ใช้ประกอบพิธีประมาณ 20 นาที จากนั้นจึงทำการหยุดสวดมนต์ร้องเพลงพร้อมหมอบกราบ ถวายความเคารพและถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีบูชาครู

5. พิธีบูชานรสิงห์

นรสิงห์เป็นอวตารปางที่ 4 ของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ในนารายณ์สิบปาง และถือ เป็นอวตารปางสำคัญรองจากพระกฤษณะ ที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยาให้ ความเคารพนับถือ โดยเฉพาะเมื่อสาวกจะเดินทางไกลไปยังต่างพื้นที่ด้วยยานพาหนะใด ๆ ก็ตาม มักจะสวดมนต์ภาวนาระลึกถึงนรสิงห์อยู่เสมอ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าการที่สาวกให้ความเคารพนับ ถือนรสิงห์เป็นอวตารที่สำคัญปางหนึ่ง น่าจะมาจากเรื่องราวของนรสิงห์ตามตำนานหรือคัมภีร์ ปุราณะ ที่อวตารมาเพื่อปราบหิรัณยกคิปผู้ไม่เชื่อในอำนาจของพระกฤษณะ โดยพระนารายณ์ อวตารเป็นนรสิงห์ (ครึ่งคนครึ่งสิงห์) ปรากฏรูปลักษณะออกมาจากเสาด้านหนึ่งตามคำทำท่ายของ

หิรัญยกติปุกที่ไม่พอใจในการบูชาพระกฤษณะของประหลาตผู้เป็นบุตรชาย ครั้นเมื่อนรสิงห์ปรากฏกายออกมาก็ทำการสังหารหิรัญยกติปุกจนถึงชีพ เรื่องราวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระนารายณ์หรือพระกฤษณะตามความเชื่อของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะนั้นอยู่นอกที่แม่กระทิงในเสาหิน ฉะนั้นสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทลุงจึงเชื่อว่าพระกฤษณะนั้นจะอยู่กับสาวกทุกที่เมื่อบูชาหรือระลึกถึงนรสิงห์อันเป็นหนึ่งในหนึ่งเดียวพระกฤษณะ

ผู้ประกอบพิธีบูชา นรสิงห์จะเป็นสาวกคนใดก็ได้ ผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่ส่วนมากนิยมให้พรหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี โดยการประกอบพิธีบูชา นรสิงห์ของขบวนการฮะเร คริชณะที่ศูนย์พัทลุงจะมีทุกวัน โดยพรหมณ์ที่อยู่ประจำศูนย์จะเป็นผู้ประกอบพิธี ในขณะที่วันเสาร์พิธีกรรมบูชา นรสิงห์จะมีขึ้นในช่วงเช้าเวลาประมาณ 07.30 นาฬิกา และใช้เวลาประกอบพิธีประมาณ 5-10 นาที โดยผู้ประกอบพิธีจะถวายเครื่องบูชาเต็มรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันผู้เข้าร่วมพิธีจะสวดมนต์ร้องเพลงบท ชรี นริสิมฮะ พระนามะ ดังนี้

นะมัส เต นะระสิมฮายะ

พระฮลาดาฮลาดะ ดายิเน

ฮิรัญยะคะชิโพร วัคชะฮ

ชิลลา ทังคะ นัคฮาละเย

(คำแปล) ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่องค์นะระสิมฮะ ผู้ให้ความสุข แต่พระฮลาดะ มะฮาราจา และเล็บของพระองค์เปรียบเสมือนสิ่วที่สลักลงบนอกอันแข็งดังศิลาของมารฮิรัญยะคะชิพู

อิโท นริสิมฮะฮ พะระโท นริสิมโฮ

ยะโท ยะโท ยามิ ทะโท นริสิมฮะฮ

บะฮิร นริสิมโฮ ฮริตะเย นริสิมโฮ

นริสิมฮัม อาติม ชะระณัม พระพัตเย

(คำแปล) องค์นะระสิมฮะ สถิต ณ ที่นี้และทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้าไปที่ใด องค์นะระสิมฮะก็ไปที่นั่นด้วย พระองค์ทรงอยู่ทั้งภายในหัวใจและภายนอกหัวใจขณะเดียวกัน ข้าพเจ้าขอศิโรราบแด่องค์นะระสิมฮะ ผู้ทรงเป็นแหล่งกำเนิดของสรรพสิ่งและเป็นที่ยิ่งสูงสุด

ทะวะ คะวะ คะมะละ วะเร

นะคัม ฮัตบุทะ ชริงกัม

คะลิตะ ฮิรัญยะคะชิพู ทะนุ บริงกัม

เคชะวะ ดริทะ นะระฮะริ ฐุพะ

จะยะ จะกะดีชะ สะเร

(คำแปล) โอ เคชวะระ โอ พระเจ้าแห่งสกลจักรวาล โอ องค์พระผู้ซึ่งปรากฏมา
ในรูปลักษณะครั้งคนครั้งสิ่งใด ขอให้พระองค์ทรงพระเจริญ ด้วยเล็บที่สวยามจากพระหัตถ์
รูปดอกบัว พระองค์ทรงคว้านร่างของอสูรที่คล้ายตัวต่อฮิรัณยะคะชิพู เสมือนดังเราสามารถขยี้ตัว
ต่ออย่างง่ายตายด้วยเล็บมือ (เอ. ซี. ภัคติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป., หน้า 27-28)

หลังจากผู้ประกอบพิธีถวายเครื่องบูชาและผู้เข้าร่วมพิธีสวดมนต์ร้องเพลงบท
ชรี นริลิมสะ พระณามะ เสรีจลิน์ สาวกจะทำการหมอบกราบถวายความเคารพและถือเป็นอันเสร็จ
การประกอบพิธีกรรม

6. พิธีราชโภคอารตี

พิธีราชโภคอารตี (Raj Bhoga Arati) คือพิธีกรรมถวายเครื่องบูชาและอาหารแด่เทพเจ้า
และอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ กระทำขึ้นในเวลาประมาณ 12.00 นาฬิกา โดยก่อนหน้าผู้ประกอบ
พิธีจะนำอาหารมังสวิรัตที่ประกอบขึ้นและตกแต่งด้วยใบตุลสี (ใบกะเพรา) ไปวางไว้ที่หน้ารูป
เคารพในขณะที่มานัญปักคอยู่ ครั้นเมื่อพิธีกรรมเริ่มขึ้นผู้ประกอบพิธีจะทำการเปิดม่านและ
เป่าสังข์พร้อมถวายเครื่องบูชาเต็มรูปแบบอันประกอบด้วย ฐูป ตะเกียงไฟอารตี น้ำ ผ้า ดอกไม้
ภูจามรีและพัดขนนกยูง ซึ่งในขณะที่ผู้ประกอบพิธีกำลังถวายเครื่องบูชาต่าง ๆ ผู้เข้าร่วมพิธี
จะสวดมนต์บท พระสาตตะ เสวายะ ดังนี้

ไบเร ชะวีระ อบิดยา จาล โจเคนดริยะ ทาเฮ คาล

จีเว เพเล วิชะยะ สาโกเร

ทาระ มัดฮเย จิสวา อทิ โลปะโมย สูดุระมะทิ

ทา เค เจทา คะทินะ สัมสาเร

(คำแปล) โอ พระผู้เป็นเจ้าของร่างวัตถุนี้คือกองอวิชชาและประสาทสัมผัสคือเครือข่าย
ของวิถีที่นำไปสู่ความตาย เราได้ตกลงมาอยู่ในมหาสมุทรแห่งความรันทนเร่ร่อนทางประสาทสัมผัสวัตถุ
ในบรรดาประสาทสัมผัสทั้งหมด ลึนถือว่าร้ายกาจที่สุดและควบคุมไม่ได้ สิ่งที่ยากมากในโลกนี้
คือ การควบคุมลึน

คริษณะ บะโร โดยาโมย ไครบาเร จิสวา เจย

สวะ พระสาต อันนะ ดิโล บาย

เส อันนามริทะ พาว ราดา คริษณะ กุณะ กาว

เพรเม ดาโค เซธันญะ นิทาย

(คำแปล) โอ คริษณะที่รัก แต่พระองค์ทรงมีพระเมตตาเป็นล้นพ้นที่ให้พระสาตัม

อันเอรีดอ์รอยเพื่อมาควบคุมลิน บัดนี้เราได้รับประทานพระศาตัมจนพึงพอใจและสรรเสริญ
 รัตนา-คริษณะ และด้วยใจรักร้องเรียก “เซธันญะ-นิทาย” ให้ช่วย (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประ
 ญาท, ม.ป.ป., หน้า 36)

หลังจากการถวายเครื่องบูชาและการสวดมนต์ร้องเพลงบท พระศาตะ เสวายะ
 และสะเร คริษณะ มหามนต์เสร็จสิ้น ใช้เวลาประมาณ 20 นาที จึงถือเป็นอันเสร็จพิธีกรรม จากนั้น
 ผู้ประกอบพิธีจะทำการปิดม่านที่ฐานรูปเคารพเป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง เสมือนการให้เกียรติ
 หรือแสดงความเคารพแด่เทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับในขณะรับประทานอาหาร
 และในขณะนี้สาวกก็จะร่วมกันรับประทานอาหารมังสวิรัตที่ทางศูนย์ประกอบเตรียมไว้ร่วมกัน

7. พิธีโกระอารตี

พิธีโกระอารตี (Gaura Arati) คือพิธีบูชาเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับในตอน
 เย็น โดยเฉพาะการบูชาสรรเสริญไชตันยะ มหาประภู ผู้ริเริ่มกীরตานหรือการสวดมนต์ร้องเพลงสะเร
 คริษณะ สาวกเชื่อว่าเป็นอวตารของพระกฤษณะและนางราธาพร้อมกัน กระทำขึ้นเวลาประมาณ
 18.00 นาฬิกา โดยผู้ประกอบพิธีจะทำการถวายเครื่องบูชาเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับพิธีมงคลอารตี
 ในขณะที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงบท โกระ อารตี ดังนี้

จะยะ จะยะ โกรราชนเดร อาระทีโค โชบา

จาฮนะวี ทะทะ วะเน จะกะ มะนะ โลบา

(คำแปล) ขอความเจริญรุ่งเรืองจงมีแต่อาระที พิธีอันสวยงามขององค์เซธันญะ
 โกระ-อาระทีนี้ มีขึ้น ณ พุ่มไม้ริมฝั่งแม่น้ำจาฮนะวี (คงคา) และทำให้จิตใจของมวลชีวิต
 ในจักรวาลหลงใหลใฝ่ฝัน

ดักฮิเณ นิทายชานด บาเม กะดาตะระ

นิคะเท อะดเวทะ ชรีนิวาสะ ชะทระ ตะระ

(คำแปล) เมืองขวาขององค์เซธันญะคือองค์นิทยานันตะ และเบื้องซ้ายคือ ชรี
 กะดาตะระ ถัดไปคือ ชรี อะดเวทะ และชรีวาสะ ทาคูระ ถือนัตถ์อยู่เหนือพระเศียรขององค์เซธันญะ

โบสียาเซ โกรราชานด รัทนะ สิมฮาสะเน

อาระที โคเรน บระฮมา อาติ เดวะ กะเณ

(คำแปล) องค์เซธันญะทรงประทับ ณ พระที่นั่งอัญมณี เหล่าเทวดาซึ่งนำโดย
 พระพรหม (บระฮมา) ได้ทรงทำพิธีอาระที

นะระสะริ อาที โคริ ชามะระ ดุลายะ

สันจะยะ มุคุนตะ บาสุ โกะช อาติ กายะ

(คำแปล) นระชะระ สะระคะระ และกัลยาณมิตรอื่น ๆ ขององค์เชษฐาญา โบกพัดพระองค์ด้วยผ้าชามะระ และเหล่าสาวกในโดยสันจะยะ พัตติทะ, มุคฺนตะ ตัททะ, และ วาสุ โภชะ ชัฏรังเพลิงคีรทนะอย่างไพเราะ

ชังคะ บาเจ กัณฑา บาเจ บาเจ คระทาละ มะตุระ

มรดังกะ บาเจ พระมะ ระสาละ

(คำแปล) หอยสังข์ กระดิ่งและฉิ่ง (คะระทาละ) ส่งเสียงเสาะ ประสานเสียงกับกลองมรดังกะ ทำให้ไพเราะจับใจ ดนตรี คีรทนะนี้หวานซึ่งตรึงจิตยิ่งนัก ฟังแล้วมีแต่ความรื่นรมย์

ปะสุ โภทิ ชันดระ จินิ วัตะนะ อุจจระละ

กะละ เตเช ะนะ มาลา โคะเร จะละมะละ

(คำแปล) รัศมีจากพระพักตร์องค์เชษฐาญา เจิดจรัสยิ่งกว่ารัศมีของดวงจันทร์นับล้าน ๆ ดวงมารวมกัน และมาลัยดอกไม้ป่าบนพระศอกของพระองค์มีกลิ่นหอมจรุงคฤ์ขจร

ชีวะ ชุคะ นาระตะ เพรเม กะตะ กะตะ

ปะคะวิโนตะ เตเค โกรระระ สัมพะตะ

(คำแปล) พระชีวะ (ชีวะ), ชุคะเดอะ โภสวามี, และนาระตะ มุณี ทั้งหมดก็อยู่ที่นั่นด้วยเสียงของท่านทั้งหลายติดที่ลำคอ ด้วยความปลื้มปิติสุขแห่งความรักทิพย์ ดังนั้น ทาคุระ บัคฺริวิโนตะ ได้แลเห็นภาพสดุดีองค์ศรี เชษฐาญา (เอ. ซี. ภักติเวทนานตะ สวามี ประญาปาท, ม.ป.ป., หน้า 33-34)

หลังจากการถวายเครื่องบูชาและการสวดมนต์ร้องเพลงบท โกรระ อารตี และสะเรคริษณะ มหามนต์เสร็จสิ้น ใช้เวลาประมาณ 20 นาที จึงถือเป็นอันเสร็จพิธีกรรม โดยผ่านทางฐานรูปเคารพยังคงเปิดไว้สักพักจากนั้นจึงจะถูกปิดลงในช่วงกลางคือ เสมือนการปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับด้วยการส่งเข้านอนในตอนกลางคืน

การประกอบพิธีอารตีของฆวนการสะเร คริษณะในเมืองพัทยาทุกวันเสาร์จะไม่เหมือนกับทุกวัน เนื่องจากวันดังกล่าวเป็นวันที่สาวกในเมืองพัทยาจะมารวมตัวประกอบพิธีกรรมร่วมกันเป็นจำนวนมากประมาณ 40-50 คน ตั้งแต่เวลาประมาณ 09.00-12.00 นาฬิกา ฉะนั้นการประกอบพิธีอารตีต่าง ๆ จึงเลื่อนมาเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาดังกล่าว ประกอบกับอาจมีการรวบรัดพิธีกรรมให้กระชับขึ้นเพื่อให้สมควรแก่เวลา แต่จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่า พิธีบูชาเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับหรือพิธีอารตีของฆวนการสะเร คริษณะในเมืองพัทยาจะมีขึ้นตลอดทั้งวัน ในช่วงเช้าได้แก่พิธีมงคลอารตี ตูลสีอารตี ต้อนรับเทพเจ้า และบูชาครู ช่วงบ่าย ได้แก่ ราชโภคอารตี และช่วงเย็นได้แก่โกรระอารตี โดยพิธีอารตีแต่ละครั้งจะมีเครื่องบูชาที่คล้ายคลึงกัน

(เครื่องบูชาที่ขาดไม่ได้ในพิธีอารตีแต่ละครั้งคือรูปและตะเกียงไฟอารตี) และแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามแต่วาระ เช่น พิธีต้อนรับเทพเจ้าในตอนเช้าจะมีการถวายกระจกด้วยการส่องที่ด้านหน้าของรูปเคารพ เนื่องจากพิธีกรรมดังกล่าวเป็นช่วงที่รูปเคารพจะได้รับการตกแต่งด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับ และมาลัยดอกไม้ต่าง ๆ อย่างสวยงาม การถวายด้วยกระจกจึงเสมือนการสะท้อนให้เทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับได้รับรู้ถึงการปฏิบัติรับใช้ของสาวก และเกิดความพึงพอใจสูงสุด นอกจากนี้ในพิธีอารตีดังกล่าวก็จะมีถวายน้ำและผ้าอันเป็นเครื่องบูชาที่แสดงถึงการสงฆ์รูปเคารพ ซึ่งได้กระทำไปแล้วในพิธีมงคลอารตี แต่ทั้งนี้การสงฆ์น้ำเทพเจ้าหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับด้วยการถวายน้ำและผ้าต้องกระทำอย่างน้อยวันละสามครั้ง เช่นเดียวกับการอาบน้ำชำระร่างกายของพราหมณ์ในขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาที่จะต้องกระทำอย่างน้อยวันละสามครั้งเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เชื่อว่าผู้ที่เป็พราหมณ์จะต้องคงความสะอาดและบริสุทธิ์อยู่เสมอ

พิธีอารตีแต่ละครั้ง เนื้อความในบทสวดมนต์ที่ผู้เข้าร่วมพิธีสวดหรือร้องร่วมกัน จะมีความแตกต่างกันออกไป เช่น พิธีต้อนรับเทพเจ้ากล่าวถึงพระกฤษณะและนางราธา พิธีตุลสีอารตีกล่าวถึงตุลสีเทวี พิธีบูชาครูกล่าวถึง อาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับและภักดีเวทานตะ สวามี ประภูปาท พิธีโกระอารตีกล่าวถึง ไชตันยะและนิตยานันทะ เป็นต้น เนื้อความในบทสวดมนต์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีอารตีนั้น ๆ ว่า กระทำขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าองค์ใดหรืออาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับคนใด แต่กระนั้นสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาก็ไม่เจาะจงบูชาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสำคัญ เนื่องจากเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีต้นกำเนิดมาจากพระกฤษณะ (คริชณะ) พระกฤษณะเป็นต้นกำเนิดของจักรวาลและทุกสรรพสิ่ง ฉะนั้นการประกอบพิธีอารตีหรือการบูชาทุกครั้งจึงไม่เจาะจงถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสำคัญ แต่จะเชื่อมโยงถึงพระกฤษณะอันเป็นองค์ภคานหรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้ามากกว่า เห็นได้จากบทสวดฮะเร คริชณะมหามนต์ที่มีเพียง 16 คำ “ฮะเร คริชณะ ฮะเร คริชณะ คริชณะ คริชณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” อันเป็นพระนามของเทพเจ้าสูงสุดหรือพระกฤษณะ ซึ่งจะมีการสวดหรือร้องต่อกันจากบทสวดมนต์หลักในพิธีอารตีนั้น ๆ ทุกครั้งจนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธีกรรม

พิธีอารตีของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา แม้จะเป็นพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติกัน ในขบวนการฮะเร คริชณะพื้นที่อื่น ๆ แต่พิธีกรรมดังกล่าวก็ได้มีลักษณะตายตัว หากแต่ก่อตัวขึ้นเป็นโครงสร้างจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม กล่าวคือในกระบวนการของพิธีกรรมดังกล่าว ประกอบด้วย ผู้ทำการบูชา (สาวก) สื่อบูชา และผู้ได้รับการบูชา (เทพเจ้า) ซึ่งในกระบวนการ

ของผู้ทำกรบูชาหรือสาวกสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของบุคคลและผู้ได้รับการบูชา เช่น พิธีตุลสีอารตีนิยมใช้สาวกผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่หากไม่มีสาวกผู้หญิงที่พร้อมก็สามารถใช้สาวกผู้ชายประกอบพิธีกรรมแทนได้ ในขณะที่สื่อบูชาจะทำหน้าที่เสมือนตัวเชื่อมระหว่างสาวกและเทพเจ้า เช่น ถ้าต้องการถวายความหอมแด่เทพเจ้า ก็จะใช้ดอกไม้เป็นสื่อบูชา ซึ่งดอกไม้เนื้เองก็ได้มีข้อจำกัดตายตัวว่าจะใช้ดอกอะไร เพียงแต่ขอให้กลิ่นหอมเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นความหมายที่แท้จริงของพิธีอารตีของสาวกขบวนการฮะเร คริष्ณะในเมืองพัทยา จึงมิได้ขึ้นอยู่กับว่าถวายอะไรแด่เทพเจ้า แต่ขึ้นอยู่กับว่าทำอะไรเทพเจ้าจะพึงพอพระทัย ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่าความพึงพอพระทัยของเทพเจ้ามิได้ต่างอะไรไปจากมนุษย์ มนุษย์พอใจอย่างไรเทพเจ้าก็น่าจะพอพระทัยอย่างนั้น เพราะฉะนั้นพิธีอารตีในแต่ละช่วงเวลา จึงกระทำเสมือนว่าเทพเจ้าสถิตอยู่กับสาวกเสมอ และปฏิบัติรับใช้เสมือนหนึ่งทำกับมนุษย์ด้วยกัน แต่ในฐานะที่ต่างกัน

พิธีบูชาพระศิวะและอุมาทิว

นอกจากรูปเคารพที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะตามแนวทางของสมาคมนานาชาติ เพื่อคริष्ณะจิตสำนักหรือ ISKCON ที่ศูนย์พัทยายังมีรูปเคารพพระศิวะและอุมาทิวตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดูด้วย โดยพิธีบูชาพระศิวะและอุมาทิวจะมีขึ้นทุกวันเสาร์ตอนเช้าเวลาประมาณ 09.00 นาฬิกา โดยเครื่องบูชาประกอบด้วย ระวังขนาดพอดีมือ ไฟอารตี นมวัว ดอกไม้ อย่างดาวเรืองและลิลาวตี รวมถึงผลไม้อย่างกล้วย ส้ม แอปเปิล เป็นต้น

ภาพที่ 4-12 การถวายอารตีบูชาอุมาเทวี (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2558)

ผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง โดยพิธีกรรมดังกล่าว จะกระทำขึ้นหน้ารูปเคารพอุมาเทวี เริ่มด้วยการเป่าสังข์สามครั้ง จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะสั่นระฆัง ด้วยมือซ้าย และทำการถวายเครื่องบูชาโดยการวนประทักษิณาวรรตด้วยมือขวา นมและผลไม้จะ วางไว้บริเวณฐานรูปเคารพ ส่วนไฟอารตีที่ถูกจุดอยู่ในถ้วยขนาดเล็กและดอกไม้จะวางไว้บนถาด ทรงกลม ด้วยความที่ผู้ประกอบพิธีเป็นหญิงสูงวัย การถวายเครื่องบูชาจึงกระทำขึ้นโดยผู้ช่วยซึ่ง เป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่ง โดยในขณะที่ผู้ประกอบพิธีกำลังสั่นระฆัง และผู้หญิงอีกคนหนึ่งกำลัง ถวายเครื่องบูชา ผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันสวดมนต์บูชาพระศิวะและอุมาเทวีไปพร้อมกัน โดยระหว่างนี้ผู้หญิงที่ถือถาดไฟอารตีจะเดินไปยังคิวดิ่งค์หน้ารูปเคารพพระศิวะซึ่งอยู่ด้านข้าง ของอาคารและนำถาดไฟอารตีวนประทักษิณาวรรตเพื่อกระทำการบูชาอยู่พักหนึ่งแล้วจึงเดิน กลับมายังบริเวณประกอบพิธี ครั้นเมื่อการถวายเครื่องบูชาและบทสวดมนต์จบลง ผู้ประกอบพิธี จะนำนมวัวส่วนหนึ่งไปรดลงที่คิวดิ่งค์หน้ารูปเคารพพระศิวะตามธรรมเนียมอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4-13 สาวกเทน้ำและนมเหนือศิวลึงค์บูชาพระศิวะ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

ครั้นเมื่อพิธีกรรมบูชาพระศิวะและอุมาเทวีเสร็จสิ้น ผู้เข้าร่วมพิธีจะทยอยกันไปสักการะหน้ารูปเคารพอุมาเทวี ผู้ประกอบพิธีซึ่งเป็นหญิงสูงวัยจะทำการเจิมบดินดิหรือจุดแดงกลางหน้าผาก เพราะเชื่อว่าบริเวณหว่างคิ้วเป็นที่รวมของพลังและมงคลทั้งหลายในร่างกาย หากได้เจิมบดินดิตรงบริเวณดังกล่าวจะทำให้เป็นมงคลกับชีวิต พร้อมทั้งตักนมวัวเทลงที่ฝ่ามือข้างขวาให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้ดื่ม และนำผลไม้ผ่านพิธีกรรมให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้รับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล ทั้งนี้เชื่อว่าอุมาเทวีเป็นเทพที่เป็นตัวแทนของโลกวัตถุหรือโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ แวดล้อมไปด้วยความดี ตัณหา และอวิชชา ผู้ที่บูชาอุมาเทวีจะช่วยให้สมหวังความปรารถนาในโลกวัตถุ เช่น ลาภ ยศ สุข และเกียรติยศสรรเสริญต่าง ๆ

การบูชาพระศิวะและอุมาเทวีที่ศูนย์พัทธยานั้น สาวกในขบวนการฮะเร คริชณะไม่ได้กระทำทุกคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อส่วนบุคคล โดยสาวกที่กระทำการบูชานั้นส่วนใหญ่คือเพื่อความสุขในโลกวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทรัพย์สินเงินทอง โชคลาภวาสนา หรือแม้แต่การเจริญเติบโตในหน้าที่การงาน มิได้เกี่ยวข้องกับเป้าหมายสูงสุดหรือการหลุดพ้นใด ๆ ในแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะ

การบรรยายคำสอนทางศาสนา

การบรรยายคำสอนทางศาสนาหรือการเทศน์คำสอนต่าง ๆ อย่างเป็นทางการของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่กระทำขึ้นในทุกวันเสาร์ โดยหากเปรียบเทียบกับพุทธศาสนาแล้วคงเปรียบได้กับพิธีกรรมวันพระหรือวันธรรมสวนะ อันเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่จะเดินทางมาทำบุญและฟังพระธรรมเทศนาร่วมกันยังวัดต่าง ๆ ซึ่งการที่ศูนย์พัททยาเลือกวันเสาร์ช่วงเช้าเป็นวันรวมตัวประกอบพิธีกรรมและฟังการบรรยายคำสอนทางศาสนา นั้น ก็เนื่องด้วยวันเสาร์เป็นวันหยุดและสาวกส่วนใหญ่ว่างจากการทำงานและธุระต่าง ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว

สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาประมาณ 40-50 คน จะรวมตัวประกอบพิธีอารตีและสวดมนต์ร้องเพลงร่วมกันที่ศูนย์พัททยาในทุกวันเสาร์ตั้งแต่เวลา 09.00 นาฬิกา เป็นต้นไป จนกระทั่งเวลาประมาณ 11.00 นาฬิกา จึงเข้าสู่พิธีบรรยายคำสอนทางศาสนา โดยผู้ประกอบพิธีหรือผู้บรรยายส่วนใหญ่เป็นสาวกที่มากด้วยคุณวุฒิ ความรู้และประสบการณ์ และนั่งอยู่บนฐานบรรยาย ในขณะที่ผู้เข้าร่วมพิธีคนหนึ่งจะทำการคล้องพวงมาลัยให้กับผู้ประกอบพิธีอันเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตามแนวทางของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก ในขณะที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับประจำ 108 เม็ดที่ทำจากต้นสะเดาเพื่อใช้สวดมนต์ภาวนา

พิธีบรรยายคำสอนทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา เริ่มต้นด้วยการที่ผู้ประกอบพิธีนำผู้เข้าร่วมพิธีสวดมนต์ภาวนา ฮะเร คริสณะ มหามนต์ 108 จบ ตามจำนวนของลูกประคำหนึ่งรอบ ด้วยการเปล่งเสียง “ฮะเร คริสณะ ฮะเร คริสณะ คริสณะ คริสณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” เบบ ๆ พอได้ยิน ในขณะเดียวกันจิตก็ต้องจดจ่ออยู่กับเสียงสวดมนต์ภาวนาอันถือเป็นการทำสมาธิร่วมกันอย่างหนึ่ง

ภาพที่ 4-14 สาวกอวโศบรยายคำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตา (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2558)

ครั้นเมื่อผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีสวดมนต์ภาวนาจนครบ 108 จบแล้ว ผู้ประกอบพิธีนำหนังสือที่ใช้ประกอบการบรรยายวางไว้บนแท่น ซึ่งที่ศูนย์พิทยาจะนำหนังสือวางไว้บนฮาร์โมนีเยม เนื่องจากระดับความสูงเหมาะกับระดับสายตาของผู้ประกอบพิธีหรือผู้บรรยาย แต่ถึงอย่างไรก็ไม่วางหนังสือที่พื้นโดยเด็ดขาด เนื่องจากสาวกเชื่อว่าหนังสือหรือคัมภีร์คำสอนต่าง ๆ ทางศาสนาถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากความต่าง ๆ ในหนังสือเป็นถ้อยคำที่เปล่งออกจากพระโอษฐ์ (ปาก) ของเทพเจ้า แม้กระทั่งหนังสือที่อรรถกถาจารย์รุ่นหลังอธิบายขยายความเพิ่มเติมก็ไม่วางไว้กับพื้นด้วยเช่นกัน ฉะนั้นการบรรยายคำสอนทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพิทยาจึงถือเป็นพิธีที่จัดขึ้นอย่างมีระเบียบขั้นตอนและมีความศักดิ์สิทธิ์แฝงอยู่

เนื้อความในพิธีบรรยายคำสอนทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพิทยาทุกวันเสาร์ ประกอบด้วยคำสอนในคัมภีร์ภควัทคีตาและภควัทปุราณะ (ชรีมัต บากะวะทัม) แต่ส่วนใหญ่นิยมบรรยายคำสอนในภควัทคีตา เริ่มต้นด้วยการอ่านเนื้อความในหนังสือภควัทคีตาเป็นภาษาดั้งเดิม (สันสกฤต) จากนั้นผู้เข้าร่วมพิธีจะกล่าวตามที่ละท่อนจนจบโคลก เมื่อกล่าวจบแล้วผู้ประกอบพิธีอ่านคำบรรยายโคลกนั้น ๆ ตามหนังสือ และต่อด้วยการอธิบายขยายความโคลกดังกล่าวตามแนวทางของผู้ประกอบพิธีหรือผู้บรรยาย โดยหนังสือภควัทคีตาที่ใช้ประกอบพิธีบรรยายคำสอนทางศาสนาเป็นหนังสือที่เขียนอธิบายโดยภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึกหรือ ISKCON ที่สาวกในขบวนการฮะเร คริษณะให้

ความเคารพนับถือ หนังสือดังกล่าวได้รับการแปลในหลายภาษา ซึ่งภาษาไทยได้รับการแปลโดย กฤษณะ สังคีตทาน หรือราม ลัคชมัน ดาส บุคคลผู้นำความเชื่อขบวนการฮะเร คริชณะเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยอย่างจริงจัง

พิธีบรรยายคำสอนในภควัตคีตาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาทุกวันเสาร์ มักจะดำเนินไปเพียงหนึ่งโศลกหรือมากกว่านั้นเล็กน้อย และมีการแปลคำบรรยายในหลายภาษา อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาเนปาลี ภาษารัสเซีย และภาษาไทย เนื่องจากผู้เข้าร่วมพิธีในวันดังกล่าวมีหลายเชื้อชาติหลายภาษา ยกตัวอย่างเช่น หากผู้บรรยายอธิบายด้วยภาษาอังกฤษเป็นหลัก เมื่ออธิบายจบใจความหนึ่ง สาวกชาวรัสเซียที่เข้าใจภาษาอังกฤษก็จะอธิบายเป็นภาษารัสเซียให้ชาวรัสเซียฟัง หรือสาวกชาวไทยที่เข้าใจภาษาอังกฤษก็จะอธิบายเป็นภาษาไทยให้คนไทยฟัง โดยขั้นตอนของการแปลนี้ แต่ละภาษาจะดำเนินไปพร้อมกัน สาวกที่เข้าใจภาษาไหนก็จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มของภาษานั้น ๆ ขณะที่การบรรยายคำสอนเป็นไปอย่างผ่อนคลาย มีการถามตอบระหว่างผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธี แต่กระนั้นก็แฝงไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากสาวกเชื่อว่าการได้ฟังหรือได้สนทนาเรื่องราวหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะถือเป็นหนทางหนึ่งในการปฏิบัติภคคีโยคะและเป็นบุญอย่างหนึ่ง ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวดำเนินไปประมาณหนึ่งชั่วโมง จากนั้นสาวกจึงรับประทานอาหารมังสวิวัตร์ร่วมกันและแยกย้ายกันกลับที่พัก

เนื้อหาในคัมภีร์ภควัตคีตาที่หยิบยกมาบรรยาย ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่สาวกทุกระดับก็สามารถเข้าใจได้ เช่น ธรรมชาติของวัตตุสามประการ (ความดี ตัณหา และอวิชชา) วรรณะสี่ หรือหน้าที่ทางสังคมของบุคคลสี่ประการ (กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร) อาศรมสี่หรือขั้นตอนการดำเนินชีวิตของบุคคลในสี่ช่วงวัย (พรหมจารี คฤหัสถ์ วณปรัสถ์ และสันยาสี) ศีลสี่หรือข้อห้ามปฏิบัติตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะ สี่ประการ (ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ไม่ประพฤติผิดทางเพศ ไม่เล่นการพนัน และไม่เสพสิ่งเสพติด) เป็นต้น ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้จะมีการเชื่อมโยงถึงพระกฤษณะหรือเทพเจ้าสูงสุด เช่น ต้องดำรงชีวิตในระดับความดีจึงจะมีโอกาสเข้าถึงพระกฤษณะ เช่นเดียวกับการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทในพุทธศาสนา การประกอบอาชีพของสาวกก็ล้วนเป็นไปเพื่อพระกฤษณะ ทรัพย์สินที่ได้ก็เพื่อเป็นทุนทรัพย์ในการปฏิบัติภคคีโยคะตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะ หรือการดำเนินชีวิตในช่วงวัยต่าง ๆ ก็ล้วนมีจุดประสงค์เพื่อปฏิบัติรับใช้พระองค์เป็นสำคัญ

การบรรยายคำสอนทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา นอกจากจะแฝงไว้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์แล้ว ในแง่หนึ่งยังเป็นการตอกย้ำความคิดความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะในฐานะบุคคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและ

ได้ปฏิบัติรับใช้พระภุชณะในดินแดนเดียวกับพระองค์หรือเป้าหมายสูงสุด จึงต้องดำเนินไปตามแนวทางภักดีโยคะอันเป็นแนวทางที่สาวกเชื่อว่าพระภุชณะเผยแผ่จากพระโอรุ์ (ปาก) ของพระองค์เอง และได้รับการสืบทอดอีกครั้งโดยไซตันยะ มหาประภุ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเพื่อปฏิบัติรับใช้พระภุชณะ

การบวช

การปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะให้ได้ผลสำเร็จ สาวกควรผ่านพิธีบวชอย่างเป็นทางการ เพื่อจะได้มีจิตที่ตั้งมั่นอยู่ในการปฏิบัติและไม่ละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ อันจะทำให้เป็นบาป โดยสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยาสามารถทำการบวชได้ทั้งชายและหญิง แต่ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามข้อห้ามสี่ประการ (ศีล 4) และสวดภาวนาฮะเร คริชณะมหามนต์วันละสิบหกรอบเป็นประจำอย่างน้อยประมาณหนึ่งปี

ภุชณะ สังคีตทาน (สัมภาสณ, 28 มีนาคม 2557) กล่าวว่า ครั้นเมื่อสาวกมั่นใจในวัตรปฏิบัติของตนเองและต้องการพัฒนาการปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะสาวกต้องทำการพิจารณาเลือกอาจารย์นักบวชหรือผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นอาจารย์ โดยผู้ที่เป็นอาจารย์ของสาวกได้นั้นต้องเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในพระภุชณะ มีการปฏิบัติภักดีโยคะอย่างเคร่งครัด สามารถถ่ายทอดคำสอนได้อย่างถูกต้องแม่นยำและเป็นທີ່เลื่อมใสของสาวก ที่สำคัญคือต้องเป็นคุรุ (Guru) อันเป็นคำเรียกสาวกในขบวนการฮะเร คริชณะหรือสมาคมนานาชาติเพื่อคริชณะจิตสำนึกระดับสูงที่ปวารณาตัวสละทางโลก (สันยาสี) และได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการการปกครองหรือ GBC ให้ดูแลการดำเนินการของขบวนการฮะเร คริชณะในภูมิภาคต่าง ๆ โดยการเลือกผู้เป็นอาจารย์นักบวชที่จะบวชให้กับสาวกเรียกว่าการรับพระอาจารย์หรือการรับที่พึ่ง จากนั้นสาวกจะปรึกษากับสาวกอาวุโสประจำศูนย์ถึงขั้นตอนและกำหนดการบวชพร้อมทั้งติดต่ออาจารย์นักบวชเพื่อกระทำพิธีบวช

โดยทางปฏิบัติการจัดพิธีบวชของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยา ไม่ได้จัดขึ้นบ่อยครั้งนัก ส่วนมากจะกระทำขึ้นในวันสำคัญต่าง ๆ อาทิ ภุชณะชนมาธูรมี (วันคล้ายวันประสูติพระภุชณะ) หรือวันแห่ศันนาถ เป็นต้น เนื่องจากอาจารย์นักบวชผู้ทำการบวชไม่ได้พำนักอยู่ในประเทศไทย ประกอบกับพิธีกรรมดังกล่าวมีการเตรียมการที่ค่อนข้างมาก การจัดพิธีกรรมบวชแต่ละครั้งจึงต้องรวบรวมสาวกให้ได้จำนวนหนึ่งแล้วจึงติดต่ออาจารย์นักบวชเพื่อประกอบพิธีในคราวเดียวกัน โดยก่อนเข้ารับการบวชสาวกผู้ชายมักโกนศีรษะและเหล็อกไว้เล็กน้อยตรงกลางค่อนไปทางหลังศีรษะ อันเป็นธรรมเนียมของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะทั่วโลก

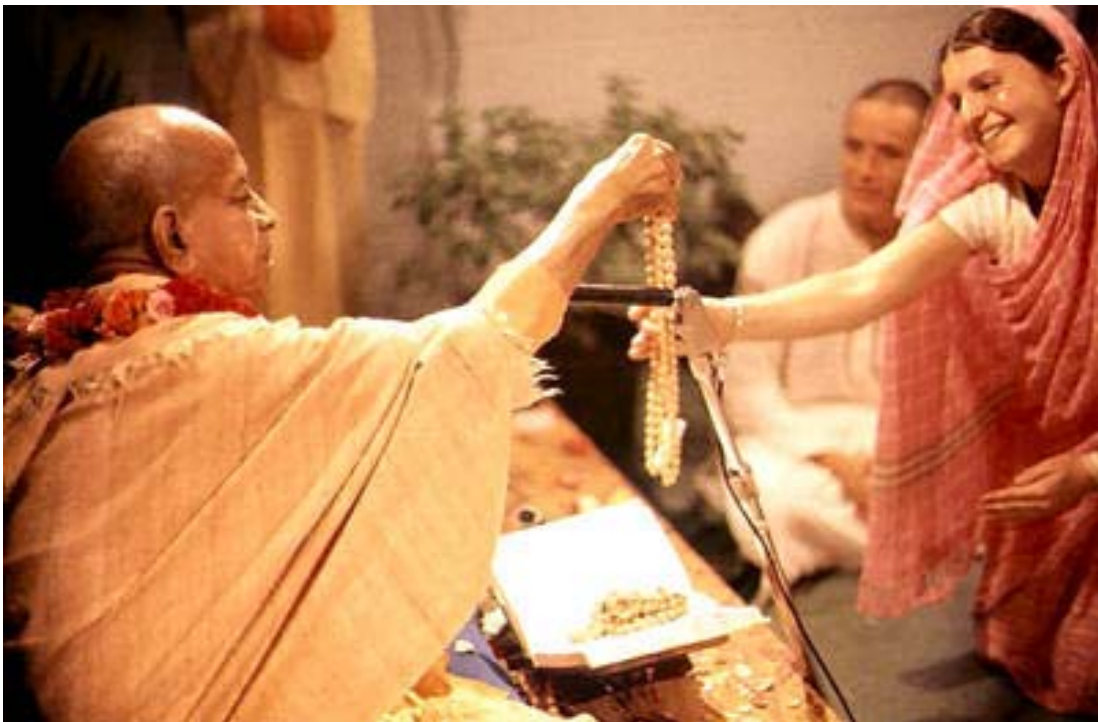
แสดงถึงการสละซึ่งความยึดมั่นถือมั่นในรูปลักษณะของตนเอง อันจะช่วยให้การปฏิบัติภักดีโดยคະ
 นั้นก้าวหน้า แต่ทั้งนี้ไม่ถือเป็นข้อบังคับ ขึ้นอยู่กับความพร้อมหรือความสมัครใจของสาวกเอง
 ในขณะที่สาวกผู้หญิงไม่มีธรรมเนียมเรื่องของทรงผม แต่นิยมมัดหรือเกล้าผมให้ดูเรียบร้อยเท่านั้น
 ในขณะที่การแต่งกายก็ไม่มีการบังคับ แต่ตามธรรมเนียมของขบวนการฮะเร คริษณะ สาวก
 ผู้ชายควรโกนหนวดเคราให้เรียบร้อยและสวมใส่กางเกงด้วยผ้าโหดี (Dhoti) ในขณะที่ผู้หญิง
 ควรแต่งกายด้วยผ้าสำหรับ (Sari) เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม

การบวชในขบวนการฮะเร คริษณะเมืองพัทธยากระทำขึ้นในพิธีบูชาไฟ โดยสาวก
 ขบวนการฮะเร คริษณะจะรวมตัวกันรอบกองไฟ สวดมนต์ภาวนาและโยนธัญพืช อาทิ ข้าว ถั่ว งา
 ลงในกองไฟระยะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับและถือเป็นธรรมเนียม
 ธรรมเนียมของผู้ที่จะเข้ารับการบวชที่ได้รับการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา บัณฑิต อัจฉา (สัมภาษณ์,
 25 พฤษภาคม 2556) กล่าวว่า การโยนธัญพืชลงในกองไฟเสมือนการได้ถวายอาหารแด่
 พระกฤษณะ ฉะนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าไฟนั้นเป็นเสมือนสื่อกลางในการนำเครื่องบูชาจากสาวกถึง
 เทพเจ้าเพื่อให้พระองค์พอพระทัยและรับสาวกผู้เข้ารับการบวชเป็นสาวกโดยสมบูรณ์ ความสำคัญ
 ของไฟอีกแห่งนี้อาจหมายถึงความบริสุทธิ์ เสมือนการได้เผาผลาญกิเลสหรือความชั่วต่าง ๆ
 เนื่องจากผู้เข้ารับการบวชต้องกระทำในพิธีบูชาไฟเท่านั้น หากไม่มีการประกอบพิธีบูชาไฟ การ
 บวชดังกล่าวก็จะไม่สมบูรณ์หรือไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ภาพที่ 4-15 การประกอบพิธีบูชาไฟ (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2556)

หลังจากพิธีบูชาไฟเสร็จสิ้น อาจารย์นักบวชผู้ทำการบวชจะอธิบายถึงความสำคัญของการบวชและวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ที่สาวกผู้เข้ารับการบวชพึงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จากนั้นจะทำการสวมสร้อยคอที่ทำจากต้นตุลสีให้กับสาวกทั้งผู้ชายและผู้หญิงทีละคน (ตามธรรมเนียมของขบวนการฮะเร คริชณะจะนิยมทำสร้อยคอเป็นสามทบ) โดยสร้อยคอตุลสีนี้สาวกต้องสวมใส่ไว้ที่คอตลอดเวลา เสมือนเป็นเครื่องเตือนสติสาวกให้ปฏิบัติภักดีโยคะอย่างเคร่งครัด โดยระหว่างที่สาวกผู้เข้ารับการบวชได้รับการสวมใส่สร้อยคอตุลสีจากอาจารย์นักบวช สาวกคนอื่น ๆ จะแสดงความยินดีด้วยการเปล่งคำว่า “ฮะเร คริชณะ” พร้อมกันสามครั้ง จากนั้นสาวกผู้เข้ารับการบวชหมอบกราบแสดงความเคารพแต่อาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ ประมุขปาฐ์ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อ คริชณะจิตสำนึก และครูหรืออาจารย์นักบวชผู้ทำการบวช พร้อมทั้งกล่าวคำปฏิญาณว่าจะปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะอย่างเคร่งครัด

ภาพที่ 4-16 การรับสายประจำตุลสีจากอาจารย์นักบวช (Harinama diksha, n.d.)

การบวชของขบวนการฮะเร คริชณะมี 2 ระดับ ได้แก่ ขั้นแรกเป็นการบวชให้ชื่อ และขั้นที่สองเป็นการบวชเป็นพรหมณ์ ครั้นเมื่อสาวกกล่าวคำปฏิญาณเสร็จสิ้น สาวกที่เข้ารับการบวชขั้นแรกจะได้รับมอบสายประจำจำนวน 108 เม็ด ที่ทำจากต้นตุลสี สำหรับใช้สวดมนต์

ภาวนาแบบคนเดียว และอาจารย์นักบวชผู้ทำการบวชจะทำการตั้งชื่อให้กับสาวกผู้นั้น อารตี จอยซี (สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557) กล่าวว่า ชื่อที่ตั้งส่วนใหญ่จะเป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับ พระกฤษณะ ผู้ชายจะลงท้ายด้วยคำว่า ดาส (Dasa) ผู้หญิงจะลงท้ายด้วยคำว่า ดาสี (Dasi) ในขณะที่สาวกที่เข้ารับการบวชขั้นที่สองจะได้รับสายมงคลหรือด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า ยัชโญปวีต อันแสดงให้เห็นว่าเป็นพราหมณ์โดยสมบูรณ์

1. การบวชให้ชื่อ

การบวชขั้นแรกหรือการบวชให้ชื่อ (Nama diksha) มีจุดประสงค์เพื่อให้สาวกมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติภักดีโดยคະตามแนวทางของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึก โดยเฉพาะ การปฏิบัติตามข้อห้ามสี่ประการและการสวดภาวนาฮะเร คริษณะ มหามนต์ สิบหกรอบเป็นประจำ ทุกวัน โดยการบวชในพิธีบูชาไฟสาวกจะได้รับสร้อยคอตุลสี สายประคำตุลสี และได้รับการตั้งชื่อ จากอาจารย์นักบวชผู้ทำการบวช ครั้นเมื่อสาวกได้รับการบวชเสร็จสิ้น วัตรปฏิบัติต่าง ๆ ก็จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมากขึ้นดังนี้ (อารตี จอยซี, สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557)

1.1 ตื่นนอนตอนเช้าตรู่ก่อน 06.30 นาฬิกา

1.2 ศึกษาหนังสือคำสอนของประภูปาทตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริษณะ

เป็นประจำทุกวัน

1.3 กระทำพิธีอารตีบูชาเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับ

1.4 ให้ทานด้วยสิ่งของอันสมควรอยู่เสมอ โดยเฉพาะอาหารก็ต้องเป็นอาหาร มังสวิวัตหรืออาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์เท่านั้น

1.5 มีส่วนร่วมในพิธีกรรมยังศูนย์ปฏิบัติต่าง ๆ ใกล้เคียงอย่างน้อยเดือนละครั้ง

1.6 ร่วมสนทนาหรือฟังเรื่องราวคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะหรือขบวนการ ฮะเร คริษณะอย่างน้อยสองชั่วโมงต่อสัปดาห์

1.7 ช่วยเหลือกิจกรรมของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรจิตสำนึกอยู่เสมอ

1.8 การสวมใส่เสื้อผ้าในโอกาสต่าง ๆ ควรเลือกเสื้อผ้าที่คลุมไหล่และข้อเท้า กางเกงควรยาวกว่าต้นขาหรือเข่า หากใส่สูทชายเสื้อเชิร์ตควรอยู่ในกางเกง ในขณะที่คอเสื้อ ของผู้หญิงต้องสูงเสมอคอเพื่อคุณภาพขณะหมอบกราบแสดงความเคารพ และไม่ควรรวมใส่ เสื้อผ้าที่สั้นหรือคับแน่นจนเกินไป เป็นต้น

การบวชให้ชื่อของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัททยา เป็นสัญญาณอย่างหนึ่งที่แสดง ถึงความตั้งใจของสาวกในการปวารณาตัวเป็นผู้ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะตามแนวทางภักดีโดยคະ ของขบวนการฮะเร คริษณะ และเป็นสิ่งที่สร้างการยอมรับและสร้างความสัมพันธ์กับสาวกอื่น ๆ

ในฐานะเพื่อนร่วมขบวนการผู้มีความคิดความเชื่อร่วมกัน

2. การบวชเป็นพราหมณ์

การบวชขั้นที่สองหรือการบวชเป็นพราหมณ์ (Brahmin diksha) มีจุดประสงค์เพื่อให้สาวกพัฒนาการดำรงชีวิตด้วยการประพฤติตนในระดับที่สูงกว่าการบวชขั้นแรก ทั้งการดำเนินชีวิต การบูชาและวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ตามแนวทางของพราหมณ์ในขบวนการฮะเร คริชณะ โดยคาดหวังว่าพราหมณ์คือผู้ศึกษาและเป็นอาจารย์ผู้สอนคัมภีร์พระเวท รวมทั้งเป็นผู้นำในพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าตามศูนฺยปฏิบัติภักดีโยคะต่าง ๆ

การบวชขั้นที่สองเพื่อเป็นพราหมณ์ของขบวนการฮะเร คริชณะทั่วโลกจะกระทำได้หลังจากผ่านการบวชขั้นแรกแล้วประมาณ 3-4 ปี และจะกระทำได้เพียงผู้ชายเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากสาวกผู้อาวุโสท่านอื่น ๆ ด้วย โดยพิจารณาจากเหตุผลอันสมควรนานาประการ อาทิ สาวกจะต้องปฏิบัติภักดีโยคะตามแนวทางขบวนการฮะเร คริชณะอย่างเคร่งครัด และมีความสัมพันธ์อันดีกับสาวกคนอื่น ๆ ต้องศึกษาคำสอนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น หนังสือของประภูปาท คัมภีร์ภควัทคีตา ภควัทปุราณะ คัมภีร์อุปนิษัท และสามารถประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าและอาจารย์ผู้ล่วงลับได้ เช่น การเปลี่ยนเครื่องแต่งกายของรูปเคารพ การถวายอาหารแด่รูปเคารพ เป็นต้น

การบวชเป็นพราหมณ์ของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททามีข้อสังเกตอย่างหนึ่ง กล่าวคือ สาวกที่บวชเป็นพราหมณ์ที่มีครอบครัวแล้วจะแต่งกายอย่างไรก็ได้ แต่สาวกผู้เคร่งครัดส่วนใหญ่จะสวมใส่เสื้อและนุ่งผ้าโรตีสีขาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประกอบพิธีกรรมที่ศูนฺย ในขณะที่พราหมณ์ที่ยังไม่มีครอบครัวหรือไม่ยึดติดที่จะมีครอบครัว ปวารณาตัวปฏิบัติภักดีโยคะประจำอยู่ที่ศูนฺยนั้น ๆ จะสวมใส่เสื้อผ้าสีส้ม แต่วัตรปฏิบัติต่าง ๆ นั้นล้วนมีความเคร่งครัดไม่ต่างกัน แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า สาวกพราหมณ์ที่สวมใส่เสื้อผ้าสีส้มค่อนข้างได้รับการยอมรับจากสาวกอื่น ๆ เสมือนการที่พุทธศาสนิกชนเคารพนับถือพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา แต่มิได้ให้ความเคารพถึงขั้นนั้น กล่าวคือสาวกพราหมณ์ที่สวมใส่ชุดสีส้มและสาวกอื่น ๆ สามารถพูดคุยกันได้ปกติธรรมดาและมีฐานะทางสังคมเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพราหมณ์ตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยา จึงมีฐานะเป็นผู้ศึกษาและผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระกฤษณะอย่างเคร่งครัด มิได้เป็นผู้ที่มีอำนาจในการติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้าหรืออำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ ทั้งสิ้น

เจิมติลัค

ติลัค (Tilak) คือ เครื่องหมายอย่างหนึ่งของผู้นับถือศาสนาฮินดูนิกายไวษณพที่เขียนไว้บนหน้าผาก โดยสาวกจะนำดินสีขาวยกออกเหลืองผสมกับน้ำ แล้วใช้นิ้ววาดติลัคตรงกลางหน้าผากหว่างคิ้วและสันจมูก เพื่อแสดงให้เห็นว่าร่างกายของสาวกผู้นั้นเปรียบเสมือนเทวาลัยหรือสถานที่สถิตของพระกฤษณะและพร้อมปฏิบัติภักดีโยคะรับใช้พระองค์อยู่เสมอ ในขณะที่พราหมณ์และสาวกผู้เคร่งครัดบางคนจะทำการเจิมติลัคตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหลังอาบน้ำชำระล้างร่างกายเสร็จสิ้น พร้อมสวดมนต์พระนามของพระกฤษณะขณะกำลังเจิมจุดต่าง ๆ ดังนี้ (เอ. ซี. ภัททิเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป., หน้า 38)

1. โอม เคชวะระยะ นะมะฮ	เจิมหน้าผาก
2. โอม นารายณะ นะมะฮ	เจิมท้อง
3. โอม มาตวะระยะ นะมะฮ	เจิมหน้าอก
4. โอม โกวินตะยะ นะมะฮ	เจิมคอ
5. โอม วิชณะวะยะ นะมะฮ	เจิมลำตัวขวา
6. โอม มะตุสุตะนะยะ นะมะฮ	เจิมแขนขวา
7. โอม ทริวิครมะยะ นะมะฮ	เจิมไหล่ขวา
8. โอม วามะนะยะ นะมะฮ	เจิมลำตัวซ้าย
9. โอม ชรีตาระยะ นะมะฮ	เจิมแขนซ้าย
10. โอม ฮริทเคชะยะ นะมะฮ	เจิมไหล่ซ้าย
11. โอม พัตมะนาบะยะ นะมะฮ	เจิมหลังบน
12. โอม ดาโมตะวะยะ นะมะฮ	เจิมหลังล่าง
13. โอม วาสุเดวะยะ นะมะฮ	มือลูบบนศีรษะ

ภาพที่ 4-17 การเจิมติลัคตามร่างกาย (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

การเจิมติลัคตามส่วนต่าง ๆ บนร่างกายของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะ เชื่อว่าจะช่วยปกป้องอันตรายต่าง ๆ และมั่นคงในแนวทางปฏิบัติภักดีโยคะอยู่เสมอ อีกทั้งยังเชื่อว่าเวลาสิ้นชีวิตยมทูตก็จะไม่มากล้ากรายและได้ไปปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังดินแดนเดียวกับพระองค์

อนึ่งการเจิมติลัคตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายนั้น จากการสังเกตพบว่าหากเป็นสาวกทั่วไปมักจะเจิมเฉพาะบริเวณหน้าผากระหว่างคิ้วเพียงจุดเดียว ฉะนั้นการเจิมติลัคทั้งสิบสามจุดยังสื่อให้เห็นว่าสาวกผู้นับเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะของขบวนการฮะเร คริชณะอย่างเคร่งครัดด้วย

การถือศีลอดเอกทศี

สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาจะรับประทานอาหารมังสวิวัติหรืออาหารจำพวกแป้ง ผัก ผลไม้ ธัญพืชต่าง ๆ ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ใด ๆ ทั้งสิ้น อันเป็นหนึ่งในข้อห้ามที่สาวกยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด แต่ทุก ๆ วันขึ้น 11 ค่ำ และแรม 11 ค่ำของทุกเดือนเรียกว่าวันเอกทศี (Ekadashi dates) นอกจากสาวกจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์แล้ว ยังจะไม่รับประทานอาหารที่ทำจากธัญพืชใด ๆ ด้วย อาทิ ข้าว ถั่ว งา เป็นต้น ดังนั้นสาวกผู้เคร่งครัดจึงมักรับประทานเฉพาะผลไม้ในวันดังกล่าวเท่านั้น โดยวัตรปฏิบัติดังกล่าวมีที่มาจากตำนานกษัตริย์ปริชิตและกาลี

ในตำนานกล่าวว่า สมัยของกษัตริย์ปริชิต บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยด้วยการดูแลของพระองค์ แต่วันหนึ่งแม่โคในเมืองเกิดเขากหัก ลูกวัวจึงร้องเสียงดังจนทำให้กษัตริย์ปริชิตต้องไปดูว่าเกิดอะไรขึ้น ครั้นเมื่อไปถึงกาลีผู้มีกายสีดำก็ปรากฏกายขึ้น กษัตริย์ปริชิตจึงได้เจรจากับกาลีผู้มาพร้อมกับความชั่วร้ายและหลงใหลในโลกวัตถุพร้อมกับหมายจะเข้ามาในเมือง แต่กษัตริย์ปริชิตไม่อนุญาต เนื่องจากเมืองของพระองค์ไม่ยึดติดในโลกวัตถุจึงไม่มีที่ให้กาลีได้อยู่อาศัย กษัตริย์ปริชิตจึงสั่งให้กาลีไปอยู่ในเมล็ดธัญพืชทุกวันขึ้น 11 ค่ำ และแรม 11 ค่ำของเดือน

ด้วยความเชื่อในตำนานดังกล่าว สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาจึงไม่รับประทานธัญพืชในวันเอกทศี เพราะเชื่อว่าหากรับประทานธัญพืชในวันดังกล่าวถือว่าเป็นบาป (เดวี สุกิวพร, สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2557) และนับเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการเป็นเครื่องมิอให้สาวกได้รู้จักยับยั้งความปรารถนาด้านการบริโภคหรือไม่เห็นแก่การบริโภคมากจนเกินไป

พิธีอภิเชก

พิธีอภิเชก (Abhishake) หรือพิธีสงวน้ำรูปเคารพ เป็นพิธีที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาจัดขึ้นในวันกฤษณะชนมาอัฐมีหรือวันคล้ายวันประสูติพระกฤษณะ ซึ่งตรงกับวันแรม 8 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปี (ราวเดือนสิงหาคม-กันยายน) โดยพิธีกรรมนี้จัดขึ้นในช่วงเวลา กลางคืน น้ำที่ใช้สงวน้ำรูปเคารพเป็นน้ำบริสุทธิ์ นมสด โยเกิร์ต น้ำผึ้ง และน้ำผลไม้ต่าง ๆ อาทิ น้ำองุ่น น้ำมะม่วง น้ำสตอเบอร์รี่ เป็นต้น รวมแล้วประมาณเก้าอย่าง ซึ่งน้ำผลไม้ที่ใช้ในพิธีอภิเชกนี้ ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า จะใช้น้ำผลไม้อะไรก็ได้ไม่มีข้อจำกัด แต่ต้องใสใบตุลสีหรือใบกะเพราลงในภาชนะใส่น้ำผลไม้ นั่น ๆ ด้วย เนื่องจากสาวกเชื่อว่าอาหารหรือน้ำใด ๆ ที่ถวายแด่พระกฤษณะ หากมีใบตุลสีประดับอยู่ พระกฤษณะจะพึงพอพระทัยเป็นอย่างมาก บุญที่ได้ก็จะมากขึ้นทวีคูณ พร้อมทั้งก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 4-18 นมและน้ำผลไม้ต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีอภิเษก (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

ภาพที่ 4-19 สวากอาวุโสทรงน้ำรูปเคารพพระกฤษณะในพิธีอภิเษกวันกฤษณะชนมาถัญฐมี (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

พิธีกรรมอภิเษกพระภคชนะเริ่มด้วยการนำรูปเคารพพระภคชนะขนาดเล็กมาพันด้วยผ้าขาว วางไว้บนพานทองเหลืองที่มีร่องให้น้ำไหลผ่านลงสู่ภาชนะรองรับหรือถาดอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งภาชนะในพิธีกรรมดังกล่าวจะใช้อย่างไรก็ได้ไม่มีข้อบังคับ โดยผู้ประกอบพิธีจะตักนมและน้ำผลไม้ต่าง ๆ ใส่สังข์ เนื่องจากเชื่อสังข์เป็นของศักดิ์สิทธิ์ แล้วนำไปให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้สงวน้ำรูปเคารพทีละคน ระหว่างที่ผู้เข้าร่วมพิธีสงวน้ำรูปเคารพอยู่นั้น จะมีสาวกสองคนคอยใช้ภูทางจามรีและพัดหางนกยูงคอยพัดรูปเคารพอยู่เสมอจนกระทั่งผู้เข้าร่วมพิธีสงวน้ำรูปเคารพจนครบทุกคน จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะนำน้ำที่ได้ร่วมกันสงวนในถาดไปแจกจ่ายให้กับผู้เข้าร่วมพิธีได้ดื่ม โดยเชื่อว่าบาปที่ได้กระทำจะเบาบางลงหรือหมดไป และเพื่อความเป็นสิริมงคล

พิธีต้อนรับการประสูติพระภคชนะ

พิธีต้อนรับการประสูติพระภคชนะจัดขึ้นในวันภคชนะชนมาอัฐมีหรือวันคล้ายวันประสูติพระภคชนะเช่นเดียวกับพิธีอภิเษกหรือสงวน้ำรูปเคารพพระภคชนะ โดยพิธีต้อนรับการประสูติพระภคชนะจัดขึ้นในเวลาเที่ยงคืน ทั้งนี้ก็เพราะความเชื่อของสาวกตามตำนานที่ว่าพระภคชนะประสูติตอนเที่ยงคืน โดยกลางปริมพิธีจะผูกเปลซึ่งภายในมีตุ๊กตาอันเป็นตัวแทนของพระภคชนะวางอยู่และมีผ้าคลุมปิดไว้ไม่ให้ใครเห็นพร้อมประดับตกแต่งเปลอย่างสวยงาม จากนั้นในเวลาประมาณ 23.30 นาฬิกา สาวกจะร่วมกันสวดมนต์ร้องเพลงฮะเร คริชณะและลูกขึ้นเต็นรำอย่างสนุกสนานรอบ ๆ เปล ครั้นเมื่อถึงเวลาใกล้เที่ยงคืนสาวกจะช่วยกันไกวเปลพระภคชนะที่อยู่กลางปริมพิธี และถวายเป็นอารตีด้วยการนำตะเกียงไฟมาวนประทักษิณาวัตรเหนือเปลดังกล่าว จากนั้นผู้ประกอบพิธีก็จะเปิดผ้าคลุมออกเผยให้เห็นตุ๊กตาตัวแทนพระภคชนะนอนอยู่ในเปล ซึ่งในช่วงนี้สาวกจะทยอยกันมาแตะที่เปล ช่วยกันไกวเปลพระภคชนะและมองพระภคชนะที่กำลังนอนอยู่ในเปลครุ่นหนึ่ง พร้อมทั้งบริจาตทรัพย์สินด้วยการนำเหรียญหรือธนบัตรวางไว้ในเปล ระหว่างนี้สาวกจะมีการสวดมนต์ร้องเพลงฮะเร คริชณะในจังหวะที่ค่อนข้างเร็ว และลูกขึ้นเต็นรำอย่างสนุกสนาน ครั้นเมื่อสาวกทุกคนได้สัมผัสและไกวเปลพระภคชนะเสร็จสิ้นแล้วถือเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4-20 พิธีต้อนรับการประสูติพระกฤษณะในวันกฤษณะชนมาอัฐมี
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

พิธีต้อนรับการประสูติพระกฤษณะในวันกฤษณะชนมาอัฐมี ถือเป็นกรปฏิบัติ
รับใช้พระกฤษณะอย่างหนึ่งที่ได้รับคานิยมจากสาวก เพราะหนึ่งปีจัดขึ้นเพียงครั้งเท่านั้น
พิธีกรรมดังกล่าวจึงถือวาคักดีลธิธิ์อย่างมาก เสมือนสาวกได้รับใช้พระกฤษณะอย่างใกล้ชิดผ่าน
การไกวเปล และบริจาคทุนทรัพย์ให้กับศูนย์พิทยาเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ต่อไป

พิธีแห่ชคันนาถ

พิธีแห่ชคันนาถ (Jagannath Ratha Yatra) (รูปเคารพพระกฤษณะปางหนึ่ง
ประกอบด้วยรูปเคารพ 3 องค์ คือ พระกฤษณะ (ชคันนาถ) พลราม และสุพัตรา) ของขบวนกร
ฮะเร คริษณะในเมืองพิทยา คือการแห่รูปเคารพตัวแทนเทพเจ้าทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระกฤษณะ
พลราม (พี่ชายพระกฤษณะ) และสุพัตรา (น้องสาวพระกฤษณะ) โดยพิธีแห่ดังกล่าวจะมีขึ้นใน
วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือวันพ่อแห่งชาติ 5 ธันวาคมของทุกปี
และงานทำบุญ 5 ศาสนา ซึ่งจัดโดยปราสาทสังฆกรรม เมืองพิทยา ในวันที่ 9 ธันวาคมของทุกปี
ซึ่งจะเป็นพิธีที่ร่วมกับภาครัฐและองค์กรอื่น ๆ ในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวและเป็นการเผยแพร่ความเชื่อของขบวนกรฮะเร คริษณะในเมืองพิทยาตาม

แนวทางของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรสำคัญ

รูปเคารพเทพเจ้าทั้ง 3 องค์ในพิธีแห่ขบวนอัญเชิญพระกฤษณะ พลราม และสุพัตรา มีที่มาจากเรื่องราวของกษัตริย์อินทรีทุมมุนาที่ว่า เมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อน กษัตริย์อินทรีทุมมุนาได้เริ่มสร้างเทวาลัยขบวนอัญเชิญที่เขตบุรีรัฐโอริสสา ประเทศอินเดีย และต้องการที่จะสร้างรูปเคารพพระกฤษณะ พลราม และสุพัตรา ในอิริยาบถขณะกำลังนั่งรถม้าที่ทุ่งกุรุเกษตร ด้วยแรงอธิษฐานของกษัตริย์อินทรีทุมมุนาได้ปรากฏก่อนขบวนขนาดใหญ่ 3 ท่อน เกยขึ้นที่ชายหาด และพระวิษณุกรรมได้อาสาแปลงกายมาเป็นช่างแกะสลักรูปเคารพขบวนอัญเชิญให้ โดยมีข้อตกลงกับกษัตริย์อินทรีทุมมุนาไว้ว่าจะทำการแกะสลักในห้องที่มีประตูปิดมิดชิด และห้ามผู้ใดทำการรบกวนไม่ว่ากรณีใดทั้งสิ้น หลังจากนั้นประมาณ 2 สัปดาห์ ครั้นเมื่อกษัตริย์อินทรีทุมมุนาเห็นว่าเสียงเงียบไป ด้วยความสงสัยและความใจร้อนที่ต้องการเห็นรูปเคารพจึงทำการเปิดประตูเพื่อเข้าไปดู พระวิษณุกรรมเห็น ดังนั้นจึงได้หยุดทำการแกะสลักและหายตัวไปในขณะที่รูปเคารพนั้นยังไม่เสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากรูปเคารพดังกล่าวมีเพียงศีรษะและลำตัวยังขาดแขนและขา ด้วยเหตุนี้กษัตริย์อินทรีทุมมุนาจึงเสียใจมาก แต่ทันใดนั้นก็มีความบังเอิญมาจากพายุไฟได้ความว่า พระกฤษณะต้องการให้รูปเคารพขบวนอัญเชิญเป็นไปเช่นนี้คือไม่มีแขนและขา อันแสดงถึงความปลาบปลื้มปิติสุขในคราวที่คิดถึงเหล่าสาวกผู้นับถือบูชา จึงส่งผลให้แขนและขาของพระกฤษณะหลุดหายเข้าไปในกาย หนึ่งรูปเคารพดังกล่าวก็จักแสดงให้สาวกได้เห็นว่าพระกฤษณะนั้นรักสาวกเพียงใด จากอิริยาบถดังกล่าว ด้วยเหตุนี้รูปเคารพทั้ง 3 องค์ ประกอบด้วยพระกฤษณะ (ขบวนอัญเชิญ) พลราม และสุพัตรา จึงมีเพียงศีรษะและลำตัว ไม่มีแขนและขาปรากฏให้เห็น โดยรูปเคารพทางซ้ายที่พระพักตร์มีสีขาวแทนพลราม มาจากตำนานที่ว่าพลรามเกิดจากเส้นผมสีขาวของพระวิษณุจึงทำให้ผิวกายมีสีขาว รูปเคารพตรงกลางที่พระพักตร์มีสีเหลืองทองแทนสุพัตรา ส่วนรูปเคารพทางขวาที่ พระพักตร์มีสีดำแทนพระกฤษณะ มาจากตำนานที่ว่าพระกฤษณะมีผิวกายสีดำ (กฤษณะ สังคีตทาน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2557)

ภาพที่ 4-21 รูปเคารพขคันนาคในพิธีแห่ขคันนาค (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

มูลเหตุการเกิดพิธีแห่ขคันนาคมาจากเรื่องราวในมหากาพย์มหาภารตะที่ว่า เมื่อเหล่าคนเลี้ยงวัวที่เมืองวรินดาวันทราบข่าวการสู้รบกันระหว่างปาณฑพและเการพที่ทุ่งกุรุเกษตร โดยพระกฤษณะก็อยู่ที่สมรภูมิแห่งนั้นด้วย เมื่อเสร็จสิ้นสงครามจึงได้พากันไปหาพระกฤษณะและเชิญให้กลับไปอาศัยอยู่ด้วยกันที่เมืองวรินดาวันดังเดิม โดยพร้อมใจกันลากจูงรถม้าที่ประทับของพระกฤษณะ พลราม และสุพัตรา จากทุ่งกุรุเกษตรไปยังเมืองวรินดาวัน ก่อเกิดเป็นพิธีแห่ขคันนาคของขบวนการฮะเร เคริษณะทั่วโลกและเมืองพัทยาในปัจจุบัน

พิธีแห่ขคันนาคในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม เริ่มตั้งแต่ช่วงเช้าเวลาประมาณ 09.00 นาฬิกา สวากจะรวมตัวกันที่ชายหาดเมืองพัทยาบริเวณพัทยาเหนือและสวดมนต์ร้องเพลงบทต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน สลับกับการแสดงบนเวทีและรับประทานอาหารมังสวิรัตร่วมกันในเวลาเที่ยงวัน จากนั้นในช่วงเย็นประมาณ 16.00 นาฬิกา สวากจึงเริ่มพิธีแห่ขคันนาค ด้วยการประกอบพิธีอารตีเต็มรูปแบบเพื่อบูชาขคันนาค หลังจากประกอบพิธีอารตีเสร็จสิ้น ผู้ประกอบพิธีจะนำมะพร้าวซึ่งสวากถืออยู่ขณะประกอบพิธี ขวางลงกับพื้นเพื่อให้มะพร้าวแตกออก อันเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพิธีแห่ขคันนาคได้เริ่มขึ้น และแสดงถึงความชั่วร้ายต่าง ๆ ได้หายไป โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะแบ่งกันรับประทานเนื้อมะพร้าว นั้น เพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นขบวนแห่ขคันนาคก็จะเริ่มเคลื่อนขบวนด้วยการลากจูงของสวาก

ทั้งชายและหญิง โดยจะมีเชือกผูกติดรถที่ประดิษฐานรูปเคารพศันนาถ พลราม และสุพัตรา จำนวน 2 เส้น แบ่งเป็นชายเส้นหนึ่งและหญิงเส้นหนึ่ง (อนุโลมจับร่วมกันได้) ลากจูงเพื่อให้ขบวน เคลื่อนไปตามถนนเลียบบสายชายหาดเมืองพัทยา ถนนพัทยาใต้ ถนนพัทธาสายสอง ถนนพัทธา-นาเกลือ และไปสิ้นสุดที่ศูนย์พัทยา พร้อมรับประทานอาหารมังสวิรัตร่วมกันเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4-22 ขบวนแห่ศันนาถบริเวณถนนเลียบบชายหาดเมืองพัทยาเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

พิธีแห่ศันนาถของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยมี มูลเหตุมาจากตำนานการเชิญพระกฤษณะจากทุ่งกุฎเกษตรกลับเมืองวรินดาวัน แต่ความหมายที่ แท้จริงของพิธีกรรมนี้อยู่ที่การเผยแพร่ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะ เนื่องจากพิธีดังกล่าว ต้องมีการแห่ศันนาถไปยังที่ต่าง ๆ ส่งผลให้บุคคลภายนอกได้รู้จักขบวนการฮะเร คริสณะผ่าน พิธีกรรมทางศาสนาอย่างกลมกลืน เพราะตลอดขบวนแห่จะมีการแจกหนังสือเผยแพร่คำสอนของ ขบวนการฮะเร คริสณะด้วย อันจะส่งผลให้มีสากเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากสังคม ในฐานะกลุ่มองค์กรทางศาสนาอันเนื่องมาจากการร่วมในขบวนเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

นอกจากการแห่ศันนาถเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้ว การจัดงานทำบุญห้าศาสนา เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่

ปราสาทสังขารวม ขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพ็ทยาาก็จะมีพิธีแห่ชคันนาถรอบองค์ปราสาทสังขารวม 3 รอบ พร้อมจัดให้มีพิธีอภิเษกหรือการสงวน้ำรูปเคารพพระกฤษณะภายในปราสาทสังขารวม อันถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมทำบุญของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เนื่องในงานดังกล่าว

ภาพที่ 4-23 ขบวนแห่ชคันนาถบริเวณรอบปราสาทสังขารวม (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

พิธีแห่ชคันนาถของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพ็ทยา นอกจากจะเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นตามความเชื่อแล้ว สาวกยังถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากประชาชนทั่วไปจะได้มีโอกาสสัมผัสและสักการะรูปเคารพชคันนาถหรือพระกฤษณะอย่างใกล้ชิด และถือเป็นการเผยแพร่ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพ็ทยาอย่างหนึ่ง เพราะตลอดเส้นทางที่ขบวนแห่ชคันนาถเคลื่อนผ่าน สาวกจะทำการสวดมนต์ร้องเพลงฮะเร คริชณะประกอบเครื่องดนตรีต่าง ๆ และเต้นรำกันอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้จะมีสาวกที่อยู่บนรถคอยแจกผลไม้และประสาทหรืออาหารมังสวิวัติชิ้นเล็ก ๆ เช่น ขนมปัง ถั่วทอด หรือขนมต่าง ๆ พร้อมทำการแจกหนังสือคำสอนของขบวนการฮะเร คริชณะ ให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยวตลอดเส้นทางที่ขบวนเคลื่อนผ่าน

จากการศึกษาพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพ็ทยา อันได้แก่ การสวดมนต์ภาวนา พิธีอารตี พิธีการบรรยายคำสอนทางศาสนา การบวช การเจิมติลัค การถือศีลเอกทศี พิธีอภิเษก พิธีต้อนรับการประสูติพระกฤษณะ และพิธีแห่ชคันนาถพบว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ร่วมกันคือการปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าสูงสุดหรือพระกฤษณะตามแนวทางภักดีโยคะของ

ขบวนการฮะเร คริสณะ ซึ่งพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำส่วนใหญ่สาวกสามารถประกอบหรือปฏิบัติได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งคนกลางอย่างพรหมณ์ตามคติฮินดูในการติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้า ฉะนั้นพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะจึงทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อม ระหว่างผู้ปฏิบัติ อำนาจ (มนุษย์) กับอำนาจเหนือธรรมชาติ (เทพเจ้า) เนื่องจากมนุษย์ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของธรรมชาติ ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารไม่รู้จบสิ้น แต่พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้สึกเข้าใกล้อำนาจเหนือธรรมชาติมากขึ้น อันจะมีผลต่อการดำรงชีวิตไปสู่เป้าหมายสูงสุดหรือการหลุดพ้น ประการสำคัญคือแก่นหลักของพิธีกรรมในขบวนการฮะเร คริสณะอยู่ที่ตัวพิธีกรรมเอง ในขณะที่ผู้ประกอบพิธีเป็นเพียงกระพี้ ซึ่งใครที่รู้ขั้นตอนก็สามารถปฏิบัติทดแทนกันได้

พิธีกรรมส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากศาสนาฮินดู แต่ได้รับการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะมากขึ้น อีกทั้งพิธีกรรมที่สาวกได้ร่วมกันปฏิบัตินั้นล้วนแต่มีที่มาจากความศรัทธาในความเชื่อ ตำนาน หรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะ ตัวอย่างเช่น การสวดมนต์ร้องเพลงหรือกীরตาน มาจากความเชื่อในแนวทางปฏิบัติภักดีโยคะที่สาวกเชื่อว่าเป็นหนทางที่ง่ายและเหมาะสมที่สุดในยุคนี้สำหรับการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น การเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของตุลสีเทวีก่อให้เกิดการประดับใบตุลสีในอาหารและน้ำก่อนถวายพระกฤษณะ เพราะเชื่อว่าพระกฤษณะจะพอพระทัยและรับของบูชาเหล่านั้น การเชื่อในเรื่องราวตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะก็ได้ก่อให้เกิดพิธีกรรมวันคล้ายวันประสูติพระกฤษณะและพิธีแห่ชคันนาถ เป็นต้น จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะ เป็นสิ่งที่ควบคู่กันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ต่อไปในสังคม

พิธีกรรมส่วนใหญ่จะดำรงอยู่ได้ในสังคม สาวกหรือศาสนิกจะต้องมีความศรัทธาหรือได้รับการปลูกฝังสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แต่หากพิธีกรรมดังกล่าวไม่ตอบสนองความต้องการของบุคคลอันเกิดจากการเปลี่ยนของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ วันหนึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นก็อาจไม่มีผู้ยึดถือปฏิบัติ โดยจากการศึกษาพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาพบว่า ขบวนการฮะเร คริสณะค่อนข้างให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรม อาทิ อุปลกรณม์เครื่องบูชาลำดับพิธี รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ จึงทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกปฏิบัติร่วมกันมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์อันถือเป็นส่วนสำคัญของพิธีกรรม แต่ขณะเดียวกันก็จะพบได้อย่างชัดเจนว่า ในความขลังและศักดิ์สิทธิ์ขณะประกอบพิธีกรรมนั้นเต็มไปด้วยความสุขความสนุกสนานของผู้เข้าร่วมพิธี เนื่องจากทุกพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาก็จะมีการสวดมนต์

ร้องเพลงประกอบเครื่องดนตรีและเต้นรำร่วมกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งการสวดมนต์ร้องเพลงเต้นรำนี้จะดำเนินไปพร้อมกับความขลังและศักดิ์สิทธิ์อันเกิดจากการประกอบพิธีของพราหมณ์ ตัวอย่างเช่น ขณะที่พราหมณ์ถวายเครื่องบูชาในพิธีอาตี ผู้เข้าร่วมพิธีก็จะสวดมนต์ร้องเพลงกันอย่างสนุกสนาน แม้กระทั่งเมื่อพราหมณ์ถวายเครื่องบูชาหน้ารูปเคารพเสร็จสิ้นก็จะมาร่วมสวดมนต์ร้องเพลงกับผู้เข้าร่วมพิธีอย่างสนุกสนานด้วย ซึ่งการประกอบพิธีกรรมที่มีทั้งความศักดิ์สิทธิ์และความสุขสนุกสนานควบคู่กันไป ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในพิธีกรรมของขบวนการฮะเรคริษณะในเมืองพัทธยา ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในสังคมและตอบสนองความต้องการของบุคคลบางกลุ่มในยุคปัจจุบัน ในลักษณะการปลดปล่อยความทุกข์ทางโลกด้วยการร้องเพลงเต้นรำอย่างสนุกสนานในทางศาสนาอันเป็นที่พึงทางจิตใจ ซึ่งการเลือกรับปรับเปลี่ยนลักษณะทางความเชื่อจนส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์และมีความสุขสนุกสนาน ตอบสนองความต้องการของบุคคล

อนึ่งพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าเกือบทั้งหมดเป็นไปเพื่อการบูชาพระกฤษณะซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดของขบวนการฮะเร คริษณะ แต่สาวกในเมืองพัทธยาจะมีพิธีกรรมบูชาพระศิวะและอุมาเทวีอันเป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดูด้วย ซึ่งการบูชาดังกล่าวเป็นไปเพื่อความปรารถนาทางโลก อาทิ ความสุข ความสมหวังและความมั่งคั่งทางทรัพย์สิน อันแสดงถึงความปรารถนาทั้งทางโลกและการหลุดพ้นของสาวก ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องจูงใจให้ชาวฮินดูหันมานับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด เช่นเดียวกับการมีพระปฏิมาหรือรูปเคารพพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นศาสดาของศาสนาพุทธตั้งบูชาไว้ แม้จะไม่มีพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติอย่างชัดเจน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระกฤษณะในฐานะเทพเจ้าสูงสุดได้อย่างสอดคล้องกับเรื่องราวพุทธาวตารในพระนารายณ์สิบปาง ฉะนั้นด้วยความศักดิ์สิทธิ์และความสนุกสนานของพิธีกรรมที่ตอบสนองความปรารถนาของสาวก ประกอบกับการยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกันกับศาสนาอื่น จึงทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทธยาสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

บทที่ 5

บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตณะ ในเมืองพัทยา

ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัทยา เป็นวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างหนึ่งที่กลุ่มคนผู้นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดสร้างสรรคขึ้นและยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา การศึกษาบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการดังกล่าว จะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันเชื่อมโยงกับสาวกหรือสังคม สอดคล้องกับศิวาพร ณ ถลาง (2552, หน้า 360) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) มองว่าวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจ ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม

แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม มีพื้นฐานมาจากวิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยาที่ศึกษาบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายว่าเป็นระบบร่างกาย (Organism) ระบบใหญ่ระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยการทำงานอย่างสัมพันธ์กันของระบบย่อยต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ (Need) ของระบบย่อยและระบบใหญ่ทั้งหมด เมื่อเกิด “ความขาดแคลน หรือ ความตึงเครียด” ขึ้น จะทำให้เกิด “ความต้องการ” ในช่วงเวลานั้นและทำให้ระบบใหญ่เสียสมดุล ต่อเมื่อความต้องการได้รับการ “การตอบสนอง” ระบบทั้งหมดก็จะเข้าสู่สมดุลอีกครั้งหนึ่ง (กาญจนา แก้วเทพ, 2544 อ้างถึงใน อภิลักษณ์ เกษมผลกุล, 2552)

ต่อมานักสังคมวิทยาได้นำทฤษฎีนี้มาใช้ในการศึกษาระบบสังคม โดยมองว่าสังคมก็คือระบบใหญ่ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ โดยที่ระบบต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและมีหน้าที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน หากเกิดบางอย่างขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วย ทฤษฎีนี้จึงใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม (Halsey, 2000 อ้างถึงใน อภิลักษณ์ เกษมผลกุล, 2552) สอดคล้องกับสุภัฏญา สุจฉายา (2548) ที่กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาได้นำทฤษฎีหน้าที่นิยมมาใช้ศึกษาวัฒนธรรม โดยสนใจบทบาทหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ในวัฒนธรรม ทั้งระบบความเชื่อและศาสนา ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ระบบการศึกษา ระบบนันทนาการ โดยมองว่าระบบต่าง ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรมซึ่งต่างก็มีหน้าที่ของตนและช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้

ศิริพร ณ ถลาง (2552) กล่าวว่า ข้อมูลทางคติชนนั้นมีหลายประเภท แต่แต่ละประเภทอาจมีบทบาทต่างกัน และคติชนบางประเภทอาจมีบทบาทหลายประการ ซึ่งวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) นักคติชนวิทยาคนสำคัญ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคติชนในบทความ “Four Functions of Folklore” โดยได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม
2. ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
3. รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
4. ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

การศึกษารูปแบบของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) ที่เสนอโดยวิลเลียม บาสคอมมาประยุกต์ใช้ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสาวกและสังคม ซึ่งสามารถจำแนกได้หกประการ ดังนี้

บทบาทด้านความเชื่อทางศาสนา

ขบวนการฮะเร คริสณะ เป็นขบวนการที่มีรากฐานความเชื่อและคำสอนมาจากคัมภีร์ทางศาสนาฮินดู และได้รับการปฏิรูปจนเกิดเป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูสาขาหนึ่งที่นับถือพระกฤษณะ (พระนารายณ์อวตารปางที่แปด) เป็นเทพเจ้าสูงสุด โดยมีคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นคัมภีร์สูงสุดทางศาสนา ฉะนั้นสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา จึงมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าเคารพในอำนาจของเทพเจ้าและเชื่อในคำสอนของเทพเจ้าโดยเฉพาะพระกฤษณะผู้เป็นเทพเจ้าสูงสุด ความเชื่อในทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาจึงก่อให้เกิดวัตรปฏิบัติและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อสาวกดังนี้

1. การเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารถือเป็นทุกข์ในทางพุทธศาสนา นิพพานหรือการหลุดพ้นคือหนทางเดียวแห่งการดับทุกข์ เช่นเดียวกับความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน (กลียุค) อันเป็นยุคที่เต็มไปด้วยปัญหา ทั้งปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาอันเกิดจากตัณหาหรือความอยาก ปัญหาระหว่างสังคม เป็นต้น ล้วนแต่ทำให้มนุษย์นั้นเป็นทุกข์หรือเกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และพยายามไขว่คว้าหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องแก้ไข

ปัญหาหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้สึกผ่อนคลายจากความทุกข์นั้น ด้วยเหตุนี้ศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งให้มนุษย์ได้ผ่อนคลายจากความทุกข์หรือความไม่สบายกายใจที่ประสบอยู่

ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะ เป็นสิ่งที่สาวกยึดถือปฏิบัติในการดำรงชีวิตโดยมีจุดประสงค์สูงสุดคือการหลุดพ้น (โมกษะ) แต่การหลุดพ้นนั้นเป็นสิ่งที่ไม้อาจคาดคะเนได้ว่าจะเกิดขึ้นได้หรือไม่หรือเกิดขึ้นเมื่อไหร่ เป็นแต่เพียงความเชื่อเท่านั้น แต่ในขณะที่สาวกยึดมั่นในความเชื่อและยึดถือพิธีกรรมว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้สาวกได้หลุดพ้น หรือการได้ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังโลกทิพย์โดยไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในโลกวัฏตามความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะ ความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของสาวก เช่น การเชื่อเรื่องธรรมชาติของวัฏสามประการ หากดำรงชีวิตอยู่ในระดับความดีก็จะทำให้ได้รับความสุข แต่หากดำรงชีวิตอยู่ในระดับตถตาและอวิชชาก็จะทำให้ได้รับความทุกข์ ดังคำกล่าวของสาวกที่ว่า

“ไม่ว่าจะทำอะไร เดินทางไปที่ไหน ตัวเขาก็จะนึกถึงพระกฤษณะอยู่ตลอดเวลาด้วยการระลึกถึงพระองค์ เอยพระนามของพระองค์ หรือสวดบทมหามนต์ 16 คำแบบเบา ๆ ก็จะทำให้เราไม่ตกอยู่ในตถตาหรืออวิชชา” (บิลลา, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2556)

สาวกเชื่อว่าการสวดมนต์ภาวนาถึงพระนามของพระกฤษณะอยู่เสมอทำให้บุคคลนั้นประสบแต่ความสุข หรือการสวดมนต์ภาวนาระลึกถึงนรสิงห์ก่อนออกเดินทางจะทำให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง เป็นต้น ครั้นเมื่อสาวกเชื่อและปฏิบัติตามแล้วย่อมก่อให้เกิดความสบายใจและคลายความกังวลหรือความทุกข์ที่มี ส่งผลให้การดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันขณะนั้นมีความสุขและราบรื่น

2. การให้ความหวังเรื่องโลกหน้าและการหลุดพ้น

ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารเป็นปรัชญาร่วมกันของหลาย ๆ ศาสนา ขบวนการฮะเร คริสณะก็มีความเชื่อแบบนี้เช่นเดียวกัน ตราบใดที่ยังไม่หลุดพ้นหรือบรรลุมอกษะก็ต้องเกิดและตายในโลกวัฏอีกไม่รู้กี่ภพชาติ เนื่องจากเชื่อว่าดวงวิญญาณ (หมายรวมทั้งมนุษย์และสัตว์) ในโลกวัฏถูกครอบคลุมนด้วยมายา อันเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้น ๆ หลงใหลไปกับกิเลสหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ตราบใดที่ดวงวิญญาณยังตกอยู่ภายใต้การครอบงำของมายาก็จะต้องเวียนว่ายตายเกิดแบบนี้เรื่อยไปใน 8,400,000 เผ่าพันธุ์ดังที่กล่าวไว้ในบทมะปุราณะ

แม้สาวกในขบวนการฮะเร คริสณะจะเชื่อว่ามนุษย์และดวงวิญญาณอื่น ๆ จำต้องเวียนว่ายตายเกิดในหลายภพภูมิ แต่ความเชื่อและพิธีกรรมนั้นมีบทบาทด้านการให้ความหวังเรื่องโลก

หน้าและการหลุดพ้นเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การยึดถือในความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะ นอกจากจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับสาวกสำหรับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันแล้ว ยังช่วยสร้างความหวังเรื่องการถือกำเนิดในโลกหน้าด้วย เพราะเชื่อว่าครั้นตายจากโลกนี้ไปอย่างไรก็ต้องเกิดใหม่ในโลกหน้าเมื่อยังไม่หลุดพ้น เช่น การดำรงชีวิตอยู่ในระดับความดี เมื่อตายไปก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่า แต่หากดำรงชีวิตในระดับต่ำและอวิชชา เมื่อตายไปก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ต่ำกว่า สาวกจึงเลือกที่จะดำรงชีวิตอยู่ในระดับความดี ประกอบแต่ความดีไม่ทำความชั่ว ดังคำกล่าวของสาวกที่ว่า

“คนเราเกิดมาหลายภพหลายชาติ เวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้เรื่อยไป แต่จะเกิดเป็นอะไรนั้นขึ้นอยู่กับปฏิบัติของเรา” (อาลี, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558)

ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้สาวกได้เตรียมตัวกับสิ่งที่ต้องเผชิญ แม้กระทั่งความตาย และเชื่อว่าสักวันหนึ่งดวงวิญญาณจะต้องหลุดพ้นไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด แต่ถึงแม้ไม่รู้ว่าการหลุดพ้นจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ความเชื่อและพิธีกรรมก็ทำให้สาวกมั่นใจได้ว่าการเกิดครั้งต่อ ๆ ไปในโลกหน้าย่อมถือกำเนิดในภพภูมิที่ดีอย่างแน่นอน

3. การให้แนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น

การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอาจเป็นปรัชญาร่วมกันของหลายศาสนา แต่หนทางปฏิบัติไปสู่การหลุดพ้นย่อมมีความแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา แม้จะเป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นหรือการบรรลุโมกษะ แต่หนทางสู่การหลุดพ้นจะเน้นที่การปฏิบัติภักดีโยคะเป็นสำคัญ ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกได้ยึดถือและปฏิบัติจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น แม้รู้ว่าตายจากโลกนี้ไปก็ต้องไปเกิดในภพภูมิแห่งใหม่ จนกว่าจะหลุดพ้น แต่สาวกก็จะไม่ดำเนินชีวิตเรื่อยเปื่อยอย่างไร้จุดหมาย เพราะหากปล่อยให้จิตใจหรือดวงวิญญาณหลงไปกับสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เมื่อตายแล้วก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ต่ำหรือมีโอกาสหลุดพ้นได้ยาก เพราะมนุษย์ถูกพันธนาการด้วยธรรมชาติของวัตถุสามประการ หากต้องการหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการดังกล่าวและไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ก็จะต้องปฏิบัติตามแนวทางภักดีโยคะ ซึ่งมีอยู่เก้าแนวทาง ดังคำกล่าวของสาวกที่ว่า

“การจะไปปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังคริสณะโลกะ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ต้องปฏิบัติภักดีโยคะหรืออุทิศตนเสียสละรับใช้พระกฤษณะ ซึ่งวิธีที่ง่ายที่สุดในยุคนี้คือการสวดมนต์ร้องเพลง” (กฤษณะ สังคิตทาน, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2556)

ด้วยเหตุนี้สาวกจึงยึดแนวทางดังกล่าว โดยเฉพาะการสวดมนต์ภาวนาบทมหามนต์

16 คำ เนื่องจากเชื่อว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในยุคนี้สำหรับการบรรลุโมกษะหรือ การหลุดพ้น

บทบาทด้านศิลปกรรม

ขบวนการฮะเร คริชณะ เป็นขบวนการความเชื่อทางศาสนาฮินดูที่เชื่อเรื่องเทพเจ้า อันสัมพันธ์ได้ด้วยความรู้สึกรักนึกคิดเป็นสำคัญเช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ แต่การจะทำให้ความเชื่อนั้น มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางและได้รับการยอมรับ จำเป็นต้องทำให้ความเชื่อนั้นสามารถสัมผัส ได้ง่ายจากอายตนะภายนอก โดยเฉพาะการได้เห็นและได้ยินเป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดรูป เคารพหรือพระปฏิมาอันเป็นตัวแทนของเทพเจ้าหรือศาสดา รวมทั้งบทสวดมนต์ต่าง ๆ ที่มีจังหวะ และท่วงทำนองชวนให้น่าฟังและคล้อยตาม ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะ นับได้ว่ามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ อันจะส่งผลต่อความนิยม และการเคารพนับถือบูชาดังนี้

1. การสร้างสรรค์ประติมากรรมและจิตรกรรม

ความเชื่อเรื่องพระกฤษณะได้เผยแพร่เข้ามายังดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันเริ่ม ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 11-17 ทั้งจากประติมากรรมรูปเคารพ และทับหลังแกะสลักตามปราสาทหินโบราณต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นประติมากรรมในอิริยาบถที่ ปรากฏตามตำนานเรื่องราวของพระกฤษณะ เช่น พระกฤษณะยกเขาโควรวรณะ พระกฤษณะ ปราบนาคกาลิยะ เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นอิริยาบถที่แสดงถึงความกล้าหาญและพละกำลัง เยี่ยงเทพเจ้าของพระกฤษณะที่ถือกำเนิดเป็นมนุษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเชื่อทางศาสนาฮินดู ในสมัยนั้นมีอิทธิพลอย่างมากกับสถาบันการปกครองหรือสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยความเชื่อ ที่ว่ากษัตริย์คือสมมติเทพหรือพระนารายณ์อวตาร ประติมากรรมพระกฤษณะในฐานะอวตาร ปางหนึ่งของพระนารายณ์จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สมกับการเป็นเทพเจ้าในรูปลักษณะมนุษย์ และเพื่อสนับสนุนอำนาจของชนชั้นปกครองในแง่หนึ่ง

ภาพที่ 5-1 ทับหลังรูปพระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ ปราสาทบ้านพลวง (ปราสาทบ้านพลวง, ม.ป.ป.)

การสร้างสรรค์ประติมากรรมของขบวนการสะเร คริชณะ ที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในประเทศไทยและเมืองพัทธยาค่อนข้างแตกต่างจากในอดีต เหตุผลหนึ่งอาจมาจากความเชื่อของขบวนการดังกล่าวมีบทบาทเฉพาะกับประชาชน ไม่มีบทบาทต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงแนวทางการปฏิบัติที่เน้นความสุขสนุกสนานเป็นสำคัญ ส่งผลให้การสร้างสรรค์ศิลปกรรมโดยเฉพาะประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะของขบวนการสะเร คริชณะ ไม่เน้นที่อำนาจและพลังกำลังเยี่ยงเทพเจ้าของพระกฤษณะในรูปลักษณะมนุษย์เหมือนในอดีต แต่จะเน้นอิริยาบถที่คล้ายมนุษย์ ดูแล้วสื่อถึงความสุข ความรักความเมตตาและความสนุกสนานเป็นสำคัญ

ความเชื่อในตำนานเรื่องราวของพระกฤษณะมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์ประติมากรรมของขบวนการสะเร คริชณะในเมืองพัทธยาปัจจุบัน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าที่เปี่ยมไปด้วยความสุขความสำราญ ห้อมล้อมด้วยหญิงเลี้ยงวัว (โคปี)

โดยเฉพาะนางราธาและจะนิยมการเป่าขลุ่ยอยู่เสมอ ส่งผลให้ประติมากรรมรูปเคารพพระกฤษณะของขบวนการฮะเร คริชณะ สี่ผิวมักจะมีสำคัญและประดับศีรษะด้วยขนนกยูงตามตำนาน ในอิริยาบถเป่าขลุ่ยและมักประทับยืนคู่กับนางราธาอยู่เสมอ ในขณะที่อาภรณ์ประดับรูปเคารพก็จะมีการตกแต่งอย่างสวยงามตามบุคลิกลักษณะหนุ่มเจ้าสำราญของพระกฤษณะ

ภาพที่ 5-2 รูปเคารพพระกฤษณะและนางราธา ศูนย์สี่แยกบ้านแขก (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

นอกจากรูปเคารพพระกฤษณะเปล่าปลู่ยประทับยืนคู่กับนางราธาแล้ว ขบวนการฮะเร คริชณะยังนิยมสร้างสรรค์ประติมากรรมรูปเคารพไซตันยะ มหาประภู (โกระ) ผู้ที่สาวกเชื่อว่าเป็นการอวตารของพระกฤษณะและนางราธาาร่วมกัน โดยมักปรากฏคู่กับนิตยานันทะ (นิต) ผู้ที่สาวกเชื่อว่าเป็นการอวตารของพลราม ในอิริยาบถประทับยืนยกมือขึ้นทั้งสองข้าง ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส อาภรณ์ประดับรูปเคารพมีการตกแต่งอย่างสวยงาม แสดงถึงการทำกิริตานหรือการสวดมนต์ร้องเพลงร่วมกันอย่างสนุกสนาน โดยมีชื่อเรียกรูปเคารพนี้ว่า โกระ-นิต

ภาพที่ 5-3 รูปเคารพโกระ-นีไต ศูนย์พักยา (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

รูปเคารพพระกฤษณะปางชคันนาถ นับเป็นประติกรรมอย่างหนึ่งที่สร้างสรรค์จาก บทบาททางความเชื่อของขบวนการฮะเร คริชณะ ตามตำนานที่กล่าวว่าพระวิษณุกรรมแกะสลัก รูปเคารพพระกฤษณะ (ชคันนาถ) พลรามและสุพัตรา จากท่อนซุงทั้งสามท่อน ตามคำร้องขอของ กษัตริย์อินทรีทยุมนา แต่ด้วยความใจร้อนของกษัตริย์อินทรีทยุมนา ทำให้พระวิษณุกรรมจาก ไปในขณะที่การแกะสลักไม่ยังไม่สำเร็จ ด้วยตำนานดังกล่าวจึงส่งผลให้รูปเคารพชคันนาถของ ขบวนการฮะเร คริชณะ ปรากฏพร้อมกันทั้งสามองค์ โดยมีแต่ศีรษะและลำตัว ไม่มีแขนและขา พระกฤษณะใบหน้าสีดำ พลรามใบหน้าสีขาว สุพัตราใบหน้าสีเหลืองทอง โดยแกะสลักจากไม้ ทั้งหมด อารมณ์ประดับรูปเคารพมีการตกแต่งอย่างวิจิตรงดงาม ซึ่งรูปเคารพดังกล่าวจะใช้ใน พิธีแห่งชคันนาถของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพักยา ช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

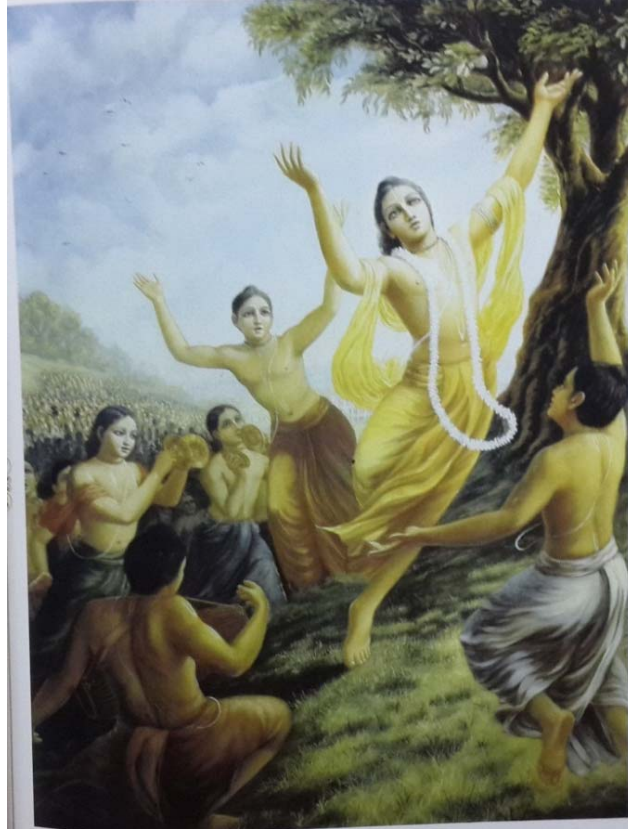

ภาพที่ 5-4 รูปเคารพขัณฑ์นาค ประกอบด้วยพลราม (ซ้าย), สุพัตรา (กลาง), พระกฤษณะ (ขวา)
(พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

ความเชื่อในเรื่องราวของพระกฤษณะตามตำนานปุราณะและมหากาพย์มหาภารตะ นับได้ว่ามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์จิตรกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทยา ด้วย ซึ่งอิริยาบถต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่พระกฤษณะปฏิบัติ ตามที่ปรากฏในเรื่องราวชีวิตของพระกฤษณะ ตั้งแต่ถือกำเนิดจนกระทั่งปราบกัษะผู้โหดร้ายตาม ตำนาน แสดงออกทั้งความน่ารัก ความซุกซนในวัยเด็ก เช่น พระกฤษณะในอ้อมกอดของ นางยโสธา พระกฤษณะกำลังทานเนยเหลว เป็นต้น จิตรกรรมที่สื่อถึงความรักความสำราญใน วัยหนุ่มสาวของพระกฤษณะ เช่น พระกฤษณะห้อมล้อมด้วยโคและนกยูง พระกฤษณะเต้นรำกับ เหล่าหญิงเลี้ยงวัว (โคปี) พระกฤษณะแก้มลิงเหล่าโคปี พระกฤษณะเปล้าขลุ่ยประทับคู่กับนางราธา เป็นต้น รวมถึงจิตรกรรมที่สื่อถึงอำนาจพลังกำลังการปราบอสูรชั่วร้ายต่าง ๆ เช่น พระกฤษณะยก เขาโควธรณะ พระกฤษณะปราบอสูรต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากจิตรกรรมที่สื่อถึงพระกฤษณะโดยตรงแล้ว ความเชื่อในเรื่องราวของ พระกฤษณะยังมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์จิตรกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระกฤษณะด้วย เช่น ไชตันยะ มหาประภู ผู้ที่สาวกเชื่อว่าเป็นการอวตารของพระกฤษณะและนางราธาาร่วมกัน ปรากฏ ในรูปลักษณะนิวกายสีทองตามตำนาน ในอิริยาบถกำลังกีรตานหรือสวดมนต์ร้องเพลงอย่าง

สนุกสนานร่วมกับสาวกผู้ใกล้ชิด อันเป็นจิตรกรรมที่สื่อถึงความสนุกสนานโดยเฉพาะการสวดมนต์ ร้องเพลงตามแนวทางปฏิบัติของขบวนการฮะเร คริชณะ

ภาพที่ 5-5 ภาพเขียนไซตันยะ มหาประภู (เอ. ซี. ภัคติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป.)

บทบาทด้านการสร้างสรรค์ประติมากรรมและจิตรกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะ ในเมืองพัททยาพบว่า ส่วนใหญ่มุ่งสื่อถึงความสุข ความสนุกสนาน โดยเฉพาะพระกฤษณะใน อิริยาบถเป่าขลุ่ยและมักประทับคู่กับนางราธาผู้เป็นชายา รวมถึงรูปเคารพไซตันยะและ นิตยานันทะ (อวตารล่าสุดของพระกฤษณะคู่กับนางราธาและพลราม) ในลักษณะยกมือขึ้นเหนือศีรษะทั้งสองข้าง ซึ่งมีได้มีความหมายเพียงแต่ความสุขที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังสื่อความหมายถึงความง่ายของแนวทางการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นที่ใคร ๆ ก็สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ ซึ่งสอดคล้องกับการสวดมนต์ร้องเพลงที่ก่อให้เกิดความสุขความสนุกสนานตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัททยา

2. การสร้างสรรค์คีตกรรม

ความเชื่อเรื่องการปฏิบัติภักดีโยคะด้วยการเปล่งพระนามของพระกฤษณะ นับได้ว่ามีบทบาทอย่างมากต่อพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของสาวก เนื่องจากสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยาเชื่อว่าวิธีดังกล่าวเป็นวิธีที่ปฏิบัติภักดีโยคะที่ง่ายที่สุดในยุคปัจจุบัน (กลียุค) ซึ่งแนวทางเช่นนี้มีทั้งการสวดมนต์แบบคนเดียวและแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งการสวดมนต์แบบเป็นกลุ่มจะใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะและทำนองทำให้มีลักษณะเป็นการสวดมนต์ร้องเพลงหรือกীরตาน ส่งผลให้สาวกผู้ปฏิบัติมีสมาธิอยู่กับเสียงสวดมนต์ เสียงดนตรีประกอบจังหวะและทำนองต่าง ๆ ความเชื่อในแนวทางปฏิบัติภักดีโยคะด้วยการสวดมนต์ร้องเพลงดังกล่าวจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างสรรค์คีตกรรม กล่าวคือ เครื่องดนตรีประกอบจังหวะไม่จำกัดว่าจำเป็นต้องเป็นเครื่องดนตรีชนิดใด สาวกสามารถนำเครื่องดนตรีใด ๆ มาประกอบการสวดมนต์ร้องเพลงก็ได้ แต่ที่นิยมส่วนใหญ่ประกอบด้วย ฉิ่ง กลองมริดังกะและฮาร์โมนีเยม การสวดมนต์ร้องเพลงถือเป็นขั้นตอนสำคัญในทุกพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทยา มีทั้งจังหวะช้าและจังหวะเร็วขึ้นอยู่กับสถานการณ์ขณะนั้น โดยส่วนใหญ่จะเริ่มจากจังหวะช้า ๆ จากนั้นจึงเริ่มเร่งจังหวะให้เร็วขึ้นเรื่อย ๆ ตามการสร้างสรรค์ของต้นเสียงหรือผู้นำร้อง

นอกจากการสร้างสรรค์เครื่องดนตรีและจังหวะการสวดมนต์ร้องเพลงแล้ว บทสวดมนต์ของขบวนการฮะเร คริชณะ โดยเฉพาะบทสวดมหามนต์ฮะเร คริชณะ ที่มีเพียง 16 คำ “ฮะเร คริชณะ ฮะเร คริชณะ คริชณะ คริชณะ ฮะเร ฮะเร/ ฮะเร รามะ ฮะเร รามะ รามะ รามะ ฮะเร ฮะเร” อันถือเป็นบทสวดมนต์หลักของขบวนการฮะเร คริชณะ นับได้ว่ามีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างสรรค์ทำนอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบทสวดมนต์ดังกล่าวค่อนข้างสั้น มีเพียงสามคำ และลงห้องจังหวะพอดี จึงส่งผลให้ทำนองของบทสวดมนต์ดังกล่าวไม่มีข้อกำหนดตายตัวขึ้นอยู่กับสร้างสรรค์ของต้นเสียงว่าจะร้องในทำนองใด อัตราจังหวะเร็วแค่ไหน ฉะนั้นต้นเสียงหรือผู้นำร้องแต่ละคนจึงมีทั้งการสร้างสรรค์ทำนองที่สาวกร้องกันได้ทั่วไปและทำนองที่เป็นลักษณะเฉพาะของต้นเสียงคนนั้น

ภาพที่ 5-6 การสวดมนต์ร้องเพลงโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งโธสง, 2558)

อนึ่งพิธีอารตีของขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัททยา บางครั้งจัดขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าเฉพาะพระองค์ ฉะนั้นบทสวดมนต์จึงมีส่วนสำคัญในการสื่อถึงการแสดงความเคารพบูชาเทพเจ้าองค์นั้น ๆ เช่น บทสวดมนต์ ชรี ทูละสี พระณามะ, ชรี ทูละสี คีรทนะ และ ชรี ทูละสี พระดักชิณะ มันทระ อันเป็นบทสวดมนต์บูชาตุลสีเทวี ถูกสร้างสรรค้ขึ้นเพื่อใช้ในพิธีตุลสีอารตีเท่านั้น หรือบทสวดมนต์ ชรี นริสิมสะ พระณามะ อันเป็นบทสวดมนต์บูชานรสิงห์ ถูกสร้างสรรค้ขึ้นเพื่อใช้ในพิธีบูชานรสิงห์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้พิธีกรรมของขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัททยา จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสรรค้บทสวดมนต์เพื่อใช้ในการสวดบูชาประกอบพิธีกรรม

บทบาทด้านวัตถุมงคล

ความเชื่อทางศาสนาถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสาวกเป็นอย่างมาก ในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และจะมีพลังหรือมีอิทธิพลต่อจิตใจอย่างมากเมื่อสาวกทำการระลึกนึกถึงความเชื่อหรือคำสอนนั้น ๆ เช่น สาวกขบวนการสะเร คริษณะในเมืองพัททยา เชื่อว่า เมื่อทำการระลึกถึงพระกฤษณะอยู่เสมอ อาจด้วยการระลึกถึงรูปลักษณ์ของพระองค์หรือเปล่งพระนามของพระองค์เบา ๆ ก็จะทำให้จิตมีสมาธิ ไม่ตกอยู่ในการครอบงำของมายาหรือ

ความต้องการทางวัตถุต่าง ๆ ภัยอันตรายต่าง ๆ จะไม่มากถ้ากาย ความเจ็บปวดต่าง จะทุเลาหรือหายไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่จิตมีสมาธิหรือจิตที่ตั้งมั่นย่อมทำให้เกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับคำสอนทางพุทธศาสนา แต่แน่นอนว่าคงเป็นเรื่องยากที่จิตของมนุษย์ยังมีตัณหาหรือความต้องการในโลกวัตถุ อันประกอบด้วย รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสต่าง ๆ สามารถมีสมาธิหรือตั้งมั่นอยู่ในพระภุชณะตามแนวทางปฏิบัติภักดีโยคะของขบวนการสะเรคริษณะได้ตลอดเวลา เครื่องมือที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจอันสามารถสัมผัสหรือจับต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสภายนอกหรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสาวก

ด้วยความหวาดกลัวภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งจากธรรมชาติหรือจากการประสงค์ร้ายของบุคคลอื่น รวมถึงความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการสะเรคริษณะในเมืองพัทยาจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการสร้างสรรคีวิตอุดมคติหรือเครื่องรางของขลัง อาทิ การเจิมติลัคที่หน้าผากหรือตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย สร้อยประคำ ตุลสีและใบตุลสี เป็นต้น

การเจิมติลัคหรือการทำสัญลักษณ์ไวษณพนิกายตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยเฉพาะที่หน้าผากของสาวกขบวนการสะเรคริษณะ มิใช่เป็นเพียงเครื่องแสดงออกถึงการนับถือพระภุชณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดเท่านั้น ภุชณะ สังคิตทาน (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2556) กล่าวว่า การเจิมติลัคที่หน้าผากคือ การอุทิศร่างกายถวายพระภุชณะ พร้อมทั้งจะปฏิบัติภักดีโยคะต่อพระภุชณะเสมอ โดยดินที่สาวกนำมาผสมน้ำเขียนติลัคถือเป็นดินอันศักดิ์สิทธิ์ที่นำมาจากเมืองวรินดาวันเขตมธูรา รัฐอุตตรประเทศ อินเดีย ซึ่งถือเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของสาวกขบวนการสะเรคริษณะ เนื่องจากตำนานกล่าวว่าพระภุชณะใช้ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งโตเป็นหนุ่มที่ดินแดนแห่งนี้ แต่ปัจจุบันอนุโลมใช้ดินจากที่อื่นได้แต่ต้องเป็นดินสีขาวหรือออกเหลืองอ่อน ๆ และเชื่อว่าสัญลักษณ์ดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะเมื่อเวลาตายยมทูตจะไม่มากล้ากราย” เพราะฉะนั้นการเจิมติลัคบนหน้าผากยังเป็นเครื่องเตือนใจสาวกในการปฏิบัติภักดีโยคะด้วย

ภาพที่ 5-7 การเจิมติลคบนหน้าผาก (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2558)

นอกจากการเจิมติลคบนหน้าผากและตามร่างกายจะเชื่อว่าเป็นมงคลแล้ว ไม้ตุลสีและใบตุลสีก็ถือเป็นวัตถุมงคลอย่างยิ่งของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธด้วย ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากบทบาทของความเชื่อที่ว่า ต้นตุลสี (กะเพรา) เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ตามตำนานกล่าวว่า พระวิษณุเนรมิตให้นางบริנדากลายเป็นต้นตุลสี และให้พรว่าจากนี้ต่อไปนามตุลสีคือความบริสุทธิ์ตลอดกาล ตูลสีจะเป็นเครื่องบูชาที่เหล่าทวยเทพพอใจ ด้วยเหตุนี้เมื่อสาวกกระทำพิธีถวายอาหารแต่รูปเคารพหรือทำการสงฆ์รูปเคารพ จำเป็นต้องใส่ใบตุลสีประดับไปบนอาหารหรือหรือภาชนะใส่น้ำนั้น ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล อนึ่งติลคบนหน้าผากของสาวกขบวนการฮะเร คริชณะก็เป็นรูปของใบตุลสีด้วย

วัตถุมงคลอย่างหนึ่งที่เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นั้นเป็นสาวกขบวนการฮะเร คริชณะคือ สร้อยประจำตุลสีรอบคอทั้งชายและหญิง โดยตามธรรมเนียมแล้วจะนิยมทำเป็นสามทบ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากบทบาทของความเชื่อในสกันทะปุราณะที่ว่า ผู้ที่เจิมติลคบนหน้าผากและตามลำตัว มีประจำตุลสีรอบคอ เวลาตามยมทูตจะไม่มาเยี่ยมเยียน (เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประภูปาท, ม.ป.ป., หน้า 38) ขณะเดียวกันพิธีกรรมก็ถือได้ว่ามีบทบาทต่อ

การสร้างความคิดดีดีหรือความขลังให้กับวัตถุมงคลอย่างประจำตุลศีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หากสร้อยประจำตุลศีรอบคอ หรือประจำตุลศีที่ใช้สวมมนต์ภาวนาเป็นประจำที่ผ่านพิธีกรรมบูชาไฟในคราวอุปสมบทและได้รับการสวมใส่จากผู้เป็นอาจารย์นักบวชผู้ทำการอุปสมบท สาวกก็เชื่อว่าจะยิ่งเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับประคำนั้น ๆ เพิ่มเป็นทวีคูณ และด้วยการเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของประจำตุลศี สาวกจึงไม่นำประจำตุลศีวางกับพื้นโดยเด็ดขาดและจะเก็บไว้ในถุงผ้าตลอดเวลา แม้กระทั่งเวลาสวมมนต์ภาวนา และมีพิธีกรรมตุลศีอารตีเพื่อบูชาตุลศีเทวีโดยเฉพาะ ซึ่งสาวกผู้นี้กล่าวว่า “ตัวเขาจะใส่สร้อยประจำตุลศีรอบคออยู่เสมอ เพราะจะทำให้สิ่งชั่วร้ายไม่มากล้ำกราย และจะช่วยให้เขาอยู่กับพระเจ้าระลึกถึงพระเจ้าอยู่เสมอ” อารตี จอยซี (สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557)

ภาพที่ 5-8 สร้อยประจำตุลศีรอบคอ (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกขบวนการฮะเร คริษณะกระทำขึ้น แม้จะเป็นไปด้วยความสนุกสนาน มีการสวมมนต์ร้องเพลงและลุกขึ้นเต้นรำ แต่กระนั้นก็แฝงไปด้วยความคิดดีดีที่ ฉะนั้นพิธีกรรมจึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างความคิดดีดีให้กับวัตถุต่าง ๆ ที่ผ่านพิธีกรรม

เช่น ดอกไม้ต่าง ๆ อย่างดาวเรือง ลีลาวดีหรือมะลิที่ใช้ในพิธีฮารตี เมื่อผู้ทำพิธีทำการถวายหรือวนประทักษิณาวรรตหน้ารูปเคารพเสร็จสิ้น สาวกจะนำดอกไม้เหล่านั้นมาสูดดมเพราะเชื่อว่าดอกไม้ที่ผ่านการบูชาเทพเจ้าเป็นดอกไม้มงคล ใครที่ได้สูดดมก็จะเกิดความเป็นสิริมงคลกับชีวิต รวมทั้งน้ำหรือมะพร้าวที่ผ่านพิธีฮารตีก่อนแห่ชคันนาถก็ถือว่าเป็นสิ่งของหรือวัตถุมงคลเช่นเดียวกัน ซึ่งการทูปมะพร้าวก่อนการแห่ชคันนาถนั้น สาวกผู้หนึ่งเล่าให้ฟังว่าเสมือนเป็นการไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกไป เมื่อมะพร้าวแตกออกก็เหมือนกับสิ่งชั่วร้ายได้หนีห่างออกไปแล้ว สาวกก็จะนำเนื้อมะพร้าวในพิธีแห่ ชคันนาถมารับประทานด้วยเชื่อว่าเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 5-9 สาวกสูดดมกลิ่นหอมของดอกลีลาวดีในพิธีฮารตี (พงษ์พัฒน์ พุ่งไธสง, 2556)

บทบาทด้านการตอบสนองความปรารถนาของบุคคล

ศิวพร ณ ถลาง (2522, หน้า 360) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมมองว่าวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรม

ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่ละสังคม

เมืองพัททยาเป็นสังคมเมืองที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่มีความผันผวนไปตามสถานการณ์โลกและสถานการณ์ภายในประเทศ อาทิ วิกฤตเศรษฐกิจในยุโรปและรัสเซีย รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้เห็นต่างจนนำไปสู่การเปลี่ยนถ่ายอำนาจทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 ที่ผ่านมา ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศลดลง รายได้จากการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาก็ลดลงกว่าช่วงปีที่ผ่านมา ๗ มาด้วย ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของเมืองพัททยาจากเดิมคือชาวรัสเซียก็เปลี่ยนมาเป็นชาวจีนซึ่งมีกำลังซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่านักท่องเที่ยวหลักกลุ่มเดิม สวนทางกับจำนวนประชากรในเมืองพัททยาที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งชาวไทยต่างถิ่น ชาวต่างประเทศที่เข้ามาประกอบอาชีพและอยู่อาศัยอย่างถูกกฎหมาย รวมถึงแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ส่งผลให้เศรษฐกิจในเมืองพัททยามีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับความเข้มงวดทางกฎหมายตามนโยบายของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติที่เน้นการปฏิรูปและจัดระเบียบด้านต่าง ๆ ปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดภาวะความไม่มั่นคงทางชีวิตและจิตใจ โดยเฉพาะในแง่การแข่งขันทางเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในเมืองพัททยา

ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา แม้จะไม่มีบทบาททางการเมืองการปกครอง แต่ในด้านจิตใจแล้วนับว่ามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของสาวกในสังคมเมืองพัททยาอย่างมาก โดยเฉพาะการแสดงถึงตัวตนทางสังคมของสาวกชาวต่างประเทศ การเป็นที่ระบายนความคับข้องใจ การให้กำลังใจในการประกอบอาชีพ และการให้ความบันเทิง

1. การแสดงถึงตัวตนทางสังคม

ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา เป็นขบวนการทางความเชื่อทางศาสนาฮินดูที่มีต้นกำเนิดและได้รับการปฏิรูปในประเทศอินเดีย จากนั้นได้แพร่หลายอย่างมากในโลกตะวันตก โดยเฉพาะที่สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศยุโรปและรัสเซีย ในขณะที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือพุทธศาสนา ครั้นเมื่อความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย จึงดำเนินไปอย่างช้า ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่นเดียวกับขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา สาวกส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในเมืองพัททยาและใกล้เคียง อาทิ ชาวอินเดีย เนปาล พม่าและรัสเซีย ในขณะที่ชาวไทยนั้นมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับชาวต่างชาติ โดยสาวก

ของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยาบางคน อยู่ในฐานะแรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

การดำรงตนทางสังคมในฐานะแรงงานต่างด้าว ซึ่งถือเป็นคนกลุ่มน้อยท่ามกลางชาวไทยซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ ย่อมต้องก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบ้างและอาจก่อให้เกิดความกระทบด้านจิตใจเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะเรื่องการแสดงถึงตัวตนทางสังคม เนื่องจากแรงงานต่างด้าวย่อมไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับชาวไทย ทั้งเรื่องค่าตอบแทนแรงงานหรือการเข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ จากทางภาครัฐ ดังนั้นความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตณะ มีบทบาทต่อการให้ความสำคัญในการแสดงถึงตัวตนของบุคคลนั้น ๆ กล่าวคือ แม้ความเชื่อและรูปลักษณะภายนอกของสาวกในฐานะแรงงานต่างด้าวจะดูแปลกแยกจากชาวไทย แต่เมื่อบุคคลนั้นได้ศึกษาคำสอนของขบวนการฮะเร คริสตณะ จนเกิดการเชื่อถือและปฏิบัติตามกระทั่งกลายเป็นสาวกคนหนึ่ง สาวกผู้นั้นก็จะรู้สึกว่ามีตัวตนทางสังคมมากขึ้นทางจิตใจ โดยเฉพาะเมื่อได้ร่วมพิธีกรรมกับสาวกอื่น ๆ ที่ศูนย์พัททยา ซึ่งทั้งสถานที่ เพื่อนร่วมขบวนการฮะเร คริสตณะ คำสอนที่มุ่งเน้นว่ามนุษย์ทุกชีวิตล้วนเป็นละอองธุลีหรือส่วนหนึ่งของพระภุชชณะ มนุษย์ทุกคนจึงไม่ควรเบียดเบียนกันแม้กระทั่งสัตว์ และอยู่ในฐานะผู้ปฏิบัติรับใช้พระภุชชณะเหมือนกัน ในแง่ความเชื่อและพิธีกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการแสดงถึงตัวตนทางสังคมของสาวก

สาวกขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยาชาวพม่าผู้หนึ่ง (ไม่เปิดเผยชื่อ-สกุล) เล่าให้ฟังว่าตัวเขาลักลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย แต่ขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวโดยมีนายจ้างรับรอง ช่วงที่มาอยู่เมืองพัททยาแรกๆก็รู้สึกโดดเดี่ยว อาจเป็นเพราะไม่ใช่ประเทศบ้านเกิดของตนเอง วันหนึ่งเพื่อนชาติเดียวกันที่รู้จักกันที่เมืองพัททยาได้ชวนไปร่วมพิธีกรรมที่ศูนย์พัททยาในวันเสาร์จนเกิดความศรัทธา และจากคำสอนที่ว่าทุกคนมีหน้าที่ของตนเองแต่การปฏิบัติมิได้เป็นไปเพื่อตนเองแต่เป็นไปเพื่อพระภุชชณะ ทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและมีเป้าหมายในชีวิต

2. การเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

สาวกขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา ไม่ว่าจะฐานะชาวต่างชาติหรือแรงงานต่างด้าว ล้วนแต่เป็นคนกลุ่มน้อยที่เดินทางจากบ้านเกิดมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ เพื่อเสาะแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าด้วยการประกอบอาชีพต่าง ๆ บางคนอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลายปีโดยไม่มีโอกาสกลับบ้านเกิด ในขณะที่บางคนสร้างครอบครัวและอาศัยอยู่ที่ประเทศไทยเป็นการถาวร แม้เวลาจะเป็นตัวช่วยทำให้ความรู้สึกคิดถึงบ้านเบาบางลงบ้างแต่ก็ไม่ได้หายไป

โดยเฉพาะผู้ที่เพิ่งอาศัยอยู่ที่ประเทศไทยไม่นานย่อมมีความรู้สึกคิดถึงบ้านและเกิดความเหงาเป็นเรื่องธรรมดา ส่งผลให้จิตใจเกิดความซึมเศร้า หดหู่ บ้างก็รู้สึกท้อแท้และบ้างก็ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

ความคับข้องใจทางสังคมของคนไกลบ้านอันเกิดจากความคิดถึงบ้านเกิด ต้องอาศัยอยู่ที่ท่ามกลางกลุ่มคนที่ไม่รู้จักมักคุ้น ชาติเพื่อนร่วมปรับทุกข์สังสรรค์ รวมถึงไม่คุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมทางสังคมโดยรอบ ความเชื่อและพิธีกรรมของชนวนการสะเร คริสณะในเมืองพญาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล กล่าวคือเมื่อสาวกได้ศึกษาคำสอนร่วมกัน ประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ได้พูดคุยภาษาเดียวกันกับคนเชื้อชาติเดียวกันและมีความเชื่อทางศาสนาเหมือนกัน ส่งผลให้ความคับข้องใจทางสังคมนั้นเลื่อนหายไปชั่วคราวหรือเบาบางลง เนื่องจากการที่สาวกได้ประกอบพิธีกรรมหรือพูดคุยร่วมกันที่ศูนย์พญา สาวกต่างชาติส่วนใหญ่กล่าวว่า มีบรรยากาศเหมือนการอยู่ที่บ้านเกิดในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย แม้จะเป็นช่วงเวลาไม่นานแต่ก็ทำให้พวกเขามีความสุขและอยากร่วมพิธีกรรมที่ศูนย์พญาในทุกสัปดาห์ เฉกเช่นสาวกชาวรัสเซียผู้หนึ่งที่กล่าวว่า

“ตอนที่อยู่รัสเซียพร้อมครอบครัวเขาก็นับถือพระกฤษณะในชนวนการสะเร คริสณะ อยู่แล้ว ช่วงมาอยู่ที่เมืองพญาแรก ๆ มีความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดมาก อยากร่วมพิธีกรรมกับครอบครัวและสาวกคนอื่น ๆ แต่ทำได้แค่เพียงสวดมนต์ร้องเพลงอยู่คนเดียวที่ห้อง ครั้นเมื่อได้ทราบว่าที่เมืองพญามีศูนย์ปฏิบัติภักดีโยคะชนวนการสะเร คริสณะ ทำให้เขาได้มีโอกาสประกอบพิธีอารตี ร่วมฟังคำสอนทางศาสนาผ่านสาวกอาวุโส มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสาวกคนอื่น ๆ รวมถึงสาวกชาวรัสเซียด้วยกันอยู่เสมอ ทำให้คลายความคิดถึงบ้านเกิดและไม่รู้สึกหดหู่เหมือนก่อน” (คริส, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2558)

นอกจากความคับข้องใจอันเกิดจากสังคมโดยรอบแล้ว ความคับข้องใจส่วนบุคคลจากคำถามที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถหาคำตอบได้ เช่น ชีวิตหลังความตาย จุดมุ่งหมายสูงสุดของการเวียนว่ายตายเกิด หรือวิธีปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น เป็นต้น คำถามต่าง ๆ เหล่านี้คงจะมีเพียงศาสนาเท่านั้นที่พอจะอธิบายให้คลายความคับข้องใจส่วนบุคคลได้ สาวกบางคนนับถือศาสนาอื่น ครั้นเมื่อได้ศึกษาคำสอนของชนวนการสะเร คริสณะแล้วเกิดเลื่อมใสศรัทธาก็ถึงกับเปลี่ยนศาสนา สาวกบางคนนับถือศาสนาฮินดูมาก่อน โดยการนับถือบูชาเทพเจ้าหลายองค์ แต่ครั้นเมื่อได้ศึกษาคำสอนของชนวนการสะเร คริสณะแล้วเกิดเลื่อมใสศรัทธาก็เปลี่ยนมานับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว ดังคำกล่าวของสาวกในชนวนการสะเร คริสณะคนหนึ่งที่ว่า

“แต่เดิมครอบครัวเป็นชาวฮินดู นับถือเทพตรีมูรติเป็นเทพเจ้าสูงสุด และบูชาเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น พระอุมา พระลักษมี เป็นต้น แต่ครั้งเมื่อได้รู้จักกับสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตจักรและได้ฝึกฝนปฏิบัติจนเกิดศรัทธา จึงหันมานับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว และเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นส่วนหนึ่งของพระกฤษณะ พร้อมทั้งได้เชิญชวนบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวให้หันมานับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในขบวนการฮะเร คริสณะด้วย” (บัวทอง อาจหาญ, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2556)

ซึ่งการหันมาศรัทธาในขบวนการฮะเร คริสณะของสาวกดังกล่าว ล้วนเกิดจากความเชื่อที่ว่าคำสอน พิธีกรรมและวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสณะ สามารถตอบคำถามต่าง ๆ ที่ใคร่รู้ได้ดีกว่าความเชื่อทางศาสนาอื่น ๆ อันจะสามารถบรรเทาความสงสัยส่วนบุคคลที่คับข้องอยู่ในใจให้คลายลงได้ แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่เพราะการศรัทธาในความเชื่อ จึงส่งผลให้วัตรปฏิบัติและพิธีกรรมนั้นมีความหมาย และมีบทบาทต่อสาวกในการดำเนินชีวิตต่อไป

3. การให้กำลังใจในการประกอบอาชีพ

ความผันผวนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากปัจจัยเศรษฐกิจโลกโดยเฉพาะยุโรปและรัสเซีย รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของเมืองพัทยา ที่ส่วนใหญ่ขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฉะนั้นเมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาชบเซาก็ย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจหรืออาชีพอื่น ๆ ตามมาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอาชีพของชาวต่างประเทศที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดด้วยตัวเองเป็นสำคัญ

ด้วยคำตอบแรงจูงใจและการเข้าถึงบริการจากทางภาครัฐที่ไม่เท่าเทียมกับคนไทย ประกอบกับความไม่มั่นคงทางอาชีพของชาวต่างประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาที่พึ่งทางจิตใจเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิต และด้วยความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาที่ให้ความสำคัญกับเทพเจ้าหรือพระกฤษณะในฐานะผู้บันดาลความเป็นไปของมนุษย์ หากปฏิบัติภักดีโดยศรัทธาหรืออุทิศตนเสียสละรับใช้พระกฤษณะตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริสณะอยู่เสมอ พระองค์ก็จะคอยปกป้องคุ้มครองสาวกตลอดเวลา การทำงานหรือประกอบอาชีพของสาวกจึงดำเนินไปเพื่อพระกฤษณะเป็นสำคัญ เพื่อให้พระองค์บันดาลความสุขและความมั่นคงทางอาชีพท่ามกลางความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของเมืองพัทยา

4. การให้ความบันเทิง

มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่อการดำรงชีวิต และด้วยความที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม บางครั้งจึงอาจมีการกระทบกระทั่งหรือความไม่สบายทางกายและทาง

จิตใจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องแสวงหาความบันเทิงเพื่อให้ร่างกายและจิตใจได้ผ่อนคลาย และพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไป

พิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อนอกจากจะจัดขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนแล้ว ยังแฝงไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ ครั้นเมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมก็อาจมีการผ่อนคลายด้วยกิจกรรมความบันเทิงหรือมหรสพต่าง ๆ แต่พิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธานัน นอกจากจะประกอบด้วยองค์ประกอบด้านแบบแผนและความศักดิ์สิทธิ์แล้วยังมีความสนุกสนานร่วมด้วย โดยเฉพาะการสวดมนต์ร้องเพลงประกอบเครื่องดนตรีต่าง ๆ อย่าง ฉิ่ง กลองมรดังกะและ ฮาริโมเนียม ซึ่งขณะประกอบพิธีกรรมสาวกจะทำกীরตานหรือการสวดมนต์ร้องเพลงอย่างสนุกสนาน หากท่วงทำนองของบทสวดมนต์นั้นมีจังหวะค่อนข้างกระชับ สาวกทั้งชายและหญิงก็จะลุกขึ้นเต้นรำประกอบจังหวะด้วยลีลาท่าทางอย่างสวยงาม โดยเฉพาะสาวกผู้หญิงจะมีการเต้นออกท่าทางมากเป็นพิเศษ ซึ่งการสวดมนต์ร้องเพลงประกอบจังหวะถือเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของแนวทางการปฏิบัติวิถีชีวิตดีโยคะของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธานันที่เน้นความสุขความสนุกสนานเป็นสำคัญ ส่งผลให้สาวกที่เข้าร่วมพิธีเกิดความสนุกสนานและผ่อนคลาย ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมจึงมีบทบาทด้านการทำให้ความบันเทิงอย่างยิ่ง

ภาพที่ 5-10 การเต้นรำของสาวกขณะสวดมนต์ร้องเพลง (พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง, 2556)

จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา ทุกคนกล่าว เป็นเสียงเดียวกันว่า การสวดมนต์ร้องเพลงโดยเฉพาะบทมหามนต์ 16 คำ ทำให้พวกเขามี ความสุขอย่างมาก มีโอกาสได้เปล่งเสียงร้องเพลง มีโอกาสได้ลุกขึ้นเดินรำตามจังหวะอย่าง สนุกสนาน ทำให้รู้สึกผ่อนคลายจากการทำงาน ทั้งนี้การสวดมนต์ร้องเพลงดังกล่าวเป็นไปเพื่อ เทพเจ้าหรือพระกฤษณะ กล่าวคือเป็นการสวดมนต์ เดินรำ ถวายเทพเจ้า แต่ผลที่สาวกได้รับอย่าง แท้จริงคือความสุขและความสนุกสนานที่เกิดขึ้นกับสาวกเอง

บทบาทด้านความสัมพันธ์ของบุคคล

วัตรปฏิบัติของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยานั้นที่การมีสมาธิตั้งมั่นอยู่กับ พระกฤษณะ หรือที่เรียกว่าคริสณะจิตสำนึก ผ่านแนวทางการปฏิบัติภักดีโยคะ อาทิ การฟัง เรื่องราว คำสอนของพระกฤษณะ การระลึกถึงพระกฤษณะ การสวดภาวนาพระนามพระกฤษณะ เป็นต้น รวมทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการบูชาพระกฤษณะอันเป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งวิธี การต่าง ๆ เหล่านี้สามารถกระทำได้คนเดียวที่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ หรืออาจกระทำร่วมกัน เป็นกลุ่มโดยเฉพาะที่ศูนย์พัททยา

สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาจะรวมตัวประกอบพิธีอารตี สวดมนต์ ร้องเพลง ฟังคำสอนของพระกฤษณะและรับประทานอาหารมังสวิรัตีร่วมกันในทุกวันเสาร์ตอนเช้า ซึ่งการรวมตัวทำกิจกรรมร่วมกันในทุกสัปดาห์ส่งผลให้สาวกแต่ละคนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพราะนอกจากสาวกจะประกอบพิธีกรรมและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องความเชื่อหรือ คำสอนทางศาสนาแล้ว สาวกยังมีโอกาสได้พูดคุย พบปะสังสรรค์ ได้ถามเรื่องความเป็นอยู่ และเรื่องราวต่าง ๆ นอกจากเรื่องราวทางศาสนา ส่งผลให้สาวกแต่ละคนนอกจากจะอยู่ในฐานะ สาวกของขบวนการฮะเร คริสณะแล้วยังอยู่ในฐานะเพื่อนระหว่างกันด้วย ครั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น สาวกก็สามารถพูดคุยหาทางออกหรือช่วยกันแก้ไขปัญหาได้ เพราะต่างก็มีความเชื่อเดียวกันว่าทุก ดวงวิญญาณทั้งมนุษย์และสัตว์ ต่างมาจากแหล่งพลังงานเบื้องสูงเดียวกันหรือเป็นละอองอนุของ พระกฤษณะเหมือนกัน เพราะฉะนั้นทั้งมนุษย์และสัตว์จึงไม่ควรเบียดเบียนกัน สาวกขบวนการ ฮะเร คริสณะจึงไม่รับประทานเนื้อสัตว์ และให้ความเคารพสาวกหรือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ฉะนั้น ด้วยความเชื่อดังกล่าวและการประกอบพิธีกรรมร่วมกันเป็นประจำจึงนับว่ามีบทบาทอย่างยิ่งต่อ การสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสาวกในเมืองพัททยา

บัวทอง อาจหาญ (สัมภาษณ์, 2556) กล่าวว่า “ตัวเขาเดินทางมาร่วมพิธีกรรมสำคัญ โดยเฉพาะวันคล้ายวันประสูติพระกษณะ (กษณะชนมาอัฐฐิมิ) ที่ศูนย์พัทยาทุกปี เพราะนอกจากจะได้เป็นการปฏิบัติรับใช้พระกษณะแล้ว ยังทำให้ได้รู้จักสาวกคนอื่น ๆ เพิ่มขึ้น มีโอกาสพูดคุยถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นและพร้อมที่จะช่วยงานศูนย์เสมอหากมีโอกาส”

การประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะในวันสำคัญอย่างวันคล้ายวันประสูติพระกษณะ (กษณะชนมาอัฐฐิมิ) และการแห่ขันนาค จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้งำลังคนจำนวนมาก ทั้งขั้นตอนการเตรียมงาน การจัดงานและหลังจัดงานเสร็จสิ้น เพียงกำลังของอาสาสมัครสาวกที่ศูนย์พัทยาคงจะไม่เพียงพอ ฉะนั้นในการจัดงานใหญ่ๆแต่ละครั้ง สาวกขบวนการฮะเร คริสณะ โดยเฉพาะศูนย์ที่กรุงเทพมหานครจะเดินทางมาช่วยงานอยู่เสมอ โดยเฉพาะวันสำคัญอย่างเทศกาลกษณะชนมาอัฐฐิมิที่จัดขึ้นในวันเดียวกัน ขบวนการฮะเร คริสณะที่ศูนย์กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยาจะจัดงานคนละวัน ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยกันประกอบพิธีกรรมหรือจัดงานเฉลิมฉลองได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นในแง่ของความเชื่อและพิธีกรรมนอกจากจะมีบทบาทสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้วยังมีบทบาททางอ้อมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมทางความเชื่อเดียวกันให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งต่อยอดสู่การดำรงอยู่ของความเชื่อในขบวนการฮะเร คริสณะด้วย

บทบาทด้านการดำรงอยู่ของความเชื่อทางศาสนา

ความเชื่อต่าง ๆ จะดำรงอยู่ได้ในสังคมก็ด้วยการมีผู้สืบทอด หากไม่มีผู้สืบทอดหรือไม่มีผู้ที่เชื่อ ความเชื่อเหล่านั้นก็จะค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคม เช่น ความเชื่อทางพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยก็ด้วยการมีพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนและมีพุทธศาสนิกชนคอยให้การอุปถัมภ์ดูแล เป็นต้น เช่นเดียวกับความเชื่อทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา ที่สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมก็ด้วยการมีสาวกเชื่อถือในคำสั่งสอนและปฏิบัติตาม

ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยา นอกจากจะมีบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้วยังมีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของขบวนการทางความเชื่อด้วย กล่าวคือการดำรงอยู่ของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทยาหรือที่ศูนย์พัทยา สามารถดำรงอยู่ได้ก็ด้วยการร่วมมือกันของสาวกในการทำกิจกรรมหรือประกอบพิธีกรรมร่วมกันเป็นประจำทุกสัปดาห์และการบริจาคของสาวกโดยเฉพาะสาวกที่ค่อนข้างมีฐานะทางการเงิน เป็นต้น ทั้งนี้

มาจากคำสอนของขบวนการฮะเร คริสตณะต่าง ๆ ที่เชื่อต่อการสืบทอดความเชื่อทางศาสนา เช่น สาวกควรให้การสนับสนุนเทวาลัยหรือศูนย์ปฏิบัติภักดีโดยคະต่าง ๆ สาวกควรร่วมพิธีกรรมที่ศูนย์ปฏิบัติเป็นประจำ และการศึกษาคำสอนของขบวนการฮะเร คริสตณะอยู่เสมอ อีกทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกยึดถือปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้จะมีบทบาทในการทำให้ความเชื่อทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริสตณะดำรงอยู่ได้ในสังคมแล้ว ยังมีบทบาทในการขยายฐานความเชื่อให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อสาวกมีการชักชวนบุคคลอื่นมาที่ศูนย์พัทธยาเพื่อศึกษาคำสอนและประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ครั้นเมื่อบุคคลนั้นเกิดความเลื่อมใสศรัทธาก็จะส่งผลให้ความเชื่อดำรงอยู่และมีสาวกมากขึ้น โดยเฉพาะพิธีแห่ซคันนาถรอบปราสาทจักรวรรพหรือแห่รอบเมืองพัทธยาในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสาวกจะทำการแจกอาหารมังสวิรัตติและแจกหนังสือคำสอนของขบวนการฮะเร คริสตณะไปด้วย ซึ่งถือเป็นการเผยแพร่ความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสตณะ ในฐานะความเชื่อทางศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งในรอบปี โดยจากการแจกหนังสือคำสอน การเชิญชวนหรือชักชวนบุคคลอื่นมาร่วมพิธีกรรมหรือทำกิจกรรมร่วมกันที่ศูนย์พัทธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2558 ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อทางศาสนาของขบวนการฮะเร คริสตณะยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมเมืองพัทธยา ขณะที่จำนวนสาวกหรือผู้นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัทธยาก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยสังเกตจากจำนวนผู้มาเข้าร่วมพิธี อารตี สวดมนต์ร้องเพลง การอธิบายคำสอนทางศาสนาและการรับประทานอาหารมังสวิรัตติร่วมกันในทุกวันเสาร์ แม้ว่าจะไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด แต่ก็ดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปในสังคม

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตชนในเมืองพัททยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของขบวนการฮะเร คริสตชน พร้อมทั้งศึกษารวบรวมความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตชนในเมืองพัททยา เพื่อค้นหาความหมายและวิเคราะห์ถึงบทบาทที่มีต่อสาวกหรือผู้นับถือ โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สังเกตและเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการผูกสัมพันธ์ฉันมิตรกับสาวกในขบวนการฮะเร คริสตชน

จากการศึกษาพบว่า ขบวนการฮะเร คริสตชนในเมืองพัททยา เป็นขบวนการทางศาสนาฮินดูนิกายไวษณพสาขาหนึ่งที่นับถือพระกฤษณะ (พระนารายณ์อวตารปางที่แปด) เป็นเทพเจ้าสูงสุด ความเชื่อดังกล่าวมีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย มีคนนับถืออย่างจริงจังอย่างน้อยที่สุดในพุทธศตวรรษที่ 5 หรือ 6 อีกทั้งได้รับการสืบทอดและเผยแพร่ไปยังภูมิภาคอื่นๆ อย่างเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะดินแดนประเทศไทย มีหลักฐานทางโบราณคดีปรากฏความเชื่อเรื่องพระกฤษณะอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 11-17 ต่อมาไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับอีกเลย สันนิษฐานว่าความเชื่อเรื่องพระกฤษณะคงได้รับความศรัทธาและแพร่หลายน้อยลง จะมีก็แต่วรรณกรรมและตำนานที่กล่าวถึงพระกฤษณะเท่านั้น อย่างไรก็ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (รวมถึงความเชื่อเรื่องพระกฤษณะ) ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาในแต่ละยุคสมัย ก่อเกิดองค์การทางศาสนาฮินดูมากมาย หนึ่งในนั้นคือขบวนการฮะเร คริสตชน เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 21 โดยไฮตันยะ มหาประภู นักบวชในศาสนาฮินดูและนักปฏิรูปศาสนาที่สำคัญคนหนึ่งของอินเดีย ที่ให้ความสำคัญและเผยแพร่ความเชื่อเรื่องการนับถือบูชาพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดด้วยการปฏิบัติแบบภักดีโยคะ และเป็นคนแรกที่ริเริ่มกীরตานหรือการรวมกลุ่มสวดมนต์ร้องเพลงซึ่งแนวทางภักดีดังกล่าวแพร่หลายในรัฐเบงกอลตะวันตกและรัฐโอริสซาระยะหนึ่งก่อนจะเสื่อมความนิยมลง กระทั่งได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในพุทธศตวรรษที่ 25 จากการรณรงค์ของภักตีเวทานตะ สวามี ประภูปาถ จนได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในทวีปยุโรปและประเทศอื่น ๆ

ขบวนการฮะเร คริสตชน เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยอย่างจริงจังเมื่อประมาณสามสิบปีที่ผ่านมา โดยนายกฤษณะ สังคีตทาน หรือราม ลัทธมัน ดาส ในขณะที่ขบวนการฮะเร คริสตชน

ในเมืองพัทธา มีจุดเริ่มต้นจากนายนรหริ สุศิวะพรและครอบครัว เมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมา และสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธา มิได้สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับพระกฤษณะที่เคยแพร่หลายในประเทศไทยในอดีต หากแต่เป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อรูปแบบใหม่ที่มาจากต่างประเทศแต่ได้รับการพัฒนาสืบทอดให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้น เช่น หนังสือเผยแพร่คำสอนที่เป็นภาษาไทย อาหารมังสวิวัตที่ปรุงแบบอาหารไทย ไม่ปิดกั้นการนับถือเทพเจ้าองค์อื่นในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อย่างพระศิวะ หรืออุมาเทวี รวมถึงพระพุทธรูปเจ้าในพุทธศาสนา เป็นต้น ประกอบกับสาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธาส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ อาทิ อินเดีย เนปาล พม่า รัสเซีย และชาวยุโรปที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมถึงบุคคลสัญชาติไทยแต่เชื้อชาติอื่น ที่นับถือขบวนการฮะเร คริสณะ หรือเป็นชาวฮินดูมาก่อนแล้ว ในขณะที่บุคคลเชื้อชาติไทยนั้นมีสัดส่วนน้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธรรมเนียมการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับธรรมเนียมเดิมของประชาชนในเมืองพัทธา เช่น การสวมดนตรีร้องเพลงเต้นรำอย่างสนุกสนานขณะประกอบพิธีกรรม หรือการไม่รับประทานเนื้อสัตว์ เป็นต้น จึงทำให้ขบวนการดังกล่าวไม่ค่อยได้รับความนิยมในหมู่คนเชื้อชาติไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองพัทธาเท่าไร แต่ด้วยเมืองพัทธาเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม มีลักษณะทางสังคมที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งจะเลือกรับและปรับตัวกับวัฒนธรรมใหม่ อยู่เสมอ จึงส่งผลให้ขบวนการฮะเร คริสณะ สามารถดำรงอยู่ได้ในเมืองพัทธาจนกระทั่งปัจจุบัน

ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธา นับถือพระกฤษณะในฐานะบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า แม้กระทั่งพระวิษณุหรือพระนารายณ์ก็เป็นเพียงอวตารหนึ่งของพระกฤษณะ ซึ่งแตกต่างจากศาสนาฮินดูที่นับถือพระวิษณุเป็นหนึ่งในมหาเทพตรีมูรติเทพเจ้าสูงสุด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เหตุที่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดอาจเป็นเพราะความใกล้เคียงกับมนุษย์มากกว่าอวตารปางอื่น ๆ ในพระนารายณ์อวตารสิบปาง อาทิ รูปลักษณะอย่างมนุษย์ ลักษณะนิสัยอย่างมนุษย์ และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของเทพเจ้ากับมนุษย์ตามเรื่องราวในมหากาพย์มหาภารตะและคัมภีร์ปุราณะ และเชื่อว่าพระกฤษณะอยู่กับมนุษย์ตลอดเวลา ผ่านความเชื่อเรื่องการอวตารโดยเฉพาะการอวตารล่าสุดของพระกฤษณะและนางราธาว่าร่วมกันคือไซตันยะ มหาประภู เพื่อชี้แนวทางแห่งการหลุดพ้นที่ถูกต้องแก่มนุษย์ในยุคปัจจุบัน

แนวทางการปฏิบัติเพื่อเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือการหลุดพ้นของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธา จะยึดถือคัมภีร์ภควัทคีตาฉบับเดิมที่ไม่ผ่านการตีความ เพราะเชื่อว่าเนื้อหาในคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นสิ่งที่ออกจากโอษฐ์ของพระกฤษณะโดยตรง แต่สาวกก็เลือกที่จะศึกษา

และเชื่อผ่านการอธิบายของภักดีเวทานตะ สวามี ประภูปาท ผู้ก่อตั้งสมาคมนานาชาติเพื่อคริสตชนะ จิตสำนึกหรือขบวนการฮะเร คริสตชนะ ที่มีการแปลในหลายภาษารวมถึงภาษาไทย โดยเชื่อว่าเป็นการอธิบายที่ไม่ผ่านการตีความและมีความถูกต้องเชื่อถือได้ ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่น่าสังเกตคือ พรหมัน โมกษะและโยคะ

พรหมันตามความเชื่อในศาสนาฮินดูคือความจริงอันสูงสุด เป็นสิ่งที่ไม่รูปร่าง เรียกว่า นิรคุณพรหมัน แต่สาวกขบวนการฮะเร คริสตชนะในเมืองพัททยาเชื่อว่า พรหมันยังมีใช้ความจริงอันสูงสุด เพราะการบรรลุซึ่งความจริงอันสูงสุดแบ่งได้สามระดับคือ พรหมันหรือดวงวิญญาณอันไร้รูปลักษณะที่แผ่กระจายอยู่ทั่วไป ปริมาณหรือพระผู้เป็นเจ้าของที่สถิตอยู่กับสิ่งมีชีวิตทั้งปวง และองค์ภคานหรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าในรูปลักษณ์พระกฤษณะ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสาวกขบวนการฮะเร คริสตชนะในเมืองพัททยาเชื่อว่าพรหมันนั้นมีรูปร่าง เรียกว่าสคุณพรหมัน การบรรลุพรหมันหรือความจริงอันสูงสุดของขบวนการดังกล่าวคือการรู้แจ้งในพระกฤษณะ ด้วยการปฏิบัติภักดีโยคะหรือการปฏิบัติรับใช้พระองค์

โมกษะ หรือความหลุดพ้นอันเป็นเป้าหมายของศาสนาฮินดูรวมถึงขบวนการฮะเร คริสตชนะในเมืองพัททยาด้วย โดยสาระสำคัญของโมกษะอยู่ที่การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ การเข้าถึงภาวะที่หาทุกข์มิได้ และการเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมัน (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2547, หน้า 45) คล้ายกับนิพพานในพุทธศาสนา ซึ่งการบรรลุโมกษะตามความเชื่อของสาวกนั้น คือการเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน กล่าวคือมิได้เป็นหนึ่งเดียวกับพรหมันทั้งหมด เพราะสาวกเชื่อว่า ดวงวิญญาณแต่ละดวงมีความเป็นปัจเจกแม้จะบรรลุโมกษะแล้วก็ตาม ทั้งนี้มาจากความเชื่อของสาวกที่ว่ามนุษย์หรือดวงวิญญาณแต่ละดวงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพรหมันหรือพระกฤษณะ ในฐานะที่ต่ำกว่าและปฏิบัติรับใช้พระองค์มาก่อน เพราะฉะนั้นเมื่อบรรลุโมกษะแล้วก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของพรหมันที่เป็นปัจเจก กล่าวคือ เป็นดวงวิญญาณที่อาศัยร่างทิพย์ปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะในโลกทิพย์ดั้งเดิม เพียงแต่ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีก

โยคะ หรือแนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น ในคัมภีร์ภควัทคีตาปรากฏทั้งสามอย่างคือ กรรมโยคะ ชฎานโยคะ และภักดีโยคะ แต่จะเน้นภักดีโยคะมากที่สุด อาจเป็นเพราะต้องการชี้ให้เห็นว่าความภักดีถือเป็นจุดเริ่มต้นของโยคะอื่นๆที่จะนำไปสู่การหลุดพ้น แต่ขบวนการฮะเร คริสตชนะในเมืองพัททยานั้นถือว่าภักดีโยคะเป็นแนวทางปฏิบัติเดียวแห่งการหลุดพ้น โดยเฉพาะการสวดมนตร์ร้องเพลงที่เน้นความสนุกสนาน ซึ่งถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ง่ายและเหมาะสมกับคนในยุคปัจจุบันมากที่สุด

ฉะนั้นความเชื่อของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา จึงเป็นความเชื่อทางศาสนาแบบเทวนิยม กล่าวคือเชื่อในพลังอำนาจของเทพเจ้าว่ามีผลต่อความเป็นไปของชีวิต สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตล้วนเป็นผลมาจากความพึงพอใจของเทพเจ้า หากปฏิบัติรับใช้เทพเจ้าด้วยวิธีปฏิบัติภักดีโดยคະตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริสตณะ เทพเจ้าก็จะพึงพอใจและบันดาลให้ชีวิตมีความสุข โดยมีการนับถือพระภคขณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ในขณะที่เทพเจ้าองค์อื่น ๆ นั้นนับถือตามความเชื่อส่วนบุคคลบนพื้นฐานที่ว่าเทพเจ้าองค์อื่น ๆ เป็นเพียงอนุหนึ่งของพระภคขณะ โดยเป้าหมายสูงสุดของสาวกในเมืองพัททยาคือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และกลับไปปฏิบัติรับใช้พระภคขณะยังดินแดนของพระองค์ ด้วยการอุทิศตนเสียสละรับใช้ซึ่งมีอยู่เก้าแนวทาง ตามการอธิบายคัมภีร์ภควัตคีตาของภักตีเวทนานตะ สวามี ประภูปาท ซึ่งเน้นการปฏิบัติภักดีโดยคະว่าเป็นหนทางสู่การหลุดพ้น โดยมีข้อห้ามสี่ประการหรือศีลสี่เป็นเครื่องบังคับจิตใจให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่หลงไปกับตัณหาและอวิชชา

พิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา เป็นเครื่องสนับสนุนความเชื่อของขบวนการดังกล่าวให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ทำหน้าที่เสมือนตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์ (ผู้อยู่ใต้อำนาจธรรมชาติ) กับเทพเจ้าหรือพระภคขณะ (ผู้เหนืออำนาจธรรมชาติ) โดยไม่จำเป็นต้องมีพราหมณ์เป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้า ฉะนั้นการที่บุคคลจะเข้าถึงพระภคขณะผ่านพิธีกรรมได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชื่อในพลังอำนาจของเทพเจ้า เชื่อในการมีอยู่จริงและการอวตารของพระภคขณะดังปรากฏในปุราณะและตำนานต่าง ๆ เชื่อว่าคัมภีร์ภควัตคีตาเป็นคำสอนที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระภคขณะโดยตรง และเชื่อในแนวทางปฏิบัติภักดีโดยคະที่ภักตีเวทนานตะ สวามี ประภูปาทได้วางแนวทางไว้อย่างไรข้อสงสัย พิธีกรรมต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสตณะจึงมีความหมายในแง่การอุทิศตนเสียสละรับใช้พระภคขณะในฐานะบุคคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า และรับรู้ถึงความพอพระทัยของพระองค์ จากความสุขความสนุกสนานที่ได้จากการประกอบพิธีกรรมปฏิบัติรับใช้พระองค์ แต่หากบุคคลที่ไม่เชื่อในความเชื่อดังกล่าวหรือเชื่ออย่างมีข้อสงสัยแล้ว พิธีกรรมก็จะมีคามหมายเพียงแค่การบูชาเทพเจ้า เพื่อให้พระองค์ทรงพอพระทัย ในขณะที่บุคคลผู้นั้นจะไม่รู้สึกถึงความพอพระทัยของเทพเจ้าผ่านความรู้สึกที่ได้จากการประกอบพิธีกรรมในขณะนั้น เช่นเดียวกับการที่บุคคลภายนอกอาจมองการสวดมนต์ร้องเพลงเต้นรำของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา เป็นเพียงแค่การกระทำที่ค่อนข้างแปลกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา จะมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์หรือมีความหมายที่แท้จริงได้ก็ด้วยพื้นฐานจากความเชื่อที่เป็นตัวสนับสนุนอันสำคัญ

จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา แสดงให้เห็นว่าแม้สาวกจะไม่นิยามตนเองว่าเป็นชาวฮินดู แต่หลายสิ่งล้วนสืบเนื่องมาจากคติ พราหมณ์-ฮินดู แต่ได้รับการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความเชื่อและพิธีกรรม รวมทั้งให้สอดคล้องกับ ยุคสมัย เหมาะกับความต้องการของมนุษย์ในสังคมและมีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากขึ้น บุคคลสามารถยอมรับนับถือและปฏิบัติตามได้ เช่น การเจิมติลัคบนหน้าผาก ไวษณพนิภายใน ศาสนาฮินดูจะเขียนเป็นรูปหนึ่งขีดแนวตั้งที่หว่างคิ้ว แต่สาวกขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา จะเขียนรูปใบตุลสีหรือกะเพราต่อจากหว่างคิ้วถึงบริเวณสันจมูกด้วย เนื่องจากเชื่อว่าตุลสีเป็น พืชศักดิ์สิทธิ์ที่ตามตำนาน

พิธีฮารีหรือพิธีบูชาเทพเจ้าและอาจารย์นักบวชผู้ล่วงลับด้วยการถวายไฟ ถือเป็น พิธีกรรมที่พบได้บ่อยครั้งในวาระต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา ซึ่งคติฮินดูเชื่อว่า เทพอัคนีหรือเทพแห่งไฟมีหน้าที่เสวยอาหารหรือเครื่องสังเวย และทำหน้าที่ช่วยเป็นสื่อนำเครื่อง สังเวยไปถวายเทพเจ้า ด้วยเหตุนี้สาวกจึงทำการจุดไฟจากธูปหรือตะเกียงฮารีก่อนถวาย เครื่องบูชาอื่น ๆ ในทุกพิธีฮารี ในขณะที่เดียวกันการบวชของขบวนการฮะเร คริสตณะ ก็ต้องทำขึ้น ในพิธีบูชาไฟทุกครั้ง โดยการโยนธูปที่ขลังในกองไฟที่ก่อขึ้น เพื่ออ้อนวอนให้เทพอัคนีเป็นสื่อนำ เครื่องสังเวยไปถวายพระกฤษณะ บัณฑอง อาจหาญ (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2556) กล่าวว่า “การโยนธูปที่ขลังในกองไฟเสมือนการได้ใส่ลงในโอษฐ์ของพระกฤษณะ” เพราะเปลวไฟที่พวยพุ่ง ขึ้นหมายถึงเทพแห่งไฟได้นำเครื่องบูชาไปถวายพระกฤษณะแล้ว สอดคล้องกับสุริยา รัตนกุล (2555, หน้า 89) ที่กล่าวถึงความสำคัญของไฟไว้ว่า “ในศาสนาพราหมณ์ เทพแห่งไฟอัคนี (Agni) เป็นเทพที่ได้รับความเคารพนับถืออย่างยิ่ง โสลกในฤคเวทมีทั้งสิ้น 1,028 โสลก ในจำนวนนี้ 200 โสลกเป็นโสลกที่สรรเสริญเทพอัคนี โดยเทพอัคนีเป็นผู้ดูแลบ้าน เป็นนักบวชประจำบ้านและเป็น ผู้ทำหน้าที่กระทำการบูชาฤคภายในบ้าน แม้ในปัจจุบันนี้ที่เป็นเวลาภายหลังสมัยพระเวท มากกว่า 3,000 ปี ก็ยังปรากฏว่าคนที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ยังทำพิธีบูชาไฟอยู่ ด้วยการเท ของเหลวเป็นต้นว่า นม น้ำมัน ข้าวเปียกจำนวนเล็กน้อยลงบนไฟ” นอกจากนี้ไฟยังมีความ หมายถึงความบริสุทธิ์ด้วย เพราะการบวชในพิธีบูชาไฟเสมือนการเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยเชื่อว่า ไฟจะเผาผลาญกิเลสหรือความชั่วต่าง ๆ ให้หมดไป ส่งผลให้สาวกผู้จะเข้ารับการบวชนั้นบริสุทธิ์ จากบาปทั้งปวง

การบวชเป็นพราหมณ์ของสาวกขบวนการฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยา ได้รับธรรมเนียม มาจากวาระพราหมณ์ตามคติฮินดู แต่ขั้นตอนการเป็นพราหมณ์ของศาสนาฮินดูกับขบวนการ ฮะเร คริสตณะในเมืองพัททยานั้นแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือพราหมณ์ในศาสนาฮินดูจะ

สืบทอดผ่านคนในตระกูล แต่พราหมณ์ในขบวนการฮะเร คริษณะ ผู้ชายในวรรณะใดก็สามารถดำรงตนเป็นพราหมณ์ได้ มิได้ขึ้นอยู่กับสายเลือดหรือตระกูล ขอเพียงแต่มีความปรารถนาตั้งใจศึกษาคำสอนตามแนวทางของขบวนการฮะเร คริษณะอย่างแน่วแน่ ได้รับการบวชขั้นที่สองจากอาจารย์นักบวชหรือครู ที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการการปกครอง (GBC) ของสมาคมนานาชาติเพื่อคริสณะจิตสำนึก (ISKCON) ก็จะได้รับสายศักดิ์สิทธิ์หรือสายยัชโญปวีตเช่นเดียวกับพราหมณ์ในศาสนาฮินดู แสดงให้เห็นว่าขบวนการฮะเร คริษณะ แม้จะเป็นขบวนการหนึ่งในศาสนาฮินดู แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับระบบวรรณะที่สืบทอดทางสายเลือดพร้อมทั้งปฏิรูปความคิดความเชื่อดังกล่าว โดยเห็นว่าบุคคลจะดำรงตนในวรรณะใดก็ได้ขึ้นอยู่กับความปรารถนาส่วนบุคคล มิได้ขึ้นอยู่กับสายเลือด เพียงแต่การดำเนินชีวิตในวรรณะนั้น ๆ ต้องไม่ยึดติดกับผลทางวัตถุและมีจิตตั้งมั่นอยู่ในพระภุชยะ ซึ่งการดำรงตนเป็นพราหมณ์ของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทธยานั้น จะมุ่งเน้นที่การศึกษาและการปฏิบัติภักดีโยคะ มิได้มุ่งเน้นที่การเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าแต่อย่างใด

จุดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพิธีกรรมขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทธยา คือทุกพิธีกรรมจะมีความศักดิ์สิทธิ์และมีความสุขสนุกสนานอันเกิดจากการสวดมนตร์ร้องเพลง ประกอบเครื่องดนตรีและเต้นรำควบคู่กันไป เนื่องจากสาวกเชื่อว่าการสวดมนตร์ร้องเพลงเป็นแนวทางการปฏิบัติภักดีโยคะที่ง่ายและเหมาะสมที่สุดในยุคนี้ ฉะนั้นทุกพิธีกรรมจึงมักมีการสวดมนตร์ร้องเพลงเต้นรำอยู่เสมอ แม้จะเป็นพิธีกรรมที่ค่อนข้างแปลกและแตกต่างไปจากสังคมไทยที่เน้นความขลังและศักดิ์สิทธิ์ แต่พิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะดังกล่าว นับได้ว่าตอบสนองความต้องการของบุคคลบางกลุ่มในเมืองพัทธยา ในลักษณะการปลดปล่อยความทุกข์ทางโลกด้วยการร้องเพลงเต้นรำอย่างสนุกสนานในทางศาสนาอันเป็นที่พึงทางจิตใจ แต่การร้องเพลงเต้นรำจะมีความหมายในแง่การปฏิบัติภักดีโยคะเพื่อเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือการหลุดพ้นได้ก็ด้วยการเชื่อในคำสอนต่าง ๆ อย่างไร้ข้อกังขา มิฉะนั้นก็จะเป็นเพียงการเต้นรำทั่วไปอันเกิดจากความสนุกสนานในจังหวะและดนตรีเท่านั้น

พิธีกรรมที่สาวกได้ร่วมกันปฏิบัตินั้นล้วนแต่มีที่มาจากความศรัทธาในความเชื่อ ตำนานหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระภุชยะ ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริษณะในเมืองพัทธยาจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือความเชื่อช่วยสนับสนุนให้พิธีกรรมนั้นมีความหมาย เช่น การฟังพระนามหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระภุชยะเชื่อว่าเป็นหนึ่งในหนทางแห่งการหลุดพ้น ส่งผลให้การบรรยายคำสอนทางศาสนานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น ในขณะที่พิธีกรรมเองก็เป็นสิ่งต่อย้ำความสำคัญของความเชื่อ เช่น พิธีอภิเษกและ

พิธีต้อนรับการประสูติพระกษัตริย์ในวันกษัตริย์ชนมาอัฐมี เป็นสิ่งตอกย้ำความเชื่อเรื่องการมีอยู่จริงและการอวตารของพระกษัตริย์ เป็นต้น ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมจึงเป็นหนทางเพื่อนำสาวกไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้น ซึ่งการหลุดพ้นนี้เป็นเรื่องที่อยู่เหนือวิสัยของโลกและไม่สามารถคาดเดาได้ แต่สิ่งที่สาวกสามารถรับรู้หรือได้ประโยชน์จากความเชื่อและพิธีกรรมคือบทบาทที่มีต่อสังคมและตัวของสาวกเอง

จากการศึกษาประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระกษัตริย์ในอดีตที่พบในประเทศไทย เช่น ทับหลังรูปพระกษัตริย์ปราบนาคาคาลิยะ พระกษัตริย์ยกเขาโควรรณะ เป็นต้น พบว่าประติมากรรมดังกล่าวแสดงออกถึงพระกษัตริย์ในฐานะเทพเจ้าผู้เปี่ยมด้วยพลังและอำนาจ อาจด้วยเหตุผลด้านบทบาทการส่งเสริมอำนาจของชนชั้นปกครองตามความเชื่อทางศาสนา พราหมณ์-ฮินดูที่ว่ากษัตริย์นั้นเป็นสมมติเทพหรือการอวตารลงมาของพระนารายณ์ แต่ด้วยความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระกษัตริย์ของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาปัจจุบันไม่มีบทบาทต่อสถาบันการปกครอง แต่มีบทบาทในการดำรงชีวิตของประชาชนบางกลุ่มในเมืองพัททยาที่ต้องการแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นด้วยวิธีที่ง่ายและสนุกสนาน ก่อให้เกิดความสบายใจและคลายความกังวลหรือความทุกข์ที่มี ส่งผลให้ชีวิตในโลกปัจจุบันมีความสุข การสร้างสรรค์ประติมากรรมและจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระกษัตริย์ของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาจึงเน้นอิริยาบถที่คล้ายมนุษย์ ดูแล้วสื่อถึงความสุข ความรักความเมตตา และความสนุกสนานเป็นสำคัญ เช่น พระกษัตริย์เป่าขลุ่ยประทับยืนคู่กับนางราชา พระกษัตริย์เต้นรำกับเหล่าโคปี เป็นต้น รวมถึงรูปเคารพพระกษัตริย์ปางชคินนาถ และรูปเคารพไซตันยะ มหาประภู และนิตยานันทะ (โกระ-นิไต) ก็ล้วนแสดงออกถึงความสุขความสนุกสนานอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติภักดีโยคะที่สำคัญของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยา

บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัททยาที่มีต่อสาวกผู้นับถือและปฏิบัติตามอย่างเห็นได้ชัดและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งคือการให้ความบันเทิง นอกจากพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะจะประกอบไปด้วยแบบแผนและความศักดิ์สิทธิ์แล้วยังมีความสุขความสนุกสนานร่วมด้วย โดยเฉพาะการสวดมนต์ร้องเพลง ประกอบเครื่องดนตรี และการลุกขึ้นเต้นรำตามจังหวะอย่างสนุกสนาน สาวกเชื่อว่าการเปล่งพระนามของพระกษัตริย์จะทำให้ได้บุญและเป็นหนทางสู่การหลุดพ้น แต่นั่นก็ไม่สามารถรับรู้ได้แน่ชัด ในขณะที่สิ่งที่สาวกรับรู้และสัมผัสได้อย่างชัดเจนจากการสวดมนต์ร้องเพลงพระนามของพระกษัตริย์คือความสุขความสนุกสนานและผ่อนคลายจากความทุกข์ชั่วคราว ซึ่งอารมณ์ที่

เกิดขึ้นช่วงขณะมีได้มาจากความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของเทพเจ้าใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยาปฏิเสธความเชื่อดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยายังมีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของขบวนการดังกล่าวด้วย เห็นได้จากการที่สาวกรวมตัวประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันที่ศูนย์พัทธยาในทุกวันเสาร์เป็นประจำและพิธีแห่ขบวนที่จะมีการแจกอาหารมังสวิรัตินี้และหนังสือคำสอนที่เป็นภาษาไทยแก่บุคคลทั่วไปด้วย ซึ่งการแจกหนังสือคำสอนที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยนี้เป็นกลวิธีในการเผยแพร่คำสอนในลักษณะเข้าพวกประการหนึ่ง กล่าวคือ สาวกขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยาไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติหรือมีเชื้อสายต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ประกอบกับแนวทางปฏิบัติสู่เป้าหมายสูงสุดค่อนข้างแปลกใหม่ไปจากวัฒนธรรมทางศาสนาที่ชาวเมืองพัทธยานับถือ แต่การพิมพ์หนังสือคำสอนเป็นภาษาไทยย่อมส่งผลให้คนไทยในเมืองพัทธยาเปิดใจยอมรับความต่างทางความเชื่อมากขึ้น ขณะเดียวกันพิธีแห่ขบวนก็ยังจัดร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชนอื่น ๆ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม จึงยอมส่งผลให้ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยาได้รับการยอมรับในฐานะองค์กรทางศาสนากลุ่มหนึ่ง

จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดสัญวิทยาและบทบาทหน้าที่นิยมพบว่า ขบวนการดังกล่าวเป็นขบวนการทางศาสนาที่สืบเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยคงสาระสำคัญของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูไว้ อาทิ การนับถือเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องการอวตาร คำสอน วัตรปฏิบัติและพิธีกรรม แต่ได้รับการปฏิรูปและเลือกรับปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมเมืองพัทธยาและความเชื่อดั้งเดิม เช่น ให้ความสำคัญกับเทพเจ้าแต่นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุด มีโหม้มหาเทพตรีมูรติอย่างในคติฮินดู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลลักษณะของพระกฤษณะมีความใกล้เคียงกับมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีความใกล้ชิดและผูกพันกับมนุษย์ดังที่ปรากฏในมหากาพย์และปุราณะ ขณะที่การอวตารของเทพเจ้านั้นก็ยังคงสืบเนื่องมาจากคติฮินดูโดยเฉพาะพระนารายณ์อวตารสิบปาง แต่ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยายังเชื่อว่าไซตันยะ มหาประภู ผู้ริเริ่มการสวดมนต์ร้องเพลงเป็นอวตารของพระนารายณ์หรือพระกฤษณะด้วย ซึ่งนับเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือของคำสอนและแนวทางปฏิบัติของขบวนการดังกล่าวให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้นเนื่องจากถ่ายทอดมาจากพระกฤษณะอวตารโดยตรง

คำสอนต่าง ๆ ของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยา ก็ล้วนสืบเนื่องมาจากคติฮินดู เช่น ธรรมชาติของวัตถุสามประการ ขั้นตอนการดำเนินชีวิตของบุคคลในสี่ช่วงวัย (อาศรมสี่)

หรือหน้าที่ทางสังคมของบุคคลสี่ประการ (วรรณะสี่) แต่ขบวนการดังกล่าวปฏิเสธหลักวรรณะที่สืบทอดทางสายเลือดหรือคนในตระกูล กล่าวคือผู้ที่เกิดในวรรณะใดก็สามารถดำรงตนเป็นพราหมณ์ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความปรารถนาของบุคคลนั้น ๆ เป็นสำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องระบบวรรณะแต่ไม่ยึดติดตามธรรมเนียมเดิมของคติฮินดู ขณะที่ข้อห้ามปฏิบัติสี่ประการ (ศีลสี่) อันถือเป็นข้อห้ามสำคัญของขบวนการฮะเร คริชณะ นอกจากจะห้ามรับประทานเนื้อวัวตามคติฮินดูแล้ว ขบวนการดังกล่าวยังห้ามรับประทานเนื้อสัตว์รวมถึงสิ่งเสพติดทุกชนิดด้วย นอกจากนี้ การปฏิบัติภักดีโยคะถือเป็นมรรคหรือแนวทางหนึ่งเพื่อการหลุดพ้น แต่ขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธยาเน้นว่าการปฏิบัติภักดีโยคะหรือการอุทิศตนเสียสละรับใช้พระกฤษณะเป็นแนวทางเดียวที่จะทำให้หลุดพ้นได้ โดยวิธีที่ง่ายที่สุดคือการสวดมนต์ร้องเพลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสอดคล้องกับสภาพสังคมเมืองพัทธยาที่ค่อนข้างวุ่นวายและมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง การปฏิบัติที่ง่ายและไม่ก่อให้เกิดความเครียดอย่างการสวดมนต์ร้องเพลงจึงได้รับความนิยมในขบวนการดังกล่าว อีกทั้งการหลุดพ้นของขบวนการฮะเร คริชณะ ก็คือการเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมันตามคติฮินดู ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก แต่ขบวนการฮะเร คริชณะเชื่อว่าแม้หลุดพ้นแล้วดวงวิญญาณก็ยังคงเป็นปัจเจก หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพรหมันหรือพระกฤษณะเท่านั้น และปฏิบัติรับใช้พระกฤษณะยังดินแดนของพระองค์อย่างมีความสุข

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สาวกขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธยายึดถือปฏิบัติก็ล้วนสืบเนื่องมาจากพิธีกรรมในศาสนาฮินดูที่มีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี แต่ขบวนการดังกล่าว ผู้ประกอบพิธีจะเป็นใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นพราหมณ์เสมอไปเพียงแต่ขอให้รู้หลักพิธีกรรมเป็นสำคัญ แสดงให้เห็นถึงการลดทอนบทบาทของพราหมณ์ในฐานะผู้ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้าหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ เหลือเพียงการดำรงตนเป็นผู้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาอย่างเคร่งครัดเท่านั้น อันสะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าที่สามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาโดยประยุกต์ใช้แนวคิดสัญวิทยาและบทบาทหน้าที่นิยมพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริชณะในเมืองพัทธยา ก่อตัวขึ้นเป็นโครงสร้างหลวม ๆ ตามแบบคติพราหมณ์-ฮินดู ที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามวัฒนธรรมหรือมีการเลือกรับปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมเมืองพัทธยาและความเชื่อดั้งเดิม นั่นคือการเลือกรับเอาวิถีปฏิบัติแบบใหม่ที่เน้นความสุขสนุกสนานเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลบางกลุ่ม นับถือพระกฤษณะเป็นเทพเจ้าสูงสุดแต่ก็ไม่ล้มเลิกศรัทธาเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ในศาสนาฮินดูตามแบบความเชื่อดั้งเดิม รวมถึง

การไม่ปฏิบัติในพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าที่ประชาชนชาวเมืองพัทธยาส่วนใหญ่ให้ความเคารพ นับถือ ส่งผลให้การเผยแผ่ขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยายังคงได้รับการตอบรับจาก ชาวฮินดูหรือบุคคลต่างศาสนาอยู่เรื่อย ๆ และมีสาวกเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป พร้อมทั้ง สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมเมืองพัทธยา ขณะที่พิธีกรรมส่วนใหญ่ของขบวนการฮะเร คริสณะ ในเมืองพัทธานั้นมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ต้องศรัทธาในความเชื่ออย่างไร้ข้อกังขา จะเข้าใจถึงบทบาทอันเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อสาวกสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม เมืองพัทธยา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคความเชื่อและพิธีกรรมของขบวนการฮะเร คริสณะในเมืองพัทธยา ศึกษา รวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะที่ศูนย์พัทธยาเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ขบวนการดังกล่าวเผยแผ่ในหลาย จังหวัดของประเทศไทยตามเมืองท่องเที่ยวสำคัญอย่าง กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต เกาะสมุย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาข้อมูลของขบวนการฮะเร คริสณะ ศูนย์อื่น ๆ ในประเทศไทยร่วมด้วย รวมทั้งกลุ่มความเชื่อทางศาสนาอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบองค์ประกอบร่วมและต่าง อันจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่หรือความเชื่อ ทางศาสนานั้น ๆ รวมถึงการศึกษาคความสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายของผู้นับถือพระกฤษณะ ในขบวนการฮะเร คริสณะตามศูนย์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วม และการดำรงอยู่ของขบวนการฮะเร คริสณะในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กนกวลี สุริยะธรรม. (2541). *ร่องรอยหลักฐานการนับถือศาสนาพราหมณ์ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 ที่พบในบริเวณชุมชนโบราณเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคลศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กฤษณา กุศลาคัย และเรื่องอุไร กุศลาคัย. (2542). *อินเดีย อนุทวีปที่น่าทึ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- กฤษณา กุศลาคัย และเรื่องอุไร กุศลาคัย. (2543). *วัฒนธรรมสัมพันธ์: ไทย-อินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- กฤษณะ สังคิตทาน. (2556, 2 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- กฤษณะ สังคิตทาน. (2557, 28 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- เกี่ยวกับพัทยา*. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <http://www.pattaya.go.th/city-information/เกี่ยวกับพัทยา/>
- ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย เอกสารการสอนชุดวิชา 12304*. (2533). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คริส. (2558, 16 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- แคทรียา อังทองกำเนิด. (2556). การอวดตารในศาสนาฮินดู. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 20(1), 1-22.
- งามพรรณ เทพทา. (2552). *การศึกษาร่องรอยการนับถือศาสนาพราหมณ์ ณ เมืองโบราณศรีเทพ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18*. เอกสารศึกษาเฉพาะบุคคลศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา. (2535). พระกฤษณะในประเทศไทย. *ศิลปากร*, 35(6), 8-21.
- จิราพร โชติธีระวงศ์. (2547). พระกฤษณะกับนิกายภาคตะ. *วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 4(1), 68-83.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2555). *สัญวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- สุภาพณี เรียบเรียง. (2549). *พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

- ณัฐสุภัทร จันทวิช. (2549). ทับหลังสลักภาพพระกฤษณะสังหารช้างและสิงห์จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์. *ศิลปากร*, 49(4), 109-117.
- ดุสิต ทุมมาภรณ์. (2541). ข้อมูลใหม่ จากแหล่งโบราณคดีเมืองฝ้าย. *เมืองโบราณ*, 24(2), 123-128.
- เดชา ศิริภัทร. (2540). กะเพรา ผักพื้นบ้านและพืชศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู. *หมอบชาวบ้าน*, 18(215), 76-79.
- เดวี สุศิวัชพร. (2558). ชาวฮินดูหลากเชื้อชาติจัดพิธี “ฮะเรคริษณะ” ถวายแด่พ่อหลวงของปวงชนชาวไทย. เข้าถึงได้จาก <http://th.pattayadailynews.com/ชาวฮินดูหลากเชื้อชาติจัดพิธี“ฮะเรคริษณะ” ถวายแด่พ่อหลวงของปวงชนชาวไทย/>.
- เดวี สุศิวัชพร. (2557, 3 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ทศพล จังพานิชย์กุล. (2552). *พระกฤษณะ เทพเจ้าแห่งเสน่ห์และความบันเทิง*. กรุงเทพฯ: คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์.
- ธีระนันท์ วิชัยดิษฐ์. (2557). *คติความเชื่อเรื่องพระศิวะในกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2325-2556)*. คุษฏีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงคราญ เจริญสวัสดิ์. (2535). *เอกสารประกอบการสอนวิชา ปศ.323 อารยธรรมอินเดีย*. ชลบุรี: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2557). *ศาสนากับสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2549). *มหัศจรรย์อินเดีย-แผ่นดินแห่งความหลากหลาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นริสา โปธิเดช. (2522). *รูปเคารพพระกฤษณะในเอเชียอาคเนย์*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2546). *ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2540). *คัมภีร์นารายณ์ 20 ปางกับคนไทย*. กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง.
- บัวทอง อางหาญ. (2556, 25 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- บิลา. (2556, 15 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- บุญมี แทนแก้ว. (2546). *ประวัติศาสตร์นาต่าง ๆ และปรัชญาธรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุญเย็น วอทอง. (2550). *เทพเจ้า ความเชื่อเรื่องศาสนาพระเจ้าหลายพระองค์ในชมพูทวีปและ
อิทธิพลสืบเนื่องมายังดินแดนสุวรรณภูมิ*. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.

บำรุง คำเอก. (2550). *รายงานการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปราสาทพระวิหาร. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ปราสาทพระวิหาร>

ปราสาทบ้านพลวง. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ปราสาทบ้านพลวง>

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์. (2556). *ศาสนาเบื้องต้น เอกสารประกอบการสอนวิชา 265121*. ชลบุรี:

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2529). *มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผาสุข อินทรารุช. (2524). *รูปเคารพในศาสนาฮินดู (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นครปฐม:

ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง. (2558). *ถ่ายภาพ*.

พงษ์พัฒน์ ทุ่งไธสง. (2556). *ถ่ายภาพ*.

พระญาณวโรดม. (2538). *ศาสนาต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษาหม่อมกุฎ
ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนาแห่งประเทศไทย.

ภูวษา เรื่องชีวิติน. (ม.ป.ป.). *ทับหลังปราสาทศิขรมุมิ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.academia.edu/>
ทับหลังปราสาทศิขรมุมิ

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2521). *ลิลิตนารายณ์สิบปาง (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. ม.ป.ท.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2545). *พระเป็นเจ้าของพราหมณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*.
ม.ป.ท.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2547). *เทพเจ้าและสิ่งน่ารู้*. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

มหากาพย์มหาภารตะ (กฤษณา กุศลาศัย และเรื่องอุไร กุศลาศัย, แปล). (2525). กรุงเทพฯ:
เคล็ดไทย.

ยุทธกร สริกขกานนท์. (2547). *การศึกษาเครื่องดนตรีในพิธีพราหมณ์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง*.

ปริญญาานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยดุริยางควิทยา,

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชัน.
- โรลิ่งด์ บาร์ตส์. (2551). *มายาคติ*. (วรรณพิมพ์ อังคศิริสรรพ, แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- วรพร ภู่งศ์พันธ์, ชลธิชา ขุนทอง, อรพินท์ คำสอน, วิชุลดา พิไลพันธ์, พรชัย นาคสีทอง, และ ศุภการ สิริไพศาล. (2557). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เบ้าหลอมอารยธรรมสำคัญของโลก 1*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2547, มกราคม – มิถุนายน). บทวิพากษ์ปรัชญาภควัทคีตา. *วารสารศิลปศาสตร์*, 4(1), 32 – 46.
- วิชัย ต้นกิตติกร. (2538). *อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- วิทยา ศักยาภินันท์. (2549). *ศาสนาฮินดู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2556). *พระนารายณ์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2537). ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น...การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส.พลายน้อย. (2540). *เทวนิยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1977).
- สมทรง ชีวะพันธ์. (2520). *วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมภพ ภิรมย์. (2534). *นารายณ์สิบปาง*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สัจจาภิรมย์, พระยา. (2548). *เทวกำเนิด* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2548). *พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา ใจสุข. (2553). *ปริศนาภารตะ อินเดียวทำไม? ทำไมอินเดียว?*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- สุนทร ณ รังสี. (2545). *ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2547). *ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม* (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพฯ: มติชน.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2549). *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ.2000* (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: สามลดา.

สุรศักดิ์ ทอง. (2553). *สยามทิวะ*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุริยา รัตนกุล. (2555). *พิธีกรรมในศาสนา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยา รัตนกุล. (2555). *พิธีกรรมในศาสนา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2533). *ปราสาทเขาพนมรุ้ง*. กรุงเทพฯ: พิษณุ

สุวรรณ จันทรวงศ์. (2540). *ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาศาสนา*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

สำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง. (ม.ป.ป.). *เขตพื้นที่พิเศษและพื้นที่เชื่อมโยง*.

เข้าถึงได้จาก <http://www.dasta.or.th/dastaarea3/th/511/513>

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2545). *คติชนกับศาสนา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษา

ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อนิรุทธคำฉันท์ *พร้อมด้วยบันทึกสอบทานและหมายเหตุ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). (2522). กรุงเทพฯ:

กรมศิลปากร.

อภิรักษ์กุล เกษมผลกุล. (2552). *ตำนานพระศรีอาริย์ในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และบทบาท*.

ดุสิตนิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์,

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2551). *ตรีมูรติ อภิมหาเทพของฮินดู*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). *ทิพยนียายจากปราสาทหิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

อารตี จอยซี. (2557, 22 สิงหาคม). สัมภาษณ์.

อาลี. (2558, 3 กันยายน). สัมภาษณ์.

เอกพงศ์ ประสงค์เงิน. (2548). *ภาษากับวัฒนธรรม*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา.

เอกพงศ์ ศรทอง. (ม.ป.ป.). *"ทับหลัง" ดราม่าที่ปราสาทเมืองต่ำ*. เข้าถึงได้จาก

<http://www.nairoburoo.com/nairoburoo-take-flight/tips-travelers/1858->

[ปราสาทเมืองต่ำ-โค่นชัย-บุรีรัมย์.html](http://www.nairoburoo.com/nairoburoo-take-flight/tips-travelers/1858-ปราสาทเมืองต่ำ-โค่นชัย-บุรีรัมย์.html)

เอกสุดา สิงห์ลำพอง. (2553). *เทพปฏิมาสยาม*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.

- เอ. ซี. ภัคตีเวทานตะ สวามี ประภูปาท. (2539). *ลีลาอันน่าอัศจรรย์ของพระกฤษณะ* (กฤษณะ สังคีตทาน, แปล). ม.ป.ท.
- เอ. ซี. ภัคตีเวทานตะ สวามี ประภูปาท. (2557). *พระนารายณ์อวตารสิงป่าง* (กฤษณะ สังคีตทาน, แปล). ม.ป.ท.
- เอ. ซี. ภัคตีเวทานตะ สวามี ประภูปาท. (2557). *ภักดี – โยคะ การอุทิศตนเสียสละรับใช้ด้วย จงรักภักดี* (กฤษณะ สังคีตทาน, แปล). (ม.ป.ท.)
- เอ. ซี. ภัคตีเวทานตะ สวามี ประภูปาท. (ม.ป.ป.). *ภควัต – คีตา ฉบับเดิม* (กฤษณะ สังคีตทาน, แปล). ม.ป.ท.
- เอ. ซี. ภัคตีเวทานตะ สวามี ประภูปาท. (ม.ป.ป.). *ฮะเร คริชณะ มหามนต์* (กฤษณะ สังคีตทาน, แปล). ม.ป.ท.
- Frawley, D. (2003). *Gods, sages and kings vedic secrets of ancient civilization* (4th ed.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Knappert, J. (1992). *Indian mythology* (2nd ed.). Delhi: Indus.
- Map of India*. (n.d.). Retrieved from <http://www.indiatravelinfo.com/mapofindia.html>.
- Mission*. (n.d.). Retrieved from <http://www.iskcon.org/mission/>
- Stutley, M., & Stutley, J. (1985). *A dictionary of hinduism*. Great Britain, Cornwall: T J Press.
- Vitsaxis, V. G. (1979). *Hindu epics, myths and legends in popular illustrations* (3rd ed.). Delhi: Oxford University Press.
- What is the GBC*. (n.d.). Retrieved from <http://gbc.iskcon.org/what-is-the-gbc/>

ภาคผนวก

พระนารายณ์อวตารสิบปาง

1. มัตสยาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นปลา)

พระนารายณ์อวตารเป็นปลาน้อยศมีปรากฏต่อกษัตริย์สัตยาพรต จากนั้น ปลาศมีก็ตัวใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนเกินกำลังที่กษัตริย์สัตยาพรตจะดูแลไหว ด้วยความมีเมตตา ของกษัตริย์สัตยาพรต ปลาศมีจึงสำแดงรูปที่แท้จริงเป็นพระนารายณ์ และเตือนว่าอีกเจ็ดวัน นับจากนี้น้ำจะท่วมโลกและจักรวาล ทั้งสามโลกจะถูกทำลาย จากนั้นจะมีเรือพิเศษลำใหญ่มา ช่วยเหลือ พระนารายณ์ได้แนะนำให้กษัตริย์สัตยาพรตขึ้นเรือดังกล่าวพร้อมกับนักปราชญ์หรือ ฤาษีทั้งเจ็ด พร้อมกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ และสมุนไพรรักษาโรคที่คัดสรรมาแล้ว เมื่อพระพรหมถึงคราวบรรทมหลับได้เกิดน้ำท่วมโลก พระนารายณ์อวตารในรูปปลาได้ใช้ พญานาควาสุกรีเป็นเชือกผูกโยงลากเรือลำดังกล่าว แต่ในระหว่างที่พระพรหมบรรทมหลับนั้น อสูรหัยครีพได้ขโมยคัมภีร์พระเวทที่ไหลออกจากโอษฐ์ (ปาก) ของพระพรหมแล้วซ่อนตัวอยู่ได้นำ พระนารายณ์อวตารในรูปปลาจึงตามลงไปสังหารอสูรหัยครีพจนสิ้นชีพและปกป้องคัมภีร์พระเวท ไว้ได้ และนำไปให้พระพรหมขณะตื่นจากบรรทมและเริ่มทำการสร้างโลกในยุคต่อไป โดยกษัตริย์ สัตยาพรตนั้นอยู่ตลอดช่วงเวลาแห่งการทำลายล้าง และทรงเป็นพระมनुไว้สวัตอันเป็นพระมनु องค์ที่เจ็ดซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์คนแรกในกาลป็นี้

2. กูรมาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นเต่า)

ครั้งหนึ่งด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของพระอินทร์ ได้นำพวงมาลัยที่ได้รับมาจากฤาษี ทูรวาสไปคล้องให้กับช้างเอราวัณอันเป็นช้างทรงของพระอินทร์ และช้างเอราวัณก็ได้เหยียบ พวงมาลัยนั้น จนทำให้ฤาษีทูรวาสโกรธจัดและสาปพระอินทร์รวมทั้งเทวดาองค์อื่น ๆ ให้อ่อนแอ และมีฤทธาณูปหาน้อยลง เหล่าเทวดาจึงพากันไปพึ่งพระพรหม จากนั้นพระพรหมได้นำเหล่า เทวดาไปพึ่งพระวิษณุหรือพระนารายณ์ โดยพระนารายณ์แนะนำให้ทำการกวนเกษียรสมุทร (ทะเลน่านม) เพื่อให้ได้น้ำอมฤตแก้คำสาป ซึ่งการกวนเกษียรสมุทรในครั้งนี้ใช้พละกำลัง ทั้งฝ่ายเทวดาและอสูร โดยใช้ภูเขามันทรเป็นแท่นกวน ใช้พญานาควาสุกรีมีตรอบภูเขา ฝ่ายเทวดา จับอยู่ทางหาง ฝ่ายอสูรจับอยู่ทางหัว และในขณะที่กวนเกษียรสมุทรก็ได้โยนพีชพันธุ์สมุนไพรรวม ไม่เลื้อยและหญ้าต่าง ๆ ลงไปในเกษียรสมุทร แต่ในขณะที่ทั้งเทวดาและอสูรกำลังกวน เกษียรสมุทรอยู่นั้น ภูเขามันทรได้เริ่มจมลงในน้ำเพราะไม่มีอะไรรองรับ ด้วยเหตุนี้พระนารายณ์ จึงอวตารเป็นเต่าขนาดใหญ่ เพื่อเป็นฐานรองรับภูเขามันทรในการกวนเกษียรสมุทรดังกล่าว และทำให้การกวนเกษียรสมุทรดำเนินต่อไป อีกทั้งยังปรากฏกายอยู่เหนือภูเขามันทรด้วย สิ่งแรกที่ได้จากการกวนเกษียรสมุทรครั้งนี้คือพิชซึ่งเป็นอันตรายต่อทั้งเหล่าเทวดา

และอสูร พระศิวะได้ช่วยเหลือโดยการกลืนพิษเก็บไว้ที่ลำคอ สิ่งวิเศษที่ได้จากการกวน เกษียรสมุทรต่อมาคือโคสุรภี ม้าอุจโจศรพระ ช้างเอราวัณ ช้างเพศเมียทั้งแปดเชือก ดอกปาริชาติ นางอัปสร พระนางลักษมี (ชายาของพระนารายณ์ เทพเจ้าแห่งโชคลาภ) รวมทั้งเทพธิดาแห่ง เครื่องดีมวารุณี สิ่งสุดท้ายที่ออกมาจากการกวนเกษียรสมุทรครั้งนี้คือน้ำอมฤต (ขบวนการสระเร คริขณะ เชื่อว่าเทวดาที่ถือเหยือกน้ำอมฤตในครั้งนี้เป็นภาคแบ่งแยกของพระนารายณ์ด้วย) ซึ่งถือเหล่าอสูรคว้าเอาไป พระนารายณ์จึงแปลงกายเป็นหญิงสาวแสนสวย หลอกเอาเหยือกน้ำ อมฤตจากพวกอสูรมาแจกจ่ายให้เหล่าเทวดา และเปิดเผยเป็นรูปลักษณ์พระนารายณ์สี่กรดั้งเดิม ด้วยเหตุนี้เหล่าเทวดาจึงกลับมามีพลังอำนาจมากและสามารถเอาชนะเหล่าอสูรได้

3. วราหาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นหมูป่า)

การอวตารเป็นหมูป่าและนรสิงห์ของพระนารายณ์สัมพันธ์กับอสูรหิรัณยักษะและ หิรัณยกตปิ ซึ่งสาวกในขบวนการสระเร คริขณะ เชื่อว่าอสูรทั้งสองตนนี้เดิมเป็นผู้รักษาประตูพระ ตำหนักของพระกฤษณะที่ไวญญูช้อยและวิชัย แต่ถูกสีกุมารผู้เป็นบุตรของพระพรหมสาปให้ เป็นมารร้ายเนื่องจากห้ามไม่ให้สีกุมารเข้าไปแสดงความเคารพพระนารายณ์เพราะทำทางดูเหมือน เด็กอายุห้าขวบ เมื่อพระนารายณ์ทราบเรื่องจึงเสนอสองแนวทางให้เลือก ได้แก่ การเกิดเป็นสาวก ของพระนารายณ์เจ็ดชาติ หรือเกิดเป็นมารสามชาติ ด้วยความที่ชัยและวิชัยไม่ยอมจาก พระนารายณ์ไปนานจึงเลือกเกิดเป็นมารสามชาติ แต่แม้เกิดเป็นมารก็จะได้ลิ้มพระกฤษณะ ฉะนั้นชัยและวิชัยจึงไปเกิดเป็นหิรัณยักษะและหิรัณยกตปิในชาติแรก

ครั้งหนึ่งโลกไม่สามารถต้านทานความร้ายกาจของหิรัณยักษะผู้เป็นบุตรคนที่สองของ นางอติติกัมภศยปพรหมมูณี ทำให้โลกนั้นจมลงไปในมหาสมุทร พระสวียมภูจึงภาวนาถึงพระ พรหมให้มาช่วยเหลือ และพระพรหมก็ทำสมาธิถึงพระนารายณ์อีกทอดหนึ่ง ทันใดนั้นพระ นารายณ์ก็อวตารเป็นหมูป่าออกมาจากจุมุกข้างหนึ่งของพระพรหม พระนารายณ์ในรูปหมูป่า ได้ไปที่ใจกลางมหาสมุทร และช่วยโลกให้กลับคืนมาดังเดิม จากนั้นได้ต่อสู้กับหิรัณยักษะ จนสามารถสังหารหิรัณยักษะได้ในที่สุด

4. นรสิงหาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นครึ่งคนครึ่งสิงห์)

หิรัณยกตปิพี่ชายของหิรัณยักษะ ได้บำเพ็ญเพียรเพื่อขอพรต่อพระพรหม โดย หิรัณยกตปิขอให้ตนเองไม่ตายด้วยอาวุธหรือด้วยมือของผู้ใด ไม่ตายด้วยคนหรือสัตว์ ในบ้านหรือ นอกบ้าน กลางคืนหรือกลางวัน บนแผ่นดินหรือท้องฟ้า ในน้ำหรือในไฟ ด้วยสิ่งมีชีวิตหรือไร้ชีวิต และด้วยเทวดาหรืออสูร ซึ่งพระพรหมก็ทรงให้พรดังกล่าว จากนั้นหิรัณยกตปิก็ทำสงครามกับ

เทวดาและมนุษย์จนเกิดความวุ่นวายไปทั่ว และบังคับให้ผู้อื่นนับถือตน เหล่าเทวดาจึงไปขอร้องให้พระนารายณ์ช่วยเหลือ

ทว่าบุตรชายของหิรัณยกตปิพูนามว่าประหลาท กลับมีใจเลื่อมใสศรัทธาในพระนารายณ์เป็นอย่างยิ่ง และได้สวตมนต์บุชาสรรเสริญพระนารายณ์อยู่เสมอ ไม่ว่าหิรัณยกตปิจะส่งประหลาทไปเรียนกับครูอย่างไร ก็ไม่สามารถเกลี้ยกล่อมให้ประหลาทเลิกนับถือพระนารายณ์ได้ ด้วยความโกรธหิรัณยกตปิจึงลงโทษประหลาทอย่างแรงด้วยการใช้หอกแทงตามร่างกาย เอาไปให้ช่างเย็บ ให้ตีเมยาพิษ ผลักตกจากภูเขาสูงชัน โยนลงในกองไฟ จับไว้ในห้องที่เต็มไปด้วยงูพิษ แต่ไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ไม่เป็นผล เนื่องจากอำนาจแห่งพระนารายณ์ได้คุ้มครองประหลาทไว้ ต่อมาหิรัณยกตปิได้ถามประหลาทว่า “หากองค์ภควาน (พระนารายณ์) อยู่ทุกหนแห่ง ดั่งนั้นแล้ว เขาอยู่ในเสาดันนี้ด้วยหรือไม่” พร้อมกับชี้ไปที่เสาดันใกล้ๆ ทั้งยังดูตำสาปแช่งประหลาทหลายครั้ง และด้วยความโกรธจัดหิรัณยกตปิจึงใช้กำปั้นเหวี่ยงอย่างไรไปที่เสาดัน ไทน์ไคนั้นพระนารายณ์ในรูปครึ่งคนครึ่งสิงห์ (นริสิงห์) ได้ปรากฏตัวออกมาจากเสาดันดังกล่าวแล้วต่อสู้กับหิรัณยกตปิอย่างดุเดือด โดยแกล้งปล่อยให้หิรัณยกตปิไปเพื่อรอให้ถึงเวลาโพล้เพล้ก่อนพระอาทิตย์ตกดิน เมื่อได้เวลาอันเหมาะสมพระนารายณ์ในรูปนริสิงห์ก็ได้จับหิรัณยกตปิวางบันดักที่ธรณีประตู และสังหาร โดยใช้กงเล็บแทงลงไปที่ยอด ซึ่งไม่ขัดต่อพรที่พระพรหมได้ให้ไว้ในตอนต้น จนหิรัณยกตปิสิ้นชีพในที่สุด

5. วามนาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพราหมณ์เตี้ย)

กษัตริย์พลีผู้เป็นหลานของประหลาท ซึ่งเป็นหนึ่งในอสูรที่ถูกเทวดาฆ่าตายหลังจากที่ได้ดื่มน้ำอมฤต แต่ฟื้นคืนชีพมาได้ด้วยการช่วยเหลือของพระศุภร จากนั้นกษัตริย์พลีได้ยกทัพไปสู้รบกับเหล่าเทวดาบนสวรรค์จนสามารถยึดครองสวรรค์ได้ แต่กษัตริย์พลีก็ปกครองตามหลักธรรมะ มีสัจจะและเป็นผู้ใจบุญ ต่อมาพระอินทร์และเหล่าเทวดาได้ไปขอให้พระกัศยปพรหมมุณีและนางอทิตีช่วยเหลือ โดยพระนารายณ์ได้ช่วยเหลือเหล่าเทวดาด้วยการอวตารไปเกิดเป็นบุตรชายของนางอทิตีในรูปของพราหมณ์เตี้ยวามนะ

วามนพราหมณ์ได้เข้าพบกษัตริย์พลีขณะกำลังทำพิธีบูชาอโยริมฝั่งแม่น้ำ พร้อมทั้งแสดงจุดประสงค์ว่าต้องการแผ่นดินเพียงสามก้าวเท่านั้น ซึ่งกษัตริย์พลีก็ตกลงถวายแผ่นดินให้สามก้าวด้วยความแปลกใจในความเรียบง่ายของวามนพราหมณ์ แม้ว่าพระศุภรผู้เป็นอาจารย์ของกษัตริย์พลีจะล่วงรู้แผนของพระนารายณ์ในรูปของพราหมณ์เตี้ย และพยายามตักเตือนห้ามปรามกษัตริย์พลีอย่างไรก็ไม่เป็นผล ทั้งยังสาปให้กษัตริย์พลีสูญเสียทรัพย์สินและอาณาจักรทั้งหมด จากนั้นวามนพราหมณ์ก็ขยายร่างจนทุกสิ่งอยู่ภายใต้พระองค์ ก้าวแรกครอบคลุมทั่วทั้งโลก ก้าวที่สอง

ครอบครัวรวมทั้งฟ้าและสวรรค์ ส่งผลให้ครอบครัวทั้งจักรวาล ส่วนก้าวที่สามกษัตริย์พลีได้
 สละชีวิตด้วยการยอมให้วางบนศิระชะ และด้วยความใฝ่บุญของกษัตริย์พลี พระนารายณ์ใน
 รูปพรหมณ์เต็มจึงให้กษัตริย์พลีอยู่ที่สุรพิภพพร้อมกับประหลาดผู้เป็นปู่ช่วงเวลาหนึ่ง อนาคต
 ช่างหน้าจึงค่อยกลับมาเป็นเจ้าของสวรรค์ดั้งเดิม ฉะนั้นการอวตารของพระนารายณ์มาเป็น
 ความนพรหมณ์ในครั้งนี้ จึงเป็นการฟื้นฟูพลังอำนาจของเทวดาที่สูญเสียไปให้กลับคืนมาดังเดิม

6. ประศูรามาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพรหมณ์ถือขวาน)

พระนารายณ์อวตารเป็นประศูราม บุตรของฤาษีชมทศนีกับนางเรณุกา ประศูรามเป็นผู้
 รอบรู้ทั้งเรื่องอาวุธและพระคัมภีร์ โดยอาศัยอยู่กับฤาษีฤคิผู้เป็นปู่ได้ช่วงเวลาหนึ่ง ก็ได้ไปบำเพ็ญ
 เพียรจนพระศิวะพอพระทัย และได้รับขวานจากพระศิวะเพื่อไปสังหารอสูรที่ข่มเหงเทวดา
 จากนั้นจึงกลับไปหาบิดามารดา

วันหนึ่งกษัตริย์การตวีระยะ อรชุน นักรบที่กล้าหาญและมีพินมือ ศิษย์ของฤาษีทัตตโดย
 ได้ไปล่าสัตว์กับเพื่อน เมื่อเหนื่อยล้าจากการล่าสัตว์ก็ได้แวะพักที่อาศรมของชมทศนีก ซึ่งชมทศนีก
 ก็ได้ต้อนรับด้วยอาหารอย่างดีจากอำนาจพิเศษของโคสุรกี (บ้างว่านางเรณุกาเป็นคนต้อนรับ)
 ด้วยความปรารถนาจะได้โคสุรกีมาครอบครอง เมื่อการตวีระยะ อรชุน กลับเมืองแล้ว ได้สั่งให้ทหาร
 นำทรัพย์สินไปแลกกับโคสุรกี แต่ทว่าชมทศนีกปฏิเสธขอเสนอดังกล่าว ทหารจึงได้ใช้กำลังยึดเอา
 โคสุรกีไปและเขียนตีชมทศนีกจนสิ้นชีพ แต่ฤาษีฤคิกก็ได้ทำให้ชมทศนีกฟื้นคืนชีพขึ้นมา ขณะที่
 ประศูรามโกรธมากจึงได้ตามสังหารกษัตริย์การตวีระยะ อรชุน โดยไม่ฟังคำทัดทานของชมทศนีก
 ผู้เป็นบิดา สุดท้ายประศูรามก็สามารถสังหารกษัตริย์การตวีระยะ อรชุน จนสิ้นชีพและไม่มีใคร
 ต้านทานพลังกำลังของประศูรามได้

อยู่มาวันหนึ่งนางเรณุกาได้ไปตักน้ำที่แม่น้ำและเกิดเห็นพระราชาจิตรสแห่งเมืองมฤติ
 กาวดีกับชายากำลังพลอดรักกันอยู่ในลำธาร (บ้างก็ว่าเป็นชายชาวกันดารวะชื่อชิตทวังกะตะกับ
 สาวใช้) นางเรณุกาตื่นตื่นในภาพที่เห็นและชื่นชมในเสน่ห์ดังกล่าวจึงแอบดูอยู่พักใหญ่ เมื่อกลับ
 มาถึงอาศรมชมทศนีกผู้เป็นสามีรู้ความจริงด้วยอิทธิฤทธิ์ (บ้างว่านางเรณุกามีอาการกระวนกระวาย
 ใจ ชมทศนีกจึงได้ถามว่าเกิดอะไรขึ้นและนางเรณุกาก็ได้บอกความจริง) ด้วยความโกรธชมทศนีก
 จึงสั่งให้บุตรของตนทั้งห้าคนของตนสังหารนางเรณุกาผู้เป็นมารดา ทว่าทุกคนปฏิเสธ ชมทศนีก
 จึงสาปบุตรทั้งสี่คนให้กลายเป็นคนวิกลจริต แต่ประศูรามรู้ถึงพลังอำนาจของชมทศนีกผู้เป็นบิดา
 จึงสังหารนางเรณุกาผู้เป็นมารดา (บ้างว่าสังหารนางเรณุการวมทั้งพี่ ๆ ทั้งสี่คนจนสิ้น) ชมทศนีกจึง
 ชื่นชมและให้พรแก่ประศูรามสามประการ โดยประศูรามขอพรให้นางเรณุกาฟื้นคืนชีพ ขอให้
 พี่ ๆ ทั้งสี่คนกลับมาเป็นปกติ และขอให้ตนเองมีฤทธิ์เดช

วันหนึ่งอริชาบุตรของการตวีระยะ อรชุน ได้สังหารฆตคนี่ผู้เป็นพ่อของปรัศูรามจนสิ้นชีพ ด้วยความโกรธแค้นปรัศูรามจึงปฏิญาณว่าจะสังหารกษัตริย์ทั้งหมด โดยปรัศูรามได้เดินทางไป รอบโลกสังหารกษัตริย์เกือบทั้งหมดยี่สิบเอ็ดครั้ง ซึ่งขบวนการชะเร คริชณะ เชื่อว่าปรัศูรามเป็น การอวดตารที่ได้รับพลังอำนาจชั่วคราว และพลังอำนาจในฐานะอวดตารได้ถูกเรียกคืนเมื่อปรัศูรามได้ พบกับพระราม

7. รามาวตารหรือรามจันทราวตาร (พระนารายณ์อวดตารเป็นพระราม)

ครั้งหนึ่งเหล่ามนุษย์และเทวดาได้รับความเดือดร้อนจากการรุกรานของทศกัณฐ์หรือ ทำวราพณ์ผู้ครองเมืองลงกา เหล่าเทวดาจึงอ้อนวอนให้พระนารายณ์ช่วยเหลือ ประกอบกับ ขณะนั้นกษัตริย์ทศรดผู้ครองเมืองอโยธยาได้ทำพิธีบูชาขอโอรสจากเทวดา พระนารายณ์จึงตกลง จะมาเป็นบุตรทั้งสี่คนของกษัตริย์ทศรดและทำลายล้างทศกัณฐ์ โดยพระรามเกิดจากการอวดตารที่ สมบูรณ์ของพระนารายณ์ ส่วนพระภรต พระลักษมณ์และพระศัตรุตเกิดจากชายาของกษัตริย์ ทศรดที่ดื่มน้ำทิพย์ที่ได้ในคราวทำพิธีบูชา

วันหนึ่งพราหมณ์วิศวามิตรได้ขอรับรองให้กษัตริย์ทศรดส่งพระรามผู้เป็นโอรสไปปกป้อง พิธีบูชาจากเหล่าอสูร แม้กษัตริย์ทศรดจะไม่อยากส่งพระรามไป แต่ด้วยความกลัวผลจากความ โกรธที่จะได้รับจากพราหมณ์หากผิดสัญญา กษัตริย์ทศรดจึงจำใจต้องส่งพระรามและ พระลักษมณ์ไปกับนักบวชวิศวามิตร และพระรามก็ได้สังหารรากษสหรือยักษ์ที่ขัดขวาง การทำพิธีบูชาจนสิ้นชีพ จากนั้นพราหมณ์วิศวามิตรก็ได้พาพระรามไปพิธีสยมพรของสีดา ที่มีถิลานคร และพระรามก็สามารถยกธนูที่ไม่มีใครสามารถยกได้พร้อมทั้งหักคันธนูนั้นทิ้งเสีย พระรามจึงได้นางสีดามาเป็นชายา

ต่อมากษัตริย์ทศรดได้ทำพิธีราชาภิเษกให้กับพระรามในฐานะมกุฎราชกุมาร แต่นาง ไกยเกษีถูกสาวรับใช้ยุยงให้ไปขอพรสองประการตามที่กษัตริย์ทศรดได้ให้สัญญาไว้ โดยนางไกย เกษีขอให้พระภรตเข้าพิธีราชาภิเษกแทนพระรามและให้เนรเทศพระรามไปอยู่ป่าเป็นเวลาสิบสี่ปี ด้วยเหตุนี้พระรามจึงต้องไปอยู่ป่าตามคำสั่งของกษัตริย์ทศรด พร้อมด้วยพระลักษมณ์และนาง สีดา ต่อมานางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไป พระรามและพระลักษมณ์จึงออกตามหานางสีดา ระหว่างทางได้สังหารพาลีและเป็นมิตรกับสุครีพ หนุมาน (ผู้รับใช้นิรันดรขององค์ภควาน) พร้อมกับรวบรวมกองทัพลิงได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับการช่วยเหลือจากพิเภก สุดท้าย พระรามได้สังหารรากษสจนหมดสิ้น และสังหารทศกัณฐ์จนสิ้นชีพด้วย จากนั้นพระรามก็สถานป นาให้พิเภกครองเมืองลงกาต่อไป ในขณะที่พระรามและพระลักษมณ์รับนางสีดากลับเมืองอโยธยา และพระรามก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์

8. กฤษณาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระกฤษณะ)

ขบวนการชะเร คริษณะ เชื่อว่าพระกฤษณะบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า เป็นแหล่งกำเนิดของการอวตารทั้งหมด โดยการอวตารครั้งนี้ทั้งพระกฤษณะและพลรามล้วนเป็นหนึ่งเดียวกันและเหมือนกัน เพียงแต่ต่างกันที่รูปลักษณะเท่านั้น โดยพลรามเป็นภาคแบ่งแยกแรก ของพระกฤษณะ และเชื่อว่าเกิดขึ้นจริงบนโลกใบนี้เมื่อราวห้าพันปีก่อน เพื่อบอกหนทางแห่ง การบรรลุโมกษะหรือการกลับคืนสู่องค์ศิวาน และเพื่อปราบอสูรต่าง ๆ โดยเฉพาะกัษะผู้โหดร้าย รั้งหนึ่งกัษะกษัตริย์เมืองมถุราผู้โหดร้ายได้รับคำเตือนเป็นเสียงที่ดังมาจากเบื้องบนว่า ตนจะได้รับหายนะโดยบุตรคนที่แปดของนางเทวกีผู้เป็นภรรยาของวสุเทพ ฉะนั้นกัษะจึงเฝ้า สังหารบุตรของนางเทวกีทุกคนเมื่อคลอดออกมา จนกระทั่งนางเทวกีใกล้คลอดบุตรคนที่เจ็ด กัษะก็ได้รับเสียงเตือนจากเบื้องบนอีกว่าผู้ที่เกิดมาเป็นคนเลี้ยงวัวจะสังหารตน กัษะจึงให้สังหาร ลูกคนเลี้ยงวัวทั้งหมดที่พบ โดยพระวิษณุหรือพระนารายณ์สับเปลี่ยนเอาบุตรคนที่เจ็ดในครรภ์ของ นางเทวกีไปยังครรภ์ของนางโรหิณีผู้เป็นภรรยาของวสุเทพอีกคนแทน และถือกำเนิดเป็นพลราม โดย กัษะคิดว่าบุตรของนางเทวกีคนที่เจ็ดเสียชีวิตในครรภ์มารดาไปแล้ว ส่วนบุตรคนที่แปด ของนางเทวกีหรือพระกฤษณะนั้น เมื่อคลอดออกมาวสุเทพได้นำไปเปลี่ยนกับบุตรของนางยโสธา ผู้เป็นภรรยาของนันทะ เมื่อทารกเพศหญิงถูกกัษะสังหารได้กลายเป็นโยคะนิทราและกล่าวว่า กัษะจะถูกพระกฤษณะสังหาร ด้วยเหตุนี้ นันทะพร้อมด้วยนางโรหิณีและนางยโสธาก็หลบ ไปอยู่ที่หมู่บ้านโคกุล

กัษะได้ส่งอสูรมาสังหารพระกฤษณะหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จและถูกพระกฤษณะ สังหารจนสิ้นชีพทั้งหมด เช่น อสูรปุตนะ ศักตาสูร ตฤณาวรรต วัดสาสูร บากาสูร อูกราสูร เณูกาสูร ประลัมพะ นาคกาลิยะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการยกเขาโค วรธนะป้องกันฝนตกจากอำนาจของพระอินทร์ หยอกล้อกับหญิงสาว และเต้นรำกับเหล่าโคปี (หญิงเลี้ยงวัว) อย่างสนุกสนานโดยเฉพาะนางราธาผู้เป็นชายาของพระกฤษณะ แม้กัษะ จะส่งพยายามส่งอสูรมาสังหารพระกฤษณะแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงเปลี่ยนแผนเชิญพระกฤษณะ มาลอบสังหารที่เมืองมถุรา แม้พระกฤษณะจะล่วงรู้ถึงแผนการณดังกล่าวแต่ก็ไม่กลัวและ มาตามคำเชิญ ทำยที่สุดสามารถสังหารกัษะจนสิ้นชีพและมอบราชสมบัติคืนให้แก่กษัตริย์ อูครเสน

ต่อมาพระกฤษณะและวงศ์ยาทพได้สร้างเมืองใหม่ที่อูริมมหาสมุทรชื่อว่าเมือง ทวารกา จากนั้นพระกฤษณะก็มีชายอีกหลายคน เช่น นางรุกมิณี นางสัตยภามา รวมหนึ่งหมื่นหก พันแปดคน มีบุตรชายชื่อปรัทยูมนะและมีหลานชื่ออนิรุท

9. พุทธาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระพุทธเจ้า)

พระนารายณ์อวตารปางนี้ เอ. ซี. ภัคติเวทนานตะ สวามี ประญาปาท (2557, หน้า 28-29) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นอวตารของพระกฤษณะ ปราภฏเมื่อประมาณสองพันห้าร้อยปีก่อน พระองค์เสด็จมาด้วยจุดมุ่งหมายพิเศษคือหยุดผู้คนที่ปฏิบัติความรุนแรง

พระพุทธเจ้าทรงปรากฏเป็นโอรสของกษัตริย์ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย มีพระนามว่า สิทธิตตะ ทรงพำนักอยู่ที่ราชวังอันวิจิตรอลังการ รื่นเริงเพลิดเพลินอยู่กับอาหารที่เอร็ดอร่อย เสื้อผ้าอาภรณ์ชั้นเยี่ยมและความบันเทิงที่ดีที่สุด ทรงได้รับทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ใจปรารถนา ได้รับการปกป้องจากโลกภายนอก โดยไม่รู้สิ่งอื่นใดนอกเหนือไปจากประสบการณ์ในราชวัง จึงทำให้สิทธิตตะไม่รู้ถึงความทุกข์ในโลกวัตถุ แต่เมื่อพระองค์อยากรู้เกี่ยวกับโลก ปรารถนาว่าคนอื่นอยู่กันอย่างไร พระองค์ทรงขึ้นบนราชรถไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้านใกล้ ๆ วัจ เจ้าชายสิทธิตตะรู้สึกตกใจที่เห็นคนเจ็บป่วย คนจน คนกำลังตาย และศพ คนตายที่กำลังถูกนำไปเผา ไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่ามีทุกข์เช่นนี้ปรากฏอยู่ และทรงมีความคิดอย่างเดียวคือจะดับความทุกข์เหล่านี้ได้อย่างไร เมื่อกลับมาสิทธิตตะทรงใคร่ครวญเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้แล้วตัดสินใจออกจากครอบครัว สละโลก ออกบวช เป็นพระภิกษุ และทรงพัฒนาหลักปรัชญาอหิงสา (หลักแห่งการไม่เบียดเบียน) พระองค์เดินทางไปทั่วโลกเพื่อค้นหาเหตุผลว่าทำไมมนุษย์ต้องรับทุกข์ ในที่สุดพระองค์ทรงตรัสรู้ อยู่ที่ใต้ต้นโพธิ์ และเป็นที่ยูจักกันในนามพระพุทธเจ้า

ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงปรากฏ ประชาชนโดยทั่วไปไม่เชื่อในองค์ภควาน (พระกฤษณะ) และชอบกินเนื้อสัตว์มากกว่าสิ่งอื่นใด เพราะได้รับอนุญาตจากพิธีบูชาในคัมภีร์พระเวท ดังนั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ไม่เบียดเบียน เนื่องจากมีพระเมตตาต่อสัตว์ผู้নাสงสาร พระองค์ทรงลวงตาพวกที่ไม่เชื่อในองค์ภควาน พวกที่ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าจะไม่เชื่อในพระผู้เป็นเจ้า แต่จะมีความศรัทธาอย่างแน่วแน่ในพระพุทธองค์ผู้ทรงเป็นอวตารขององค์ภควาน

เอ. ซี. ภัคติเวทนานตะ สวามี ประญาปาท (2557, หน้า 29) กล่าวอีกว่า พุทธาวตารนี้ไม่เหมือนกับอวตารองค์อื่น ๆ เพราะตรัสสอนให้อย่าไปเชื่อในพระคัมภีร์ โดยทั่วไปพระกฤษณะและอวตารของพระองค์จะนำพาผู้คนกลับมาอยู่บนวิถีทางแห่งพระคัมภีร์ แต่เนื่องจากประชาชนทำบาปกันในนามของศาสนา พระพุทธเจ้าทรงลวงตาพวกเขาโดยบอกว่าอย่าไปเชื่อหรือทำตามคัมภีร์พระเวท แต่ให้ปฏิบัติตามพระองค์ แต่เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นองค์ภควาน บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า พวกเขาจะค่อยๆบริสุทธิขึ้นจากการปฏิบัติตามพระองค์โดยตรง

10. กัลกยาวตาร (พระนารายณ์อวตารเป็นพระกัลกิ)

เอ. ซี. ภักติเวทานตะ สวามี ประญาปาท (2557, หน้า 30-31) กล่าวว่า ในกัลยยุค เมื่อความชั่วร้ายเหล่านี้ควบคุมไม่ได้ พระนารายณ์จะทรงปรากฏเป็นกัลกิ บุตรของวิษณุยะสะ และสุมะทิตที่เมืองสัมบัลปุระ เพื่อทำลายล้างอธรรม พอเติบโตขึ้นกัลกิได้เรียนรู้เรื่องอาวุธและ พระคัมภีร์ทั้งหมดจากปรัศุราม พระศิวะทรงขึ้นชอบกัลกิ และให้ดาบ ม้า พร้อมด้วยนงแก้ว เป็นของขวัญ

ที่เกาะสิมสะละมีเจ้าหญิงที่งดงามนามว่าปัทมาวดี จะมีการจัดพิธีแต่งงาน (สยมพร) นงแก้วได้มาที่นี้และอธิบายถึงเสน่ห์และความสง่างามของกัลกิให้ปัทมาวดีฟัง แต่นางปัทมาวดีทำ เป็นไม่สนใจ แล้วนงแก้วก็กลับไปร่ายกัลกิ พร้อมทั้งสรรเสริญปัทมาวดีว่าเป็นชายาที่เหมาะสม จากนั้นกัลกิได้พานงแก้วไปที่เมืองสิมสะละ ตอนนั้นปัทมาวดีมาอาบน้ำที่ทะเลสาบและได้พบกับ กัลกิจึงตกหลุมรัก จากนั้นจึงแจ้งความปรารถนาที่จะสมรสกับกัลกิให้กับพระบิดาได้ทราบ จากนั้นกัลกิจึงได้สมรสกับนางปัทมาวดี แต่ทันใดนั้นกษัตริย์ทั้งหมดที่มาร่วมงานพิธีสยมพรได้ กลายเป็นสตรีและได้ขอร้องให้กัลกิช่วยเปลี่ยนร่างให้กลับกายเป็นรูปเดิม ซึ่งกัลกิแนะนำให้ ไปอาบน้ำที่แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์เร็วแล้วจะได้รูปลักษณะเดิมกลับคืนมา

ในกัลยยุคเมื่อผู้คนมีความป่าเถื่อนชั่วร้ายอย่างถึงที่สุด พระนารายณ์ในรูปของกัลกิ จะปรากฏเพื่อสถาปนาธรรมะในโลก วางหลักการที่ถูกต้อง และทรงใช้ดาบทำลายความชั่วร้าย ทั้งหมด เพื่อสถาปนาหลักธรรมขึ้นอีกครั้งหนึ่งในจักรวาล และจากการที่กัลกิปรากฏกัลยยุค ก็จะจบลง สัตย์ยุคหรือยุคทองก็จะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง โดยในสัตย์ยุคประชาชนจะมีอายุยืนยาว และเป็นนักบวชนักบุญ โลกจะผลิตผลไม้และดอกไม้มากมายหลากหลายตามที่ใจทุกคนปรารถนา อย่างน่าอัศจรรย์